Gjennem Sibirien

Forord til den elektroniske udgave

Dette originalverk av **Fridtjof Nansen** (1861-1930) er digitalisert i september 2009 av Nasjonalbiblioteket, Oslo og tilpasset for Projekt Runeberg i juli 2014 av Ralph E.

GJENNEM SIBIRIEN

JACOB DYBWADS FORLAG KRISTIANIA

KJØBENHAVN : G. E. C. GADGJENNEM SIBIRIENforfatteren på broen (Fotogr. av Lied.)GJENNEM SIBIRIEN

AV

FRIDTJOF NANSEN

\ KRISTIANIA JACOB DYBWADS FORLAG

KJØBENHAVN : G. E. C. GAD

1914det mallingske bogtrykkeriFORORD

Det er nu snart et år siden at det meste av denne bok ble skrevet unner det overveldende intrykk av de endeløse vidder der øst i Asien, som ligger og venter paa menneskeheten. Det ga mot og livstro å se med egne øine at jorden enda har så meget rum, med muligheter for milioner nye hjem for lykkelige mennesker.

En uhyggelig motsetning danner billedet av denne verdens-brann som for hver dag rulles mer og mer grufullt op for os: Europa synes å være blit for trangt for folkene, og de opbyder all sin ypperste tenke-evne for å ødelegge hverandre.

For et uhyggelig spill av edle krefter! for et uoprettelig tap for Europas kultur! Hvad kunde ikke være nådd om all denne kraft, denne organisations-evne, den begeistring, den uegennyttige opofrelse, som så storslagent utfolles unner denne krig mellem menneskene, hadde vært rettet mot å underlegge sig jorden. Der øst er det enda plass nokk. —

Det kunde være vell å minnes Bacon's ord om de tre slags ærgjerrighet: „Den første slags er deres, som higer efter å øke sin egen makt i sit eget lann; den er lav og utartet. Den ånnen slags er deres som strever efter å øke sit lanns makt og herredømme blant menneskene; den er til visse mer verdig, men ikke mindre grådig. Men hvis en søker å grun-feste og øke menneskehetens makt og herredømme over naturen, universet, da er den ærgjerrighet — om det kan kalles så — uten tvil både sunnere og edlere enn de to andre."Hvad utgangen av denne store verdens-kamp kan bli, er det ingen av os som overskuer. Den kan føre til hel omformning av livs-verdiene, og det gamle Europa må sette op nytt regnskap som vi enda ikke vet hvordan kommer til å se ut. Men ett vet vi: — Sibiriens store skoger, den endeløse taiga, med de mektige glidende elver og de bølgende stepper, ligger der urørte av kamp-larmen, og venter som før på menneskene, til de er færdig med ødeleggelsen. Det som er fremholt i denne skildring vil vel da ha sin gyldighet fremdeles.

* sie

*

Jeg kan ikke la denne bok gå ut i verden uten å senne med min hjerteligste takk til direktør Jonas Lied og det Sibiriske Selskaps styre for deres inbydelse til å delta i ferden til Jenisei, og til ingeniør Wourtzel, chefen for Det Russiske Rikes jernbanebygning, for hans inbydelse til reisen gjennem Sibirien til Amür-lannet, og for hans elskværdige selskap på turen.

Den Russiske Regjering ber jeg motta min ærbødige takk for dens store gjestfrihet og de mange lettelser som ble gitt mig overalt på russisk grunn.

I dyp taknemlighets-gjell står jeg til mange andre som jeg traff sammen med unner ferden, flere av dem er nevnt i beretningen. La mig her særlig faa takke kaptein Johan Samuelsen, for hans sjeldne gjestfrihet unner den hyggelige tid ombord i „Correct", og mine to reise-feller, hr. Stephan Vostrotin, og legationssekretær Loris-Melikov, for all deres elkværdighet, ikke minst unner den lange reise op Jenisei, og for den hjelp de har ydet mig, og for de mange verdifulle oplysninger, som jeg har kunnet gjøre bruk av ved utarbeidelsen av denne bok.

Også professor Olaf Broch ved vort universitet må jeg få takke for mange gode oplysninger og råd. Sist men ikke minst, må nevnes den verdifulle hjelp kaptein W. Steffens har gitt mig ved å oversette russiske dokumenter og beretninger om Sibirien.

Kristiania 24. oktober 1914.

Fridtjof Nansen.INDHOLD

Side

I. Fra Norge til Kara-havet.................. 1

II. Samojeder på besøk....................21

III. Gjennem isen nordefter langs Jamal.............32

IV. Åpen sjø, østover til Jenisei................47

V. Nosonovski Pesok, og samojeder..............70

VI. Venter på å komme videre.................91

VII. Opefter Jenisei......................107

VIII. Dudinka til Kureika....................122

IX. Troitskij Monastir, og videre sørefter.............146

X. Verkhne-Imbåtskoje til Sumarökova.............167

XI. Fra Sumarökova til Jeniseisk................188

XII. Jeniseisk til Krasnojarsk og lenger.............208

XIII. Sibiriens kolonisation og utvikling..............233

XIV. Irkutsk til Vladivostok...................252

XV. Ussüri-lannet, Vladivostok og Khabarövsk..........276

XVI. Ruslann i østen. Det gule spørsmål.............290

XVII. Amür-lannet og Amür-banen................311

XVIII. Buréja til Transbaikalien..................332

XIX. Hjemover gjennem Sibirien................ . 354

Tillegg. Seilasen gjennem Kara-havet............362BILLED-FORTEGNELSE

Forfatteren på broen....................Mot titelen.

Deltagerne...........< • Mellem s. 4 og 5

„Correct" i isen.....................— » 4 „ 5

„Corrects" baug.......................— » 4 » 5

En Samojed-båt nærmet sig, høvdingen kom frem på

mitt-toften...........................» 22 „ 23

Samojed og Syrjen.......................— » 22 „ 23

Syrjen og Samojed.......................— » 22 „ 23

Den lykkelige høvding med whisky-flasken ... — „ 30 „ 31

Samojeder i sine båter.....................— » 30 „ 31

Samojedene i sine båter ved „Corrects" falreps-trapp — „ 30 „ 31

„Correct" gjort fast til den store grunn-is .... — „ 38 „ 39

I isen........... .... — „ 38 „ 39

Lied ved vann-dammer på den ubrutte is . . . — „ 38 „ 39

„Correct" ved kanten av den ubrutte is..........— » 38 Ä 39

Fangsten hives ombord.....................— „ 42 „ 43

En hvalross-dame.................— „ 42 „ 43

Tundra-lanskap, Dickson-øen ....— „ 42 „ 43

En politisk forvists hytte ved Sopotsjnaja Karga . . — „ 62 „ 63

Kameler på lekterens dekk.................— » 62 „ 63

Vostrotin gikk først ilann og ble mottatt av Samojedene — „ 62 „ 63

Jenisei-samojediske kvinner i telt-døren..........— „ 82 „ 83

Jenisei-Samojeder. Kvinner, barn, og hunner foran

telt-døren.............................— „ 82 , 83

Samojedisk storvask.......................— „ 82 „ 83

En drukken fyrste.......................— „ 84 „ 85

En beundrende unnersåt...................— „ 84 „ 85

Novicer og nonner i „Klostret"...............— * 84 „ 85

Skjell av njelma (Stenodus nelma) fra Jenisei . . Mellem s. 84 og 85

Kokken Alexei med en njelma (Stenodus nelma) . — „ 90 „ 91 En gutt med muksun (Coregonus muksun). Levinski

Pesok..............................— „ 90 „ 91

Kokken Alexei med en stør (Acipenser Baerii) . — „90 „ 91

Over den myrlente tundra på Nosonovski Ostrov . — „ 90 „ 91

Jenisei-Samojed ....— „ 98 „ 99

Jenisei-Samojed...............— „ 98 „ 99

Jurak................................— „ 98 „ 99

Jenisei-Samojed, gammel kone...............— „ 98 „ 99

Fyrst Jabtung Aljo med sin gamle og sin unge kone

med barn.............................— „ 100 „ 101

Samojed-telt på tundraen...................— „ 100 „ 101

Juraker og Jenisei-Samojeder; kvinner (med håret

flettet) og menn.......................— „ 102 „ 103

Jenisei-Samojeder, mann og syende kvinne i teltet . — „ 102 „ 103 En blid Dolgan-jente. Barnet i dør-åpningen er blan-

ning av Tungus-mor og Russer.............— „ 106 „ 107

„Omul." Avreisen fra „Correct".............— „ 106 „ 107

Lannet på Jeniseis østre (høire) bredd..........— „ 106 „ 107

Karaulnoje. Den nordligste ku...............— „ 110 „ 111

Jurak-sleder latt efter på tundraen ved Karaulnoje . — „ 110 „ 111

Kasanskoje. Den lille mann og Vostrotin . . . . — „ 110 „ 111

Russiske typer i Ananjino...................— „ 116 „ 117

Ananjino...............................— „ 116 „ 117

En civilisert Jenisei-Samojed (til venstre) og en Jenisei-

Ostjak, ved Livinski Pesok...............— „ 116 „ 117

Lerke-trer (Larix sibirica) ved Dudinka. Den nordligste skog...........................— „ 136 „ 137

Jeniseis østre bredd, med skog av lerke og gran;

nord for Kureika.......................— „ 136 „ 137

I skogen ved Kureika. Gran, bjerk, og sibirisk

ceder (Pinus cembra)...................— „ 136 „ 137

En gammel grav på elve-skrenten ved Kureika . . — „ 144 „ 145

Byen ved Svjato Troitskij Monastir...........— „ 144 „ 145

Kloster-kirken i Troitskij Monastir.............— „ 144 „ 145

Kosakk som vokter regjerings-pengene..........— „ 150 „ 151

Frokost hos Pristaven og hans frue...........— „ 150 „ 151

I gaten i Troitskij Monastir.................— „ 150 „ 151

Frigitt forbryder i døren til sin hule, gravd in i sann-

bakken...............................— „ 156 „ 157

Jenisei-Ostjakers telter, av never, på strannen, med

forbrydernes hytter gravd in i sann-bakken ovenfor — „156 „ 157Den flate sann-strann på vest-siden av Jenisei, med

never-telter.............Mellem s. 156 og 157

Mirojedika............................— „ 156 „ 157

Jenisei-Ostjaker; kvinner utenfor teltet.........— „ 162 „ 163

Jenisei-Ostjaker, barn på strannen.............— „ 162 „ 163

På Jenisei. Kapteinen og maskinisten på „Omuls"

dekk...............................~~ „ 168 „ 169

Kirken i Verkhne-Imbåtskoje, i måneskin .... — „ 168 „ 169 Jenisei-ostjakisk never-telt på Jeniseis flate vestre

sann-strann, med husbåt utenfor...........— „ 182 „ 183

Jenisei-Ostjaker.........................— „ 182 „ 183

Jenisei-Ostjaker sittende; Russere stående til høire og

i bakgrunnen.........................— » 182 „ 183

Jenisei-Ostjak med gråsprengt skjegg...........— „ 184 „ 185

Jenisei-Ostjak, kvinne.....................— „ 184 „ 185

Jenisei-Ostjaker, menn og barn...............— „ 184 „ 185

Jenisei-Ostjaker, menn og barn...............— „ 184 „ 185

Jenisei-Ostjak.........................— „ 186 „ 187

Jenisei-Ostjak gutt.......................— „ 186 „ 187

Jenisei-ostjakisk sjaman...................— „ 186 „ 187

Jenisei-Ostjakenes hus-båter ved strannen .... — „ 186 „ 187

Jenisei-Ostjakenes båter begynner å, legge ut fra lann — „ 188 „ 189

Ved Monastirskij, nær strykene...............— „ 188 „ 189

Telegraf-stationen i Vorogovo................— „ 188 „ 189

Vörogovo. Veien fra strannen op til byen går over

et berg av gjøssel.......................— „ 194 „ 195

Drukken Tungus i Vorogovo . . *...........— „ 194 „ 195

„Omuls" kaptein spiser størens rygg-streng rå . . — „ 194 „ 195

Jenisei, sett mot syd.......................— „ 202 „ 203

Port til et sibirisk gårdsrum.................— „ 202 „ 203

Jeniseisk..............................— „ 202 „ 203

Drift av mongolsk fe, med ridende gjeter som ruller

sin cigarett..........................— „ 220 „ 221

Vor troika på lann-veien...................— „ 220 „ 221

Gårdsrummet på en skyss-station.............— „ 220 „ 221

Katedralen for Kristi fødsel i Krasnojarsk .... — „ 220 „ 221

Krasnojarsk............................_ „ 224 „ 225

Krasnojarsk, fra høiden vest for byen.........— „ 224 „ 225

Fergen over Jenisei ved Krasnojarsk...........— „ 226 „ 227

På fergen over Jenisei. Til lann på østsiden... — „ 226 „ 227

Ingeniør Wourtzel og forfatteren.............— „ 264 „ 265

Fjell-lann på syd-siden av Baikål.............— „ 264 .. 265Kinesere på vor første jernbane-station i Mandsjuriet Mellem s. 264 og 265

Mandsjuriet nær elven Khailar...............— „ 264 „ 265

Mandsjuriet. Hus nær jernbane-stationen .... — „ 264 „ 265

Jernbane-stationen ved Bukhedu i Mandsjuriet . . — „ 268 „ 269 Opstikkende kammer av granitt ved stationen Barim,

på østsiden av Store Khingan . . . . _ . . — „ 268 „ 269

Ved stationen Tsjalandun øst for store Khingan . . — „ 268 „ 269

Dal på Kentei-Alins vestre skråning...........— „ 268 „ 269

Kineser på stationen Matseokje...............— „ 268 „ 269

Kinesere på stationen Matseokje.............— „ 274 „ 275

Stationen Pogranitsjnoje, på grensen mellem Mandsjuriet og Ussuri-provinsen...............— „ 274 „ 275

En del av Vladivostok . . •...............— „ 274 „ 275

Amür, nær jernbane-broen, set fra sydsiden ... — „ 288 „ 289

En midlertidig bro.......................— „ 288 „ 289

Flyte-brygge i Khabarovsk, med en kanon-båt... — „ 288 „ 289 Giljaker med sine båter på strannen av Amür, i

Khabarovsks havn.......................— „ 288 „ 289

Kinesiske gull-mine-arbeidere og kjøbmenn på stationen Mogotsja i Transbaikalien.............—~ „ 288 „ 289

Kinesiske gull-mine-arbeidere på stationen Karimskaja

i Transbaikalien ....— „ 310 „ 311

Myr i Amür-lannet.......................— „ 310 „ 311

Gaardsrum i et fengsel for straff-fanger som arbeider

på Amür-banen.........................— „ 316 „ 317

Barn av russiske arbeidere ved Amür-banen ... — „ 316 „ 317 Grave-maskin i arbeide med å grave kanal for dreneringen ....— „ 320 „ 321

Koreanske og russiske arbeidere .... — „ 320 „ 321

Med tralle over den vaslente slette...........— „ 320 „ 321

Bjørn fra Amür-lannet (Ursus torquatus) .... — „ 320 „ 321

Skog av ek og bjerk nær Birå station.........— „ 324 „ 325

Bro over en liten elv, på kjøreveien langs jernbanen — „ 324 „ 325

Utsikt ut over elven Kamenusjka og skoglannet . . — „ 324 „ 325

Brent skog nær elven Kamenusjka...........— „ 328 „ 329

Bevebnet russisk bonne på leting efter sin stjålne hest — „ 328 „ 329

Svarte og hvite bjerker........ . — „ 328 „ 329

Basalt-rygg på Buréja-sletten, øst for elven Arkhara — „ 328 „ 329

Berg-topp ved Buréja-elven, hvor gull-graverne døde — „ 334 „ 335

Nansen station på Amür-banen.............— „ 334 „ 335

Telegaer som venner tilbake efter å ha fragtet arbeidere på hjemveien...................— „ 334 „ 335Jernbane-broen over Séja, ved Alexéjevsk .... Mellem s. 338 og 339

Ferge over Séja, drevet av en heste-vandring ... — „ 338 „ 339

Skog-brann i Amür-lannet...................— „ 338 „ 339

Vinn-felt skog i Amur-lannet.................— „ 338 „ 339

Is dannet om vinteren over et opkomme nær Taldån — „ 344 „ 345

Føring av lik gjennem taigaen i Amur-lannet ... — „ 344 „ 345

En frossen tunnel på Amür-banen.............— „ 348 „ 349

Toget som styrtet ned fra broen over Tsjitkan . . — „ 348 „ 349

En by av fengsler med kirke ved Rasdolni ... — „ 350 „ 351 Vann-skillet mellem Amasår og den Sorte Urjüm,

850 m. o. h.............................— „ 350 „ 351

Ksénjevski-fjellene på sydsiden av den Sorte Urjüm — „ 350 „ 351

Gull-vaskeri ved den Sorte Urjüm.............— „ 352 „ 353

Kirken ved Ksénjevski station................— „ 352 „ 353

Ingeniør Wourtzel og hans sektions-ingeniører Boris

Seest og Eugene Podrutskij i vor salon-vogn . . — „ 352 „ 353

Gate i lansbyen Karimskaja.................— „ 352 „ 353

Selengå fra jernbane-broen.................— 5) 356 „ 357

Baikål-sjøen ved stationen Tankhoi...........— }) 356 „ 357

Gate i lansbyen Tankhoi...................— M 356 „ 357

Gate i Tulun..........................._ „ 356 „ 357

Brønn ved Khudojelanskaja station...........— „ 358 „ 359

Dampbåter ved Novo Nikolåjevsk.............— M 358 „ 359

Jernbane passagerer henter varmt te-vann på en sibirisk station..........................._ „ 358 „ 359

Den flate steppe i vinter-drakt...............— „ 358 „ 359

Palass bygget av en gull-mine-eier i Jekaterinenburg,

nu et boktrykkeri.......................— , „ 360 „ 361

Lansby i guvernementet Vjatka................— ,360 361I. FRA NORGE TIL KARA-HAVET.

Avreise. — Reisens mål. — Reise-feller. — I Tromsø. — Kaptein Ritscher og den ulykkelige ekspedition til Spitsbergen. — Kaptein Samuelsen og „Correct". — Islosen Johansen. — Fra Norge. — Barents-havet, et druknet fastlann. — Utsiktene. — Den trådløse, ingen forbinnelse. — Gjennem Kara-porten i tåke, stygge grunner og rivende strøm. — Kara-havet åpent. —

I og langs isen. — Jamal.

Klokken var alt blit 20 minutter over 3 den 2. august 1913; toget skulde gå 3.25 fra Østbanestationen i Kristiania, og enda hadde ingen av de andre latt sig se. Jeg begynte unektelig å bli noe utålmodig.

Endelig — der kommer en omsorgsfullt reisekledd herre med en tjener og diverse pakkenelliker. Han presenterte sig selv som legations-sekretær Loris-Melikov, og som min reise-felle på turen. Heller ikke han hadde sett de andre på stationen.

Nu var det bare få minutter igjen. Da kom direktør Lied og sa at det nok ikke kunde bli noen reise idag, for Vostrotins tøi sto enda på Grand Hotel, ved en feiltagelse var det ikke kommet med. Han vilde gå og se efter Vostrotin, og høre med stationsmesteren om det var mulig å få toget til å vente noen minutter. Så forsvant han.

Mens jeg står tvilrådig om enten jeg skal bli til neste dag eller gå med nu straks, kommer Vostrotin, opkavet, varm, og forpustet, og går på toget. Han vilde med, sa han; tøiet fikk så heller komme efter; Lied hadde han ikke sett på stationen; dermed forsvant han in for å finne en kupé.

Generalkonsul Lorentzen og direktør Whist, medlemmer av det sibiriske selskaps direktion, kom for å si os farvel. Whist hadde tro på min stjerne sa han, derfor hadde hans assurance-selskap

overtatt assurancen på skuten.---I det samme pep

det, og med et rykk begynte toget å rulle. Var tøiet kommet med? Og Lied? Ingen visste det. Men der kommer han jo rolig gående, og ropte at han ble over til neste dag for å ta Vostrotins tøi med sig. Da kunde jo vi også like godt ha ventet, og jeg hadde enda meget jeg skulde ha gjort ferdig før reisen. Men her var vi nu, og fikk vente en dag i Trondhjem til ingen nytte.

På Eidsvoll fikk jeg telegram fra direktør Whist, at de sente Lied og tøiet efter os med ekstratog til Hamar. Og da vi hadde fått en god middag der, kom Lied, rolig som vanlig, rullende in på stationen med sit ekstratog og med tøiet.

Så var alt i orden, og vi kunde alle fire sammen fortsette vel fornøide videre til Trondhjem, og derfra med dampbåten nordefter til Tromsø, langs Nordlanns kyst, hvis vidunderlige skjønhet vi kunde drømme om bak regnrusket og gråværet utover sjøen, og over det låve tåketaket, hvor alle blå fjell og topper og hvite breer ble borte.

Turen gjalt ikke mindre enn å gjøre et nytt alvorlig forsøk på å åpne en fast handels-forbinnelse med Sibirien, over Kara-havet og Jeniseis munning. Nærmest med dette mål var det sibiriske selskap blit dannet, ved hr. Jonas Lieds tiltak, og med ham som leder.

Selskapet hadde alt ifjor gjort et forsøk på å nå Jeniseis munning gjennem Kara-havet, og hadde leid en norsk dampbåt „ Tulla", som var særlig bygget for is-seilas, og derfor skulde synes skikket for det. Men forsøket mislykkedes; „Tulla" møtte meget is i Kara-havet, og vente mistrøstig hjem igjen alt i begynnelsen av september.

Lied hadde selv reist fra Krasnojarsk nedefter Jenisei, og helt nord til munningen, med noen lastede lektere, for å møte og bringe last til skibet som det jo ikke var tvil om måtte kommeREISENS MÅL

frem. Ja, i en liten dampbåt, hadde han tilmed vært så langt som til Dickson-havnen, nord for munningen, for å se efter dem som skulde komme.

En toll-embedsmann med to toll-soldater var kommet helt fra Irkutsk til Jeniseis munning, for å fortolle „Tullas" varer,

_ en reise på 2900 kilometer, eller som fra Rom til Lofoten.

Desuten var det ventelig også kommet en del politi og gendarmer, foruten selve politimesteren.

Folk og lektere hadde ligget og ventet og ventet til langt ut i september; men så måtte de dra opefter Jenisei igjen for å nå tilbake til Krasnojarsk før isen la sig på elven.

Iår skulde et alvorligere forsøk bli gjort, dampbåten „Correct" var blit leid, og lå nu i Tromsø og ventet på os, og Lied vilde denne gangen følge med båten fra Norge. Den var lastet mest med cement fra Stettin, som skulde leveres til den sibiriske jernbane.

Nu sto det på om vi kom frem. Gikk det ikke iår heller, mente selskapet å måtte gi op tanken på å fortsette. Lykkedes det derimot, vilde det, kan henne, danne begynnelsen til en ny årlig skibsfart på Jeniseis munning. Det knyttet sig derfor ikke små interesser til denne turen.

I Sibirien selv har alt lenge nu utviklingen av denne sjø-forbinnelsen vært sett på som et livsspørsmål. Sibirien har jo nær sagt ubegrensede fremtids-muligheter; men utviklingen av dem har sine vanskeligheter, som mest ligger i de store av-stanner. I det mitre Sibirien er forbinnelsen ved jernbanen — det være sig vestover til Østersjøen, eller østover til Stillehavet — så lang, at frakten blir for stor til at lannets viktigste produkter som korn, trevirke, o. a., kan sennes med fordel; for frakten til salgs-stedene vokser da lett til bortimot varenes verdi.

Men umådelige strekninger av dette lann, fra Minusi'nsk, det nordlige Mongoliet, og østover helt forbi Baikål-sjøen, har gjennem Jenisei og dens bi-elver de ypperste vann-veier, som med forholsvis liten bekostning kan nyttes nordover til Jeniseis4

munning. Det er dyrkbare og fruktbare strekninger, langt større enn Tysklann og Frankrige tilsammen. Men ulykkeligvis faller Jenisei ut i Is-havet, hvor all skibsfart har isen å regne med.

Kunde en trots den få utviklet en fast årlig fart mellem Jeniseis munning og Europa, så den store avkastning i fremtiden kunde bli sennt denne billigere vei, da vilde det selvsagt bli av den største viktighet for den fremtidige utvikling av hele dette mitre Sibirien. Derfor blir da ogsaa folk der sterkt op-tatt av alt som kan fremme denne sak. Og uten at — ialfall jeg for min part — ante det, var nok mange øine der rettet på vor ferd, og hvad den vilde bringe.

Vi var som sagt fire, som reiste sammen nordefter: Først var det da direktør for selskapet, Jonas Lied, som denne ferden skyltes. En mann på et parr og tredve, som hadde opholt sig noen år i Ruslann og Sibirien og studert forhollene der, og med åpent blikk for de uhyre muligheter som dette store fremtids-lann har, hadde han fått dannet sit selskap med norsk, engelsk, russisk, og sibirisk kapital. Han hadde satt sig grundig in i alt vedrørende skibsfarten paa Jenisei, og hadde med megen insikt og omhyggelighet planlagt og forberedt dette foretagende.

Så var det os tre andre som var inbutt til å følge med på ferden som gjester.

Det var Stephan Vasilievitsj Vostrotin, gullmine-eier fra Jeniseisk, tidligere borgermester for denne byen, og nu medlem av Dumaen for Jeniseisk guvernement; han var eneste representant for et lann på bortimot en million inbyggere. Et misunnel-sesverdig lann; tenk om vort storting kunde sammensettes efter det forholl: det vilde få 2XA mann, og vilde visst bli adskillig lettere å komme ut av det med enn de 123 vi nu har.

Bedre følge kunde en ikke få på en reise til Sibirien. Gjennem Kara-havet hadde han reist på bryllupstur i 1894, og ned og op Jenisei flere ganger. Han kjente sit lann og sin million mennesker ut og in, og var som en levende hånnbok for alt en kunde ønske å vite om livet og arbeidet der. Men til det1. KAPTEIN J.SAMUELSEN. 2. J.LORIS-MELIKOV. 3. J.LIED 4. S. V. VOSTROTIN. 5. FORFATTEREN

JONAS LIED, DIREKTØR FOR DET SIBIRISKE SELSKAP, I SALONEN (18. AUG.)

ISLOSEN, KAPTEIN HANS JOHANSEN, PÅ BROEN (23. AUG.)„CCRRECTS" BAUG (l8. AUG.) Ishuden ses på begge sider til et stykke over vann linjen.

„CORRECT" 1 ISEN (18. AUG.)REISE-FELLER

kom, at han selv i lang tid, i nitti-årene, hadde vært parthaver i skibsfarten gjennem Kara-havet og på Jenisei; han hadde selv kjøpt dampbåter for denne fart, og hadde tapt mange penger paa den. Så også der kunde han tale med

av egen og stor erfaring.

Den ånnen gjest var Josef Gregorievitsj Loris-Melikov, som i flere år har vært sekretær ved den russiske legation i Kristiania. Av fødsel er han Armenier fra Kaukasien, er opdraget lengere tid i Tysklann, har studert ved tysk universitet, taler foruten russisk og tysk, fortreffelig norsk, fransk, engelsk. Han fikk også på turen anledning til å gjøre optegnelser av jurakisk, samojedisk og jenisei-ostjakisk. Som én hvis opgave det jo er å stelle med forhollet mellem Norge og Ruslann, var han selvsagt sterkt interessert i dette foretagende, som skulde åpne en ny handelsvei fra nord-Norge til hjertet av det store russiske rikes østlige del, og derved fikk vi andre gleden av hans selskap paa turen. Altid venlig og imøtekommende, altid den vel vaskede og sirlige diplomat, altid den elskverdige og unnerhollende reise-kammerat, like villig til å gi som til å påskjønne en lun spøk, og altid med like urokkelig tro på det russiske regjerings-system og dets ypperlighet.

Så var det mig selv. Hvordan og hvorfor jeg var kommet med, er mig i grunnen enda en gåte. Handelsmann er jeg meget langt fra å være, med Sibirien har jeg aldrig hat annet å gjøre enn at jeg engang har reist langs nordkysten av det. Men det hindrer jo riktignok ikke at jeg altid har hat en levende interesse for dette uhyre lann, og gjerne vilde lære det å kjenne. Nogen egenskap forresten som skulde gjøre det ønskelig å ha mig med, vet jeg heller ikke, annet enn at jeg engang har seilt gjennem Kara-havet, og så har jeg hat litt erfaring i å gå i isen.

Men nok av det, Lied hadde søkt mig et parr ganger for å høre min mening om mulighetene for årlig skibsfart gjennem Kara-havet. Så hadde han vel kanske fått det intrykk at jeg interesserte mig for saken, og en vakker dag kom det en in-

bydelse fra selskapet til som gjest å følge med dampskibet „Correct" på turen til Jeniseis munning; og samtidig kom det fra ingeniør Wourtzel, direktøren for den keiserlige russiske jernbanebygning, den mest elskverdige inbydelse til å reise med ham videre op Jenisei, og med jernbane til Øst-Sibirien og Amür-lannet, for å se den nye jernbanen som er unner bygning der. Og den russiske trafikk-minister sente gjennem ham den hilsen, at jeg var velkommen som Ruslanns gjest på denne reise.

Hvorfor ikke? Det var en fristende letvint måte å få en tur gjennem Ishavet til Jenisei, og så få se hele Sibirien til det fjerneste østen, uten forberedelser og uten strev. Jeg trengte en ferie; bedre kunde den vel ikke brukes, og jeg slo til med takk.

Ingeniør Wourtzel skulde også ha fulgt med „Correct" som selskapets gjest; men da de trådløse telegraf-stationer ved Karahavet enda ikke var blit ferdige, så kunde han ikke avskjære sig fra forbinnelsen med verden og sit store virke så lenge, og måtte derfor gi det op. Men gjennem Lied sente han bud at han skulde møte mig i Krasnojarsk, og vente på mig der til den 25. september.

Det var ved middagstider den 5. august at vi i grått ruskevær nådde Tromsø. Der tok „Correct"s djerve kaptein, Johan Samuelsen, venlig imot os. Alt var klart ombord, de bare ventet på os for å lette anker. Men mellingene østfra var ikke gunstige: det var kommet en damper fra Petsjora for noen dager siden, og den hadde funnet sjøen full av is mellem Pet-sjora-munningen og Kolgujev, var kommet fast, og hadde i mange dager drevet med isen nordefter, så langt at de hadde sett Novaja Semlja. Det hørtes ikke opmuntrende ut, syntes han.

I denne siste byen var det enda litt av hvert å greie med. Telegrammer og breve skulde sennes, og ishavs-utstyret kompletteres, våtter, skinluer, skjerf kjøpes, ja Loris-Melikov kjøpte en hel brun, elegant skindrakt som en chauffeurs, for å være desto sikrere på å kunne motstå det barske Is-hav.

Så kom det bud og hilsen at jeg endelig måtte komme og se til kaptein Alfred Ritscher som lå på det katolske hospital der i Tromsø. Det var føreren av skibet på den ulykkelige Schrøder-Stranz-ekspedition til Spitsbergen, som var gått nordover siste sommer, og som jeg hadde hjulpet den tyske komite med å få sennt en hjelpe-ekspedition efter nu siste vår, unner ledelse av kaptein Staxrud.

Jeg kom in til ham. En pen og elskverdig, ung tysk sjømann lå det der i sengen, og hilste smilende på mig. Stakkars, mer enn syv måneter var det siden han endelig nådde frem til Advent Bay på Spitsbergen i en

forkommen tilstann efter sin eventyrlige vandring. Der lå han nu tilsengs enda, med en fot bortskåret.

Han fortalte om alle de vanskeligheter de hadde hat, som for en stor del, sa han, kom av at ingen av dem hadde noe greie på den slags reiser før; de hadde aldrig vært i Ishavet eller i isen. Han fortalte om utrustningen de hadde hat, og så om sin egen uhyggelige vandring fra Sorgens Bukt (Treu-renberg Bay) på nordøst-siden av Spitsbergen, hvor skibet var sluttet inne av isen, og ned til Advent Bay i Is-fjorden.

De var syv mann sammen til å begynne med på den vandringen, men to gikk først fra dem for å ta en ånnen vei, og de er ikke spurt siden. To andre ble liggende igjen i en hytte, da den ene ikke kunde greie det lenger. Endelig ble tre andre igjen i en hytte lenger syd, og så gikk Ritscher alene mitt på svarte vinteren uten sovepose, bare med en sekk på ryggen, den lange vei over fjellet og over Is-fjorden, hvor han fait igjennem ny-isen, og nær hadde druknet, og nådde så endelig frem i siste liten til Advent Bay, med den ene foten så forfrossen at den måtte settes av. Og han var ikke øvet skiløper! En må beundre den seighet og viljekraft som har holt liv i

ham gjennem alt dette. Og han fortalte så tiltalende beskedent om det.

Fire av dem som var blit igjen unner vandringen, vente tilbake til skibet i Treurenberg Bay og berget sig, mens den femte

ble borte på veien; en mann var død av de tre som var blit tilbake på skuten, og så er Schrøder-Stranz og hans tre kammerater, som hadde gått fra skibet før, også forsvunnet, og må være omkommet. En sørgelig ekspedition.

Jeg spurte om det virkelig var mulig, som jeg hadde lest i avisen, at da ekspeditionens leder Schrøder-Stranz med de tre andre gikk fra skibet i isen nord for Nordøst-Iannet for å nå det, så var avtalen at skibet skulde vente på dem på Spitsbergen like til den 15. december? Jeg tenkte mig det kunde være en trykfeil for 15. september.

„Nei," sa han, „avtalen var den 15. december." Jeg spurte ham da, om de ikke forsto at den datum var urimelig for å komme hjem fra Spitsbergen, at sjøen var islagt på den tid, og at det desuten var mørk vinter uten dagslys.

„Å nei," sa han, „De kan vel synes det er merkelig, men vi forsto ikke det, noen av os, for vi hadde jo ingen erfaring; først nu efterpå skjønner jeg hvor galt det alt sammen var."

Han gjorde et åpent, tekkelig intrykk, og syntes å være en ivrig og dygtig sjømann. Nu brente han bare av iver efter å komme ut av sengen, og nord til Spitsbergen igjen, for å hente sit skib tilbake; for det var ikke tale om annet enn at det måtte han gjøre, sa han. Jeg mente, at det kunde vel greies av andre, og han fikk heller se å bli helt frisk selv først, han hadde forhåbentlig et langt liv foran sig enda.

Da jeg gikk fra ham, tenkte jeg på hvor mange unødige ulykker og tragedier denne ulyksalige higen mot Is-havet og Pol-strøkene er skyll i. Hadde disse folk hat litt erfaring i isen og sneen, så hadde all denne elendigheten vært ungått. Reiser i disse strøk kan sandelig ha vanskeligheter nokk, om en ikke øker dem ved letsindig rusting og overflod av ukyndighet. Hvor ofte har jeg sagt det til disse unge utålmodigheter, som skal avsted straks; men hvad nytter det? Og det er sandelig ingenting nådd ved den slags umodne reiser.

Men som også alt kan være en slump; netop samtidig, i august forrige år, var jeg oppe med min lille båt i det samme

farvannet nord for Spitsbergen og Hinlopen Stredet, og det kan ikke ha vært så mange milene som skilte os. Hadde vi møttes, så hvem vet, kanske ved et tilfeldig ord, eller et lite råd, kunde all ulykken vært avverget, og de hadde alle sammen enda vært glade og tilfredse blant de levendes tall.

Men slik er det. Det var netop tåke de dagene, og vi har vel gått forbi hverandre uten å vite det.

Endelig var vi da ferdig også i Tromsø. Det vil si, Vostro-tin manglet enda en motorbåt, som han vilde ha kjøpt,

for å gå op Jenisei med. Men å få kjøpt en så stor motorbåt der på stedet, lot sig nu ikke gjøre i slik en fart. Og endelig, ut på eftermiddagen, dro vi ombord i „Correct", som lå til ankers ute i sunnet. Velkomst-middagen hadde alt stått og ventet på os i tre timer til stuertens fortvilelse. Men vor sult var ikke blit mindre for det, og godt smakte det å komme fra den klamkalle dagen in i den lune kahytten, og få mat og et velkomstbeger, og bli stelt godt for av vor elskverdige kaptein.

Kaptein Samuelsen er en mann på noen og tredve; han er reserve-officer i den norske marine. Sammen med rederen har han kjøpt denne båten, som han har ført i noen år, mest i frugtfart paa Middelhavet. Han er en freidig og flink sjømann som det var hygge å være sammen med.

Det første det nu gjalt var å få ordnet os her ombord, hvor vi skulde ha vort hjem, i noen uker kan henne. Men det er ikke så lett en sak å finne plass for fire fordringsfulle gjester i en almindelig handels-damper, som ikke er inredd for passagerer.

Heldigvis var det en gjeste-kahytt med to køjer, og der fikk de to utlenninger, Vostrotin og Loris-Melikov plass, men som var snau nok. Lied måtte avfinne sig med første-maskinisten, og fikk overlatt hans kahytt, mot at han fant sig plass et annet sted i skuten. Verre var det, at for å skaffe min ringhet plass, avsto den edelmodige kaptein sin egen kahytt, og fikk selv ingen, men måtte sove i salonen; for bestikk-lugaren, som10

han skulde hat, var optatt av den trådløse telegraf, og av telegrafisten.

I „Corrects" koselige salon samledes vi alle til måltidene. Det var gjerne seks av os: kapteinen, Lied, os tre gjester, og is losen. Der opholt vi os også ofte ellers om dagen, og hadde mangen en hyggelig kvell, med lesning, og røking, og kortspill. Lied og Loris-Melikov drev også på med sjakk både der og på dekket når det var en ledig stunn. Ikke minst pratet vi, og drøftet alt mellem himmel og jord, men mest isen og Is-havet.

„Correct" tilhører rederfirmaet Ivar An. Christensen, Haugesund, og er bygget i Hollann i 1908; vistnok bare for almindelig skibsfart, men er en god og sterk skute med tykke stålplater, og det kom godt med på denne turen. Den er på 1550 ton dødvekt. Lengden over dekk er 225 fot, bredden 33 fot, og den stakk nu med last omtrent 17 fot. Den har en triple expansionsmaskin på 700 indicerte hestekrefter, og skulde gjøre omtrent 10 mils fart i stille veir; men nu var den nokså tungt lastet, mest med cement-tønner (over 1000 ton), så farten var vel litt mindre.

For å gjøre skuten mere skikket for isen, hadde kapteinen fått lagt på en hud av eke-planker fremme i baugen. Den gikk fra omtrent 2 fot over vanlinjen, til 4 fot unner. Da det var vanskelig å få festet plankene på annet vis, så sto de lodrett, holt fast av to jern-skinner, oppe og nede. Heldigere hadde det jo vært, om de kunde ha ligget vannrett, men da vilde det ikke vært så lett å få festet dem. Som den var, gjorde huden god nytte, og tok imot mangen støt, som uten den kunne blit nokså lei, og den berget i det hele baugen så pass godt, at vi ikke trengte å være så redde for å tvinge os frem mellen flakene i trangt farvann.

For denne turen var „Correct" også blit forsynt med trådløs telegraf. Mastene var gjort høiere, og antenner utspent mellem toppene. Apparatene var satt op i bestikk-lugaren, hvor også telegrafisten holt til, som før nevnt. Med denne telegrafen skulde vi kunne korrespondere med de trådløse stationer påCORRECT". ISLOS. AVREISE

11

Vaigatsj, og ved Jugor Sjar; på Jamal skulde det også oprettes en. Vistnok var de ikke ferdige og åpnet for bruk enda; men telegrafere skulde de kunne på denne tid, var det lovt, og ialfall var det gått skibe med trådløs telegraf dit, som kunne gi os mellinger om is-forhollene.

Men på turen østover opnådde vi ikke forbinnelse med dem, og for så vitt hadde vi ingen nytte av den trådløse telegraf.

Manskapet på „Correct" var som vanlig på norske skuter nutildags, en blanning av alle mulige nationer.

Styrmennene, og maskinisten og et parr av matrosene var norske, men ellers var det Engelskmenn, og Finner, og Svensker, og Dansker.

Som islos hadde vi i Tromsø fått ombord kaptein Hans Christian Johansen, som kjente farvannet fra flere ferder tidligere. Unner Nordenskiölds ekspedition med „Vega", i 1878, førte han dampskibet „Lena" fra Norge, langs Sibiriens kyst, til munningen av Lena. Han gikk derefter op denne elv til Jakutsk, og i flere år efter den tid førte han dampskibet på Lena-elven. I årene 1883 og 84 førte han Sibiriakovs dampskib „Nordenskiöld", og skulde med det gå til Jenisei-munningen; men uheldige is-år og annet som støtte til, hindret ham fra det. Siden kjøpte han sluppen „Gjøa", og drev fangst på Is-havet i flere år, intil han, i 1901, solgte den til Roald Amundsen, som med den gjorde sin berømte ferd gjennem Nordvest-passagen. I senere tid har kaptein Johansen ført et lite dampskib „Victoria" på Is-havet. Med sin lange erfaring som Ishavs-mann var han selvsagt av stor nytte ombord, når det gjalt seilas i isen.

Endelig om kveilen den 5. august kunde vi lette anker og stå nordefter gjennem Tromsø-sunnet, som i den gråtunge regnveirs-stemningen, ikke ga os sit skjønneste smil til avsked. En ensom motor-båt kom bærende ned på os og skar attenom, styrt av en dame, som reiste sig slank og viftet et farvel med den hånn som ikke holt roret.

For å senne den siste post gikk vi inom Honnings-våg

Tirsdag 5. aug.12

neste dag; og ved ti-tiden om kveilen sto vi ut til havs derfra østover. Kursen blev satt rett på Vaigatsj. Det var vor tanke å søke vei gjennem Jugor Stredet (eller Jugorskij Sjar).

Det var gråveir, og motvinn fra nordøst og øst, med en del sjø i nesen, så „Correct" tok små brott over baugen, mens den arbeidet sig frem østover med bortimot 7 mils fart.

Det er ikke mange menneskene på ferde i denne sjøen. Den eneste skuten vi så var en firmastet Arkhangelsk-farer første dagen efter vi forlot Honnings-våg.

Siden var det ikke andre levende vesener å øine over den bølgende, bly-grå havflaten enn krykjer og havhester, og så nu og da en mørk tyvjo som med sin falke-flukt skyter ned efter en krykje som netop har gjort en fangst i sjøen. Den klagende lyd av den forfulgte fugl trenger gjennem hav-stilheten. Det tumler op og ned i vill bølge-flukt gjennem luften; så må den slippe fangsten. Tyvjoen skjærer lett som en svale ned og tar den, før den når vannet — så flyr de rolig videre hver sin vei.

Det er mange krykjer i flokker å se, enda andre dagen fra Honnings-våg. Det er på omkring 70° 45' n. br., så omtrent nord for munningen av Hvite-havet og Kanin Nos. Det tyder på åte i vannet og vel også på fisk kan henne.

Men det er kalt dette havet, og derfor er fiskemengden temmelig skiftende og usikker. Vistnok stryker en gren av Atlanterhavs-strømmen („Golfstrømmen") in her østefter forbi Nord-kapp, jeg har kalt den Nordkapp-strømmen, og den følger noe så nær rannen av den grunneste banken som strekker sig nordover fra fastlannet, og som vi seiler over.

Hele dette havet er grunt. Dybden skifter fra mellem 50 og 90 m., på hele flaket nordover fra Russe-kysten, til mellem 300 og 360 m. i den dypeste rennen nord for os. Strømmen får ingen makt i så grunt et farvann, med så ujevn en bunn; det danner sig mange slags hvirvler og bak-evjer, og de grunne vann-masser blir sterkt avkjølt i vinterens løp.

Onsdag 6. aug.

Fredag 8. aug.

Likevel har denne varme Atlanterhavs-strøm inflydelse på is-forhollene i disse strøk; for var ikke den, vilde vannet i dette grunne hav bli kallere; det vilde bli avkjølt ned mot sjøvannets frysepunkt om vinteren, det vilde danne sig mer og tykkere is enn nu, over hele havet, og det vilde bli lite åpent farvann for fremkomst om sommeren.

Vi loddet unner ferden østover, men dybden skifter meget. Snart kan den være over 200 m., så 100, så kanske bare 70, 80. Det er mange senkninger, renner, og daler dernede unner vannet.

Efter min mening er bunnen av Barents-havet, helt nord til Spitsbergen og Franz Josefs Lann, bare å regne som en del av Europas fastlann. Det har engang vært sammenhengende tørr-lann, gjennemstrømmet av veldige elver, som grov sine lange, brede daler over slette-Iannet, og hvor brede, låve høidedrag strakte sig mellem elve-dalene. Så senere er disse omformet av breer og et stort is-dække; og så er det hele lann med høider og daler blit oversvømmet av havet, som bølger med sin endeløse flate over de glemte lanne.

Vi er spent på hvordan fremkomsten skal bli østover; ved hvert måltid, når vi kommer sammen i salonen, drøftes utsiktene: hvor lett vi kan slippe frem for is, og hvor snart vi kan være fremme ved Jeniseis munning. Veddemål ingås, Lied har veddet med Loris-Melikov om at vi alt skal være der innen torsdag (14. august).

Islosen, Johansen, har god tro på at vi skal komme frem. En gammel spåkjerring i Tromsø hadde spådd ham heil før han reiste; men det skulde bli to vanskeligheter å komme igjennem på veien. Og hun pleier nå å være sanspådd, mente han. Men så hadde hun også sagt, at han skulde komme til å tjene en pen ekstraskilling på turen, og hvad nu det kunde være, skjønte han ikke. Men da så Lied, som var en veldig Nimrod og brente av lyst efter å skyte en bjørn, lovte ut 50 kroner for den som fikk se en, da mente Johansen å ha funnet12

neste dag; og ved ti-tiden om kveilen sto vi ut til havs derfra østover. Kursen blev satt rett på Vaigatsj. Det var vor tanke å søke vei gjennem Jugor Stredet (eller Jugorskij Sjar).

Det var gråveir, og motvinn fra nordøst og øst, med en del sjø i nesen, så „Correct" tok små brott over baugen, mens den arbeidet sig frem østover med bortimot 7 mils fart.

Det er ikke mange menneskene på ferde i denne sjøen. Den eneste skuten vi så var en firmastet Arkhangelsk-farer første dagen efter vi forlot Honnings-våg.

Siden var det ikke andre levende vesener å øine over den bølgende, bly-grå havflaten enn krykjer og havhester, og så nu og da en mørk tyvjo som med sin falke-flukt skyter ned efter en krykje som netop har gjort en fangst i sjøen. Den klagende lyd av den forfulgte fugl trenger gjennem hav-stilheten. Det tumler op og ned i vill bølge-flukt gjennem luften; så må den slippe fangsten. Tyvjoen skjærer lett som en svale ned og tar den, før den når vannet — så flyr de rolig videre hver sin vei.

Det er mange krykjer i flokker å se, enda andre dagen fra Honnings-våg. Det er på omkring 70° 45' n. br., så omtrent nord for munningen av Hvite-havet og Kanin Nos. Det tyder på åte i vannet og vel også på fisk kan henne.

Men det er kalt dette havet, og derfor er fiskemengden temmelig skiftende og usikker. Vistnok stryker en gren av Atlanterhavs-strømmen („Golfstrømmen") in her østefter forbi Nord-kapp, jeg har kalt den Nordkapp-strømmen, og den følger noe så nær rannen av den grunneste banken som strekker sig nordover fra fastlannet, og som vi seiler over.

Hele dette havet er grunt. Dybden skifter fra mellem 50 og 90 m., på hele flaket nordover fra Russe-kysten, til mellem 300 og 360 m. i den dypeste rennen nord for os. Strømmen får ingen makt i så grunt et farvann, med så ujevn en bunn; det danner sig mange slags hvirvler og bak-evjer, og de grunne vann-masser blir sterkt avkjølt i vinterens løp.

Onsdag 6. aug.

Fredag 8. aug.

Likevel har denne varme Atlanterhavs-strøm inflydelse på is-forhollene i disse strøk; for var ikke den, vilde vannet i dette grunne hav bli kallere; det vilde bli avkjølt ned mot sjøvannets frysepunkt om vinteren, det vilde danne sig mer og tykkere is enn nu, over hele havet, og det vilde bli lite åpent farvann for fremkomst om sommeren.

Vi loddet unner ferden østover, men dybden skifter meget. Snart kan den være over 200 m., så 100, så kanske bare 70, 80. Det er mange senkninger, renner, og daler dernede unner vannet.

Efter min mening er bunnen av Barents-havet, helt nord til Spitsbergen og Franz Josefs Lann, bare å regne som en del av Europas fastlann. Det har engang vært sammenhengende tørr-lann, gjennemstrømmet av veldige elver, som grov sine lange, brede daler over slette-lannet, og hvor brede, låve høidedrag strakte sig mellem elve-dalene. Så senere er disse omformet av breer og et stort is-dække; og så er det hele lann med høider og daler blit oversvømmet av havet, som bølger med sin endeløse flate over de glemte lanne.

Vi er spent på hvordan fremkomsten skal bli østover; ved hvert måltid, når vi kommer sammen i salonen, drøftes utsiktene: hvor lett vi kan slippe frem for is, og hvor snart vi kan være fremme ved Jeniseis munning. Veddemål ingås, Lied har veddet med Loris-Melikov om at vi alt skal være der innen torsdag (14. august).

Islosen, Johansen, har god tro på at vi skal komme frem. En gammel spåkjerring i Tromsø hadde spådd ham heil før han reiste; men det skulde bli to vanskeligheter å komme igjennem på veien. Og hun pleier nå å være sanspådd, mente han. Men så hadde hun også sagt, at han skulde komme til å tjene en pen ekstraskilling på turen, og hvad nu det kunde være, skjønte han ikke. Men da så Lied, som var en veldig Nimrod og brente av lyst efter å skyte en bjørn, lovte ut 50 kroner for den som fikk se en, da mente Johansen å ha funnet

løsningen; for det var ikke urimelig, hvis vi kom i isen, at han kunde finne en bjørn med kikkerten fra tønnen.

Enda snakkes det om den isen som damperen fra Petsjora hadde møtt; men jeg tror nu ikke den kan ha stort på sig for os; for isen i det farvannet har lite med is-forhollene i Kara-havet å gjøre; det har vel bare vært is fra havet vest for Vaigatsj, som er kommet i drift nordover.

Vinnen er stadig frisk fra øst, og sjøen vokser noe, så det er liten utsikt til at det skulde være is østenfor os her.

Ved elve-tiden om kveilen den 9. august, var vi så langt fremme at telegrafisten forsøkte å komme i forbinnelse med stationen vedJugor-Sjar. Dynamoen begynner sin stigende susen, og de klagende anrop sennes ut i natten — iherdig, om igjen, og om igjen. Så stanser den, og han lytter. Ikke svar. Så bruser dynamoen op igjen, nye klagende anrop. Så igjen stille. Gang efter gang; men ikke svar.

Stationen ved Jugor-Sjar er nok likevel ikke brukbar enda; men hvor er skutene som skulde være der med trådløs?

En time senere forsøkte vi å få forbinnelse med Ingø, trods den altfor lange avstann; men uten nytte. Ingø skulde senne os telegrammer, hvis det var noen; men ikke noe å høre. Vi hadde god forbinnelse med Ingø fremdeles andre kveilen fra Honnings-våg (7de august), skjønt avstannen da var 230 til 240 kvartmil, og vort apparat bare er garantert for 150 kvartmil om natten. Tredje kveilen (8de august) var det ingen forbinnelse å få, hverken med Ingø eller med Arkhangelsk.

Eftermiddagen den 9. og natten efter var det usiktbart vær og tildels taake, så vi så ikke Novaja Semlja, skjønt vi ikke skulde være langt av. Bestikk og lodskudd passet godt sammen.

Klokken 8 om morgenen den 10. fikk vi endelig sikker kjenning av lann. Det var Sakhanin-øen, som da var tvers, 3 kvartmil av. Lodskuddet gav 184 favner, sa styrmann. Det synes grovt meget og må være feil, for det skulde være om-

kring 180 m.; men det passer for så vidt godt, som at her er netop den dype rennen som strekker sig langs sydkysten av Novaja Semlja fra Karskija Vorota eller Kara-porten.

Det er stor dønning fra øst-sydøst, så det kan ikke være kommet is vestover gjennem Kara-porten trots den stadige østlige vinn, som vi har hat; og vi begynner nu å håbe på å komme frem den vei, skjønt vi hadde ventet å måtte søke til Jugor-Sjar for å slippe gjennem in i Kara-havet.

Det er tett tåke, men snart må vi være ut for Kara-porten, og kan forandre kursen til mer østlig.

Enda ingen tegn til is, men dønning stadig. — Det ser ut som om vi skal komme gjennem. Dette begynner å bli spennende! — Lodskuddene passer godt.

Vi forsøker med den trådløse. Det skulde jo ligge et skib med trådløs her i nærheten ved stationen som skal settes op på Vaigatsj. Men ikke svar. Stadig tett tåke.

Før klokken 12 hadde loddet git 28, 26, 27 favner. Klokken 12 endret vi kursen til nordøst for å skjære in gjennem Kara-porten. Men kommet frem 3 kvartmil efter denne kurs ga loddet: først 6, så 4 favner. Stopp! full fart atterover! Dreide så av syd-vestefter.

Neste lodskudd 12 favner. Hvor er vi? Tåken tett som en vegg. Kan det være Vaigatsj vi er kommet for nær? Nei vi kan umulig være så langt fremme. Heller må det vel være Prokofeva-banken ut for Kusov Nos på nordsiden av inløpet til Kara-porten. Det skulde være bare 2 favner på den.

Kursen blir igjen satt østover. Lodskuddet gir 24 favner. Det

synes å passe godt, vi må være forbi. Det går med halv fart.

Så gir neste lodskudd 6 favner. Runt igjen og sydefter.

Dette er mere enn spennende. Vi må være inne mellem skjær.

Neste lodskudd gir 30 favner, så 27, så 68, så 100, så 108, så 105. Vi dreier nu mot sydøst igjen, får 68 favner; så jevnere lodskudd, for det meste mellem 20 og 30 favner. Klokken 1.42 efm. settes kursen øst, og klokken 2.5 N O* N.

Forgjeves stirrer vi in i den tette tåken efter noe tegn til øer eller lann. Lodskuddene holler sig tålelig jevne, mellem 20 og 30 favner for det meste; sommetider oppe i noen og før. Vi tror nu vi skal gå gjennem Kara-porten uten å få se lannet.

Endelig klokken 4.20 efm. letter det noe, og vi får se en ø forut, litt på styrbord baug. Det passer jo, det må være Olenij-øen (d. e. ren-øen), og vi styrer efter den mening, og setter kursen en halv strek nordligere for å gå klar. Det eneste underlige er at vi ikke ser Tsjiratsji-holmen, den skulde ikke være langt fra os.

Men så får vi en holme forut. Må holle enda mer mot nord. Det passer ikke lenger. Kommer op i et uhyggelig strømras, strømmen renner stri som en elv, med hvite skavler og svære blanke strømøine. Det ser farlig ut, og skuta blir vridd til siden. Vi lodder, men det er over 30 favner.

Lenger fremme forbi holmen var to små øer. Det måtte være Janova-øene, og holmen var Tsjiratsji. Den første øen vi så, var altså ikke Olenij-øen, men åbenbart Voronov Nos, og nu så vi også øen utenfor dette lange nes.

Alt var med ett klart. Strømmen har satt os over 13 kvartmil mot sydøst (retvisende), og vi har den enda så stri imot at vi må styre op i nord for å komme fremom lannet. Vi kom gjennem strømras efter strømras.

Endelig, efter noen timer, synes strømmen å ha kantret og gå kraftig med os. Fremdeles er det strømras, men

strømmen må gå østover, for den bakker op sjøen, som nu kommer fra nordøst. Til stor skuffelse er vinnen begynt å blåse fra den kant. Den var sydlig idag morges, og det var vi glad for; for da setter den isen nordover. Så blev den vestlig, det var ikke så godt; men nu stiv nordøst, og det er det verste vi kunde få; for den kjører isen sydvest og vestover i Kara-havet.

Likevel ser vi stadig ingen is forut; derimot en god del slakk og sprett is sydover mot lann; men klart er det aldrig, så vi ser ikke langt, og nu tykner det pány, og lannet blir*

borte. Igjen ser vi ikke annet enn skodden omkring os og over os, og sjøen unner os; men nu kan vi sette kursen for jamal omtrent retvisende O'N.

Og så gie vi da ut av Kara-porten i tåke, som vi kom in i den; og Kara-havet vugget foran os med dønning fra nord, det syntes helt åpent.

Nu var det giede ombord. Johansen mente det var den første vanskeligheten av de to som spåkonen hans i Tromsø hadde sagt vi skulde få å overvinne på denne turen.

Vi trodde alt vi hadde åpne sjøen for os like til Jenisei, da vi noen timer senere (kl. 8.30 om kveilen) fikk se is på styrbord baug. Den strakte sig lenger og lenger forover; og omtrent 20 kvartmil fra Kara-porten var vi inne mellem isstykkene, og „Correct" fikk for første gang prøve drivisen.

Men det var bare sprette småstykker av tært og skidden is i opløsning. Himlen så ikke synderlig lys ut på noen kant. Lysest var den i syd, så der var vel litt is kan henne.

Det var bare en smal, skiltret strimmel vi møtte her; den syntes å bli litt tettere sydover. Efter lysen på himmelen å dømme var det også noe is i nord.

Efter å ha fått noen dask, og fått prøvd kapteinens stolthet, is-huden i baugen, som viste sig god, gle „Correct" ut igjen i åpent vann. Himlen er mørk forut; og igjen er det noe dønning fra nord. Det synes som vi hadde åpne havet for os.

Bortimot midnat ble det igjen melt is overalt forut; det var vel 40 kvartmil fra Kara-porten. Men også det var bare en strimmel småis; og efter en times sakte fart med ben kurs, var vi gjennem og igjen i vide, åpne sjøen uten is å øine på noen kant.

Det er lys luft forut. Det kunde være is; men helst er det vel bare klar himmel unner skyene der østover. Islosen Johansen var meget fornermet deroppe på broen, fordi jeg ikke anså det for umulig at det kunde være noe islyse nær horisonten. — Det klarner av eftersom vi kommer østover. Det er nok den lysen med klar himmel som vi seiler inn i.

Deilig natt, blå himmel, åpen sjø, og nesten ikke vinn. Solen begynner å gylle nord-himlen; snart kommer den over hav-rannen i sin fulle prakt.

Sjøen er så blå og stor forover at kl. 3 om morgenen endrer vi kursen til nesten nord-nordøst i håb om å kunne gå rett på, nordenom Hvite-øen (Beli Ostrov); og i den sikre tro gikk jeg tilkøis.

Ved seks-tiden våknet jeg ved at det ble gitt sagte fart i maskinen. Altså is igjen! De hadde lenge sett is i nord, men nu kom den også forut. De trodde det bare var en skiltret strimmel, og holt in igjennem. Litt tåke var det.

Det bar lenger og lenger in. Da jeg kom op på broen kl. 9 var det sprett is på alle kanter; men den var merkelig tært, og for det meste små fille-is, som ikke kunde holle sig mange dagene før den tinte helt bort.

Østefter og nordefter ble den tettere, og det syntes ikke tilrådelig å gå i den retning lenger; det var vel sikrere å komme tilbake i åpent farvann igjen. Vistnok så det ut på himlen som om det måtte være noe åpent vann i isen østover; for luften var blålig og ikke hvit i den retning; men fra tønnen var det ikke åpent vann å øine, og det så nokså tett ut lengst øst. Det er derfor ikke godt å vite hvor meget åpent vann det kunde være, og om det var nok til gjennemfart for „Correct". Det er enda langt igjen til kysten av Jamal, og ligger det is hele veien kan vi utsettes for å komme fast, og bli liggende å drive i den i lengere tid. Tenk om en hadde hat en aeroplan her å sennt østefter! Da kunde vi fått vite sikkert om det var gjennemgang, og kunde ha spart mange dager, kan henne.

Men vi styrte mot sydvest med full fart mellem flakene, for å komme ut og sydefter langs kanten, i håb om å finne vei sønnenom isen og in til Jamal.

Ved seilas gjennem et isfylt farvann som dette, kan det ha sine fordele å holle sig langs kysten for å komme frem; for så snart vinnen blåser det minste av lann, vil den sette isen ut og danne åpen lann-råk.

Forsøker en derimot å bryte sig vei gjennem is-massene mitt ute i sjøen, kan en bli fast og ingen vinn vil ha særlig makt til å åpne isen. Tvertom vil vinnene ofte tetne den på luv-siden, mens den skiltres noe i le.

Middagshøiden ga 70° 511 n. br., som var noe sydligere enn vi ventet; og lengden skulde efter bestikket være så omtrent 63° øst.

Lenger syd langs iskanten var isen åpnere, og vi styrte igjen sydøstover mellem flakene i håb om å finne en gjennemgang. Men efter en stunn ble den påny tettere. Vi så nu i sydøst for os et bredt klarvann, som strakte sig langt i nordøstlig retning, til nesten i NO for os; men det var ingen gjen-nemfart ditin, og vi måtte gå i flere timer for å komme søndenom isodden.

Først ved otte-tiden om kveilen nådde vi tampen, og kunde holle østefter søndenom den. Vi nådde det brede klarvannet på insiden som strakte sig mot nordøst så langt vi kunde se fra tønnen, og det fantes knapt et isflak i det. Men på den andre siden klaren mot øst, kunde vi øine is, og det var vel derfor tvilsomt om dette klarvannet nådde bortimot lannet.

Vi bestemte os til ikke å forsøke det, men hellere holle over denne åpne bukten til isen på den andre siden omtrent i sydøstlig retning. Her var ganske dypt vann, kl. 11 ga loddet 105 favner, men så ble det grunnere igjen.

Det tok flere timer, før vi, utpå morgensiden, nådde iskanten. Igjen måtte vi nu holle sydefter langs den, og tildels gjennem isen.

Det bar lenger og lenger syd. Imens hadde vi fått lannet på sydsiden av Kara-havet i sikte, og om morgenen var vi knapt mer enn en seks otte kvartmil fra det, mente kapteinen.

Til slutt fant han at det var ikke annet for enn å søke frem gjennem isen østover; for den strakte sig helt bort mot lannet i syd. Efter at de hadde brutt sig en trang vei mellem noen store flak, begynte isen å bli slakkere. Og da jeg kom ut så ved ni-tiden om morgenen, var vi i nokså åpent far-

vann, og kunde holle nordøstover. Det var blit overskyet og usiktbart, tildels med skodde in imellem. Sjøen var grunn her, bare 11 favner.

Endelig, om formiddagen, bortimot elve-tiden, fikk vi se lavt lann gjennem tåkedisen i øst. Det varjamal, det samme låve sann-lannet, som jeg første gang så gjennem samme tåken for 20 år siden. Det ligner noe Jæderen eller Lister, skjønt strannen er adskillig høiere, kanske mer lik vestkysten av Jyllann.

Hele Jamal er et eneste stort flat-lann, bygget op av sann, og ler, og grus, og småsten. Ute ved strannen stuper det av i en bratt skrent, som kan være sine 20 til 30 m. høi, men inover er det en eneste flat, bølgende slette, gress-

og mos-grodd, med viju-kjerr her og der, så en mangfoldighet av store og små sjøer, og grunne elver og bekkefar. Det er ypperlig ren-beite over disse vide slettene; og over hele lannet, like til nordpynten, ferdes det Samojeder om sommeren med ren-flokker.

Vi holt nu nordefter langs dette lannet, og fikk snart se en høi båke, reist på en odde nord for os. Det måtte være den som sto merket i det russiske kart ved munningen av elven Mora Jaga, nord for odden Mora Salé. Men lannet er like flatt hele veien, så det er vanskelig å kjenne den ene delen fra den andre.

Her ble det noe mindre åpent vann nordefter, og da vinnen stadig var vestlig, syntes det tvilsomt om vi nu burde gå nord gjennem råken langs lannet; for hvis isen seg ihop kunde det bli så sin sak på denne åpne grunne kysten. Vi stanset for å se det an, og lot skuten ligge og drive. Imens kunde da kapteinen endelig få sig en uforstyrret og vel fortjent søvn; han hadde ikke vært av klærne siden vi gikk fra Norge.EN SAMOJF.D-BÅT NÆRMET SIG, HØVDINGEN KOM FREM PÅ MITT-TOFTEN

(S. 21) (Fotogr. av Lied, 12. aug.)-

SAMOJED OG SYRJEN (12. AUG.)

SYRJEN OG SAMOJED (12. AUG.)II. SAMOJEDER PÅ BESØK.

Samojed-båt kommer. — Samojedene ombord. — Jamal-Samojedenes liv. — Nordefter gjennem isen. — Tett is. — Ny Samojed-båt kommer. — Spiser rå fisk. — Styrmannens vrikking. — Enda en Samojed-båt.

Den vestlige vinnen drev os langsomt tvers bort mod lannet.

Eftersom vi kom det nærmere, kunde vi skimte folk bevege sig inne ved merket; de syntes å stå i flokk der oppe på flaten, og glane på os. Var det Samojeder? eller var det kan henne Russere, som netop var nådd hit for å sette op den trådløse station? Vi kunde ikke vite det.

I viken nord for båken så vi snart også en båt med mast. Det syntes da rimelig at det virkelig var Russerne som var kommet her, og da det kunde være viktig å få vite noe om is-forhollene, bestemte vi os til å ro i lann en tur, mens kapteinen sov. Men først måtte vi ha middag.

Da vi hadde fåt i os den, og endelig var rigget ferdige til å dra, roper Johansen fra tønnen, at det kommer en båt fra lann. Det er stor spenning pmbord. Er det Samojeder eller Russere ?

Nu kan vi i kikkerten se folkene i båten over de sprette flakene. De er ialfall kledd i Samojedenes renskinns-pesker med hetter over hodene; og som Loris-Melikov sa, så de nesten ut som apekatter. Det var seks mann i båten; men det var ellers ikke så like til å avgjøre kjønnet.

Vostrotin ropte en hilsen til dem på russisk, men de bare22

SAMOJEDER PÅ BESØK

bøiet sig på østerlansk vis, og slo ut med hånnen til gjenhilsen. Vostrotin ropte pågny. Den gamle mann som styrte, og nok var høvdingen, kom frem på mittoften, bukket, men ble stående bøiet, og stirret uforstående. De forsto ikke et ord, stanset å ro, og nølte tvilrådige.

Så vinket vi venlig, og gjorde tegn til dem at de skulde komme; og de gle sakte og forsiktig in til falreps-trappen, mens Vostrotin stadig talte til dem.

Det viste sig nu at det var en som forsto litt russisk. Han var fra Pustosersk-distriktet, og var nok Syrjen. Syrje-nene er Samojedenes blodsugere, sa Vostrotin. De andre var Samojeder fra Obdorsk-distriktet.

Syrjenen forklarte at han var i kompani med gamlingen der om fiske og jagt. Desuten hadde han vel noe ren, men drev sikkert også handel. Han så ut som en forslagen fyr, og var helt forskjellig fra de andre. Han fortalte, som det syntes med en viss stolthet, at det arr han hadde ved underkanten av munnen på høire side, det hadde han fåt ved et knivstikk i slagsmål. Vostrotin sa mig at Syrjenene var store slåsskjemper, og glad i vodka (brennevin), mens Samojedene var fredsommelige, selv om de også gjerne tar en rus, når og hvor de kan.

Den eiste i båten som sat atter ved styreåren, hadde litt gråsprengt skjegg, og så ikke ut til å være ublannet Samojed. Derimot var det noen yngre som så mer egte ut, særlig en ung mann med et tiltalende, nesten vakkert ansikt. Han kunde vel være så en 25 år, og det ble sagt os at det var ham som hadde bygget båten deres. Så var det en ånnen som vel hadde hat kopper; han var rød og arret over hele ansiktet, og så nu fel ut, og dertil lite opvakt.

Vi inbø dem ombord, og de kom tassende op falreps-trappen, virkelig ikke ulik apekatter. De tasset forsiktig runt, og glodde på alt det merkelige i den store damperen. Det var vel det største skib de noensinne har sett. Alt det kostelige jernet som her var måtte jo omhyggelig beføles. Jern-

stagene som holt den svære skorstenen, måtte jo ses på, og riggen, som også var av jern, og mastene, og lukene ned i skibet. De så ned i maskin-rummets svarte dyp, og hørte alle de underlige lyd fra fyrbøterne dernede, som sang, og skramlet med sine våben. Det syntes vel som en hemmelighetsfull unnerverden.

Imens våknet handelsmannen Lieds forretnings-sans; han inledet byttehandel med dem, kjøpte to kniver med messing-beslåtte slirer og belter, og messingkjeder. Han viste dem sine byttesaker, og særlig en elektrisk lommeløkt, som selvsagt imponerte dem. En av dem måtte endelig ha den. Han skulle vel gjøre opsikt hjemme i leiren med denne troldommen. Men hvordan vil ansiktene se ut, når troldommen er borte, og det ikke mere vil bli lys?

Så kom de også in i salonen, og så sig runt, og fikk da høre grammofonen, men den imponerte dem ikke større. De hadde hørt en bedre i Obdorsk, sa de, den skrek enda høiere.

Men så kom de også op i bestikk-lugaren, og fikk høre den trådløses hvin og sus, mens telegrafisten prikket og telegraferte. De glodde med åpen munn, den ene over hodet på den andre, og i ansiktene sto udulgt forbauselse og undren. Om de skjønte at all denne merkelige redskapen kunde senne bud gjennem luften til steder langt borte, er vel usikkert. Men ialfall forsto de at det var en ny og underfull kraft de her møtte.

Klærne deres er mest bare renskinn, som de bærer på nakne kroppen, og var det hull noen steds, så så en selve den gulbrune huden unner. På overkroppen bærer de alle skinn-pesker med hetter, både menn og kvinner, og det er ikke så lett for en uvant å se forskjell på dem. Jeg tror nu det var seks menn dette som var ombord hos os, men mange av manskapet vort bante på at to var kvinfolk; ja telegrafisten sa siden, at han var sikker på at den ene var det; han hadde kjent på bakdelen, sa han.

Med Vostrotin som tolk fikk jeg vite, at båten deres hadde

de selv bygget, av bord som var ført med helt fra Obdorsk, på tre sleder bunnet efter hverandre, og trukket av seks renokser. En kan forstå at på den vis er det ikke så lett å skaffe sig båter, og det er bare noen få som har dem langs denne kysten. Fangsten av sjødyr drives ellers bare på isen nær lann.

På Jamal regnes det å skulle holle til omkring 350 Samojed-menn, mellem 15 og 50 eller 55 år, som plikter å svare skatt til den russiske regjering. Efter det skulde en kunne sette hele folketallet på halvøen til omkring 1000, med kvinner og barn. De tilhører den gren av Jurak-Samojedene som kailes Kamen-Samojeder (d. e. Ural-Samojeder), som er noe blannet med Ostjak-Samojeder. En del av dem holler til på Urals skråninger søndenfor Jamals grenser; og de regnes også å kunne være så omkring et tusen.

Samojeder fra Arkhangelsk guvernement, vestenfor Ural, kommer stundom til Jamal; men ellers er omtrent alle Samojedene der fra Obdorsk distrikt.

De foretar to store vandringer i løpet av året. Ut på høsten trekker de med renene til skogtraktene henimot Nadim og Obdorsk, og holler om vinteren til i skogene der ved Objs nedre bassin.

På Obdorsk-markedet om vinteren selger de sit pelsverk, hvalross-tenner, ren-skinn, ren-kjøtt, osv., og forsyner sig med den nødvendige proviant, krutt, og bly, og annet de trenger. Provianten er mest mel, hvitt brød, smørr, té,

tobakk, som mest tygges, bare enkelte snuser og røker, — de rike av dem kjøper også sukker, og fint hvetemel, og alle kjøper de selvsagt vodka efter evne, for det liker de godt, og nyter gjerne til overmål når de bare slipper til. I nødsfall kjøper de også vodka av folk som har oplag inne på tundraen, og de kan da betale en ren (d. e. 10 rubel) for en tsjetvjert, d. e. et kvart-mål (3.1 liter).

I mars og april drar de tilbake til sine beiter på Jamal.[1]

1 Det er for at renen ikke skal bli plaget for meget av mygg og bremser om sommeren, at de må trekke med den enten mot nord, hvor det er kol-lere, eller op i fjellene.

Til reisen fra Obdorsk til de mitre og nordre strøk på Jamal går det med omtrent to måneter, og det samme på veien tilbake om høsten. Paa den vis er Samojeden med sit telt fire måneter av året på vandring, mot nord og tilbake mot syd. De øvrige otte måneter er han forholsvis rolig innenfor sit område på Jamal-tundraen, eller i skogene ved Obj.

Fra november til mars er Jamal så omtrent tom for folk; bare enkelte Samojeder blir tilbake ved Malygin-stredet, og ved kysten av Kara-havet, for å fange bjørn tidlig på våren. Det henner også at noen Samojeder sitter igjen ved Obj-bukten, eller ved de store sjøene, de som har for lite ren til å ta på den lange vandringen sydover, og som må hjelpe sig med fiske; de kan ofte bli sittende der i årevis.

På Jamal er det ti forskjellige stammer, som holler til i hver sin del av halvøen som regel, og hver stamme har gjerne bestemte grenser for sine ren-beiter, liksom hver tsjum (telt) har sine, om de enn ikke altid holles så nøie. Tsjummen holler sig om sommeren noenlunde rolig innenfor disse grenser; det bare flyttes det som er nødvendig for å skaffe renene nye beiter.

Innenfor sit område fisker Samojeden i sjøene, og jager gås i fjærfellingen. Hvit- og blårev-hiene regner han som sin uomtvistelige eiendom, og setter sine feller og snarer omkring i nærheten av dem.

Samojedene lever godt på Jamal. Det er et fett land med vide ren-beiter, og med rigdom på pelsverk, fugl, og fisk. Derfor er det da også såvidt mange Samojeder der. De enkelte eieres ren-flokker kan nå op til 5000. Samojeder som bare har to til tre hundre ren regnes for lite velhavende. Til fiske-fangsten ved kysten, særlig øst ved Obj, tyr de som har lite ren. Det er noe i likhet med Sjø-finnene hos os, om enn de er meget fattigere. Men jo lenger en kommer in på Jamals tundra, desto rikere er Samojeden.

En velstående Samojed har to til tre og helt op til fire tsjummer (telter) med mange soveplasser (som vesentlig bare

er noen ren-skinn) alt efter familiens størrelse. Som regel har de bare en kone. Rikere folk, og elskere av kvinnekjønnet, — som heller ikke er så sjeldne blant Samojedene, — har to og tre, og tilmed fire koner, som unnertiden har særskilte tsjummer.

En kone betales med 30 til 100 ren, og dertil skinn og forskjellige andre ting. Brudens far gir på sin side utstyr, drakt, skinhyre, stundom også smykker, og stas-kjøreren, som regnes som hennes private eiendom. Blir de lei en kone som er doven og ikke vil arbeide, kan de senne henne tilbake til faren, men da uten at de forlanger betalingen tilbake. Faren er ikke altid misnøid med det, for så kan han seige henne igjen, og få ny betaling.

Samojedene er åndelig vel utrustet, og holles ikke for å stå lavere i intelligens enn en almindelig russisk bonne. Det høieste de kan tenke sig av kultur, er selvsagt Obdorsk, og de har aktelse for en kultur som frembringer slikt; men med nomadens stolthet setter de nu likevel sin egen høit nok, og sit fri liv på tundraen, hvor hverken Russer eller Syrjen kan måle sig med dem.

Det slo mig, at disse Samojeder vi traff på ved Jamal, så i det hele godt ut; og de var noe større og kraftigere folk enn vore Fjell-finner, selv om de ikke kan kailes høie; de må vel nærmest regnes for bortimot et middels høit folk, eller litt unner middels.[1]

Særlig utpreget asiatiske eller mongolske, med fremstående kinben, og sterkt skrått stillete øine, kan jeg nu ikke si de var. For det meste var de omtrent skjegløse, og mørke, med svart, langt hår; ansiktene kunde være helt vakre, selv efter vor smak. Det er vel noe inblanning av russisk blod hos

1 Hr. Kai Donner meddeler mig at efter de målinger han har kunnet gjøre av forskjellige Samojed-stammer skulde Samojedenes legems-høide gjerne veksle mellem 160 og 165 cm., mens f. eks. de ugriske Ostjakers, ofte stiger til 170 cm. Samojedenes cerebral indeks fant han gjennemsnitlig omkring 82 (de er altså ikke meget kortskallete, nærmere mesocephale), mens Ostjakenes var like til 89, hvilket jo er usedvanlig kortskallet.

disse folk, og enda mer av andre infødte sydfra. Sjitkov fortæller, at han inne på Jamal traff to menn av Okotetta og Lamdu stammene, som var høie og sterkbyggete, med skarpe ansikts-trekk, og store, rette, ja litt ørneagtige neser. Den samme type skal ofte treffes blandt Samojedene lenger syd, påsto hans fører. Sjitkov sier at slike typer også stundom treffes blant Vogulene. De minner om nordlige folk av den såkalte palæ-asiatiske gruppe, og både Samojeder og Voguler kan ha fått inblanning fra slike folk, som Jenisei-Ostjakene.

Gamlingen i det båtlaget vi her så, hadde litt gråsprængt skjegg, og det kunde se ut som det ikke var så lite russe-blod i ham. Særlig ved fiske-plassene langs Obj, hvor russiske arbeidere og Samojeder ligger sammen, blir det vel ikke så liten anledning til den slags race-blanning.

Mens vi var optatt med vore gjester, hadde det klarnet, og vi så stort farvann nordover. Kapteinen kom netop op efter sin lur, og det gjalt å komme avsted. Da Samojedene skjønte at de måtte gå, begynte de å tigge og trygle os om å få kjøpt vodka; men Vostrotin forklarte dem med faderlig hode-rysten at det gikk ikke an. Og da de endelig så at det ikke nyttet, tasset de, dypt skuffet, ned falreps-trappen igjen, og ut i båten.

Mens vi dampet for full fart nordefter, så vi dem heise det vesle seilet, og dra inover mot lanpynten, de kom fra. Det er underlig, netop fra samme stedet kom det to Samojeder på besøk ombord i Fram, da vi lå her den 9. august 1893, på veien østover for å trenge nord i Polhavet. Herregud, så fort går tiden, er det da virkelig tyve år siden?

Det var litt over seks om eftermiddagen, at vi gikk videre gjennem ganske slakk is, og om ikke lenge var det mest åpne sjøen, med ikke liten dønning. Det syntes som om havet måtte være isfrit langt vestover, på den kant hvorfra dønningen kom; og den isen vi hadde gåt langs med sydefter, må vel da ha vært et nokså smalt belte her vestenfor os.

Vi holt nu full fart nordover hele natten, og møtte bare et isflak her og der.

Klokken halv fem om morgenen møtte vi igjen tettere is, og snart ble det skodde, så vi måtte gå med sakte fart. Vi møtte svære flate florer, op til halve kvartmilen lange, og flere ganger måtte vi gå tilbake. Til slutt ble isen ganske tett forut, og kl. 7 ankret vi på 10 favner vann. — Vi lå til ankers hele dagen. Det var nordvestlig vinn, men den løiet efterhvert.

Det letnet utpå formiddagen, og vi fikk klar horisont og sol. Sett fra tønnen lå isen hvit og tett til synsrannen, mot nord og nordvest, og like in til fjæren ilann; ikke tegn til råk på noen kant. Men himlen var temmelig blå i nord, så åpent vann kan ikke være langt unna. Langs lannet nordefter var himlen hvitere, så der måtte nok isen være tettere enn noe lenger ut fra lann. I vest synes det ikke å kunne være langt til klare efter luften å dømme. — Middagshøiden ga 71° 2' n. br. og efter bestikket skulde vi være paa 66° 27' ø. 1.

Om eftermiddagen meltes en båt i sikte. Det var uventet her mitt ute i isen, så vitt langt fra lannet. Det var igjen en Sa-mojedbåt med fem mann, som kom roende. De skjønte nesten ikke et ord russisk.

Som båtstyrer sat en mann tilbakelenet atterut som en pasja. Det var vel høvdingen. Han hadde en merkelig

likhet med en Kineser, og det samme hadde den mann som rodde i baugen. I mitten sat en mann uten nese og med et skjevt hul som skulde være munn. Han lignet en spedalsk, men var vel helst en syfilitiker; han så forferdelig ut. Ansiktet på den andre mannen mitt i båten var bulnet, røtt og arret, det var vel helst av kopper, hvis det da ikke også var syfilis.

De fikk komme ombord og se sig om på dekket. Det var den samme beføling og glaning runt omkring på alting. Men unnerholningen var det smått med, deres ordforråd av russisk var snart brukt op, og siden gikk det mest med tegn.

Da de kom ned i båten sin igjen, fikk de noe brød i foræring av stuerten, og det gjorde megen lykke. Men ulike mere indtrykk gjorde likevel en flaske whisky; den gikk straks fra munn til munn en omgang, men så ble den levert atter til høvdingen, og han nøide sig ikke med en omgang, og hans ansikt lyste av den inderligste tilfredshet, idet han holt flasken op imot os, og klappet sig lykkelig på maven.

De viste os forskjellige ting, men ikke noe av særlig verd. De tok op fisk av en kiste i båten; det var en sik-art; såvitt jeg kunne se var det muksun, som også fins i Jenisei, en bred fisk med store blanke skjell, og forholsvis lite hode. De største fiskene var vel en fots lengde. Den var dårlig saltet, og luktet ikke bra; noen var litt friskere, og av dem ga de os et parr som gave; det skulle vel være som vederlag for det de hadde fått av os. Vi prøvde en til kveils, men frisk var den jo ikke. Da vi spurte hvor denne fisken var fanget, pekte de innover mot lann; men om det var inne ved kysten, eller lenger inne på Jamal, kunne jeg ikke få rede på; men jeg tror helst det var i sjøene inne på lannet.

Så skrapte de skjellene av noen av denne rå fisken, og begynte å spise. De skar den op efter lengden, stakk de lange stykkene i munnen, og skar av med kniven like foran leppene, mens de holt i ennen med hånnen. Det var aldeles på samme vis som Eskimoen spiser, bare med den forskjell at han skjærer av kjøtt-stykket eller fiske-stykket foran munnen med kniven ovenfra nedover; disse skar med kniven unnen-fra og opover. Begge har de stor ferdighet, så de skjærer ikke nese og lepper av sig. Det tok ikke lang tid for dem at ekspedere ned slik en stor rå fisk på denne vis.

En liten sel (snadd, phoca hispida) hadde de også i båten. Den var netop skutt. De hadde flere børser, og en norsk hvalross-harpun.

Som de lå ved et flak foran skuten kom en snadd op; en av dem skjøt den med haggel, men den sank før han nådde den med båten; han kastet harpunen efter den i van-30

net, men fikk den ikke. Da Samojedene så at selen var truffet, skrek de alle sammen over sig, og holt et farlig leven, mens det stod på; jeg fikk ikke netop høie tanker om dem som jegere, særlig når jeg tenker på Eskimoen, hvor stillfarende han er på fangst.

De hadde en liten båt på slep. Den kunde vel være så en 12 fot lang, og bruktes nok til seljagten, når det gjeller å snike sig in på dyret; den store båt er reisebåten, og den kunde vel være så en 20 fot eller mere.

Mens vi lå med skibsbåten ved et flak og forsøkte å snakke med dem, og så på greiene deres, begynte de med ett å rope og skrike til hverandre; det var styrmannen som kom vrikkende med jollen; de pekte på ham, lo himmelhøit, og skrek over sig. Det syn, tror jeg, gjorde mest intrykk på dem av alt de så hos os; en mann som drev en båt frem bare ved å vrikke med én åre atterut, var noe helt nytt og ukjent for dem; og da han satte fart på båten, så det skummet for baugen, steg deres jubel til høidepunktet.

Mens de enda lå ved siden av os, ble det ropt at nu kom det en båt til, og snart var også den fremme. I bakstavnen sat en eldre mann, høvdingen, med litt skjeggbuster, og et barn på en tre, fire år, det var vel den unge prins, som

han viste frem med stolthet og fikk til å nikke til os.

Det var enda fire mennesker i båten. Det ene var ganske mørk i ansiktet, som var sterkt prognatisk og vilt utseende. Det så mest ut til å være et kvinfolk.

Heller ikke disse forsto mere enn noen få russiske ord, og det var ikke noe å få ut av dem.

Ikke før var de kommet op på siden av os, før det første båtlaget ropte i munnen på hverandre til dem, og fortalte om styrmannen som vrikket jollen med den ene åren, og over det syntes de alle å more sig kostelig.

De nykomne vilde kjøpe brød og te; desverre hadde vi 'kke noe å seige, men noen brødstykker fikk de da. Så fikk de også valnøtter og sjokolade til barnet som ikke ble im-DEN LYKKELIGE HØVDING MED WHISKY-FLASKEN (l3. AUG.)

SAMOJEDER I SINE BÅTER (l3. AUG.) Til høire spiser de rå fisk.SAMOJEDENE I SINE BÅTER VED „CORRECTS" FALREPS-TRAPP (KVELDEN 13. AUG.)

Nermest ses deres lille fangstbåt.to samojed-båter

ponert av det, men stoppet det i munnen og syntes å like det godt.

Den sistkomne båt hadde også en liten fangstbåt på slep, og desuten en liten lekebåt, en fot lang, som høvdingen løftet op og viste frem, så snart han så at vi la merke til den; det var jo leketøiet til prinsen. Begge båtlagene hadde nok vært på selfangst i isen, så har de fått se den store, svarte skuten, og har rodd bort til os.

De pratet uavladelig og hadde meget å fortelle hverandre; men deres sprog var for os helt uforståelig. De lå der å glante, og gjorde ikke tegn til å ville reise igjen.

Kl. VslO gikk solen rødglødende ned bak isen i den stille natten; sjøen blank som et speil mellem flakene, ikke et pust som rørte sig. En tåke-banke blå som dansk porselen i syd. Isen den samme, men den siger vel utover nu i stilla, og så får vi håbe på vinn fra øst imorgen, så den driver litt fra lann.

Vi gikk in og spiste til kveils. Samojedene lå der fremdeles; men da vi kom ut igjen, var de reist tilbake til isen.

Vi kunde da ikke gjøre noe bedre enn å få os en røk og et slag kort. Det var mest boston det gikk på.III. GJENNEM ISEN NORDEFTER LANGS

JAMAL.

Is og livløst farvann. — Livet ombord. — Store florer av tynn is. — Is på grunn. — Et farlig is-koss. — Skodde og is. — Ubrekt is. — Den skidne is i Is-havet. — Hvalross. — Is som tetner. — Kuling river isen op.

— Lann-råk. — Ut av isen.

Vi lå til ankers hele natten og neste dagen med. Det er merkelig lite gang i isen; vi ser samme flaket lang tid. Men en del tidevanns-strøm er det, som setter sydover langs lann en stunn, og så nordover igjen. Om eftermiddagen er det litt mer fart i isen, men det er ikke noe større.

For et livløst farvann! Bare en enkelt sel (snadd) som tyst og stille stikker hodet op og glaner på os nu og da, ellers ikke livet å øine i vannet. Av fugl har vi bare sett noen få flokker haveller, men knapt nok en måke her inne i isen, og ikke en alke. Så lite har jeg mest aldrig set på Is-havet før.

Heller ikke har jeg noensinne ligget til ankers i isen. Ellers pleier en jo altid å gjøre fast til et flak; men vi mangler is-ankere, og det synes jo å gå på denne måten også.

Det er stille, bare et svakt virin-trekk fra øst eller nordøst. Det holler sig med tåke hele dagen, og det er lite å se omkring os. Det synes å være meget is, og vi kan ingen vei gå før det letter. Det er ikke annet for enn å gjøre sig livet så behagelig en kan innendørs. Lied og Loris-Melikov spiller sjakk, når det er en ledig stunn. Kapteinen røker sig en lang-pipe

og ser på, eller også koser sig med en bok. Vostrotin, og jeg fotograferer og fremkaller fotografier. Det gjør også nu og da Lied og Loris-Melikov, når de har tid for sjakk-spillingen. De har forvandlet badeværelset, og også gjeste-kahytten til mørkerum, og det samme har jeg gjort med kapteinens kahytt, hvor jeg holler til. Johansen kommer av og til in i salonen, og forteller om sine oplevelser i Sibirien, eller om sine turer her i Kara-havet, eller med Nordenskiöld, eller på Is-havet.

Så kommer stuerten med maten. Det må ryddes av bordet for sjakk-spillere og fotografer, så han kan få dekket på. Så er det et koselig måltid, og en lang prat efterpå. Efter kvells-maten er det en tur runt dekket, for å se hvordan alt er innenbords og utenbords, og så bærer det in igjen, og kortene kommer gjerne frem.

Om kveilen tar isen på å drive med mer fart, og vi får en del knuvs av store flak som kommer forbi. Som vi ved midnatt sat og spilte boston, kom en svær flore drivende mot baugen, så vi dregget ankeret. Det var ikke annet for enn å hive op og gå utenom floren; men da vi først var i gang, syntes kapteinen det var like godt å gå så langt nordover i skodden, som det var åpent vann å finne.

Ingenting var det å se, men det holtes gående helt til kl. 5 om morgenen, da vi igjen måtte ankre efter å være kommet frem en 11 kvartmil. Dybden er så temmelig jevn hele tiden; her er den 9Vs favn.

Neste formiddagen lettet skodden en god del, og fra tønnen kunde vi nu se meget åpent vann nordover. Vi fikk også se lannet innenfor os. Det var samme låve lann med flat sann-strann og bratte skrenter over, som det er overalt langs Jamal.

Vi gikk nordover; men skodden kom igjen, og det var ikke stort å se. Vi gikk med sakte fart op igjennem den klaren som vi hadde sett fra tønnen; men efter en tre timer var det ikke fremkomst lenger, og vi måtte igjen vente.

Isen var sterkt tært, og tynn overalt. Vi så florer som kunne være så en kvartmil lange, men saa tært, at det var

huller og åpninger i dem paa kryss og tvers, og det var et under at de enda holt sammen. Det viser hvor lite bevegelse det kan ha vært i denne isen. Den første sterke vinn måtte jo brekke disse florene i småbeter, og snart vilde de da helt forsvinne. Ikke kan de være kommet langveis fra, de må vel helst være vinter-is fra ensteds her i nærheten.

Nu lå isen nokså tett nord for os; men efter den blå luften å dømme, måtte det være temmelig åpent vann ikke så langt nord, når vi bare kunde komme dit. Dybden skiftet ikke stort; vi lå nu til ankers på 9 favner vann. Strøm var det lite av om dagen; den syntes å skifte med tidevannet som før; men over midnatt, bortimot ett-tiden — som igjen fant os ved boston-bordet — begynte den å sette isen sydefter med omkring en mils fart.

Neste morgen hadde isen slaknet en god del, og vi kunde lette og gå nordefter. Fremdeles var dybden jevn, omkring 9 favner; så minket den noe, særlig da vi måtte skjære litt inover mot lannet.

Innenfor os så vi adskillige iskoss som lå på grunn. Med ett fikk vi øie på et lite koss forut som også så ut til å ligge fast, da det var tydelig strøm-rann omkring det. Loddet ga 6 favner, så 51/», så 5, så 4x/2, så 4V», så 41/*, så 4. Så holt det sig omkring det, snart nede i 33A, så op i 4 igjen. Da „Correct" stakk 17 fot (altså nær på 3 favner), var det jo ikke meget vann unner kjølen; men da det bare er sann-bunn her og ikke fjell, og da bunnen er godt skurt og høvlet av isen, så kan en ikke vente noe bråskifte i dybden.

Likevel var det nu rådelig å minke farten, og holle utenom kosset, som ikke kunde ligge på dypt vannet, for det var ikke stor isbeten. Det var sterkt strøm-ras omkring det. Da vi kom forbi ble det igjen noe dypere, omkring 5 favner, og dybden holt sig nu tålig jevn.

Det var adskillig åpent vann og vi kunde gå med full fart i lengere tid og holle kursen nordefter langs lannet, ofte gjennem skodde, men imellem så tålig klart.

Ut på formiddagen var det ikke mere fremkomst, og vi gjorde fast til en stor grunn-is. Dette koss var temmelig høit, mer enn 20 fot, omtrent jevnhøit med baugen på „Correct", og det hadde mest lodrette sider, så ved å lægge en leider over fra bakken, kunde vi krabbe like i lann på kosset. Dybden var merkelig nok blit 113A favner.

Det gikk en tunnel tvers igjennem kosset, hvor vi kunde ro gjennem med båt; og vi fant senere at den delte det i to skilte stykker. Den ene delen, som vi hadde gjort fast til, var temmelig smal og høi, og det kunde være fare for at dette stykket vilde kantre, så snart vannet steg; det kunde da ha sine betenkeligheter å være i nærheten av det; vi kunde lett faa hårdere klapp enn vi brydde os om. Vi kastet derfor loss igjen, og ankret et stykke derfra. , \

Det var særlig gamle Johansen som ivret for å komme bort, og det gjorde han rett i. Om natten kantret virkelig kosset, og han var ikke lite kry, da han kom op om morgenen og så det.

Disse kossene kan vel ha en viss likhet med små isfjell, men må ikke forveksles med dem. Isfjellene er bre-is som stammer fra lann, de dannes ved at is-breen skyter ut i sjøen og kalver; men av dem fins det ingen å snakke om ute i Kara-havet. Det dannes noen få små isfjell på kysten av Novaja Semlja; men de er ikke stort å regne. Noen små isfjell og kalv-is-klumper treffer en også nær Franz Josefs Lann og ved Spitsbergen; men de rekker heller ikke langt i sjøen før de fleste blir ødelagt.

Kossene i Kara-havet, som i Is-havet i det hele, dannes ved

* '

skruinger. Det er flak, som unner det svære trykk av vinn og strøm klemmes kant mot kant, brotner, reises paa enne. skytes in over hverandre, og bygger op skrugarer til mellem 20 og 30 fots høide over vannet. Når en husker på, at sjø-isen, når den fly ter, har bortimod 9 eller 10 ganger så meget is unner vannet som over, vil en forstå at disse skrugarer har en svær is-mengde unner sig i sjøen. Snart fryser de opskrudde stykkene

sammen til en fast masse, som det tar lang tid å få smeltet, og når så de store isflatene unner driften om sommeren brekker op, blir disse skrugarene skilt fra de flate flakene, og danner store og små iskoss, som driver om i sjøen eller ligger på grunn, og kan holle sig i år før de smelter.

Om morgenen var det skodde igjen; — den evindelige skodden som er en av de største vanskeligheter unner seilas i isen; for selv om det er litt åpent vann, kan en ikke se hvad en gjør, og hvor en går hen, og lett kan en seile sig in i tett-isen, så en har vont for å komme ut igjen.

Isen var ikke videre åpen, men drev fra syd med sønnen-vinnen, som frisket noe utover formiddagen.

Vi gikk nordover en stunn i skodden; men stanset snart igjen; for det holt sig usiktbart, og isen ble tettere så nær som mot nordvest; men den vei bærer det for meget ut av kursen, ut fra lannet. Heller vil vi holle os nærmere stran-nen, for der kan det være mere utsikt til å få lann-råk nordefter så snart vinnen kantrer litt. Men desverre ble den mer sydvestlig, og det setter vel helst på, skjønt isen synes å drive så omtrent langs lannet nordefter.

Det er en ting som trengs, når en skal arbeide sig frem gjennem isen, og det er tålmodighet, altid tålmodighet. Vi får vente og håbe på bedre tider. — Her ligger vi da i skodden og isen. Det samme liv som en kjenner for vel — denne kalle, triste ødeheimen--

Ved ti-tiden om kveilen klarnet det noe, og det så ut til slakk is et stykke nord igjennem. Kapteinen rigget sig til en hel natt paa broen; og vi kom frem et stykke gjennem adskillig åpent vann. Men efter en time var det stopp igjen. Foran lå det ubrutt is til alle kanter, den sværeste vi har møtt hittil. Vi måtte ankre i en vik ved kanten.

Jeg hadde vanskelig for å tro at så vid en is kunde holle sig ubrekt i en flate. Det er ganske klart nu ved midnatt; men ikke kan jeg se enne på dette flaket, hverken innover mot lann, som vi ikke kan se enda for tåken, eller utover mot

nordvest. Her kan det sandelig ikke ha vært stor bevegelsen i vannet, og ikke megen vinn heller.

Dybden var 15 favner, og ingen vising å merke på lodlinen, så det kan ikke være videre strøm.

Vinnen var nu ved midnatt ganske løi fra VNV. Jeg hører et sus derute vest fra; det kunde mest høres som brenning; men det er vel helst inbilning, er vel bare småskvalp mot iskanten i klarene.

Jeg grunner stadig på denne ubrekte isen, kan ikke skjønne annet enn at den må ligge delvis på grunn med sine koss og skrugarer som jeg ser her og der bortefter, og så ligger den kanskje også fast helt mot lann. Den har vel ligget her siden vinteren.

Vi ligger til ankers ved samme faste iskanten hele dagen. Deilig solskinn med klar luft endelig engang. Løi vinn fra nordvest! Fra tønnen kan vi nu se åpent vann på nordsiden av denne faste isen, så omkring en 6 kvartmil borte. Det strekker sig utover helt til NV'N.

I NV et det is så langt vi kan se, og jeg skulde helst tro minst en ti kvartmil i den retning; men den blå luften i horisonten tyder likevel på vann utenom denne isen også der.

I vest ses det en råk som strekker sig nordefter til bortimot VNV, det må vel være langs fastis-kanten; og det ses flere råker i løsisen utenfor; men der er det knapt noen brukbar gjennemfart for tiden. Så snart det bare vilde bli litt østlig vinn var det åpne sjøen der utenom, hvis da ikke denne fastisen skulde slitne av inne ved strannen, men så ble det jo farvann der.

Merkelig nok kan vi ikke se lann innenfor os, bare tette isen i den retning. Lannet må være et godt stykke av; og jeg kommer til den slutning at dette ubrutte flaket må da være minst en 20 eller 25 kvartmil langt.

En god middagshøide ga 71 ° 29' n. br.

Vi tok os en tur på jsen, og hadde også ski med; men den var merkelig ujevn, ikke et sted så flat at en kunde

gli litt frem på skiene; knultrer, store og små, overalt, og så her og der store hauger. Det var utarmende å gå over.

Det må være gamle, ujevne små-flak, og is-klumper, og koss fra forrige år som har ligget her over denne grunne banken ifjor høst, og som så er skrudd ihop og er frosset sammen. For det meste er denne isen meget skidden, og alle hauger og kanter er sterkt avrunnet, så det synes mest rimelig at den for stordelen er to somre gammel.

Den er nu så tært, at det er store dammer, og huller, og råker i den på kryss og tvers. Det synes som om den første sterke vinn måtte brekke den op, og de vilde sige fra hverandre alle disse klumpene.

Noen av haugene er så høie, at de kan tenkes å nå bunnen med foten, og på den vis er det vel også helst at flaket holles fast; men helt fast ligger det nu ikke da, for på ankerkjettingen kan vi se at isen har skubbet skuten, som ligger an mot kanten, ialfall noen meter atterover.

Folk som ikke er vant^til polarisen, kan undre sig over hvordan den kan bli skidden. Jeg har hørt selv gamle Ishavs-farere påstå at slik skidden is må komme fra elvene eller fra lann, hvor det er skyllet op mudder eller blåst støv på den. Dette er ikke så.

All is, hvor den så dannes, selv mitt opi Pol-havet, vil i tidens løp, efterhvert som den smelter, få et overdrag av brungrått støv eller slam på overflaten. All sne som faller, hvorsomhelst på jorden, fører med sig litt fint støv fra luften, og efter hvert som sneen smelter, blir dette støvet liggende igjen som et ganske fint grått lag på overflaten. Derfor er gammel avsmeltet sne nesten aldrig helt hvit.

Men det støv som samles på den vis er av mindre viktighet for isens skidne farve enn det slam og de organismer som svever i hav-vannet. Ofte lever det mengder av små organismer i havets overflate; disse blir innesluttet i isen når den fryser, og kan stundom farve den helt brun. Dertil kommer, særlig i et hav som Kara-havet, eller endaCORRECT" GJORT FAST TIL DEN STORE GRUNN-IS (16. AUG.)

I ISEN (18. AUG.) Tatt fra tønnen.LIED VED VANN-DAM MER PÅ DEN UBRUTTE IS (l8. AUG.)

*

„CORRECT" VED KANTEN AV DEN UBRUTTE IS (18. AUG-) Vostrotin på en haug.

mere nord for Obj og Jenisei, at i hav-vannet svever det en mengde slam som er ført ut fra elvene. Dette fryser også in i isen. Når den så smelter på overflaten, ved direkte varmestråling fra luften, som er tilfelle om sommeren overalt i Ishavet, så tæres lag efter lag bort; og mens smelte-vannet renner av, blir slammet og organismene liggende igjen på isflaten, og gir denne et skiddent utseende, dess mer jo tykkere lag som smelter. Det er således lett å skjelne gammel is fra ung. Is som er en eller flere sommere gammel, blir altid mere skidden og mørkere enn den unge.

Det er lett å skjønne, at det i så måte kan være noe forskjell på hvor isen er dannet. Tenker en sig f. eks. at is fryser nord for munningen av en elv som Obj, hvor vannet er helt brunt av elveslam, da er det lett å forstå at det skal ikke smelte meget, før den isen blir ganske skidden på overflaten; mens det av is fra andre strøk, hvor hav-vannet er forhols-vis rent, må smelte meget før den blir merkbart skidden.

Det er ikke ualmindelig, at forfattere, som f. eks. Norden-skiöld, tenker sig at den skidne isen opstår på den vis, at det slamholdige hav-vann eller elve-vann unner bølgegang skylles op på flakene, og ved at vannet filtreres gjennem sneen, blir så slammet liggende igjen. Dette er en misforståelse. Vistnok kan slikt ske, og sker daglig på sprette flak. Men det er ikke den almindelige og vesentlige årsak til at isen er skidden.

Da det klarnet helt av, så vi fremdeles ikke lann inover mot øst; derimot kunde vi fra tønnen se en lanpynt så omtrent i sydøst, eller i SSO, efter kompasset, kunde det vel være.

Vinnen var hele dagen løi bris, først fra nordvest, så mere vestlig, så nordvest igjen, den frisket utover kveilen, og det skyet over. Strømmen syntes også her å gå mest sydover, men den var ikke sterk.

På morgen-siden ble det stille og klart, og den ubrekte is vi lå til ankers ved, kom nu med ett i drift nordover, ganske langsomt, og store deler av den løsnet og drev bort.

Fra ni-tiden om morgenen merket vi også en sterk slak-

i

ning i isen utenfor os. Vi lettet derfor om formiddagen og sto vestover gjennem tålig åpne klarer for å gå vestenom den store floren som vi fremdeles så strekke sig ubrekt mot nordvest. Det var bris fra SSV som frisket noe, og det var disig luft.

Det var litt liv å se her. På et lite flak lå en stor gammel hvalross-okse. Den ene tannen var helt brukket ut, av den andre sat det bare et kort stykke igjen. Tenke sig for veldige krefter som har brukket slike tenner av!

Det ble liv ombord og det lyste av øinene på de lengselsfulle jegere, da de fikk se så meget levende kjøtt på isen. De sto ferdig med rifler; men skibet gie fremover til luvart, og så snart dyret fikk røken fra os, for det i vannet og ble borte.

Vi så en tre fire storkobber på flakene. Så med ett roper Vostrotin, som sto på broen, at det lå en hel flokk storkobbe på isen vest for os. I kikkerten ble det til to hvalross, en tredje svømte i vannet og søkte flere ganger å gå op til de to andre. Et stykke forut så jeg også de svære hodene av en fire fem hvalross som dukket op og

gjorde kvelv i sjøen.

Nu ble det liv ombord. Lied og kapteinen syntes det var uråd å la slike dyr ligge. Jollen ble låret, for Lied måtte jo avsted, og det ente med at jeg gikk med ham, da kapteinen ikke mente å kunne gå fra skuten.

Hvalrossene lå nokså rolig, og vi kom godt inpå dem. Jeg ba Lied endelig se å treffe godt bak i hodet, så dyret kunde bli liggende; men efter første skuddet hans bar det i vannet med dem så vasføiken sto; det sårete dyret kom op igjen og krabbet heldigvis tilbake på flaket; det gjalt å vente til det var helt inpå; og efter noen flere skudd kvelvet det så over på siden og trillet ut igjen. Vi prøvde harpunen fåfengt på det tykke skinnet, den var for sløv, hele brådden var jo brutt av den; men så fikk vi slått en hakapik i hvalrossen, fikk skåret en stropp i skinnet, gjort fast harpunlinen, og tatt dyret på slep for å slepe til skuten.

Det var ellers et tungt arbeide i den vesle jollen, atter-

ennen ble mest dukket unner vannet av vekten, og så var det ikke lite vinn imot og skvalpesjø. Men tilslutt nådde vi da fram, og hvalrossen ble hivd på dekk, og fotografert fra alle kanter av fire ivrige fotografer, som den utslagne dag gik runt som brølende løver efter noe å opsluke.

Imens var det blit regn med tykke, men endelig til slutt kom vi da frem utenom ennen av den store floren, og kunde skjære inover mot lann igjen i NNO og NOlig retning.

Farvannet så nu ganske åpent ut, og vi kunde for det meste gå med full fart. Men utover eftermiddagen ble det mer is. Vi måtte minke farten, særlig da det var tykt. Vinnen var frisket, den skiftet omkring syd, stundom østenfor syd.

Bortimot kl. 8 var det ikke mere fremkomst i denne tyk-ken, og vi ankret på 16 favner vann. Vinnen øker til nær på kuling. Det er sterk, nordgående strøm og meget is.

Så ved elve-tiden letter vi, da vi lå stygt mellem to store flak som kunde klemme os. Vi gikk et stykke med skiftende fart gjennem isen. Men over midnatt ble vi liggende, da vi ingenting kunde se i denne tåken.

Kl. 1 om natten lettet det litt og vi gikk igjen videre med sakte fart. Det er ganske meget is, men med klarer imellem. Kl. 3 om morgenen ankret vi på 12 favner vann. Det var usiktbart; — frisk vinn med regn.

Ved otte-tiden om morgenen var vinnen løi sydlig, tett tåke. En del store flak drev forbi nordefter.

Ved middag fremdeles til ankers. Strømmen setter nu sterkt i sydvestlig retning. Stille med regntykke.

Kl. 4 eftm. løi nordvestlig vinn, tåkeluft. Da isen truer med å brekke roret, var to mann blit satt til å skyve av; men det hjalp lite, og maskinen ble satt i gang med sakte fart forover for at propel-vannet skal holle klart, og det virker bra. Isen ligger temmelig tett så langt vi kan se, og litt skruing merkes.

Kl. 4.30 eftm. slakner isen litt omkring skuten, så maskinen kan stoppes.

Onsdag 20. aug.

Kl. 6.30 eftm. letner det litt, og lannet ligger ganske nær mellem ONO og OSO (retv.), snaue 5 kvartmil av. Kan fra tønnen se lann helt nordover forbi NNO (retv.); men isen synes å ligge tett helt in til strannen, bare med litt slakker her og der. Syd- og vestover er luften mørk, så det skulde tyde på åpent vann der; men i N og NNV (retv.) er den temmelig lys, og ikke tror jeg det er større med åpent vann på den kanten; men en del slakk is kan henne.

Vinnen var nu gått over til mellem nord og nordøst (NNO og ONO retv.), og det klarner av. Det er lann-vinn, og det ser mer håbefullt ut, den kan skaffe os lann-råk.

Kl. 81/* efm. måtte vi flytte, da noen svære flak kom nedpå os, og vi hadde en stygg stilling inne mellem stor, tung is med høie skrugarer på to sider. Ankret igjen kl. 9 (på 12 favner vann) til luvart av den svære isen.

Vinnen øker og er fra NO (retv.). Det er noe ut fra lann, og nu har jeg godt håb om at isen skal slakne og sette utover. Enda har vi is på alle kanter; men vi kan se slakker og klarer imellem.

Midnatt. Vinnen fra NO øker mot kuling. Isen setter vestover; vi kan se den bli revet op, og det blir slakker in igjennem mot lann. Dette ser bra ut.

Efter midnatt blir det hel kuling av NO. Isen slakker runt os; men er stadig tett nordover.

Ved otte tiden om morgenen var vinnen desverre gått over til NNO (retv.), og noe senere gikk den til N. Det bærer ikke lenger av lann, det skjærer heller noe på, så det er ikke slik utsikt til at den vil danne lann-råk lenger; men jeg har som regel funnet at isen driver en god del til høire av vinn-retningen, på grunn av jord-omdreiningen, og så kan vi jo håbe på at den enda vil skjære noe ut fra lann.

Vinnen er frisk med små snebøier. Vi ligger til ankers som før. Det er noe sydlig drift i isen, men ikke sterk. Det er tålig klart. Isen synes enda å være tett i retning mot lannet; men dette er lengre unna enn igår; vi må ha

Torsdag 21. aug.FANGSTEN HIVES OMBORD (19. AUG.) (Fotogr. av Lied.)

EN HVALROSS-DAME (19. AUG.) (Fotogr. av Lied.)Forfatteren.

Samuelsen.

TU NDR A-LAN S KAP, DICKSON-ØEN (24. AUG.)

Fotogr. av V'ostrotin.

Lied.

Loris-Melikov.

drevet en del for ankeret, som bare såvitt henger i bunnen.

Det er en merkelig sterk blå luft over lannet og nordover helt til vestenfor nord. Det ligner netop luft over åpent vanne. Men det er vel bare mørkne av lannet kan henne; for både Johansen og kapteinen påstår at det er tett is like in til stranna, de kunde se det med kikkerten fra tønnen. Selv har jeg ikke vært i tønnen idag. Ellers merkelig, en mørkne av det svarte lannet skulde være noe mere grå-svart, synes jeg; men denne er så dypblå, lik vann-himmel.

Mot nordvest (NNV retv.) er luften lys, og der er nok meget is. Derimot er det en god del åpent vann og mørk luft ut mot SV (retv.), så den vei var det sikkert mulig å komme frem; men der har vi lite å gjøre, skjønt islosen endelig vil ut tilsjøs i den retning; han mener vi der vil finne åpne sjøen og hele Kara-havet isfritt nordefter.

Jeg har store tvil om det, og tror ikke den kurs var klok. Vi traff jo isen mitveis vest i Kara-havet, da vi kom fra Kara-porten, og traff enda to is-strimler vestenfor der; og al den isen kan vel ikke være kommet helt bort med denne vinn fra SV og NV som vi mest har hatt.

Desuten, — hvis det er åpent hav i vest, så måtte vi ha merket noen dønning disse dagene, mens vinnen var sydvestlig; men det var ikke sneven å merke.

Og sett nu vi kom ut i helt åpent vann vest for den isen vi nu ligger i, og iskanten strakte sig nordover så vi kunde komme frem der, hvad borger så for at vi kan komme gjennem isen østover, når vi når op på bredden av Hvite-øen (Beli Ostrov)? Islosen mener vistnok at der vil det være åpen sjø, men hvorfor?

Jeg har derfor holt på, og mener enda, at det er klokest å søke mest mulig unner lann, for å bruke lann-råken, som

hvis den ikke alt er der, som jeg nu har en mistanke om at den er — ialfall må åpne sig så snart det blir stille eller minste østlig vinn, så isen siger utover.

Forresten er det nu merkelig om det ikke skulde være noe åpent vann unner lann med den sydvestlige og vestlige drift vi har hat i isen igår og inatt.

Bredden var ved en god middagshøide 12° 15' n., som er en ti tolv kvartmil nordenfor bestikket. Lengden skulde efter lodskuddene å dømme være 68° 20' ø., og efter observation 68° 10' ø.

Efter å ha sittet inne og fremkalt fotografier hele dagen, tok jeg mig en tur på dekket, og i tønnen ved seks-tiden om eftermiddagen, for å lee litt på kroppen, og også for å se mig om; for det var tålig klart.

Men ikke før hadde jeg fått kikkerten for øinene, før jeg så åpne, blå vannet i nordøstlig retning (ONO retv.) inover mot lann. Det kunde være bare så en seks kvartmil unna. Det måtte være brede, blåe lann-råken, bare med enkelte is-stykker hist og der. Den strakte sig nordefter langs strannen. Jeg kunde følge den i kikkerten et godt stykke, men så ble den borte bak isen i horisonten. I østlig og østsydøstlig retning (OSO og SO retv.) så jeg også åpent vann unner lann.

Det var greit å se at det var en bred lann-råk hele veien, rett så som det var å vente, og in til denne råken så jeg lett fremkomst gjennem slakk is i nordøstlig retning. I østlig vilde det også gå, ja enda lettere.

Det kan henne at jeg kom ned riggen i en bråhast og in til kapteinen som netop tok sig en vell fortjent lur. Det ble straks fyrt op. Vi lettet og gikk nordøstover kl. 6.45 efm. Snart var vi inne i lann-råken som var vell en kvartmil bred. Den ble litt smalere nordenfor; men så vidde den sig ut igjen. Vi styrte langs lannet, og loddet uavladelig. Dybden holt sig så omkring 6 og 51/g favn.

Det er stadig frisk vinn fra NNV, tildels opimot kuling. Råken blir bredere nordover. Det er sommesteds meget is på utsiden av os; men flere ganger ser det også ut til at det er temmelig åpent vann med meget blå luft vestover, skjønt det er det ikke så lett å se for solen som står på den kanten.

Da islosen kom op efter sin middags-lur, og han hørte vi hev ankeret for å gå inover mot lann, var han ikke meget blid, og sa til kapteinen på broen, at dette var ikke efter hans sinn, han frala sig ansvaret for å holle den veien; isen kunde lett nok kjøre os på lann, mente han.

Men ellers var det bare lyse ansikter å se ombord, så snart det ryktedes at det var sett åpent vann unner lann.

Humøret hadde ikke just vært så lyst de siste dagene. Folkene gikk der, og så ikke annet enn is på alle kanter. Den syntes å bli tettere omkring os, og stadig mere møtte vi istedenfor mindre. Det var vel ikke så underlig da, at de mistet litt av motet, og syntes det så mindre sikkert ut hvordan det kunde gå, og om vi noensinne skulde komme helskinnet ut av denne isen igjen. Det var jo bare et par av dem som hadde sett en isbete før. Maskinisten hadde nok vært svært så mistvilende, men var vel ikke den eneste ombord som ønsket sig helskapendes tilbake ut av isen igjen.

Forpiggen lekker nok som et soll, — noen av platene i baugen er vel blit utette — og bunn-tank nummer 2 er også begynt å trekke litt vann, men det kan nu umulig skylles noen likefrem støt av isen, det må vel heller være en nagle som har gitt sig litt ved ristingen; for litt risting og dundring har det jo unegtelig vært av og til når vi perset os frem mellem flakene.

Men nu er det kommet fart i karene, og arbeidet går med lyst; da vi gle forbi de siste flakene in i lann-råken, stod de langs rekken alle mann for å se på lannet og den forjettende blå vann-flaten, hvor små-bølgene danset lystig forbi os. Det var kommet ny glans i øinene; for nu trodde de nok de skulde nå Jenisei likevel. Og fra tønnen meller Johansen at der er åpent vann nordover så langt han kan se.

Det er ellers ikke større øiens-lysten dette låve lannet. Samme grå og gråbrune sann-skrentene vi hadde hat lenger syd, med noe tynt gress oppe på flaten.

Kl. 11 om natten hadde vi endelig båken på nordvest-

pynten av Jamal i OS (retv.), og omkring 37a kvartmil av. Loddet ga 6 favner. Helt isfritt farvann nordover; bare noen iskoss på grunn her og der. Nu var det ikke tvil om at vi kom nordom Hvite-øen i åpent vann.

Men vi må fare litt varsomt, for sjøen er ikke så dyp. Kl. 2 om morgenen, da vi måtte være så omtrent tvers av

Malygin-Stredet, og litt nordenfor 73° n. br., fikk vi med ett 4 favner, med to lodskudd, efter netop å ha hat 8 og 10 favner Vi måtte holde ut lenger til havs en times tid (8 kvartmil i NV*VV»V, misv.) og fikk så igjen 10 favner og kunde styre mere nordover (NNV misv.) igjen. Frisk vinn, klar luft. Dybden holt sig stø, omkring 10 favner. Noe drivis så vi nordvestover; men ellers var det helt isfritt omkring os.

Vi hadde sagt farvel til drivisen nu, mente vi. Det var den andre av de to vanskelighetene som spåkjerringen i Tromsø hadde spådd os, mente Johansen.IV. ÅPEN SJØ, ØSTOVER TIL JENISEI.

Åpen sjø nord for Obj-bukten. — Stanset av is vest for Sibiriakov-øen. — På grunn. — I lann på Dickson-øen. — Brusilovs og Rusånovs ekspeditioner. — Mislykket ren-jagt. — Strann-flaten. — Sydefter til munningen av Jenisei. — Jenisei og dens løp. — Elvens bevegelse mot høire. — Politisk forviste, en eneboer. — Vanskelig farvann, på grunn. — Møte med dampbåt og lektere sydfra. — Lange utsikter for reisen videre.

Ut på morgenen var vi endelig nord for Hvite-øen, og hadde nu åpne, blå havet for os. Det var frisk bris, og sjø fra NNV, så meget at det var dem blant os som begynte å føie savnet av isen og det rolige vann mellem flakene. Hvite-øen så vi ikke, den er ganske lav, og vi var for langt unna.

En deilig solskinsdag på åpent hav ut for Obj-munningen, den vakreste på hele reisen siden Kristiania. Men det er ikke lite sjø, og en god del rulling, så vi til middagen hadde slingre-brettet på for første, og vel også siste gang på reisen til Jenisei.

Vannet er merkelig brunt og skiddent, så når vi om eftermiddagen kom forbi en av de enlige is-stykkene som lå og drev, så det ut som om isen var ganske brunskidden der hvor den stakk unner vannet, eller hvor sjøen spylte op på den.

Temperaturen ved middag var 11 ° i luften og 2° i vannet. Dybden holt sig mellem 7 og 12 favner.

Kl. 6.30 efm. så vi noe is forut, så loggen måtte hales in. Dybden tok nu brått av til 5 favner, og skiftet mellem 5 og 6

favner. Igjen finner vi altså at isen ligger over de grunne banker.

Vi holt det gående unner stadig lodding, og var nu snart nord for Vilkitskij-øen som ligger mellem munningene av Obj og Jenisei. Vi møtte en tett is-strimmel, og måtte styre lenger nord en halvannen times tid, før vi igjen kunde holle mere østover, og satte så kurs rett på nordpynten av sanbanken nord for Sibiriakov-øen.

Ved midnatt, da vi var kommet så en 22 kvartmil frem efter denne kursen, møtte vi igjen en større is-strimmel, og måtte styre mere nordlig en times tid.

Ved tre-tiden om morgenen møtte vi store is-masser, og da de så ut til å strekke sig langt nordover, ble det styrt syd og sydvestefter i håb om å komme sønnenom isen og så kunne gå løpet på vestsiden av Sibiriakov-øen, in i Jenisei.

Men det var meget is, og det ble styrt forskjellige kurser mellem flakene sydefter intil farvannet vest om Sibiriakov-øen viste sig å være helt stengt. Lengst vest, bortimot lannet på den andre siden, var det kan henne noe åpent vann, men det ble for grunt til å gå.

Ved syv-tiden om morgenen fikk de Sibiriakov-øen i sikte, og da det ikke var fremkommelig for is sydøstover, måtte de holle nord langs øen for å komme nordenom. Men med ett grunnet det op til 4 og 3 favner. Vi var kommet in på san-bankene nord for Sibiriakov-øen, og måtte igjen holle sydover for å komme ut sønnenom den vesle øen på vestre siden av disse bankene. Johansen kalte den senere for Djævle-øia. De hadde ikke sett den før, da den var ganske flat og lav, og de hadde tatt den for skidden is.

Med ett som vi sat ved frokosten støtte skuten. Støten var ikke samme slags som mot is. Hun krenget litt over

mot babord, så støtte hun igjen; det kjentes som hun lå stille! Vi så ut: det var ingen is nær, og hun sto. Det var blit satt kurs for tidlig mot vest sønnenom øen; og efter at loddet hadde gitt 77a favn, sto vi før neste lodskudd. Det er greit

det er på en banke som strekker sig sydover fra øen; for det ligger adskillige isflak på grunn utover den. Noen tynne flak forut synes også å botne, så der kan det ikke være mange fotene vann.

På flakene som lå på grunn inne ved øen, så det heldigvis, såvitt jeg skjønte, ut til å være fjære sjø, og da var det jo håb om at vannet snart vilde stige litt; men så meget forskjel på høi- og lav-vann at skuten kunde flø løs, var det vel ikke her. Det ble loddet runt skuten og funnet favn unner baugen, som var løftet flere fot, 17 fot mitskibs, og det var netop så meget som skuten stikker, 33A favn unner atterennen. Flere forsøk med å bakke full fart hjalp ikke, hun rikket sig ikke av flekken; men propellen rotet op bunnen, så det var bare sølevannet runt om os.

Det ble nu forsøkt å gjøre en tykk stålkabel fast til styrbords anker, låre det, og så hive det atterover langs bunnen med den store dampvinsjen atterut. Det gikk tungt og smått, det røinte på redskapen, hele skuten skalv; da ankeret var kommet så en 20 favner atterover, brakk stålkabelen ved den volsomme hivingen.

Nu ble atter-tanken fylt for å løfte forennen, og så ble det prøvd med å hive in på ankeret mens det ble bakket full fart. Det var fåfengt, vi sto like fast. — Babords anker ble også låret og all anker-kjettingen ble gitt ut, for å lette forennen; men vi lå fast som før. — Et varp-anker ble rodd ut tvers fra babords låring, og det ble hivd in på det for å vri atterennen mot babord, der var vannet dypere. Men varp-ankeret fikk ikke tak.

Vi laget os nu til å lempe cement-tønner atterover med båtene; men imens hadde skibet, som lå litt over til babord, rettet sig noe; vannet måtte være steget. Vi vilde prøve enda engang med å hive in på styrbords anker, bakke full fart, og så hive in paa varp-ankeret også, det som var igjen av wiren. Jeg sto imens og passet på kompasset. Propellen sveivet runt, vinsjene durte og arbeidet så det ristet i hele skuten.

Med ett syntes jeg, jeg kjente som et ørlite rykk, og kompasnålen flyttet sig en kvart grad! Snart var det litt mer, nesten en halv grad! så enda mer, og så — endelig — svinget skuten runt, fortere og fortere. Det ble en hel grad, 2 grader, 3, 5, 10, 15 grader, og nu gle hun av, sakte atterover, og var igjen flott!

En jubel. Det kostet litt strev å få hivd in babords anker, som med all sin kjetting lå igjen på grunnen; men endelig fikk vi også klart den vanskeligheten.

Bare et uhell hadde vi; da skibet unner bakkingen gle atterover av grunnen, kom wiren til varp-ankeret in i propellen, blev slått av, og ankeret gikk tapt. Da skuten kom i dokk efter turen viste det sig at det var mangfoldige tørn av den wiren runt akselen, og da vi gle atterover hadde vi støtt mot varp-ankeret så en av bunn-platene hadde fått en stor bulk. Endelig kan vi igjen gå videre, efter å være blit opholt noen timer på denne visen. Ved peiling av tanker og renne-stener viste alt sig å være som før grunn-støtingen.

Vi styrte nu godt sønnenom Djevle-øia, og så nordover på vestsiden av den, men fikk is østenfor os og måtte følge kanten av den, først 8 kvartmil mot NV, og så 12 kvartmil NO Vs O (misv.). Så kunde vi holle mere østover, omtrent retvisende øst; men vi hadde is både sønnenfor og nordenfor os.

Mot kveilen ved syv-tiden fikk jeg fra tønnen lann i sikte forut. Det var Dickson-øen. Det var meget is på alle kanter; i syd syntes det helt lukket, likeså i nord; men unner lann kunde jeg se åpent vann, og fant en gjennemgang, så vi ved litt plunder nådde dit in ved otte-tiden om kveilen.

Det var bredt åpent vann her ved Dickson-øen. Sydover rakk isen in mot lannet, og jeg kunde ikke med sikkerhet se noen råk der; men noen slakker så jeg, og ventelig var der vel åpent vann nokk til å komme frem i.

Men da vi nu var så nær Dickson-havnen, syntes vi det var likest å gå in dit å se om det skulde være noe bud å

finne fra Brusflov-ekspeditionen med »Sviataja Anna" (den hellige Anna) som ifjor dro ut for å gjøre Nordøst-passagen og drive fangst på veien.

Ekspeditionen ble møtt i Jugor-Sjar den 15. september ifjor av de to skibe „Vasian" og „Nimrod", som skulde bringe materialer til de trådløse stationer på Vaigatsj, ved Jugor-Sjar, og ved Mora Salé. Dagen efter, 16. september, gikk „Sviataja Anna" videre på sin ferd, in i Kara-havet, og siden har hun ikke vært spurt.

Det vilde også være bra å få se om Rusånov hadde vært der; han skulde jo ifjor gå norden om Novaja Semlja med motor-jakten Hercules, og hadde en, efter min mening, ulykkelig teori om at den veien skulde det være så meget lettere, enn lengre syd, å nå frem til Jenisei-munningen, for der skulde „Golf-strømmen" gå, og holle vannet åpent for ham.

På veien mot Dickson Havn kom skodden tett, og det var lite å se. Vi måtte fare forsiktig og lodde uavladelig; men på den vis fant vi vei frem mellem to holmer, som ligger sydvest for havnen; der var det noe is også. Ved midnatt ankret vi i sydennen av sunnet mellem Dickson-øen og fastlannet på 77* favn vann. — Nu var det klarnet av og det ble en vakker natt med solrødmen over øer og lann i nord.

Kl. 1 om morgenen dro flere av os in i bukten ved Dickson-havnen, hvor det, i 1901 var det vel, ble satt op et skur med et kuli-depot for baron v. Tolls ekspedition. Men disse kullene ble aldrig hentet, og sammen med en mengde fyrstikk-esker ligger de der enda. Brusi'lov, som hadde lite kull, var bestemt på å gå inom her for å kulle, ble det sagt.

Da vi kom in mot skuret på strannen smatt en hvitrev ut av døren, som sto åpen.

Vi fant ikke tegn til at her hadde vært noen ekspedition; en blikk-boks med brev fra Lied, som han og hans følge hadde lagt efter sig, da de var her i august ifjor, ble funnet utenfor døren; det var greit at det var reven som hadde dradd den dit. Døren hadde Lied og folkene hans spikret igjen,

de hadde funnet den åpen. Det er mulig at den nu var blit brutt op av vinnen, eller også kan jo jegere sydfra ha vært her, skjønt usandsynlig.

Da „Sviataja Anna", som sagt, skulde ha lite kull, er det ikke rimelig at ekspeditionen kan ha gått videre uten å gå inom her. En må derfor tro at den ikke har nådd så langt som hit. Men ligge i isen i Kara-havet kan den vel heller ikke nu; vi så ingenting til den, og det gjorde heller ikke to skibe, som efter hvad vi siden har hørt, også kom gjennem samme havet i august. De infødte langs Jamal-kysten hadde heller ikke noe å fortelle om ekspeditionen eller om at de hadde sett fremmede folk. Jeg kan derfor ikke skjønne annet enn at det alt i alt ser uhyggelig ut. Skibet må vel helst være kommet fast i isen ensteds i Kara-havet i september ifjor. Men det var et gammelt skib; så vitt jeg har fått vite, er det det utrangerte engelske krigs-skib „Newport" som ble kjøpt av Sir Allen Young og fikk navnet „Pandora II". Senere tilhørte det Mr. Popham og gjorde unner navnet „Blencathra" flere reiser til Jenisei i nitti årene. Det kunde ikke ventes å være videre sterkt nu i sin høie alder, og har vel ikke lenge kunnet greie skruingene før det gikk til bunns.

Har folkene fått reddet sig og mat på isen, var det å vente, at de skulde ha nådd in til kysten av Kara-havet på en eller annen kant, da avstannene jo ikke er så store; og en måtte da tro at de hadde berget sig frem til folk ifjor vinter, eller senest i vår eller i sommer. Men da vi ingenting har hørt, er det vel å frykte at en ulykke er hent.

Det eneste skulde da være, at ekspeditionen har funnet åpent vann, og så har drevet på videre uten å gå in efter kullene i Dickson-havnen som jo også kan ha vært stengt av is; men da måtte de ha overvintret før de nådde Kap Tsjeljuskin, for ellers hadde de vel møtt de to isbrytere „Taimyr" og „Vaigatsj" unner Vilkistkij, som gikk langs

kysten vestover dit fra Bering-stredet iår. Enda en mulighet er den at „Sviataja Anna" er kommet i drift med isen nord i Is-havet, og at folkene

enda kunde være i live der; men den muligheten er heller ikke stor.

Med Rusånov er det jo mindre sikkert at han vilde ha søkt netop å nå til Dickson-havnen; men over til østsiden av Karahavet kan han vel ialfall ikke være kommet, da det ingenting er spurt om ham; — hvis han da ikke er gått videre østover.

Snarere måtte han da være å søke på kysten av Novaja Semlja. Men ingensteds på vestkysten, da Sedövs ekspedition ikke synes å ha sett spor efter ham. Han måtte da heller ha overvintret på østkysten, men det blir like fullt merkelig at vi enda ikke har hørt noe fra ham eller hans folk.

Det synes mig derfor som at det kan se spøkelig ut for denne ekspedition også. Naturligvis er det også her den muligheten at skuten er kommet fast i isen, og er drevet med den nord i havet, og hvordan det da kan være gått, er ikke lett å si. Det er i Ruslann blit sagt at han muligens er gått gjennem Matotsjkin Sjar og har så langs østsiden av Novaja Semlja søkt å nå øen Ensomheten; men det synes ikke som at isforhollene siste år (1912) var gunstige for seilas i den retning. Og om han har nådd den ø, så er det vel tvilsomt om han på den vesle holmen har kunnet finne noen havn for skuten.

Vi dro en tur in over øen på jagt, og fant en renflokk på 14 dyr, men de lå slik til på en flat slette at det var umulig å stille in på dem. Vi måtte vente til de rørte på sig. Men det tok tid, og imens kom mørke-skodden tett som veggen og tok alt- Jeg forsøkte likevel å stille in på, og nådde frem til å få skimten av noen store dyr forut gjennem den drivende skodden; men like fort hadde de sett mig, og borte var de før jeg fikk skutt. Der sto jeg, de andre jegerne fristet vel kanske å stille samme renen fra sin kant. Jeg fik hoje til dem, for at de ikke skulde ta feil og skyte mig ned for ren i denne tette tåken. Det kan henne så mangt. Jeg minnes en veldig norsk Nimrod, som råket op i en saue-flokk i skodden på fjellet der hjemme, og skjøt femten sauer, og trodde det var ren, ikke å snakke om ham som skjøt en ku for en ann.

Kl. 9 om morgenen kom vi ombord igjen. Fremdeles var det tåke og usiktbart veir, og ikke fristende å gå sydover. Så var det også det at det stadig satte sterk strøm nordefter gjennem sunnet, og ventelig måtte den føre isen med sig sørfra, og snart gi isfritt farvann like in i munningen av Jenisei. Vi ble derfor liggende stille om dagen.

Om kveilen gikk vi igjen en tur ilann for å se efter renen; men stunnomtil kom skodden sigende in over slettene, og snart kom også natten, og det ble for mørkt. Av fugl var der noen flokker gjess og også noen flokker haveller å se.

Denne øen har omtrent samme natur som den flate, bølgende tundra. Det er for det meste ler, og grus, og sann-blannet ler dekket over med tynt gress og mos, som er tålig godt beite for renen, skjønt svært fett kunde det nu ikke være.

Her og der stikker harde fjell-knausene frem over sletten. Meste fjellet synes å være krystalinske skifere; men stykker av lerskifer kan en også finne i urene. De er fillete, sprengt istykker av frosten, disse knausene, og svære stener ligger strødd utover.

Disse øene, og en stor del av fastlannet innenfor, som også har et unnerlag av fast fjell, synes mig åt måtte være en typisk strann-flat. Med det menes det låve, jevne lannet med låve øer utenfor langs kystene, som er blit dannet først ved at berget i tidenes løp er blit forvitret, sprengt i filler, og skavet og skuret ned mot havets nivå av regn, og sne, og is, og frost, og solstek, og rennende vann. Så er sjø og brenning kommet til og har høvlet øer, og holmer, og lann av til hvad geologene vilde kalle en abrations-flate.

Vi ser denne strann-flat tydelig nok når vi ferdes langs Norges lange kyst, med skjærgården utenfor. Det er de låve skjærene og holmene som hever sig bare litt over sjøen, og som ofte strekker sig langt utover tilhavs, med en uendelighet av grunner og båer og blinskjær utenfor. —

Stille deilig natt da vi ror ombord igjen. Vannet blankt

mellem skjær og holmer, som dukker frem av eimen utover sjøen; høit oppe hvelver himlen blå og klar, og solrødmen svømmer over tåke-dunstene i nord. Så linn og så fredelig en slik natt i Nord-havet kan være.

Neste dag var det klart veir, og om formiddagen ved ni-tiden lettet vi og gikk sydefter. Som vi sto ut forbi en av de små holmene på sydsiden av Dickson-havnen, så vi to rener stå oppe på kammen der og glane efter os. Det vilde ikke vært vanskelig å skyte dem på denne vesle øen; men vi hadde ikke tid nu, vi måtte sydover.

Det var helt åpent vann. Kapteinen hadde gjort rett i å vente dagen over igår. Forhollene var helt endret fra da vi gikk in til Dickson-havnen; nu var det ingen is å se sydefter, og mot vest var den også langt borte. Sydefter fra bergodden Jefremov Kamen, som stikker ut fra fastlannet, slang noe is på begge sider av os, vestover og inover mot lann; men det var en åpning på vel en kvartmils bredde i mitten. Så en 10 kvartmil lenger syd, eller vel så det, var det slutt på denne isen, og nu hadde vi åpne sjøen for os.

Vi fulgte lannet som strekker sig sydover fra Dickson-øen, og danner østsiden av Jeniseis munning. Dybden er temmelig jevn, mellem 9 og 11 favner. Lannet er ganske flatt hele veien, med noe fast fjell her og der i strannen. Det stuper bratt av langs sjøen. Det synes å ha omtrent samme høide her som nord ved Dickson-øen, og det har utseende av å være den samme typiske strann-flat. — Disse fjell-knausene som stikker frem i strannen, kan vel delvis ha vært holmer, og øer og skjær, som siden er blit fylt op imellem med sann og ler. Så er sjøen sunket, og det hele er blit slikt et ubegripelig stort flatlann, som vi nu ser det. Krestovskij-øene, og de andre øer utenfor er også helt flate, uten en haug.

Vi så røk inne på strannen, og der var hytter med flate tak; de så mest ut som halvferdige hus, hvor taket enda ikke var lagt på. Det var flere og flere sydover. Det er fiskere

som ligger her om sommeren, noen Russere, og noen Samojeder og Juraker. — Reve-feller så vi også mange av inover tundraen. De er selvsagt satt op av folk som ligger her om vinteren for å drive revefangst; det kan lønne sig nu, da hvit-revs-skinnet er steget så høit i pris.

Vi så også båter langs strannen og noen få på vannet langt syd mellem øene. Det er underlig igjen å komme til bebodde trakter. Flaget måtte heises.

Lannet på vestsiden av elven var det bare såvitt vi kunne se over vannet langt borte. Det kunde vel være så en 20 kvartmil unna. For en veldig bre vann-masse som her flyter ut i Is-havet; den gjør et mektig intrykk; en har følelsen av å være ved inløpet til en av verdens store vann-årer.

Underlig å tenke på for en lang reise meget av det vannet som her strømmer ut, har gjort; helt syd fra fjellene i Mongoliet. Jenisei med Angarå og Selengå regnes for i lengde å være den femte elv i verden, omkr. 5200 km. lang.

Med sine store bi-elver, Angarå, og Mitre og Nedre Tun-güska, o. fl. har Jenisei et nedslags-distrikt på 2,550,000 kvadratkilometer, eller i størrelse det syvende nedslags-distrikt av elvene i verden. Dens bi-elv Angarå renner ut av verdens dypeste insjø, Baikål.

Jeniseis kilder, Bei-kem, Khua-kem, osv. spinger ut i fjellene i den nordvestlige Mongoliet, i en høide av mer enn 1600 m., og i nærheten av Selengås kilder, og nær sjøen Kossogol, hvorfra en bi-elv renner til Selengå, som igjen faller i Baikål-sjøen, og gjennem Angarå senere forener sig med Jenisei.

Jenisei flyter i bortimot 1000 m.s høide gjennem Mongoliets høislette, til grensen av Sibirien. Her bryter den sig vei gjennem Sajan-fjellene, og faller ned mot steppe-lannet, ved Minu-sinsk, i 350 m. o. h., intil den forbi Krasnojarsk, i 170 m. o. h., strømmer ut på den umådelige Sibiriske lavslette, over hvilken den renner nordover like til Is-havet. Ved Jeneseisk er den 71 m. over havet.

Alle dens største bi-elver kommer fra øst, de er: Khan, Angarå, Podkåmennaja Tungüska, og Nedre Tungüska, allesammen mektige elver med svære nedslags-distrikter over det Sibiriske slettelann. —Jenisei har i hele sit nedre løp en betydelig bredde; nordenfor Jeniseisk er den sjelden unner et parr kilometer bred, men ofte meget mer. Herute nær munningen kan bredden være så omkring en 50 km.

Enhver som reiser op efter Jenisei, må bli slått av den merkelige forskjell som det er mellem østsiden og vestsiden av elven. Mens det flate lann på østsiden er forholsvis høit, og stuper bratt av mot elven, med bratt strann, og forholsvis dypt like utenfor, er lannet på vestsiden påfallende lavt. Den bratte elvebakken er ikke høi, og den nakne sann-strannen skråner ganske langsomt fra elvebakken ut i vannet, med en bred lang-grunne utenfor, så det som regel ikke er lett å komme strannen nær med skute eller båt.

Den dypeste rennen i elven ligger som regel nærmest østre siden, og som oftest ganske nær denne. Det er mest der som elven gjør bratte svingninger at det ikke er så. Hvor elven bøier bratt til høire, søker det strømmende vann, på grunn, av tregheten, over mot venstre, og graver den dypeste rennen langs venstre siden. Men en er ikke kommet langt nedenfor et slikt sted, før en igjen finner strieste strømmen med den dypeste rennen på høire side av elven, d. v. s. langs østsiden.

Det kan ikke være tvil om at dette er en virkning av jordens omdreining, som gjør at alt i horisontal retning strømmende vann har en tilbøielighet til å gå mot høire på den nordlige halvkule, slik som vi før har talt om, og dess sterkere jo lengere mot nord. Denne virkning blir særlig fremtredende i brede elver, slik som Jenisei, hvor vannet i elvens bredde kan renne med meget forskjellige hastigheter. Det må naturlig føre til at elven kommer til å grave ut sit leie dypest på høire side av sit løp, og også tære mest på høire bredd. Derved får hele elveleiet tilbøielighet til en stadig flytting mot

høire. — Hvis nu en stor elv renner gjennem et slette-lann som det nordlige Sibirien, sa er det jo greit at dette må virke til at elve-leiet er stadig på vandring mot høire, intil det der støter på vanskeligheter som hindrer denne flytting. Følgen må da bli, at elven i tidenes løp efterlater sig på venstre side et flatt lann, hvor den tidligere hadde sit leie, og som er dekket av elve-avleiringen, og til høire for sig vil den ha et høiere lann hvor den enda ikke har fått gravd sig in.

Ser vi på Jenisei, må vi altså vente, at den i lengst forgangne tider har hat sit leie meget lengere vest enn den nu renner, og den skulle da ha efterlatt sig her en ganske lav og flat slette; — mens den i øst for sig skulle ha høiere lann, hvor den enda ikke har nådd hen, og hvorfra de fleste av dens bi-elver strømmer in i den. Begge dele er også tilfelle.

Nu vil kanske geologene invenne, at Jeniseis leie er bestemt av en forkastning i jordskorpen, idet flat-lannet på vestsiden av dens nedre løp er sunket ned, mens lannet på østsiden er hvad geologene kaller en „horst", som er blit stående igjen i sit oprindelige nivå. Dette kan vel for en del være så; men dermed er ikke saken uttømt. Jeniseis leie kan like fullt i tidenes løp ha beveget sig vestfra og østover, men for en del er denne flytting mot øst blit stanset ved at elven støtte på denne forkastning i jordskorpen, hvor de faste fjellmasser lå høiere, og hvor elvens graving mot høire blev vanskeligere.

Mangt tyder på at elve-leiet virkelig har gjennemgått en slik flytting i tidenes løp. Det er ikke bare der hvor vi har fast fjell, som står igjen fra forkastningen, at vi finner elvens høire (østre) bredd betydelig høiere enn den venstre (vestre), men også hvor breddene på begge sider av elven består av løse lag, og hvor ingen forkastning

har vært, er dens østre bredd betydelig høiere enn dens vestre; og det er på store strekninger langs elvens nedre løp. Det synes mig at den eneste forklaring av dette er en bevegelse av elve-leiet mot høire.

Det ble merkbart mørkere her utover natten. Vi er nu snart på 72° n. br., og er kommet en god del sydover fra Dickson-øen, som ligger på 7378°.

Som jeg ved midnatt netop sto avkledd for å krabbe til køis, tok skuten grunn; først én gang, saa en gang til! Det var tunge støt, men det skurte over. •

Jeg gikk ut på dek; det kom andre settende også. Maskinen blev stoppet; men loddet viste ikke mindre enn 4 favner, og vi var flott. Det måtte ha vært en ganske liten båe som stakk op.

En halv time senere ankret vi på 8 favner vann, for å vente på dagen; farvannet er ikke så endetil her. Det var utenfor Sopotsjnaja Kargå som ligger på vestsiden av elven. Det lyser av bål inne på lann; det er noen hytter der som russiske fiskere holler til i om sommeren.

Ikke hadde vi ligget mange minuttene før kapteinen kom og varskodde, at nu fikk vi besøk fra lann, og det var jo ikke annet for enn å tørne ut igjen. — I mørket kom det en båt med en syv otte Russere. Den ene var i statens tjeneste og tok op statistik over fiskeriene her.

Der var også to politisk forviste, en fabrikarbeider fra Kharkov i Syd-Rusland og en Jøde fra Jekaterinoslav (Syd-Rusland) som hadde styrt en liten mølle. De var begge blit forvist efter revolutionen og var vel kommet herut til Sibirien i 1906. — Vi ble inbutt til å se innom i lann, og tre av os dro med dem i båten.

Det sto en tre fire låve trehytter inpå strannen, men det var så mørkt at vi knapt nok skimtet dem. Foran hyttene brant det bål, hvor det ble kokt mat. Strannen lå full av tønner som fisken ble saltet i.

Det var mest omul (uttales åmol, Coregonus autumnalis, Pall) som blir tatt her i store mengder, og så en mindre fisk, seld (Coregonus merkii, Günt.) som saltes ned og brukes som sill. Det er to arter sik. Verdifullest er den større art, njelma (Stenodus nelma, Pall.) som er noe mere lik

laks, skjønt også hvit i kjøttet som de andre; men av den er det mindre.

Den forviste fabrikarbeider hadde også for kort tid siden tatt 5 hvitfisk med not; den går op i elven efter omulen. Skinnet skjæres op i lange, brede remser langs efter dyret; de blir saltet på tønner, og blir solgt til Samojedene og Jurakene som bruker dem til seletøi for renen, og setter det høit, da det foruten å være sterkt har den fordel ikke å bli stivt i kullen. Også her støtte vi på den overtroen at det er hvalene som driver fisken in til lann, og op i elven; og derfor mente de fullt og fast at disse dyrene var så viktige, og når fisket var dårlig, var det fordi det hadde vært lite hval eller hvitfisk ute i sjøen.

Det synes som det før i tiden må være drevet mere hvalfangst her i disse strøk enn det nu er. I sin bok om det nordlige Ruslann sier Sidörov at i munningen av Jenisei ble det i 1859 fanget 25 småhval, delfiner i mengdevis, og hvitfisk som ga 18 pud (288 kilogr.) spekk.

Vi kom in i den største hytten. Der bodde 8 mann og et parr kvinfolk; den ene var datter av en av mennene. De hadde alle sove-plasser på låve brisker ved gulvet. Et bord sto mitt i hytten, og på det brant et stearin-lys. Mennene sat runt omkring. En av kvinfolkene stakk hodet op av noen sengklær på brisken ved gulvet for å se på de nykomne.

Jeg vilde gjerne prøve å fotografere denne natlige scenen, og de var da straks villige til å tenne flere lys mens jeg fotograferte. Men da vi vilde betale dem ga de pengene tilbake og sa de vilde ingen ha. Det var dem en stor ære å ha os i sin stue, og likeså å bli fotografert og komme i avisen.

Det var Jøden som førte ordet. Han var enda ikke fri mann. Vistnok var han kommet ut av fengslet, men hadde ikke lov til å forlate denne delen av Sibirien, og selv her kunde han ingensteds gå uten tilladelse. Hvorfor han var forvist? Det kan vel ha vært nokk at det ble funnet revolutionære skrifter i huset hos ham.

Da Loris-Melikov spurte ham, hvorfor tsarens amnestimanifest ved Romanov jubileet ikke hadde nådd også ham, svarte han, at det var jo ikke sikkert at en mann med principer brydde sig om nådesbevisninger fra regjeringen. Det tydet vel mest på at han har vært mistenkt for å tilhøre anarkistene. Han var nu opsynsmann ved fiskeriene her for en kjøbmann i Krasnojarsk.

Da vi gikk ut av hytten kom den ånnen politisk forviste og spurte om vi ikke vilde se in til ham også. Hytten hans var ganske liten, bare for ham alene, og så et kvinfolk som stelte for ham. Da vi tråtte in sat hun tykk og bred på en krakk og hilste os.

Hun var sjelden stygg, hadde sett sine beste dager, og var alt annet enn tillokkende; hun måtte vel helst være halvblan-ning med Samojed, men talte fullkomment russisk, og var fra Goltsji'kha. Hun var så tykk at hun minst kunde være fruktsommelig eller vell så det, skjønt hun syntes for gammel og for stygg til det. Ellers måtte hun helst ha vattersott, for det var lite trolig at alt det kunde være bare fett; enda jeg har nu sagtens sett mange utrolig feite kvinfolk i dette lannet, både av Russere og infødte.

Det brente en parafinlampe i det vesle rummet. Ja lite var det, og lavt unner taket så vi måtte gå krokete; men det gjorde et renslig og pent intrykk, en seng med omheng, et lite bord med helgenbilder over, en komfyr med samovar borte i kroken bak kvinfolket, og forskjellige andre små ting.

Han var en svær kar på over 6 fot, med kraftig ansikt, lyslet munskjegg, blå øine, som kunde være både kvasse og mille, både høist nærværende og drømmende langt borte; en vel-utviklet hake, og kraftig nese. Han kunde vel være noen og tredve år. Det var mest som han fylte hele rummet denne karen, og jeg kunde ikke få øinene fra ham, mens han sat der på en krakk og talte med Loris-Melikov, og an-sikts-trekkene tegnet sig skarpt i lampelyset.

Han hadde tjent ut sin forvisningstid, og var blit fri for

tre år siden; men bodde fremdeles her, sommer og vinter alene. Han måtte samle penger før han kom hjem, og det gjorde han ved å drive fiskeri om sommeren og fangst på hvitrev og røiskatt (hermelin) om vinteren. Reven blev fanget, noen med feller, noen med snarer, noen med stryknin. Siste vinteren hadde han fåt 26 hvitrev, og et parr røiskatter. Blårev er det lite av på denne kanten. Denne fangsten var jo ellers ikke så verst, når en tenker på at hvert hvitrev-skinn betales med 30 rubel (60 kroner).

Da han talte om Ruslann og om sit hjemsted Kharkov fikk han tårer i øinene. Hans kone var død et parr år efter at han dro ut til Sibirien, og barn hadde han ikke. Når han engang kommer tilbake, sa han, orket han ikke å slå sig ned i samme delen av byen som før, og der treffe slekten hennes igjen. Han måtte på en annen kant. Aviser hadde han ikke sett på flere år, og slikt som Balkan-krigen var for ham helt nytt.

Efter sibirisk gjestfri skik, satte kvinnen hans frem te — i blomstrete glass — og brød, og vi måtte helst drikke et parr glass.

Så kom vi igjen ut i det fri. Det var nu lysnet av dagen, og efter at vi hadde kjøpt et parr pud fersk fisk, satte de os igjen ombord.

Det var den store mannen som styrte. Igjen måtte jeg sitte og se på ham, der han sat i bakstavnen av båten og førte paddelåren, med sit overmål av kraft og sit rolige øie. Hvad var det nu som for ham gjorde livet verd å leve? Kunde det være denne ensomheten her? eller var det hellere noe som de blå drømme-øinene så der langt borte i fremtiden??

Så sa vi farvel til dem, lettet ankeret, og gikk videre syd-efter. Vi måtte lodde uavbrutt; dybden skiftet fra 12 favner og ned til 51/* favn. Kl. 8 ga loddet 5 favner. Det skiftet mellem 5 og 67a, men så tok med ett skibet grunn og ble stående. Det var så lite følelig at jeg lå tilkøis og merket ingenting, før stuerten kom og melte at klokken var Va9, og nu sto vi igjen.

Det var greit vi var kommet for nær vestre lannet av fryktEN POLITISK FORVISTS HYTTE VED SOPOTSJNAJA KARGA (26. AUG.)VOSTROTIN GIKK FØRST ILANN OG BLE MOTTAT AV SAMOJEDENE (28. AUG.)

KAMELER PÅ LEKTERENS DEKK (28. AUG.)GRUNT FARVANN

for Jakovleva Kosså (d. e. Jakovleva sann-banken) mitt i elven. Vi sto forut unner baugen. — Efter å ha gått forover og atterover med maskinen og på den vis fått vrikket skuten en del at og fram gle vi av igjen kl. 11.

Vi styrte nu mere østlig med sakte fart for å finne den dype rennen; men et kvart senere sto vi igjen. Efter en time

var vi pàny flott.

Enda var vi snøtt mere enn en kvart av elvens bredde fra vestre lannet, ikke stort over 2 kvartmil fra det; men rennen skulde ligge nærmest den siden, her hvor det er en bøining til høire. Nu savner vi sårt den motor-båten som Vestrotin vilde hat med, den kunde ha gått foran og loddet. Styrmannen med livbåten ble sennt østover for å lodde, og fant snart dypere vann, 10 favner. Det må være rennen, og „Correct" ble styrt den veien og satte kursen sydostover med sakte fart og stadig bruk av loddet.

Dybden øket fra 10 op til 13 favner og 12 favner, og slik holt det sig lenge; men så begynte det igjen å bli grunnere, bare 5 favner. Det ble slått stopp, og atterover; men straks efter tok skuten grunn så sakte, at vi mest ikke merket det, og var ikke sikre på enten hun sto eller ei. Vi bakker full fart, men uten nytte. Loddet ga 2iU favn forut, 27s mitskibs, 37* atter, og skuten skulde jo stikke vel 23A favn.

Styrbords anker ble hivd atterover med stålkabelen, så lenge til kabelen røk igjen da det var 25 favner ankerkjetting ute. Så ble det bakket full fart, mens det blev hivd in på ankeret. Men skibet sto like fast i den bløte lerbunn. Det var kuling av OSO med sterk nordgående strøm, og det var ikke netop hyggelig, for en måtte vente, at det vilde senke vannet. Det var noe sjø, og skuten rugget ikke lite på sig der hun lå; men av grunnen kom vi nu like fullt ikke.

Ved midnatt var vannet sunket inpå en fot; det kunde vel skylles noe den sydøstlige vinn, og noe tidevannet.

Det regnet om natten, og det ga jo litt håb om at vannet kunde stige så snart vinnen tar av eller kantrer; men strøm-64

men satte enda nordefter med 4 mils fart. Vi blir liggende om natten på grunnen.

Vinnen gikk over til sydvest, stadig med regnbøier, og kanske vil da vannet stige. Vi venter nu bare på høivann for å gjøre et nytt forsøk på å komme av. — Kl. 27a efm. var vannet steget så pass at det syntes å måtte gå; og ved å hive in på ankeret og bakke full fart, gle vi endelig sakte og umerkelig av. Efter det kastet vi anker på 5 favner vann for å spise middag. Loris-Melikov spurte pludselig ved middagen : „Av hvad grunn ligger vi tilankers her?" Jeg svarte: „For å spise middag; er ikke det grunn god nok?" Han svarte: „Ja, ialfall bedre enn den vi lå på." Kapteinen mente, at „den var bløt".

Livbåten med begge styrmennene seilte så først østover for å lodde, og de fant løpet et godt stykke lengere øst. Vi gikk nu efter med sakte fart sydostover, mens de seilte foran og loddet. Det er greit at grunnen vi sist sto på må ligge nord for Nosönovski-øen, og fins ikke på kartet.

På dette sted er Jenisei så omkring en 23 kvartmil (43 kilometer) bred, og lannet er lavt på begge sider, mest på

vestsiden. Da løpet en må følge, ligger nær østsiden, ser en snøtt nok vestsiden selv fra tønnen, og blir været usiktbart mister en østsiden med. Det er ikke lett unner slike forholl å følge en smal renne ute i elven, når den tilmed ikke er merket op.

Sønnenfor os i denne brede, utvidede del av Jenisei ligger det en mengde større og mindre øer tett sammen. De er ganske flate og låve, nærmest sann- og lerbanker, skilt ved grunne sunn, som for det meste er smale. Det hele er som et lavt, flatt delta, og det strekker sig med vide unnervanns-grunner langt nordover. Øene sammenfattes unner navnet Brekhov-skie Ostrova.

Vort mål var den nordøstligste av disse øene, Nosönovski Ostrov (d. e. Nese-øen), som forresten ved et sunn er delt i to øer. Der skulde det en eller annen steds være en tålig god anker-plass, hvor en kunne ligge og losse og laste; og der var

det derfor vi skulde møte dampbåten med lekterne, som skulde komme sydfra netop på denne tid, ja efter avtalen skulde de vært der igår den 26. august.

Men noe lann kunde vi ikke se sørover enda, ikke engang fra tønnen, hverken forut eller sydvest for os; det er nok ganske lavt og flatt, og ses vel ikke på lang avstannen.

Men kl. 6.45 efm. fikk jeg endelig fra tønnen se øen forut på styrbord, ganske lavt lann, såvitt over horisonten. Det hadde begynt å grunne op for båten der forut igjen, de fant bare 4 og 5 favner og enda mindre. Så ankret vi, mens båten seilte et stykke østover fra os, men der ble det bare 2Vs eller 2 favner; og så vestover, men der grunnet det op til 4 favner.

I sydøst for os kunde jeg se skravle-sjø over en grunne. Kapteinen kom op i tønnen og så den han også. Det hele syntes vanskelig å forstå. Vi kunde være så omkring mitveis mellem lannet på østsiden og øen på vestsiden. Det stemte ikke med kartet. Det kunde se ut som at vi var kommet in i en renne som lukket sig forut; men på hvad kant lå så løpet?

Kl. 10 om kveilen sente vi op tre raketter, og brente av tre blå-lys fra tønnen for å gi signal til dampbåten og lekterne som efter avtalen jo netop ved denne tid (den 26. august) skulde komme sydfra til Nosönovski-øen. Det blev sagt ombord, at selv om de er der, så er det vel usikkert, om de holler så god utkikk, at de får se disse signalene, og får de se dem, så vil de vel kanske bare ta dem for ill-kuler eller nordlys.

Kl. 5 om morgenen fikk vi se røken av en dampbåt, og like efter fikk vi også se mastene av tre lektere, som lå tilankers på den andre siden av den flate øen forut. Senere på morgenen så vi damperen komme nedover mot os sakte og forsiktig; den loddet sig frem med en lang stang. Til slutt ankret den et godt stykke østenfor os. En båt ble satt ut; den loddet

foran skuten; det måtte være grunt farvann. Men så kom båten nærmere og styrte ret mot os, og la til siden.

To menn i uniform, og en civil, kom ombord. Den siste var Lieds fulmektig, hr. Gunnar Christensen, en sjelden tekkelig ung mann som hadde vært noen år i Ruslann og Krasnojarsk og talte russisk til fulkommenhet. Han kom nu sydfra med de varer som „Correct" skulle ta tilbake. Den ene uniformerte var kapteinen på dampbåten „Turukhansk", og den andre var en toll-mann som med to toll-soldater var kommet den lange veien helt fra Irkutsk, bare for å fortolle varene vore.

Han og hans folk gjorde hele reisen, frem og tilbake, for Lieds selskaps regning. Forrige år hadde, som før nevnt,

en toll-mann med sine soldater, også for selskapets regning, gjort samme reisen, og ventet til ingen nytte, da skibet ikke kom frem.

„Turukhansk" med lekterne var kommet igår formiddag til anker-plassen der syd på øen, og vi var altså kommet om eftermiddagen; det må jo sis å være godt passet, når en tenker på at de kom en 2200 km. sønnenfra, og vi kom nær på 3000 km. vestfra men at det var bare fin-regningen våger jog ikke å påstå.

Igår-kvell hadde de ombord i „Turukhansk" sett det siste av blålysene vore, og hadde ganske riktig tatt det for nordlys eller noe slikt; men da de idag tidlig skulle gå videre med den ene lekteren til Goltsjfkha, fikk de se røken av os, såsnart de kom klar av odden. De måtte gå tilbake for å legge fra sig lekteren, og hente Christensen som var blit igjen for å vente.

Kapteinen på „Turukhansk" fortalte, at vi lå inne i en bukt av den grunnen som strekker sig ut fra øen vestenfor. Vi måtte tilbake nordover, og så in i løpet lengere øst, mente han. Han dro tilbake til „Turukhansk", som så gikk foran og loddet, og vi kom godt og sikkert frem i dens kjølvann.

Imens fikk vi endelig frokost, og toll-mannen spiste med os. Han så svak og saktmodig ut, og hadde vært meget syk. Han

var en snill og tekkelig mann, og syntes rørende glad i dyr. Ved frokosten fortalte han om sin tamme hjort og andre dyr som han hadde hjemme i Irkutsk. Det var nok hans glede i I denne verden; og det er sandelig ikke den dårligste.

Endelig dreiet vi da runt odden av den søndre Nosönov-ski-øen, og nærmet os lekterne, som lå tilankers der syd for strannen ved den såkalte Nosönovski Pesök (d. e. sann), hvor det var noen hus og telter i lann. Her ble vi tatt godt imot med stor gevær-salutt fra lekterne, og måtte svare med rifler og revolvere, som best vi kunne.

Det er så lang-grunnt her, at vi måtte ankre bortimot to kilometer fra lann, og enda var det ikke mere enn et parr fot vann unner kjølen, så da vannet sank noen tid senere, lå „Correct" på grunn; og det var for femte gang på denne turen; men for resten ble nu det heller ikke den siste, for på hjemreisen gikk den også på grunn to ganger ute i Jenisei-munningen.

Lannet her omkring var ganske lavt; og det fantes ikke en ås eller en haug å øine på noen kant. I øst for os, på den andre siden av den brede vann-flaten, kunne vi se fast-lannet på Jeniseis østre bredd. Det var forholsvis høit med bratte skrenter, men flatt ovenpå. Der strakte den endeløse, nakne tundra sig inover. — Øen vi lå syd for, var ganske lav og flat som alle disse Brekhovskie-øene. En stor del av dem står unner vann i den verste flomtiden om våren eller forsommeren (juni).

Så snart vi hadde ankret bragte „Turukhansk" to av lekterne op, en på hver side av „Correct", for at omlastingen kunde begynne.

Ombord i den ene lekteren var det to kameler fra Mongoliet, og desuten to bjørner fra de sibiriske skoger (en tredje bjørn hadde de to fått drept på veien), en ulv var der også (en annen hadde hengt sig, og en tredje hadde rømt på veien nordover), og så var det en rå-bukk. Disse dyrene skulle til Europa og selges. Desuten hadde Christensen en fruktsommelig

pointer-tispe liggende bunnet der på dekket, så det var et helt menageri.

Det var underlig her i dette kalle, nakne, grå-triste lannet så med ett å få se disse kamelene stå der tålmodige, med sit orientalske flegma, på dekket av denne store jern-lekteren fra Hamburg. Bare denne eiendommelige, evig smilende munnen på disse dyrene, så ulikt alt omkring os, disse fett-puklene, og denne bløte ullen med den varme gulbrune farven — det var som en med ett kjente heten av ørken-solen på Gobis tørre sann.

Dekket av den andre lekteren var full-lastet med store bjelker av sibirisk ceder, gran, og furu. I rummet hadde de

baller av lin og hamp, og huder, og ull, og hår. Så var det mengder av horn av ren og elg, og bortimot 30 ton grafitt, o. a. En fikk som et pust av å være ved porten til et veldig lann, som rummet alt, like fra tundraen og skogen i nord, til Mongoliets ørkener langt i syd.

Av annet som fulgte med disse lekterne, bør nevnes en politi-mann, og en fet gendarm, begge i uniform; de kom nok for å ha tilsyn med os, og vel særlig for å passe på at ingen forviste rømte med „Correct" til Europa. Mest gjalt det selvsagt de politisk forviste; om det rømmer en forbryder eller to, har mindre på sig.

Så var vi da til ankers ved vort bestemmelses-sted i Jenisei, og vor sjø-reise med „Correct" var slutt. Nu gjalt det å

* R a

losse og laste, og det er ingen steder på jorden noe særlig interessant arbeide.

Det var tre av os som skulde reise videre opefter Jenisei, og vi var vel nokså utålmodige efter å komme avsted. Det var Vostrotin og Loris-Melikov, som begge skulde til Jeniseisk og Krasnojarsk, og derfra tilbake til Ruslann. Men mest hast hadde vel kanske jeg selv, som burde være i Krasnojarsk før den 25. september, hvis jeg skulde gjøre regning på å nå ingeniør Wourtzel, for å reise videre med ham til Øst-Sibirien og Amur-lannet.

Planen var at vi skulde fortsette reisen op elven med den

t

slepebåten som skulde ta lekterne opover, såsnart omlastingen var ferdig. Men til dette store arbeide med overføring av „Correcfs last til lekterne, og lekternes last til „Correct", var det til å begynne med bare 8 mann å opdrive, og ombord i lekterne var det bare hånn-spill.

Vi hadde regnet på at det skulde trengs høist en uke til dette arbeide; men med så lite folke-hjelp så det ut til at det vilde ta flere uker. Skulde vi så efter det følge med slepebåten op Jenisei, vilde det i tillegg ta minst tre uker til Jeniseisk, med så mange tunge lektere på slep mot den sterke strømmen. Å nå Krasnojarsk før den 25. september på den vis, det var en umulighet, og jeg kunde likså godt med engang gi op enhver tanke på å nå Wourtzel der.

Avstannen var jo heller ikke så liten: til Jeniseisk hadde vi enda 1015 kvartmil (1878 kilometer) å reise efter elven; og fra Jeniseisk til Krasnojarsk skulde det være 330 verst (350 km.) over lann, efter elven skal det være 391 verst (417 km.). Det er altså i rett linje som fra Nordkap til Berlin, eller fra Kristiania til Neapel, og vell så det.

V. NOSONOVSKI PESOK, OG SAMOJEDER.

De infødte stammer langs Jenisei. — Samojedene og deres historie. — Besøk hos Jenisei-samojeder. Kvinnens stilling. — Kristendom og avguds-dyrkning. — Rengjøring av telt. — Utseende. — En drukken fyrste. — Ærlighet. — Et „kloster" med munker og nonner. — Fisket på Jenisei. — Fiskene, deres vandringer og vekst. — Fiske-redskap og fiskernes kår.

Noe av det som for mig hadde stått som mest lokkende ved denne turen, var den leilighet jeg håbet den vilde gi til å få se noen av Sibiriens mange natur-folk på nært holl. Naturfolk har jo altid en sterk dragning ved sig, jo mer oprindelige de er, og i dette merkelige lann er det en mangfoldighet av dem, og de er enda forholsvis lite kjent, så underlig det kan synes.

Her, opefter Jenisei, før vi kommer til Jeniseisk, har vi folkestammer nok: først de såkalte Jenisei-Samojeder, — så er det Juraker, en annen stamme av Samojeder, — så er det, mellem Jenisei og Obj, Ostjak-Samojeder, — så er det, vestover i retning av Obj, Ostjaker, som er en finsk-urgisk stamme, — så er det, på østsiden av Jenisei, Dolganer, — så er det det gådefulle folk Jenisei-Ostjakene, helt forskjellig fra de andre, og sansynligvis en siste levning av et stort og mektig folk som tidligere bebodde store strekninger av Sibirien, — så er det de vidt

utbrette Tunguser, — så kan det hist og her være noen Jakuter, foruten Russerne.STAMMER LANGS JENISEI. SAMOJEDER 71

Bare på denne strekningen var det mere enn nokk for en sprogforsker og antropolog å ta fatt på. Efter at den fremragende finske sprogforsker, Alexander Castrén, reiste her før mitten av forrige århundrede, og den store Sibirie-forsker Middendorff reiste på omtrent samme tid, er disse folk og deres sprog lite unnersøkt.

Skjønt Samojedene ikke er så mektige i folketall, så har de likevel en enestående stor utbredelse over den sibirisk-europeiske tundra, og over de nordlige skogstrøk, like fra Khåtanga-bukten på østsiden av Taimyr-halvøen i øst, like til kysten av Hvite-havet i vest, en strekning på op imot 3000 km. Også mot syd må de tidligere ha hat en stor utbredelse, og det fins enda en liten ensom Samojed-stamme, de såkalte Kamassintser eller Kamassiner, ved elvene Kan og Mana, bi-elver til Jenisei, på nordsiden av Sajan-f jellene. De taler et samojedisk sprog. -

Hvor disse vidt utbrette Samojeder oprindelig er kommet fra, vet vi, når vi skal være ærlige, lite om. Mange hypoteser om det tør være like sikre som den lærde munks, som ga Castrén et manuskript, hvori han klart beviste at Samojedene stammet fra Isralitene, fordi de kjente de ti bud. Den almindelige antagelse er vel ellers at de var et folk som, delt i flere stammer, oprindelig bodde i Altai- og Sajan-fjellene. De kinesiske historie-skrivere omtaler i det 7. årh. et folk, Dubo, som bodde i Altai på høislettene, tildels på østsiden av sjøen Kossogol. De drev hverken fedrift eller akerbruk, men var fiskere og jegere. Det nevnes også to andre beslektede stammer. På føttene hadde de tre-hester (d. e. ski) og støtter unner armene (skistaver), for hvert tak kom de vel hundre skritt frem, om natten drev de alskens tyvestreker og rov.

Dr. Wilhelm Radloff har, sikkert med rette, fremholt, at disse Dubo-folk er de samme som de senere i det 17. årh. i Sibiriens historie meget omtalte Tubiner, som sammen med to beslektede folk, Matorer og Kamassiner var meget krigerske, og lenge motsto det russiske herredømme, før de i mitten av72

det 17. årh. endelig unnerkastet sig, og betalte jasak (tributt). — Disse tre stammer må ha vært skog-Samojeder som vesentlig drev jagt, hvorfor de også var usedvanlig dyktige bue-skyttere. Med untagelse av noen få Kamassintser, er de nu helt forsvunnet, og er gått over til å bli Tyrker eller Tatarer.

Fra denne hjemstavn skulde, efter noens mening, Samojedene ha utvandret mot nord unner den ustanselige uro som var forbunnet med at Hiong-nu og andre tyrkiske stammer opkastet sig til herrer over Altai-lannet. — Ja, en mann som Middendorff mener tilmed, at de må være slått på vill flukt fra Altai nordover, og har ikke kunnet stanse hverken i Barabå-steppen, eller i urskogene mellem Jenisei og Obj, men først når de hadde lagt det brede skogbelte bak sig, møtte de igjen stepper hvor de kunne finne sig et hjem, og de slo sig ned på tundraen mellem finske stammer, vesentlig Ostjaker, i vest, og Tungusene som bodde i fjell-strøkene i sydøst.

Slike antagelser som disse står for mig som helt umulige. Den særegne kultur som betinger et nomadeliv på tundraen, er ikke skapt på en dag, ikke på år, ikke på århundreder; men kan alene være frukt av en langsom utvikling, slektledd efter slektledd, gjennem mange århundreder for ikke å si tusener av år. — Et folk på flukt nordover fra Altai, og som når tundraen uten forberedelse, vil nødvendigvis være hungers-døden hjemfalt, med mindre da de treffer et annet folk der, som alt har en for tundraen skikket kultur, og som de kan unner-trykke, og hvis kultur de kan tilegne sig. Bare den ene ting, at for å leve på tundraen som nomader, måtte de ha lært å temme ren, og bruke dem som husdyr; det er ikke noe som folk tar sig til med en gang, det ligger lange tiders utvikling bak en slik særegen nomade-kultur.

Dertil kommer, at det om de gamle Samojed-stammer i Altai heter at de ikke hadde fedrift, men de var jegere og fiskere; altså hele nomade-kulturen med husdyr var dem fremmed. Forresten kjenner vi enda nutildags Samojed-folk som netop er slike jegere og fiskere, og som ikke holler ren; det er til-SAMOJEDENES HISTORIE

felle med mange av Ostjak-Samojedene som lever i skogene mellem Obj og Jenisei, og de bruker hunner som trekdyr.

Jeg er tilbøilig til å tro at slike og mange andre teorier, om hele folke-stammers pludselige og lange vandringer, for en stor del har sin oprindelse i det gjengse syn på folkevandringstiden i Europa, da en gjerne vil flytte hele folke-stammer fra øst til vest og fra syd til nord, som en flytter brikker på et sjakk-brett. Dette lar sig enda høre for kriger-skarer, som drar herjende og røvende frem gjennem befolkede strøk; men når det gjeller å trenge fra syd mot nord in i den øde tundra, hvor det fremtrengende folk først må skaffe sig en ny kultur for å kunne opholle sig der, blir slike vandringer en umulighet; om enn et jeger-folk hadde betingelser for å klare sig ved fiskeri og jagt langs de store elver som Obj og Jenisei.

Det lar sig heller ikke nekte, at det har vært en sterk tilbøilighet til å la^de fleste folkeslag utspringe fra Central-Asien, og la dem utvandre derfra vifteformig til alle sider. Hvorfor netop det mitre Asien skulle være så mange folke-stammers vugge, er mig ikke ganske klart. Hvor menneskehetens vugge sto, vet vi enda ingenting om; vi vet bare, at den tid da menneskeheten fremsto på jorden, og da den utbredte sig over den og begynte å sondre sig ut i forskjellige stammer, ligger så mange hundre-tusener av år tilbake, at det ingen betydning har for spørsmål som disse om oprindelsen og utbredelsen av jordens nulevende folk.

Så er det en ting til, som man også ofte har lett for å glemme, og det er at den almindelige indeling av folkene i stammer som: finsk-ugriske, Samojeder, Tyrker og Tatarer, Mongoler, Tunguser og Mandsjuer, osv., hviler helt og holdent på sprogene, og kan ha lite å gjøre med disse folks virkelige inbyrdes slektskaps-forholl og oprindelse. Et folk kan, ved å komme i avhengighets-forholl til et annet, eller i nær berøring med det, med lethet komme til å opta dette folks sprog, og dets kultur skjønt det av oprindelse intetsomhelst slektskap har til det.

På det har vi mangfoldige eksempler. Et os nærliggende er vore egne Fjell-finner; de taler jo et sprog som er nær beslektet med finske sprog, som kvensk og karelisk, skjønt de av oprindelse visselig er helt forskjellig fra disse folk. Et annet eksempel er Bulgarerne, som oprindelig er et finsk folk, som talte finsk sprog enda i det 9. årh., men som unner sin vandring gjennem Ruslann, kom til å opta det slaviske sprog, og slo sig så ned ved munningen av Donau som Slaver.

Når vi i Altai finner små stammer, eller rester av tidligere stammer, som taler et samojedisk sprog, og hvis vi ikke kan tro at de i sen tid har invandret til de steder hvor vi nu finner dem, da synes ialfall dette å måtte bevise, at de samojediske sprog har i lengst svundne tider hat en langt større utbredelse mot syd enn de nu har, og samojedisk har vært talt av forskjellige stammer, like fra Altai og nord til tundraen, kanhenne særlig utbrett langs de store vann-veier Obj og Irtisj med bi-elver, og muligens Jenisei med bi-elver. Men dermed er det ikke gitt at de samojedisk talende folks vandring gikk fra Altai mot nordvest og nord; det kan snarere ha vært en utbredelse for en del i motsat retning: fra de store skoger og elver — hvor livs-betingelsene var gode for jegere og fiskere — på den ene side sydøstover mot Altai, og paa den ånnen mot nord til tundraen[1].

Om de forskjellige samojedisk talende stammer tilhørte oprindelig samme folke-stamme, det er et helt annet spørsmål,

1 Hr. Kai Donner som har læst ovenstående, meddeler mig at efter hans opfatning må Samojedene, den gang da de talte et felles sprog, ha levet betydelig lenger vest enn deres nuværende boplasser gir grunn til å tro. Det finsk-ugriske urfolks hjem har jo ligget på vest-siden av Ural, og da ligger det nær å tro at Samojedenes urhjem har vært i Ural-traktene, og derfra har de så siden vandret ut til forskjellige kanter. Først i den aller seneste tid er de kommet til Is-havet — på det tyder bl. a. at de ikke har noe eget ord for hav. Efter dette skulde altså deres urhjem ha ligget lenger vest end ovenfor antatt; men det synes mig at de store elver, som Obj, med de rike fiskerier, må ha git særlige betingelser for unnerholl av et slikt folk, liksom også for deres utbredelse.

og det er vel ikke lett å avgjøre. Det kan være mangt som tyder på, at Samojedene i vor tid er en nokså uensartet

og blannet folkerace. Mens således Middendorff omtaler de så-kallte Tavgy- eller Avam-Samojeder, som små, gjennemsnitlig bare 42/s engelsk fot (154 cm.) høie, med et finsk utseende ansikt, og hvor en mann på 5 fots (164 cm.s) høide virker imponerende, så er det andre stammer, som f. eks. dem vi møtte på Jamal, og noen av dem vi finner her ved Jenisei, som kan være ikke lite høiere, og som synes at ha et mere „mongolsk" utseende.

Men en får huske på at det ikke er å vente at noe folk her skal være av ren race, for de forskjellige folke-stammer bor så tett in på hverandre, og har så meget samkvem. Og dertil kommer jo forholl som det, at det blant slike folk ikke engang gjeller for riktig at ta sin kone, eller sine koner, fra sin egen stamme, men de skal tas fra en fremmed, helst en fientlig, og blandt krigere var jo konene ofte krigsbytte.

Vi må altså på forhånn vente hos alle disse stammer å finne mange forskjellige typer blannet om hverandre. Slik er det også i virkeligheten; og det er ikke mer enn rimelig at f. eks. de østligste Samojeder kan vise megen likhet med Dolganer, Jakuter, og Tunguser, mens, som Kai Donner meddeler mig, ikke alene Kamassintserne, på nordsiden av Sajan-fjellene, men også Ostjak-Samojedene viser tydelige spor av tatarisk inflydelse. Det vilde ikke være lett nu, bare på grunn av utseendet, og den anatomiske bygning å sondre de forskjellige folke-stammer i Sibirien ut fra hverandre, skjønt det selvsagt er visse trekk, som fortrinsvis utmerker den ene stamme til forskjel fra den annen, som f. eks. når en vil sammenligne en god type av en nordvestlig Samojed-stamme med en Tungus eller med en Jenisei-Ostjak.

En ting kan vi være sikker på, og det er at tundraens nomade-kultur, med ren-hollet, er meget gammel, og stammer fra lengst svundne tider. I Nord-Norge finner vi ren-hollet omtalt av Ottar i det 9. årh., og da synes den ha vært vell utviklet76

der. Men at denne nord-norske kultur skulde ha opstått uavhengig av den asiatiske ren-kultur, synes ikke rimelig, all den stunn det er et sammenhengende strøk like fra Finmarken til Øst-Sibirien hvor det lever nomader med ren hele veien. Det er vel da rimeligere å tro at det er sammenheng i denne nomade-kultur. Helst er den vel kommet østfra, fra Sibiriens store tundra, og har utviklet sig der lange tids-aldre tilbake. Hvis den ikke skylles et ukjent urfolk, som ligger forut for Samojedene, hvilket tør være mest sansynlig, måtte en vel tro, at et samojedisk-talende jeger-folk som bodde i den nordlige del av skog-traktene har litt efter litt begynt å temme ren og holle dem som husdyr, og derfra har så ganske langsomt tundraens nomade-liv utviklet sig1.

Samojed er fellesnavn for alle samojedisk-talende stammer, men ingen av dem kalier sig selv så. Navnet klinger russisk, og det kan ligge nær å ta det for et slavisk ord. Det betyr da endefrem „selvspiser", d. e. den som spiser sig selv eller sine liker, altså menneske-eter. Det er vel ikke urimelig at Russerne kan ha brukt et slikt navn om de infødte som de traff sammen med mot nordøst, og umulig er det vel heller ikke at disse folk unner hungers-nød kan ha spist sine døde, som en ser så mange andre steder på jorden. Men likevel er det høist tvilsomt om dette er oprinnelsen til navnet. Andre har villet forklare det ved likheten med suomi, og holt det for å være finsk av oprinnelse. I hvert fall er det vel mest rimelig, at det stammer fra et eller annet misforstått, for Russerne fremmed ord, som så på almindelig folke-etymologisk vis er blit overført til det russiske Samojed.

1 Hr. Kai Donner erklærer sig helt enig i den synsmåte; og han mener at ren-kulturen „maa være en urgammel arktisk kultur-arv, som senere in-flyttede folk har tilegnet sig fra de kanske nu forsvunn'ne folkeslag, som engang bebodde de store tundrarne. Dette hindrer ikke at den kan ha vært meget mer utbrett i tidligere tider. Ialfall er det overraskende at terminologien for ren-skjøtselen viser sproglig så få overensstemmelser mellem de forskjellige folk. En børr vel tyde det så at renen har i meget lang tid været i bruk hos dem alle".

Samojedene deles nu gjerne i 5 hovedstammer. Det er: __ Tavgy eller vi kunde kalle dem Taimyr-Samojeder, som lever på Taimyr-halvøen, østover fra Jenisei til Khåtanga-bukten. De er ren-nomader, og lever på tundraen av sit ren-holl, om de enn driver fiske i elver og sjøer, og jagt på vill-ren og pelsdyr ved siden av. —Jenisei-

Samojedene lever langs Jenisei. De holler også ren, men i mindre målestokk, og lever for en stor del av fiske i elven og av jagt. — Jurakene er utbrett fra Jenisei helt til Hvite-havet. De er vesentlig ren-nomader, men driver jagt og fiske ved siden av. — Ostjak-Samojedene lever i det nordlige skog-belte sønnenfor tundraen. De nordligste av dem holler noe ren; men de sydlige er utelukkende fiskere og jegere, og holler bare hunner som husdyr, tildels også hester. — Og så endelig er det Kamas-sintserne som lever på nordsiden av Sajan-fjellene, som en isolert Samojed-stamme.

Disse hoved-stammers sprog er forskjellige, men de er igjen delt i mindre stammer som taler forskjellige dialekter. Samojed-sprogene er vesentlig kjent gjennem Castréns grunleggende arbeide, men siden hans tid er lite gjort med dem, intil den finske sprogmann, Kai Donner, i de siste parr år har reist i strøkene ved Obj og Jenisei, og har foreløbig vesentlig studert Ostjak-Samojedenes sprog. Han meddeler mig at disse Samojeder, som kan være omkring 3000 i tall, taler over 20 ulike dialekter. Da de forskjellige Samojed-stammer har levet sprett over så umådelige strekninger, og da vi envidere, som han sier, kan beregne, at de må ha skilt sig fra hverandre i det minste for 2000 år siden, så er det ikke å undres på at det kan være megen ulikhet mellem dem inbyrdes og mellem deres sprog.

Grunnen til at Samojed-sprogene ikke lenger har en så stor utbredelse i syd som de engang har hat, kan vel tenkes å være at andre kulturer med annet sprog er trengt in, og har fortrengt den tidligere kultur. Enten er da de samojedisktalende folk blit drevet bort, eller kanske heller har de litt78

efter litt tatt den ånnen kultur og dens sprog, på samme vis som vi vet at enkelte Samojed-stammer, som Tubiner og Matorer er gått over til å tale tyrkisk eller tatarisk, og regnes nu for Tyrker og Tatarer.

Også Samojedene er selvsagt av de naturfolk som ikke har godt av berøringen med europeisk civilisation, og som derfor er i nedgang. Vistnok har mange av tundraens Samojeder enda holt sig godt, og det fins rike folk blant dem, som kan ha sine to og tre tusen ren. Men hele deres liv forutsetter den kultur som de selv har utviklet og lært sig til. Den europeiske civilisation kan ikke gi dem meget av verdi. Derimot gir den dem nye livs-vaner, og nye livs-fornødenheter som det er vanskelig å tilfredsstille med deres levevis, og derfor synker mange av dem, som er meget i berøring med Russerne, i større og større armod. Kommer så hungers-år til, er det lett å skjønne at deres tilstann kan bli vanskelig. Middendorff forteller om år da hungers-nøden rev bort over halvparten av en stamme, fordi fiske-fangsten, og villren-jagten slo helt feil. Andre år kan det komme pest på tam-renen, så en stor del av den dør ut; tidligere rike Samojeder kan med ett være forarmet på den vis, de har ikke da lett for å komme sig op igjen, og handelsmannens fristende brennevin og annet skal ikke gjøre det lettere. — Nedgangen av disse nomader er så meget sørgeligere som alene de med deres kultur kan nytte ut tundrans umådelige vidder, den hvite race vil aldrig lære det.

Til disse uttalelser ovenfor gjør Kai Donner noen bemerkninger av megen interesse. Hans erfaring er, at de lengst borte, i nord på tundrarne avstengte indfødte ikke formindskes i tall på ånnen vis end ved herjende farsotter. Lenger i syd er det en helt ånnen sak, der dør de ut på kort tid; i visse trakter er barne-dødeligheten like til 50 °/o av alle fødte. Grunnen til det er ikke dårlig stell eller sygdom påført efter fødselen, men, mener Donner, forældrenes store svekkelse; og denne skylles ganske sikkert den bråe omveltning i livs-forhollene, som finner sted når nomaden gir op sit liv ute i fri luft for åBESØK HOS JENISEI-SAMOJEDER

bosette sig i en trang hytte. Til dette kommer også brennevinet, syfilis, osv. Desuten tar Russerne fra dem jagt-marker og fiske-vann i syd, og gjør tilværelsen vanskelig for dem. Det er derfor ikke til at undres over at de i disse trakter hurtig og sikkert går sin unnergang imøte.

På lannet in for os så vi et hus og noen jordhytter, hvor det vel bodde Russere, som lå her på fiske om sommeren, men så lengere øst sto det en fem Samojed-telter. Særlig disse teltene og deres inbyggere var nu det nærmeste mål for vore lengsler.

Om eftermiddagen dro noen av os ilann. De infødte strømmet ned på strannen for å ta imot os; men det er lang-grunt overalt her, og båten tok grunn langt ute, det så ut til at vi umulig kunde komme ilann uten å va.

Folkene på strannen pekte på et sted lenger øst, hvor en av deres båter lå bunnet. Der var det litt dypere, og ved å krabbe over denne båten, kom vi tålig tørre ilann. Ellers har de altid båtene sine forankret et stykke fra strannen, og de kommer ut og in ved å vasse, ofte helt til skrevet; men de har skinn-bukser, som er sydd vann-tett sammen med koma-gene.

Vostrotin gikk først ilann som det sig hør og bør Duma-representanten for denne del av verden; disse folk var jo borgere av det lann han representerte. Derfor kalte vi ham ogsaa „Samojed-kongen".

De inføte viste sig å være Samojeder fra østsiden av Jenisei, og ikke Juraker, som vi først hadde trodd da vi så dem; for de var kledd i Jurakenes mørke, peskformete kufter, med hetter og røde kanter; men dem har de vel fått, fordi noen av dem var gift med Jurak-kvinner.

Ellers, av utseende å dømme, synes Jurakene i strøket på vestsiden av Jenisei, og Jenisei-Samojedene å være nær beslektede stammer; deres sprog er riktignok noe forskjellige, men av samme sprog-stamme.

Da vi kom i lann, ble vi naturligvis beglodd og sømfart på alle kanter; men mest nyfikne var disse jegerne efter børsene vore; de løftet dem varsomt som kostelige klenodier, kikket både for og bak, og fingret på dem overalt.

De bodde i fem telter som lå oppe på flaten langs skrenten over den bratte strann; de var allesammen ren-Samojeder, men hadde sine ren 70 verst inne på tundraen på den andre siden Jenisei, mens de selv lå her på fiske om sommeren. De hadde i det meste 200 ren hver, og var ikke rike å kalle. Derfor må de drive fiske; mens de rike Samojedene, som kan ha så en tusen eller to tusen ren, aldrig tenker på å skjemme sig ut med slikt et liv, som de ser ned på; de lever hele året runt med sine ren inne på tundraen.

Mannen som bodde i det første teltet vi kom til, pekte med stolthet på sine kvinner, og sa at han hadde to koner. Den ene av dem så vi sitte med korslagte ben, og sy skinn-tøi inne i teltet. Ved siden av sig hadde hun en unge på en tre, fire år, med lange, lysebrune krøller, så en uvilkårlig måtte se på moren og husbonn, som begge var rammende svarte. Men moren var en liten stygg, halt skapning, som det var vanskelig å forstå kunne friste noen, det være Samojed eller Russer.

Den andre konen hadde et spedbarn i en komse, som hang unner den skrå veggen på den motsatte siden av teltet; men selv gjemte hun sig så vell bak dør-skinnet, at det ikke var lett å få skimten av henne.

En kan ellers ikke undres over om barna kan bli av blannet herkomst hos et folk som dette, hvor konene kjøpes, ofte for høi betaling, og betraktes som mannens eiendom, som han kan leie bort, eller råde over som han finner fordelagtig. Efter hvad Middendorff oplyser, var det f. eks. ikke ualmindelig at Kosakker, gull-vaskere og andre, fikk overlatt de infødtes kvinner for sommeren, eller også for vinteren, mot en passende godtgjørelse. Og har en mann to koner, og ikke behøver dem begge, så leier han ofte bort den ene, hvilket er særlig fordelaktig derved, at foruten at han, som eier, får en

del av fangsten, tilfaller det også henne efter almindelig bruk, en del.

I gammel tid hørte det også med til gjestfrihetens plikter hos disse nomader, at en vert hedret sin gjest ved å gi ham sin kone eller døtre til rådighet, ja Middendorff sier at hos Samojedene var dette bruk enda på hans tid.

Hvordan konen opfattes som eiendom, viser følgende, som Castrén forteller i 1846: En Samojed-nomade ble satt fast og sennt til Turukhansk fordi han hadde drept konen, og efter hvad det ble sagt, spist henne op (?). Da dommeren ved forhøret spurte ham, hvordan han kunde gjøre slikt, svarte han kolblodig: Jeg har kjøpt min kone og betalt henne ærlig, og med min eiendom kan jeg vel gjøre hvad jeg vil."

Kvinnen er selvfølgelig et lavere vesen, som er til for å utføre arbeide for mannen, for å gi ham gleder, og for å

føde og stelle hans barn. Hun er selvsagt fulstendig uren, og må ikke på noen måte komme iveien ved forhollet til det hellige eller overnaturlige. En kvinne må, f. eks., unner ingen omstendighet krysse en karavanes spor. — Middendorff forteller at han engang ved en observation satte sit instrument på en slede, for å kunne avlese det bekvemmere; men hans samojediske ledsager ropte forferdet: „ Kvinne-slede! Skrekkelig forsynder du dig mot dine guder." Middendorff var nødt til å foreta omstendelige avlads-ceremonier for å berolige sin samojediske venn.

En merker snart, når en er sammen med disse folk, at det er gjennemført en streng arbeidets deling mellem menn og kvinner. — Mennene har alt med ren-stellet, og også kjøringen med ren, og de driver fiske og fangst. Men så snart de kommer hjem til teltet, bestiller de ingenting, uten det da skulde være å bøte noe av redskapen eller stelle med fiske-garnene. — Kvinnene tar vare på fangsten, og har alt hus-stell, og beredning av skinn, og søm, og matlaging. De reiser teltet og har tilsyn med det, og tar det ned, eller flytter det, om det trengs, og så tar de vare på ungene selvsagt.

Skjønt altså kvinnen har en unnerlegen stilling, får en in-trykk av at hun blir i alle mater godt behandlet; noen unnertrykkelse av henne kan det som regel ikke være tale om, og det henner ytterst sjelden, at det blir talt hårt til henne. Hun spiller en stor rolle i husholningen, og mannen rådfører sig med konen i alle saker av viktighet. Det skal nok heller ikke mangle på kvinner som fører komandoen, og menn som er tøffel-helter. — Når de er drukne kan det vel stundom henne at ektefolkene slås, men ellers er Samojedene fredelige folk.

Fruktbarheten synes ikke å være stor hos dem. Jeg så ikke noensteds mange barn. Det kunne ofte være så en to tre, også fler, helst når mannen hadde flere koner.

Vi så også inom de andre teltene. Utenfor ett av dem sat det mange kvinner med sine barn. De rømte in i teltet og gjemte sig, så snart vi kom nær. Det er vel en slags velopdragen bluferdighet, kan jeg tenke; for de hadde ikke det grann imot at komme ut igjen og la sig fotografere, så snart vi ba om det.

Unner telt-stengene i flere av teltene så vi det hang små russiske helgen-billeder, som de fører med sig som andre avguder. Kristne skulde de jo være liksom, i all fall i navnet. Hvor dypt troen stikker, er vel en ånnen sak; de driver visselig sin gamle hedendom ved siden av, som dobbelt-bruk. Det er altid sikrest å ha litt mere å falle tilbake på, om den ene ikke skulde strekke til; og så er det jo dette med renen: menneskene kan nok den kristne gud greie med; men ren-stellet har han jo ikke større forstann på, for det kan han ikke ha lært i Europa; til renene må de ha de gamle guder som er vant med dem.

Inne på tundraen har de sikkert et eller annet steds sine offerhauger, med sine rå gude-billeder gjort av trestokker, som besmøres med renblod som offer, og hvor de driver sin hedenske gudstjeneste. Sikkerlig har de vel også sine sjamaner1,

1 Sjamåner, eller medisin-menn, er de infødtes hedenske prester eller ånde-besvergere, som står i særlig forholl til de overnaturlige makter.JENISEI-SAMOJEDISKE KVINNER I TELT-DØREN (28. AUG.)JENISEI-SAMOJEDER. KVINNER, BARN, OG HUNNER FORAN TELT-DØREN

(28. AUG.)

SAMOJEDISK STORVASK (28. AUG.) Teltet bare flyttes.KRISTENDOM OG HEDENDOM. UTSEENDE 83

som sørger for forhollet til de overnaturlige makter, og kan besverge dem når det trengs.

Flere av mennene var ganske velskapte og kraftige; ikke så små som vore Fjell-finner, men lik Jamal-Samojedene i høide, og nokså lik dem i ansiktstype. For det meste var de enten skjegløse, eller hadde noen glisne hår på overleppen; bare noen få hadde mere skjegg også på haken og på kinnene. Kvinnene var for det meste påfallende mindre enn mennene, og så gjerne mer typisk asiatiske, eller race-ekte ut.

Enda det den dag var en av de mange hellig-dager i Rus-lann og Sibirien, og de ikke arbeidet, så hadde bare en to tre kvinner litt helligdags-stas på sig; en var i rød kufte, og en ånnen i mørkeblå med røde kanter. De andre hadde temmelig uanselige skinn-drakter, tildels litt fillete; men de er nu heller ikke velstanns-folk disse fisker-Samojeder; de er vel mest å ligne med Sjø-finnene hos os.

De fortalte at „fyrsten" deres, som bodde i det østligste telt, var gått bort til kjøbmannen der vest med strannen, og vi måtte gå dit, hvis vi vilde hilse på ham.

Hver liten stamme eller „slekt" av Samojedene er styrt av en fyrste eller høvding, som er deres overhoved og dommer, og som også har å samle in skatten (jasak) til den russiske regjering, og betale den.

Mens vi sto der, begynte en av kvinnene å ta dekket, som mest var fillete lerret, av det ene teltet, og så ta ned stengene. Det var for å sette teltet op igjen like ved siden av. På den vis holler de stor-vask, når telt-gulvet blir for skiddent av alt de kaster fra sig; de bare flytter plass. En slik brukt telt-grunn anses for uren, og de slår aldrig siden op telt der igjen. Derfor kan en da også finne så mange gamle telt-ringer.

Så drog vi bortover mot handelsmannen, og derinne skulde det også være et kloster. Vi hørte høie skrik på lang avstann, og så to menn ligge på strannen. Det var hans høihet „fyrsten" med sin ven. De lå der sanseløst drukne, det vil si „fyrsten" sat nu halvveis op og brølte uavladelig som en stut, noe

som skulde være en sang, mens den andre lå med ansiktet helt ned i sannen og stønnet som et dyr.

Da han så os komme fikk „fyrsten" reist sig på fire, så forsiktig hevet sig op på to, aldeles som et barn som skal lære å gå, og så vaklet han mot os med høie skrik om at han vilde ha brennevin, mens inimellem skrikene gjentok han uavladelig på russisk: „Si mig, hvad som er rett! Si mig, hvad som er galt, hvad som er rett, hvad som er galt." Heltop tumset. Det var vanskelig å slippe løs fra dette fulle menneske; men snart dalte høiheten ned på strannen igjen, og vi dro videre.

Er det ikke underlig med disse natur-folkene, så bra og hederlige de er, med en evne til selvbeherskelse så de omtrent aldrig kommer i affekt, eller slipper lidenskapen løs, så er det med dem, som med alle natur-folk, brennevinet kan de ikke motstå; og det vet desverre noen mennesker å nytte ut altfor godt. — Men ærlige er de. Jeg må tenke på hvad Middendorff forteller om sin reise nordover Taimyr-tundraen, at trods det aldeles dyrisk tøilesløse begjær Samojedene viste ved hans brennevins-anker, så kunde han efterlate det samme anker, og flasker med brennevin, åpent og ubevoktet på tundraen, og det ble aldrig rørt av Samojedene. Han fant en strannet båt, som vel hadde ligget hundre år på tundraen; men det manglet ikke en jernnagle i den, for det var jo den sollyse tsars eiendom, — på den tid var jern-nagler mer verd for den nordlige Samojed enn det mest glinsende gull.

For en forskjell det kan være. For folk av vor race kan det falle lettere ikke å ligge helt unner for brennevinet, men kanske var det vanskeligere å la være å røre det, hvis de fant det på tundraen, og de hadde lyst på det, eller endda vanskeligere å la være å ta jern-nagler, hvis de trengte dem. Men ved berøring med den europeiske civilisation, og med dens brennevin, og ved for nært kjenskap til handelsmennenes og embedsmennenes utpresninger, forfaller ærligheten og moralen også hos et folk som Samojedene.

Vi kom nu til en to tre jord-hytter. Der bodde det noenEN BEUNDRENDE UNNERSÅT (28. AUG.)

EN DRUKKEN FYRSTE (28. AUG.)SKJELL AV NJELMA (Stenodus nelma) FRA JENISEI (20. SEPTEMBER 1913.) Tatt ved Kholmogorovo. (18 vintre gammel.)

NOVICER OG NONNER I „KLOSTRET" (28. AUG.)EN DRUKKEN FYRSTE. ET „KLOSTER"

Russere, som drev fiske her om sommeren, og som også kjøpte op fisk av de infødte.

Lengst vest lå et lavt trehus, som var et „kloster", ble det fortalt os. Der bodde det et fem seks munker, eller

rettere novicer, som skulde forberede sig til å bli munker. Sammen med dem bodde også to nonner. De lå her om sommeren for å fiske for klosteret de kom fra.

De tok vel imot os og så ut til å være pene, pyntelige mennesker. Den ene hadde langt, lysbrunt skjegg, han lignet netop hvad jeg vilde kalt en god type på en norsk bonne, som så mange en treffer i denne delen av Sibirien. En ånnen, som syntes å være første mannen der, hadde langt hår nedover skuldrene, og langt skjegg, helt en Kristus-type, med fromme, blå øine, regelrett nese, en velformet, from munn. — Likheten med det gjengse Kristus-billede i utseende og i uttrykk er det efterstrepte ideal for alle prester og munker i Ruslann og Sibirien, derfor bærer de håret langt, helst i lokker, og har den vanlige tvedelte form på skjegget. Denne mannen, som vel kunde være så en 25 år, hadde virkelig bragt det langt i så måte, og kan sikkert komme til å bli en meget brukbar munk.

Så var det en underlig fet yngling, han så aldeles ut som en kerub-engel, med lange gule lokker, lyse øienbryn, lyse vasblå øine, runne basun-kinner, og en liten rød munn. Uttrykket i ansiktet var ikke mer intelligent enn på en almindelig engel, og han så like ubestemmelig kjønsløs ut. Han var kledd i en lys lerrets-kittel med belte om livet, som heller ikke var ulikt en engel, han bare manglet vingene. Det var ikke ofte vi hørte ham tale, og da kom det støtvis; han glante mest, og gjorde nærmest indtryk av en ånns-svak, ialfall så enfoldig, at det sikkert ingen vanskeligheter kan bli for ham ved himmerikes port.

Den eldste nonnen var liten og pukkelrykket, med et godt og klokt ansikt med briller. Den yngre så nærmest ut som en hyggelig, norsk bonnejente; men også hun hadde nu trått sine barnesko.86

Det var bare ett rum i „klostret" hvor de alle bodde sammen. De sov på en brisk langs den ene langveggen, innerst lå nonnene, skilt fra de andre ved et sengeforheng.

De syntes å forstå sig godt på fisket og på å stelle fisken. Det meste ble rensket, vasket, og saltet på tønner; en liten del ble også tørret, og det hang fullt av fisk på tørring unner taket inne hos dem; det skulde nok være til en godbit for munkene der hjemme; med en god dram til er denne fete, tørrete fisken ikke ille, og passer vel godt til sakuska (smørgås) i et kloster. — Vi fikk kjøpt tørret omul hos dem, den var helt gjennemsigtig fet, saa det rant fett av den, og smakte mest som en mellemting av rekling og røkelaks. — Vi fikk også kjøpt frisk, rød kaviar, som gjorde stor lykke på frokostbordet ombord. Denne røde kaviaren er rognen, mest av omul, men også av de andre lakse-fiskene som fanges her, og det saltes ned ikke lite av den.

Fisket i Jenisei.

Det er et stort og verdifullt fiske som drives i den nedre del av Jenisei, som også i de andre store sibiriske elver, hver sommer; og det har vokset sterkt i de senere år, efter at det kom en mere regelmessig dampskibs-forbinnelse op og ned elven. Mest fangst drives det på den verdifulde stør (Acipen-ser Baerii, Brandt), og en del arter av lakse-familien, mest sikarter, som den store hvitlaks, njelma (Stenodus nelma, Pall.), og omul (Coregonus autumnalis, Pall.), muksun (Coregonus muksun, Pall.), den lille seld, samme ord som vort sill (Coregonus merkii, Günt.), tsjir (Coregonus nasus, Pall.), sig (Coregonus pidschian, Gmel.), og flere.

Både støren og de viktigste av de andre fisker, som njelma, omul, muksun, og seid, foretar lange vandringer fra Is-havet op og ned elven hver sommer og høst for å gyte. Mange stør blir stående i de dype huller i Jenisei, ialfall en del av vinteren, men også de foretar vandringer. Meget fisk blir stående iFISKE OG FISK I JENISEI

munningen av Jenisei og i Jenisei-bukten vinteren over; ved Svjerevo og Goltsji'kha i Jenisei-munningen, på 71° 43' n. br., og ved Pustoj lengere oppe, på 71° li' n. br. blir det fisket stør, omul, og muksun unner isen om vinteren. Men det kan ikke bli plass til all fiske-mengden i denne bukt, og en stor del av den må sikkerlig om høsten vandre videre ut i Is-ha-vet og spre sig langs dets kyster, som en jo ellers helst ten-ker sig nokså fiske-tomme. Fiskerne i Jenisei-bukten skjelner f. eks. mellem den omul som holler sig i bukten vinteren over og den

som omkring 23. juli begynner å komme in fra havet. Hav-omulen er meget fetere, og er lysere mer sølvglinsende av farve.

Flere av fiskene i Jenisei opnår betydelige størrelser; støren kan f. eks. bli op til 90 eller 100 kilogram, men som regel er den en god del mindre; de fleste jeg så på reisen gikk vel knapt over 20 eller 30 kilogram. Den lengste njelma jeg så, var 1.08 m. lang.

Andre fiske-arter som sterletten, en liten stør-art (Acipenser ruthenus, Lin.) og tsjir, o. a. synes å holle til i elven hele året runt, da de som regel ikke blir fanget nær elvens munning.

Stør og njelma begynner å gå op i Jenisei såsnart isen åpner sig om våren, i slutten av mai eller begynnelsen av juni. Kort efter følger så muksun og seld; — de ventes omkring 25. til 26. juni forbi Goltsjikha, — og så efter dem kommer omul omkring 23. juli; på den tid vi var ved Nosönovski-øene var omul den fisk som ble fanget mest. Da Jeniseis vann fører en del plankton av forskjellig art om sommeren, finner fiskene mat unner sin vandring op elven, og de holler sig derfor fete like til de efter gytningen går ut igjen.

Unner reisen op Jenisei målte jeg en del fisker av de forskjellige arter, og samlet skjell av dem. Som bekjent vokser skjellene for hvert år, og de derved avsatte år-ringer blir brede eller smale, alt eftersom fisken vokser meget eller lite, og ved å unnersøke skjellene er det således mulig å bestemme fiske-

nes alder, og få oplysninger om deres vekst og livs-betingelser i de forskjellige år.

De insamlede skjell viser at fiskene i Jenisei vokser for-holsvis langsomt, men opnår en høi alder. Dette synes å bekrefte den almindelige slutning dr. Knut Dahl[1] er kommet til, at ferskvanns-fisk som lever unner nordlige, arktiske forholl, vokser senere, men blir eldre enn de fisk som lever lenger syd. Dette er jo rimelig, da stoff-skiftet er langsommere. En njelma, 1,08 m. lang, var 18 vintere gammel, mens en ånnen 63 cm. lang var 9 vintere[2]. Muksun på 66 cm.s lengde var 18 vintere gammel, og ved kortere kropslengde var den yngre i forholl. Omul 38 cm. lang var 11 vintre. Sigen, som ikke går ut til havs, hadde mindre utpregete år-ringer, en fisk, 37,5 cm. lang, syntes å være omtrent 17 vintere. Seiden var yngre, 25 cm. lang var den 6 vintere, og de mindre var yngre i forholl.

At fisker i en elv vokser langsomt, må en vente, da det stadig rennende elve-vann ikke lett kan føre meget mat, selv om den grumsete Jenisei er forholsvis gunstig i så måte. Alle fiskene der er meget fete trots den langsomme ernæring. Fiskenes høie alder synes å vise at fisket i elven ikke kan være for sterkt i forholl til mengden av fisk som årlig går op i den, for ellers måtte dens gjennemsnitlige alder snart synke; og det tør således enda være muligheter for en større utvikling av fisket.

Det drives for det meste med vad, som kastes ut for de lang-grunne sann-meler, og trekkes mot lann; men det er gjerne så lang-grunt at fiskerne må vasse ut i vannet for å få vadet in, og få fisken op. På den gode tid er det store mengder av fisk som kan tas i hvert kast. Et stort antall av vad er i bruk: i 1907 var det i den nedre del av Jenisei 200

1 Dr. Knut Dahl har vist mig den store velvilje å fotografere skjellene; han vil forhåbentlig også senere beskrive dem på annet sted.

2 Den skal først få utviklet rogn når den har nådd en lengde av 50 cm., efter V. Isatsjenko. Den må da ventes å være omkring 7 år gammel.

vad som tilhørte Russere, og 550 som tilhørte de infødte;

_i 1908 var det bare på Brekhovskie-öene og lengere ned ved

Jenisei omkring 150 russiske vad, mens de infødtes ikke oversteg 250. Nedgangen i de infødtes antall det år skyltes for en stor del en volsom koppe-epidemi. Hvis en regner 5 mann. på hvert vad blir det omkring 2000

mann som drev fiske i den nederste del av Jenisei i 1908. Hvordan det har vært i de senere år, savner jeg oplysninger om.

Fangsten på hvert vad veksler meget, men i gjennemsnitt for året er den anslått til omkring 250 pud (4000 kilo); for et godt fiske kan en regne 400 pud (6500 kilo) fisk på hvert vad på en sommer. Fiske-fangstens samlede størrelse er steget meget med årene. I 1846—50 er den blit anslått til 3152 pud årlig; i 60-årene kom de første dampskibe, og utførslen steg til 14,000 pud om året; i slutten av 80-årene var den steget til 32,000 pud; i 1902—06 skulde den ha vært 84,000 pud. Da kom det en bedre og mere regelmessig dampskibs-forbinnelse på Jenisei, og derved gik fangst-utbyttet enda betydeligere op og i 1907 kan vel den samlede opfiskede mengde settes til omkring 188,000 pud, eller runt 3 millioner kilogram fisk. Hvad det har vært i de senere år, har jeg ingen nøiagtige oplysninger om.

Fisket drives dels av russiske båt-lag, dels av infødte: Jenisei-Samojeder og Juraker. De siste selger sin fangst til de russiske opkjøpere. De får helst ikke penger for den, men varer, som de ofte får på kreditt, så de kommer i gjell til kjøbmennene, og derved i avhengighets-forholl til dem. De må ta varene til den pris som kjøbmennene selv bestemmer, og som gjerne er temmelig høi, og så er de nødt til å seige sin fisk også for den pris som kjøbmennene bestemmer. Det er lett å forstå at fordelen her ikke kommer på de infødtes side; mange av dem lever i uavbrutt gjell til kjøbmannen hele sit liv, og når de dør, går gjellen over på deres familje og barn. Et sørgelig forholl, som vi kjenner vell nok fra fiskerbefolkningen i Norge i eldre tid. Følgende priser på varene90

NOSONOVSKI PESOK, OG SAMOJEDER

i Jeniseisk og på fiske-plassen vil gi et lite inblikk i hvordan forhollet stiller sig:

Varer. Pris i Jeniseisk. Pris på fiskeplassen.

Et pud rugmel . . 75 kopek 1 rubel 50 kopek.

En kake presset te . 80 „ 1 „ 40 til 60 kopek

Et pud sukker . . 1 rubel 30 til 50 kopek. 2 „ 20 til 50 „

Omvent er også prisene på fisken oplysende: Fiskeart. Pris på fiskeplassen. Pris i Jeniseisk.

Stør.....3 rubel 20 kopek til 3 4 rubel 75 kopek

rubel 80 kopek. til 6 rubel.

Njelma .... 1 rubel 80 kopek. 3 rubel 35 kopek

til 4 rubel.

Omul . . . . 1 „ 40 „ 3 rubel 30 kopek

til 5 rubel.

osv.

Det synes efter dette som at kjøbmennene på Jenisei må få gode procenter, når de f. eks. til vederlag for et pud rugmel ført nord fra Jeniseisk og kjøpt for 75 kopek, kan føre et pud saltet omul tilbake, og seige det for mellem 3 rubel 30 kopek og 5 rubel. Vistnok går det en del fra for frakt, tønner osv., men enda blir det nokk tilbake1.

1 De fleste oplysninger om fisket er hentet fra hr. V. Isatsjenko's officielle inberetninger om hans fiskeri-unnersøkelser på Jenisei, som inneholler meget av interesse.I

KOKKEN ALEXEI MED EN NJELMA (Stenodus nelma) FRA KHOLMOGOROVO (20. SEPT.)

EN GUTT MED MUKSUN (Coregonus muksun). LEVINSKI PESOK (5. SEPT.)

KOKKEN ALEXEI MED EN STØR (Acipenser Baerii) (14. SEPT.)OVF.R DF.N MYRLENTE TUNDRA

PÅ NOSONOVSKI OSTROV (29. AUG.)VI. VENTER PÅ Å KOMME VIDERE.

Mislykket jagttur, og vått myrlann. — En uhyggelig overvintring, og vårflom. — Skuffede handelsmenn. — En frossen mammutt. — Hvordan er mammutten blit frosset? — Besøk til Lebiasjij Ostrov. — Sterk hildring. — Jenisei-Samojeder og Juraker. — Jurak-høvding og hans to koner. — Jura-kenes skatt. — Dolganer og Tunguser. — Siede-hunner — „Omul" kommer.

— Russiske dampbåter kommer.

Dagen efter ankomsten tok jeg en lengre tur inover den flate, myrlente øen for å se efter ryper og gjess, og hadde med Christensens pointer-tispe som ikke dugde til stort. Den engelske koksmatten Campbell fulgte med mig for å bære alt det vilt som jeg ikke fikk. Hele denne Nosönovski-øen er en eneste lav, fuldstendig flat sann- og lerbanke, som ikke hever sig mange meterne over elven. Det er lite fremkommelig over disse flate myrene, en søkker i til langt oppå leggene og knerne. Bare langs strannen og langs en arm av elven, som buktet sig in igjennem, var det tørt og gåendes på en vis; for der kan vannet renne unna, ned den bratte elve-skrenten.

Her og der inover var det strekninger med viju-kjerr, som kunde rekke en til brystet. Somme steder var det også litt or. Så in imellem lange flater med gress og våtere myr. Stykkevis kunde en der komme frem fra tuve til tuve, men snart ble det rene blaut-myra og en kunde søkke i til akslene. En maa tenke på sjelene på veien mot himmerik i Draum-kvede:

„men eg totte tyngre dei Ganglemyrann gu' bære den, dei ska gange!"

Skal tro de kan være tyngre enn dette lenne? det er til å arme en mann ut å ta sig frem her.

Av vilt er det heller ikke stort å se; noen sniper her og der var for små til å skyte, og så fløi det en del gjess som for det meste slo sig inne på sletten, langs en sivgrodd bekk med lange Ioner. Her og der lå det rype-fjær, og tispen fant også noe fot, som vel var efter ryper; men den kunde ikke greie den ut.

Det lå en gåse-flokk og snadret ute i en siv-grodd lone. Jeg prøvde å krabbe og vasse utover den nakne søkke-myren, så lettet flokken på langt holl, og jeg fikk skutt ned bare en gås som falt i Ionen; men ut til den kunde jeg ikke komme uten å svømme, og det hadde jeg ikke lyst på. — Det var gjess av flere slag, store og små, der ute mellem sivene; men jeg fikk gi op den vilgås-jagten, og heller søke dit hvor det var viju-grodd, men også der sto det vann mellem kjerrene.

Så flatt, så nakent, så trøstesløst ufarendes dette lannet, — ikke le, ikke et tørt sted å søke til, på noen kant. Men om våren er det enda værre, da står meste-parten av disse slettene unner vann.—Jeg måtte tenke på Nummelin og mennene hans. Her på disse øene var det jo netop de holt til for vel 37 år siden (i vinteren 1876—1877). Med den vesle skuten sin „Sever-noe Sianie" (Nordlyset), ble de stanset av isen ved disse øene, og måtte legge op for vinteren. Mens kapteinen med resten av manskapet vente tilbake til Jeniseisk, ble styrmannen, Nummelin, igjen ombord med fire forviste forbrydere. — De bodde i en skarve planke-koje inne på lann om vinteren. Kalt var det, og dårlig var de rustet; tre av forbryderne døde av skjørbuk om vinteren, og den fjerde druknet da han vilde gå over isen til Tolstoi Nos. Nummelin var nu alene, men fikk to nye mann fra Tolstoi Nos og fra Goltsji'kha; og så mitt i mai kom det desuten tre mann sørfra til hjelp. — Det første det gjalt var å grave skuten ut av sneen, som lå flere meter høi på

elve-isen. Da de endelig hadde fått henne bortimot fri, ble hun dekket igjen unner ny snefoike.

Men mitt i juni kom det verste. Isen tok til å røre på sig, og elven til å stige. Den steg høiere, og høiere, og det ble svær isgang som rev alt med sig. Skuten var snart i drift, ble knekket i isen, og var borte. Elven steg til hytten, og de seks mann med to hunner måtte rømme op på taket, hvor de også hadde fått berget noe mat og ved.

Hele lannet sto nu unner vann, de andre hytter og gammer i nærheten var revet bort av vannet og isen, som også

truet den siste som de sat på. — Fra taket sit så de ikke annet enn de endeløse vidder av hvirvlende vann og isen som uav-ladelig drev forbi, og så her og der toppene av noen viju-busker som nikket i strømmen mens flakene subbet forbi dem.

Elven steg høiere og høiere, den var nu steget fem meter. Nat og dog måtte de arbeide med stenger for å holle isflakene fra sig. Nu rakk taket bare XU meter over vannet, hele hytten rystet og skalv unner trykket av et svært flak, som hadde satt sig fast runt den, og truet med å rive den bort unner dem; da vilde den siste redningen vært en liten båt de hadde bunnet til taket.

Den svære flommen var kommet for brått også på fuglen. Det fantes ikke på lang lei en eneste tørr flekk å hvile sig på, og utarmete ryper slo sig ned mellem mennene på taket, ja en satte sig på hodet av den ene mannen, og noen andre slo sig ned på hunnene.

Endelig efter at de hadde vært en uke på taket, tok vannet til å falle den 23. juni, og den 25. hadde det sunket så meget, at de kunde flytte in i hytten unner sig igjen. — Snart kom nu kapteinen, Schwanenberg, sørfra; ved et tilfelle fikk de kjøpt en ånnen liten skute på 56 fots lengde, som også var bygget på Jenisei. Den fikk det håbefulle navn „Utrennaja Sarja", d. e. «Morgenrøden", og i denne vesle holken kom de virkelig lykkelig og vel gjennem Kara-havet og over til Norge.94

VENTER PÅ Å KOMME VIDERE

Herregud hvor menneskene kan slite vont i unytta, og så i dette lannet som da sandelig ikke skulde friste noen; - skjønt hvem vet, kan henne Nummelin likevel, om han enda lever, stundom tenker med vemodig lengsel netop på dette vaslente lannet, på elven, på strannen i vårsolen da det ble flekkebart og fuglene kom, på hytten hvor de stridde for livet. Så underlige er vi mennesker: dit vi minst tror det, dit vi slet som verst, dit netop lenges vi ofte tilbake.

Men her er det ikke blivende sted til å falle i drømmer. Jeg får dra på in igjennem dette vaslannet; det må da gu'-hjelpe-mig være mulig å få drevet op noe fugl til slutt; denne fille-bikkja har jo fot mellem vijurn både her og der. Stakkars den engelske gutten, våt som en kråke skrever han efter gjennem viju-kjerr og myr som best han kan.

Til slutt lettet det en fugl på langt holl, støkt av bikkja som igjen hadde noe fot naturligvis. Det var så sandelig en rype-kjylling! Jeg skjøt og den falt; men stakkars hunn, den var for lengst nøid, og den var ikke å få til å lete mellem de høie tuvene der ute i blautmyra. Så måtte jeg gi op den fuglen også. — Sultne var vi vel, og niste hadde vi med os, men ikke var det sted til å ete på engang her, og fristende var det nu heller ikke å stå stille, søkbløte på benene, i dette ufysne, våte ruskeværet.

Efter å ha tråkket hele dagen var vi også nøid, og vell så det, og la hjemveien bent over øen. Men her traff vi først en bred løk; vi gikk langs den for å komme utenom, men ingen enne tok den, og lengere og lengere bar det unna. Så måtte vi tilbake den andre veien omkring. Efter det bar det frem over endeløse myrer, hvor vi sakk i overalt, ofte til langt på lårne. Det hadde duskregnet hele dagen; nu satte det i med siregn. — Da vi så endelig, gjennembløtte til skinnet av myr nedenfra og regn ovenfra, nærmet os „klostret" ved strannen, der vi kom fra, fløi det op en flokk store, gjille ryper. Det skinte så hvitt av vingene gjennem det graakalle regnet. Hunnen satte i full los efter. De syntes å slå sig langt borte påVONT OM RYPER. SKUFFEDE HÅB

95

en myr, men var ikke til å finne igjen; efter å ha gjort fra sig med losen, vilde hunnen bare gå bak i helene mine.

Da vi kom til strannen, var båten vor borte. Den var kommet ombord, fant vi siden. Vi måtte da søke op et av teltene, og ved tegn og underlige fakter, fikk vi gjort noen av Samojedene begripelig, at de måtte ro os ombord, og det gjorde de da også med stor glede, straks de skjønte, hvad det gjalt.

Vi fikk nu sterk vinn i noen dager, som satte ikke så lite sjø over disse brede sunnene, og det var ikke vær til å ferdes langt i med de tungrodde båtene vore. Vi holt os mest ombord, fremkalte fotografier om dagen og spilte

kort om kveilen, mens Loris-Melikov og Lied hang over sjakk-brettet den utslagne dag, så snart ikke Lied måtte passe på lossingen og lastingen av varene. — Bare Christensen og dyre-passeren måtte stundomtil i lann for å slå gress til kamelene. Det var nok av det der inne på den låve grønne strannen som stakk ut vest for os.

Det var flere ombord som hadde tenkt sig å gjøre inbrin-gende bytte-handel med de infødte, særlig håbet de å få verdifullt pels-verk; og de hadde rustet sig med bytte-midler hjemmefra; vor gode danske stuert hadde kjøpt for 24 kroner i glass-perler, og hals-bånn, og annen stas som han trodde ikke skulde være til å stå imot for disse folk. Men det ble en stor skuffelse. Hvad det måtte ha vært av pelsverk var forlengst solgt til de sibiriske kjøbmenn. Og heller ikke må en tro, at disse infødte er så naive at de lar sig dupere av noen glass-perler. De har likeså god greie på penger, og pengers verdi som noen av os, deres priser for skinnene er heller ikke så meget lavere enn hjemme. Stakkars stuerten, han var trøstesløs over sin kapital som han hadde anbragt i en så dårlig spekulation; for disse sakene hans hadde jo nu ingen verd, mente han, han kunde likså godt kaste dem i sjøen.96

VENTER PÅ Å KOMME VIDERE

Noe av det Lied hadde stillet os i utsikt som et lokkemiddel, da han inbø os til å være med på denne turen, var at ved munningen av Jenisei håbet han å kunne traktere os med biff av mammut-kjøtt; for ifjor var det funnet en frossen mammut i jorden på tundraen i nærheten av Goltsji'kha. — Selv om det nu kunne være ganske snodig å ete biff av et så underlig dyr, som tilmed hadde ligget frosset i jorden mange tusen år, så syntes ikke for min del fristelsen så lokkende enda; jeg måtte tenke på lik-gift, og annen styggedom, i det store, selvdøde dyret.

For mig var det derfor ikke i så måte noen ubotelig skuffelse, da Lied kom og fortalte, at desværre kunne han ikke holle sit løfte om mammut-biffen, for hunnene fra Goltsjikha hadde ligget og gravd op og spist på denne mammuten hele vinteren, og så i vår var det kommet en russisk regjerings-ekspedition, som hadde gravd op, og tat med sig det som var igjen. Det er vel ellers en av de merkeligste og gådefulleste ting, som vi støter på her i dette, på så mange måter merkelige Sibirien, disse store, utdøde dyrene, mest mammutten, men også det ulhårete nesehornet, som kan ligge så omtrent hele og hollene, med ben, og kjøtt, og hud, og hår, innesluttet i den evig frosne jordbunnen.

Hvordan er de kommet der? Hvordan er de dødd? Hvordan kan de være blit frosset på så kort tid at disse kjempe-kroppene er blit opbevart? Dette er gåter som mange av de likeste har forsøkt å svare på i de snart halvannet hundre år siden det første vell vedlikeholte, ulhårte nesehornet ble funnet i Sibirien i 1771. Men jeg har ikke sett noen forklaring som syntes mig helt tilfreds-stillende.

Det er greit at disse svære kroppene må ha stiv-frosset på forholsvis kort tid efter at dyrene døde, de må vel helst ha dødd om vinteren, og på en eller annen vis må de også være blit beskyttet mot solvarmen om sommeren, så de ikke i noen nevneverdig grad kan ha tint op igjen, for ellers måtte de bløte delene, som kjøtt og skinn, snart ha råtnet bort, og kundeHVORDAN ER MAMMUTTENE FROSSET?

97

ikke ha holt sig til vore tider, og tilmed holt sig så godt at i all fall hunner kan spise dem. Baron Toll fortalte mig også at unner en ekspedition til Ljakhov-øene, ved de Ny-sibiriske Øer, grov hunnene hans ut av sann-skrenten ben av de inne-frosne, utdøde dyr, og spiste margen i dem.

Før i tiden var det lettere å forklare slikt. Da lot en bare synfloder eller andre store natur-revolutioner, gjøre enne på dyrene, mens pludselig intredende kulle-perioder frøs og op-bevarte dem. I vor tid omgås vi ikke naturen så uforsiktig; vi mener at den, selv langt tilbake i tiden, ikke artet sig stort anderledes enn nu; det er i hovedsaken de samme processer som da og til alle tider har gjort sig gjellende.

Hadde vi hat isbreer å ty til, hvor disse klompete dyrene kunde ha gått over, og så falt ned i sprekker, og blit frosset og innesluttet, da vilde det jo være lett å forstå, hvis så disse breene hadde holt sig til vore dager. Men se det går nu ikke. Selv om breene hadde vært der på den tid, som jeg ikke tror, så var det ikke rimelig at dyr kunde blit opbevart på så mange steder ved slike rene tilfeldigheter. Dernest ligger de jo helst frosset inne i selve den sibiriske jordbunn, i sann- og lerlag, og ikke i is, slik som baron Toll har klart påvist.

En kunde da heller tenke sig at dyrene er druknet ved å gå over tynn-is på elvene om vinteren, og er frosset inne i isen, eller de er død på elve-bredden om vinteren, og er så med flommen og is-gangen om våren ført nordover til nordligere og kollere strøk, slik som Middendorf mente, og ved elvens oversvømmelser er de ført in på tundraen, og ved flom-vannet er de blit dekket over med lag av ler og sann, som har berget dem fra å tine op igjen. Men heller ikke en slik forklaring strekker til.

Noen (som Schrenck og Nehring) har også søkt å forklare det ved at disse svære dyrene er omkommet i snestormer på den sibiriske tundra om vinteren, og er blit begravd og frosset i sneen. Men for å ungå vanskelighetene ved at sneen smelter bort igjen om våren og sommeren, er man da blit nødt til å

tro at disse sne-lagene er gått over til å bli breer, som har holt sig til vor tid, og efterhånnen er blit dekket av jord-lag og sann og ler. Foruten det usansynlige i en slik antagelse er det også den vanskelighet, som før nevnt, at mammut-likene ikke som regel blir funnet i is-lag.

Andre (Brandt) har antatt at de svære, klompete dyrene kan ha sittet fast i myrene, og har funnet sin død på den vis, som det kan henne med elgen hjemme i Norge. Men hvis myren var bløt så dypt at dyret kunde bli sittende fast i den, hvordan kan det så efterpå være blit stiv-frosset for bestandig? Det er, som vi ser, vanskeligheter nokk.

Jeg kunde da heller tenke mig det er gått til på den vis, at dyrene er død en ganske naturlig død, nær en større elv, om høsten eller vinteren. Ved kropsvarmen og den svære vekten er unnerlaget blit smeltet, og dyret har sunket et stykke nedi, intil det hele har stiv-frosset, og det er frosset godt fast i bakken. Ved elve-flommen neste sommer er det blit flødd over, men det kalle vannet har ikke kunnet tine det op på den korte tiden, og det er så blit dekket med lag av ler og sann som flom-vannet har revet med sig. På den vis er det blit beskyttet mot å tine op igjen. Neste vinter er så også de nye lag frosset, og ved ny flom er nye lag kommet til ovenpå. Dette blir, såvitt jeg skjønner, mest i likhet med hvad min forsvunn'ne ven, baron Toll, tenkte sig.

Tirsdag den 2. september var det endelig godt veir, og i en Samojed-båt, rodd av Samojeder, dro flere av os vestover, for å gjeste de infødte på Lebiasjij Ostrov. Det er merkelig så lang-grunt det er hele veien, med lavt ølann innenfor; lannet er ikke til å komme nær på flere hundre meter. Så kom vi over det første sunnet, vest for Nosönovski Ostrov. Det skar sig nordigjennem som en havbukt med låve ølann på to sider. Lannet kunde vi ikke øine i nord, så sunnet kunde bære like til havs for alt det.

Overalt er det hildring, både nordefter og sørefter; så

Tirsdag 2. sept.JENISEI-SAMOJED (2. SEPT.)

JENISEI-SAMOJED (2. SEPT.) Tatt mens han snakker.JENISEI-SAMOJED, GAMMEL KONE (2. SEPT.)

JURAK (2. SEPT.)HILDRING. LEBIASJIJ OSTROV

snart den låve kysten kommer et stykke unna, er det som den løftes op i luften, og får blankt vann unner sig. Så er det hver dag her. Jeg har aldrig sett det så almindelig og dagstøtt før; det må skylles at elve-vannet, som kommer sørfra, er en god del varmere enn luften; denne blir derved varmet op i noen tynne lag over vann-flaten og ved grensen av disse lagene blir det en total-reflektion av de nesten horisontale lysstråler som kommer fra det litt høiere liggende lann langt borte, og fra luften over det, og det dannes en speiling av luften og lannet, unner det virkelige lann, som en ser ved de direkte stråler som går like til vort øie gjennem det kollere luftlag over. Samtidig blir vann-flaten i horisonten noe senket ved refraktion. Det er det samme fenomen som fata morgana i ørkenen, som får den tørste reisende til å fryde sig ved kogle-billeder av gjenstanner langt borte som speiler sig i herlig blankt vann. Denne form av hildring skylles altså ikke refraktion, som løfter lannet op i luften, slik som folk ofte synes å tro.

Den søndre odden av den smale øen vest for sunnet var forholsvis høi, og på den bodde kjøbmannen. Der var også flere jord-hytter, en to tre telter, og et eller to tre-hus.

Ved et smalt sunn var denne øen skilt fra den større ø vestenfor; på den stod det fire telter med noen Samojeder fra vestsiden av Jenisei, men mest Juraker. Det var også en jordhytte der med en Russer, som kjøpte op fisk av de infødte.

Da vi kom til lann ved denne øen, holt et båtlag netop på å ta ombord noten for å dra ut på fiske. Det var to brødre, som var Juraker, de så helt semitiske ut. De andre i båtlaget var Samojeder. De to brødre eide 72 ren tilsammen, som var over på tundraen på østsiden av Jenisei, mens de lå her på fiske. Den ene Samojed, som så adskillig fattigere ut efter klærne å dømme, eide bare 10 ren. Da jeg sa, at han kunde da ikke leve av det, svarte han bare at det kunde han heller ikke.

Vi så nu inom både til Samojedene og Jurakene i teltene; det syntes ikke å være noen større forskjel på dem.100

Vi hilste også på Jurakenes høvding med hans to koner. Han var en eldre mann med et kraftig utseende. Ansikts-typen kunde godt ligne noe på en Fjell-finns; men ved sine eiendommelige tynne knebelsbarter, som hang ned ved munvikene, uten skjegg mitt på overleppen, fikk han noe visst kinesisk ved sig. Den eldste konen var gammel og falmet, og surøiet, med et ansikt som et tørket eple. Også hun kunde ha noe likhet med Fjell-finner. — Han sa selv, og pekte på henne, at hun var ikke brukbar lengere, og derfor hadde han nu tatt sig en ung kone. Hun var ung nokk til å være datter hans. Hun så ellers ganske godt ut, og syntes vel nøid, og var stolt av verdigheten som fyrstinne; skjønt en kunde jo tenke sig en mer attråverdig stilling enn å være konen til den gamle mannen. Men slik er vel kvinnene mange steder.

Han fortalte at han soknet til Obdorsk, og før måtte han reise dit hver vinter for å betale skatten, som han, som høvding eller stårost, hadde i opdrag å samle blant de skattepliktige i sit folk; men nu fikk han lov til å betale den i Dudinka.

Hans navn var Jabtung Aljo, og hans stamme (orda) kaltes efter ham; altså blev det Orda Jabtung. — Hver voksen Jurak måtte svare 10 Vs rubel i skatt, enten han så er fattig eller rik, og en kunde nesten si enten han er levende eller død. Visse år blir det holt folke-telling og det blir da bestemt hvem som skal svare skatt. Efter den tid må disse skatte-pliktige fortsette å betale hvert år like til neste folke-telling, om de så dør imens.

I denne stammen var det 32 sjele som skulde svare skatt. I 1902 betalte 19 av dem 250,40 rubel; resten nektet å betale. I 1910 var det bare 88 rubel som kom in. Det er ikke så lett å gjøre noe med dem som nekter å betale, på disse store viddene, hvor det kan være vanskelig nok å finne dem, selv om en hadde folk og tid til å lete efter dem.

Fyrsten klaget meget over denne høie skatten, som de jo ingenting får igjen for. Og hvad skulle de også kunne få,Den unge kone. Fyrst Jabtung. Den gamle kone.

FYRST JABTUNG ALJO MED SIN GAMLE OG SIN UNGE KONE MED BARN (2. SEPT.)SAM O.J F.D-TELT PÅ TUNDRAEN 2. SEPT.)JURAK-FYRSTE. TUNGE SKATTER

disse nomader, som hadde noe verd for dem? De får ingen unnervisning, ingen skoler, ingen prester, ingen leger, ingen veier, ingen forbinnelser av noe slag; hvis en da ikke regner at dampbåtene går op og ned Jenisei, og bringer dem kjøb-menn som tjener godt på dem, og gjør sit til å forarme dem, ved å kjøpe deres skinn fra dem, og gi dem nye livs-fornøden-heter, som de før ikke kjente, og levde godt foruten. Ikke å snakke om, at kjøbmennene har bragt dem brennevinet.

Det meste de har fått merke at regjeringen har gjort for dem, foruten å kreve skatt, er å ta noe av fiske-retten fra dem, som jo helt og hollent var deres. Russere har for en del fått rett til å fiske på de samme stedene; ja

strekninger av de infødtes fiske-rett er blit solgt, ved auktion, til Russere, som så kom og fisket i den tro at de hadde fått ene-retten, men snart fant at de i all fall måtte dele den med de infødte, som så desuten har fått lov til å beholle noen strekninger av sine gamle fiske-plasser for sig selv.

Det fins vel også dem som vil regne det som en fordel disse infødte har av staten, at de sommetider kan få døpt sine barn, men så stort har nu ikke det på sig det jeg kan tro, og så langt som til vielsen rekker nok sjelden prestehjelpen, den greier de helst selv, så det ut til.

Særlig uretferdig fant fyrst Jabtung Aljo det å være, at han og hans folk skulde betale så stor skatt som 10 Vs rubel for hver mann, mens Jenisei-Samojedene på østsiden av Jenisei, bare må svare 3 Va rubel i skatt for hver arbeidende mann. Dette synes jo unektelig også noe uretferdig; men grunnen er vel at Jenisei-Samojedene regnes for å være fattigere enn Ju-rakene. Ellers syntes det nu ikke å være så overdrevent med velstannen hos disse Jurakene heller.

De har fått føie den første side av civilisationen, disse infødte; det er skatter og avgifter; lenger er ikke staten nådd enda. Fordelene kommer kanske engang siden; men da er vel i all fall disse her for lenge siden unner gress-torven.

Vor venn fyrsten fikk også frem av en kiste sine doku-

menter og breve som han hadde fått fra regjeringen, og hvori hans plikter og rettigheter, men mest plikter, sto omtalt. Han viste dem til Vostrotin og Loris-Melikov, og fikk dem til å se efter og forklare hvad det sto i dem, for selv skjønte han selvsagt ingenting av dem. Så ble det en ny drøftelse av stillingen, og vor fyrste fremholt igjen kraftig det meget urimelige i, at han og hans folk skulle pålegges så stor en skatt som det for dem var meget vanskelig å utrede.

En kunne vel tro at de infødte holler det for grumt å være høvding eller stårost, men vi fikk det intrykk at det for dem heller var et bry, som de gjerne ba sig fri for om de torte. I all fall lot det til at vor ven her helst hadde villet gitt fra sig hele hederen. Vistnok skal høvdingen eller slårosten velges av sin stamme, men det sker, så vitt jeg kunde skjønne, helst på den vis, at en russisk politi-mann kommer til stammen, han finner der den mann som taler best russisk, og sier så til de andre at ham skal de velge, og så sker det. Noen betaling for sit arbeide får stårosten ikke, men meget bry med å samle skatten, og så desuten den lange reisen, som nu går til Dudinka, men tidligere gikk den lange veien helt til Obdorsk. Det var to måneter dit, og to måneter tilbake, bare for en times opholl, som han selv sa.

Sjamaner hadde disse infødte ikke her i all fall, påsto de, og det var ikke lett å bli klok på om de hadde det annensteds. Hvor de hadde sine avguder vilde de ikke ut med; for de bare lo av det, når vi spurte om det; kristne skal de være på en vis, og de førte med sig sine små helgen-billeder som hang på stengene unner telt-veggen som andre hus-guder. Døpte blir de også, i all fall de fleste, i Dudinka eller Obdorsk, hvis det faller sig så.

Øen var ganske flat inover, med viju-kjerr, gress, og mos, og så små vann her og der. Den syntes forresten å være litt tørrere enn Nosönovski Ostrov, hvor jeg var i lann her om dagen.

Ved handels-plassen på den andre siden var det adskilligeJURAKER OG JENISEI-SAMOJEDER ; KVINNER (MED HÅRET FLETTET) OG MENN (2. SEPT.)JEN1SEI-SAMOJEDER, MANN OG SYENDE KVINNE I TELTET (2. SEPT.)BLANNET SELSKAP

Russere, både menn og kvinner, og det måtte være stor virksomhet der, efter alle tønnene på strannen å dømme.

Der bodde også noen Dolganer i et par jord-hytter. De er tundraens aristokrati, som Vostrotin sa. De er mer pynte-syke enn Samojeder og Juraker, og er glad i stas og gjille broderte klær. Det kunde vi da også se på en sunn og velfødd jente, som lo uavladelig av invendig lystighet. Hennes stas-kufte var dekket med de gjilleste

broderier.

Dolganene synes å stå Jakutene nær. De er ren-nomader som lever på tundraen, og menes å være kommet øst fra, fra strøket ved Lena-elven. Dolganenes barn var blide og tiltalende; de så sunne og velfødde ut, men de gjorde intrykk av å være av temmelig blannet race. Mennene fikk vi ikke se, de var ute på fiske.

Der var også en Tungus-kvinne, gift med en Russer, som hadde frembragt ganske tiltalende døtre. Det er således et temmelig blannet selskap her, og muntre, og glade, og tilfredse så de alle ut.

På dette sted så vi også noen høibente kraftige siede-hunner, som sto bunnet og nok tilhørte noen av fiskerne; de bruker dem til ferdsel op og ned elven om vinteren, og tildels også med båt nu om sommeren, da hunnene går langs strannen og trekker båten. De var større og kraftigere enn ren-Samojede-nes hunner, som ikke blir brukt til kjørsel men til å passe renen.

Da vi på hjemveien kom i nærheten av „Correct", så Christensen med ett at de heiste flagget på atter-toppen. Hvad nu det kunne bety? Men ikke lenge efter ropte en av vore Samojed-roere noe, og pekte sydover, og der så vi mastene av en skute.

Snart var vi ombord; skuten var kommet nærmere; i kikkerten kunne en se at den var ikke stor, den var tomastet; det måtte være en liten motorbåt. Det var da straks greit at det kunde ingen ånnen være enn statens vesle motorbåt „Omul", som brukes til fiskeri-unnersøkelsene på Jenisei. Men i hvad

æren kom den? Den holt kurs rett på os. Det ble sagt at ingeniør Wourtzel, som også skulde ha vært med os, hadde bestilt denne båten til å møte i Jeniseis munning, og kanske hadde han ikke avbestilt den, da han ble hindret fra å gå med.

Den kom op forbi os, hilste med flaget, gikk en sving runt os og ankret på insiden. En båt kom ombord til os med kapteinen, en runn, blid, liten fyr, med runn selskinns-lue, hele mannen så ut som en liten kobbe. Båten var ganske riktig kommet den lange vei fra Krasnojarsk efter Wourtzels ønske for å hente folk fra „Correct", de visste ikke hvem, og den sto nu til vor rådighet.

Altså kunde vi nu straks dra sydefter. Det var helt uventet; vi hadde tenkt å måtte ligge her bortimot en uke enda, før lossingen og lastingen var ferdig, så vi kunde komme med slepebåten og lekterne opefter Jenisei, og da kunne vi ikke vente å nå Jeniseisk før slutten av september i det tidligste. Jeg hadde som sagt, forlengst gitt op håbet om å nå ingeniør Wourtzel i Krasnojarsk; men nu med ett demret et nytt håb, og det ble liv ombord i „Correct" for å gjøre os klar til avreisen.

Rummet ombord på „Omul" var jo ikke stort: det var en liten salon med to sofaer, og så en sove-kahyt ved siden av med tre sove-plasser; men det ble jo netop nok til os tre passagerer, foruten til „Omul"s kaptein og maskinist, som lå der før. — Salonen var ikke større enn at når en kom fra dekket, for å gå in i so ve-kahytten, måtte de som sat på sofaene i salonen, reise sig for å slippe ham forbi, og klaffene på bordet måtte slås ned, og enda var det ikke mer enn akkurat at den runne maven til den vesle kapteinen skar igjennem mellem bordet og døren.

Mat måtte vi passagerer holle os selv med, og til koking fantes det bare en primus. Men en snill og bra kokk, Alexej, var det der; og med maten hadde det ingen nød; for ved kaptein Samuelsens omsorg fikk vi med os fra „Correct"

så rikelig av matvarer av forskjellig slag, at vi enda hadde det meste av det i beholl, da vi rakk Jeniseisk. Fersk fisk og rød kaviar fikk vi desuten kjøpt nok av i lann, og ferskt brød ble det bakt for os ombord om natten, så vi hadde nok for den første delen av reisen.

Vi bestemte os til å dra straks neste morgen. Og så ble det da travelt med å pakke, og så i hast skrive noen breve, som kunde gå tilbake til Norge med „Correct".

Tidlig neste morgen kom en ny stor dampbåt, „Orjol" (ørnen), med en lekter på slep. Den var på vei nordover til Goltsji'kha. En stor staselig hjulbåt som engang hadde tilhørt Vostrotin og hans selskap; han hadde kjøpt den i Glasgow, hvor den hadde vært passager-båt på Clyden, og het „Glen-mour". Den gang gjorde den en 14 mils fart, men nu var vel farten minket noe. Den brenner mest ved i maskinen.

Kapteinen kom ombord for å hilse på os, han var Finne og en stø kar å se på. Med ham kom også to unge studenter i sine militærlignende uniformer. Den ene var en søstersøn av Vostrotin. — En tredje student kom litt senere ombord; også en søstersøn av Vostrotin. Han hadde netop tatt sin advokatur; men var nu i sommer-månetene ånnen kaptein ombord på dampbåten, og sto for den merkantile del av driften.

Han fortalte at de netop hadde opdaget to tyver ombord, som ved å spille kort med passagerene blant annet hadde skaffet sig penger til billetten; men så forsvant også pengene av lommene på folk, og da ble de tatt i forvaring av vor gendarm og politi-mann og stengt inne i den ene lekter. — Det var sørgelig for dem; for den beste forretning vilde jo ha vært paa veien tilbake op Jenisei, da folk venner hjem fra fiske og kjøpferd med penger i lommen, og gjerne drikker sig fulle.

Utpå morgenen, før vi reiste, kom det enda en dampbåt, „Jeniseisk", og med den fulgte en gendarm-officer med flere gendarmer, en politi-mann fra Turukhansk, og desuten var det visst også kommet en detektiv med „Orjol". Og alle disse

menneskene er vel kommet på grunn av „Correcfs reise hit, skulde en tro.

Vi har nu: en toll-mann, to toll-soldater, en gendarm-officer, to gendarmer, to politi-menn og kanske en detektiv, d. e. 8 eller 9 mann. Dertil kommer en kaptein på Turukhansk og en kaptein for hver av lekterne, omkring 12 eller 13 mann. Sammenholt med, at det bare var 8 mann til å arbeide med lossing og lasting gir det ikke noe rimelig forholl. Men så kom det riktignok 8 arbeidsmenn til med .Jeniseisk", og da vil det komme mere fart i lossingen.

Det er denne dampbåten, som skulde slepe vore lektere opover Jenisei, men den fører med sin egen lekter til kuli. Den skulde altså ialt få 4 lektere på slep på tilbakeveien, og det vilde nok blit en sen reise for os.

é

EN BLID DA LG AN-JENTE. BARNET I DØR-ÅPNINGEN ER BLANNING AV TUNGUS-MOR OG RUSSER (2. SEPT.)„OMUL". AVREISEN FRA „CORRECT" (3. SEPT.) (Fotogr. av Lied.)

LANNET PÅ JENISEIS ØSTRE (HØIRE) BREDD (4. SEPT.) Furet av regnvann og bekker; med den flatere, nakne sann- og gru£-strann unner høivanns-ünjen.VII. OPEFTER JENISEI.

Det dypeste løp. — Det mest frygtede sted. — Motoren slår sig vrang.

— Pimens grav og overtro. — Karaulnoje. — Jurak-leir. — Kasanskoje, en „unnerjordisk". — Lukovåja Protoka. — Elve-bredden og vannets gravende evne. — De første trer. — Stør-suppe. — Ananjino og dampbåten „Lena*.

— Sibiriske bonne-typer lik norske. — En ekspeditions-søker. — Dampbåter og lektere på Jenisei og is-gangen. — Fisket, hvitfisk og sel i elven. —

Jenisei-Ostjak og civilisert Samojed.

Så sa vi da farvel til vore elskverdige verter ombord, kaptein Samuelsen og direktør Lied, og så til stuerten, styrmennene, og manskapet, og til „Correct", hvor vi hadde hat noen hyggelige uker. Det var også et farvel til hr. Christensen, som vi på denne vis ikke kom til å reise sammen med opefter Jenisei desverre, da han måtte følge med de lastede lekterne. Så et farvel til de russiske embedsmenn, kapteinen på „Turu-khansk", den snille toll-

mannen, og de andre. Vi gikk ombord i vor nye skute, satte av, og i regnvær og stiv motvinn gikk det syd-igjennem det brede sunnet mellem øene.

Det løp det for os gjalt å følge var som regel elvens dype renne sydefter. Vistnok stikker ikke „Omul" mere enn 7 fot, men det er likevel nok til at vi snart vilde sitte fast på de mange sann-bankene, om vi kom utenfor skibs-løpet, og det er ikke bredt. Det er netop denne rennen som støren følger på sine vandringer op og ned elven, og derfor sa vi også ofte nok at det gjalt å holle den veien støren går.108

Som jeg før har fremholt, følger dette løp for en stor del elvens østre bredd. Noe detaillert kart over elven, med dybder i dens hele bredde, fins ikke. Admiral Vilkitskij har vistnok tegnet et interessant kart i stor målestok over Jenisei, fra Jeniseisk til Goltsjlkha, hvor løpet står avsatt; men nok til å seile efter for en som ikke er kjent, er dette kart ikke. For os var det ingen vanskelighet, vi hadde en god los ombord, som kjente bankene opefter elven, og som lovte på at om han var aldrig så full, skulde han ta os velberget til Jeniseisk.

Men ulykken var, at det var ingen ombord til å løse ham av, og da han jo ikke kunde stå ved roret hele døgnet, så ble vi nødt til å ankre hver kvell. Men han visste at det gjalt for os om å komme fort frem, og derfor ga han sig ikke lang tiden til å sove. Så snart dagen kom ved fem- eller seks-tiden, var han gjerne på posten sin igjen, og så sto han ustanselig ved roret like til kveils.

Da vi kom bortimot sydennen av sunnet mellem øene, ble det ikke lite nese-sjø, og vesle „Omul" begynte å sette, som det skulde være på åpne havet. — Vostrotin fortalte at dette var det stykke som kapteinene på dampbåtene var mest redd for på reisen op og ned Jenisei. Det kunde være så meget sjø her at de syntes det ikke var uten fare å gå med lektere.

Når vi bare kommer litt mere i orden, og får stuvet vekk noe av sakene vore, kan det nok bli levelig her ombord; men til å begynne med er det jo noe full-stappet, og tanken på kanske å skulle være her 3 uker, før vi når Jeniseisk, er ikke bare oplivende; for det er ikke stort rummet å røre sig på.

Om kveilen den første dagen syntes maskinisten temmelig munter. Han var ellers slik en stilfarende, skikkelig fyr, men det hadde visst vært litt meget vodka ombord.

Så begynte maskinen å nekte å trekke propellen, ingen visste av hvad grunn. Insprøitnings-pumpen trakk vann sammen med petroleumen, sa de dagen efter; men vi kom til den slutning, at feilen var ikke så meget vann i maskinen, som

o

brennevin i maskinisten. Hvordan det var, eller ikke var, samotoren vrang, pimens grav

ble vi nødt til å ankre mellem Pimens grav og Selo Tolstyi Nos (d. e. lansbyen den tykke nese).

Det var en vakker natt. Da jeg kom op på dekk, så ved midnatt, lå solgløden dyprød, som en langsomt ulmende ill, over elveflaten i nord, med mørke skydotter lik røk foran. Like over strålte Venus, og over demringen og Venus hvelvet en sterkt lysende bue av nordlys sig. Det var et merkelig skjønt syn. Høit oppe himlen dypblå med stjerner, og til siden nær os elveflaten, som speilte himlen, og innenfor lå den låve elvebredd og den uendelige tundra.

Om denne Pimens grav, som ligger inne på lann nord for os, går det underlige sagn. Han var en forvist, sies det, på Katharinas tid. Han måtte leve her, men vilde heller henges, og han ba gendarmen om å henge sig; men gendarmen vilde ikke, og ba ham vente. — Imens grov Pimen sin grav og gjorde alt ferdig, og nu vilde han henges. Gendarmen ba ham igjen om å vente; for nu så de båten komme sørfra, og han kunde da vente, til den var fremme; men Pimen hadde nu ikke stunner lenger, og så ble han hengt. — Da båten kom bragte den keiserinde Katharinas benådning.

Siden blev hans grav hellig. De infødte mener, det altid brenner lys på den, og når det blåser, vifter det i lysene, og de brenner enda bedre. De som reiser forbi må be en bønn ved denne grav for å komme godt frem. Hvis de ikke det gjør, så blir de stanset på en eller ånnen vis. En skipper og hans kone, som nu begge bor i Jeniseisk, reiste engang forbi her uten å be bønnen. De fikk uveir, ble drevet tilbake og opholt i 18 dager på dette sted. Men så ba skipperen ved graven, og da kom de vell frem.

Nu har vi heller ikke bett ved denne graven, og kanske er det det som er i veien med maskinen. Hvordan vil det så gå imorgen ? Det er en uhygge med slike vrange motorer; jeg ser os alt i ånnen bli liggende her med ubrukbar motor, til endelig en gang slepebåten med lekterne kommer opover og tar os. Det er ikke opbyggelig å tenke på.110

Men neste morgen tidlig gikk heldigvis maskinen som vanlig igjen, og så var det da vel helst bare brennevinet det hadde vært for meget av igår.

Så bar det videre sørefter, og kl. Vs9 kom vi til Karaulnoje (d. e. vaktstedet), hvor det er et stort hus, som ser helt herskabelig ut. Vi ankret, og gikk ilann en tur.

I et av årene omkring 1879 grunla baron v. Knop her et oplags-sted for handelen over Kara-havet. Det var store forventninger knyttet til denne handels-veiens fremtid dengang; men så ble de sveket. Det er nu et viktig sted for fiske-handelen på Jenisei, og det eies av en rik kjøbmann i Krasnojarsk, som kailes Turukhanskij knjas (d. e. prins). Hans folk bor her både sommer og vinter.

Vi ble vel mottatt og butt in i den store lyse herskaps-stuen med 4 eller 5 fag vinduer og gamle falmete tapeter på veggene. Den gamle Russer, som var bestyrer på stedet, var sterkt optatt av politikken; han var nu glad ved å få sig en prat med Vostrotin, og få lagt ut for ham om hvorledes styret i Ruslann i almindelighet og i Sibirien i særdeleshet burde være.

Der var også en yngre Russer, en stor staut kar, med brunt hår og skjegg, han så mest ut som en helgen. Han var maskinist på den vesle damp-barkassen de hadde der.

På plassen utenfor huset så vi også en ku, som vel er den nordligste ku i denne del av verden. Det var langt nord til i Sibirien å være, vi var her på 70° 5'n.br. Den så forresten godt ut, og jeg måtte ta et fotografi av den sammen med jenten som hadde stellet der på gården. Det var frodig gress, som vokste der omkring, og det syntes å måtte være godt beite; kua så da også fet nok ut. På et sted ned med strannen var gresset netop slått og lagt i såter; men noe tegn til en skikkelig slåttevoll så jeg ikke, enda det måtte ha vært lett å finne grunn nok til det.

På den flate strannen sønnenfor huset, sto det et ensomt Jurak-telt. På strannen lå det også en av de vanlige tunge fiske-båter de bruker, men desuten også en liten lett kano, uthult av en tre-

Torsdag 4. sept.KARAULNOJE. DEN NORDLIGSTE KU (4. SEPT.)JURAK-SLEDER LATT EFTER PÅ TUNDRAEN VED KARAULNOJE (4. SEPT.)

KASANSKOJE. DEN LILLE MANN OG VOSTROTIN (4. SEPT.)

stamme (vjetka). Det var den første jeg så av det slag, og de brukte den vel til jagt på vannet. Den lignet så lite Samojedenes andre greier, at jeg skulde snarest tro den stammer fra Jenisei-Ostjakene, hos hvem jeg siden så aldeles lignende kanoer.

Oppe på bakken over gården fant jeg flere Jurak-sleder som var efterlatt, mens Jurakene er på fiske. Disse sleder med pakning av alle ting, som de ikke vil trekke med sig på fiske, lar de bare stå igjen her på tundraen, til de om høsten kommer tilbake for å dra østover igjen. Det er ingen, i all fall ikke blant de infødte, som vilde tenke på å røre sakene.

Bak husene fant jeg også adskillige hunne-sleder av forskjellig størrelse. De var av den form som Russerne mest bruker her, sa gamlingen. Det var også mange siedehunner som gikk omkring. De var store og kraftige og så godt ut, adskillig større og mere høibente enn dem, vi fikk til „ Fram "-ferden fra Ostjakene i 1893.

Da vi skulde dra, fulgte gamlingen og den yngre Russer, maskinisten, os ned til strannen. Da vi var kommet i båten, tråtte maskinisten ned til vann-kanten, bøide sig høitidelig for os, korset sig flere ganger, og holt så en lengre tale til Vo-strotin, om at han som medlem av dumaen måtte sørge for en bedre åndelig opdragelse av folket.

Senere på dagen stoppet vi lenger syd ved en Jurak-leir; det var en tre fire telter; og så bodde det også en Russer der, som hadde gravd ut hytten sin som en hule i sann-bakken. Han lå der og kjøpte op fisk av de infødte.

Vi fikk kjøpt en stør, som netop var fanget; men ellers var det ingen fersk fisk å få. Vi så der den redskap de fisket støren med, fast-stående liner med krok, som ble agnet med en liten tørret fisk, som, såvitt jeg kunde se, var en liten lampret, en 6 tommer lang eller så. Vi så også små nett, som de brukte i insjøene for å fange tsjir, pelatka (en ørretlignende fisk med rødt kjøtt) og kundsja.

Om eftermiddagen stanset vi igjen ved Kasanskoje, hvor et parr russiske hus lå oppe på høiden over elven på østsiden. Folkene vore hadde på nedveien bestilt brød her.

Da vi op en lang bakke fra elven nådde husene, kom det med ett ut av døren en ørende liten mann med langt, krøllet brunt skjegg og et underlig spakferdig ansikt. Det var full. komlig en tuftekall med et eiendommelig unnerjordisk smil. Det var et syn å se denne vesle tassen stå der på trammen og snakke med den store, kraftige Vostrotin, som sandelig ikke var unnerjordisk.

Vi ble buden in i huset, pent, lyst, og venlig, med hvittete vegger, med Peter den Store i farvetrykk paa veggen, og helgenbilder, og fotografier av russiske prester, sammen med farvetrykk av voldsomt utringete damer fra Paris, hvis svulmende bryster truet engstende med å sprenge det siste vesle stengslet der på veggen.

Det var en pen kone på et parr og førti, mens manslingen som var mannen hennes, var omkring femti bare. De hadde mange barn, fra en gift søn på 22 år, til et lite barn på fanget, og vistnok enda et ventendes om ikke lenge.

Mannen var født her og hadde aldrig vært så langt som til Turukhansk. Konen var også født i nabolaget, en seksti kilometer herfra.

I gården ved siden av bodde det en eldre mann med familie; men der var det tyfus. En var alt død, og de fleste i huset var syke. Mannen selv var dårlig, hadde sterk feber og var felt hes; men det hindret ikke, at han kom ut for å hilse på os, og han pratet ivrig med Vostrotin om sine anliggender og om skatten sin, som var alt for høi.

Det var i dette huset, at manskapet hadde bestilt brød. Nu ble det hentet, men vi syntes, det var spøkelig med dette brødet og all tyfusen i huset, og så hivde manskapet hele forsyningen i vannet uten å røre den.

En syv otte kilometer forbi Kasanskoje er det en god havn, på østsiden av elven ved Lukovåja Protöka, på 69° 48' n. br. Den ligger innen for en sanbanke og noen øer, godt i le, og har den fordelen, som er sjelden her, at det er dypt like in nær strannen. Det eneste er at inløpet er noe

orunt; men det må kunne mudres op, om det enn har sine vanskeligheter med isen, som roter i bunnen unner is-gangen om våren. Fikk en inløpet dypere, kunde denne havnen bli brukbar for store skibe, og det kunde tenkes at netop den vilde egne sig som losse- og lasteplass for skibene som skal komme vestenfra gjennem Kara-havet og lekterne som skal komme ned Jenisei for å møte dem.

Vi var nu kommet nær den sydlige enne av denne Jenisei-elvens store utvidning mot munningen, som er fylt med øer og sanbanker. Snart bøiet løpet østover, og vi kom in i selve Jeniseis smalere elve-leie.

Breddene av Jenisei har, som alle disse elvene, fått sin eiendommelige form av de store årlige skiftninger i vann-stannen. Unner den store flommen på forsommeren, stiger elven mellem 5 og 10 meter — nær munningen hvor

elven er så bred, er stigningen selvsagt ikke så stor, som her høiere op hvor løpet er trangere. Flom-vannet, som renner med sterkt øket fart, unnergraver bredden på begge sider, og sann- og lerlagene raser ut i elven.

For riktig å fatte hvor meget en elvs utgravende evne stiger med farten, bør en huske på at strømmende vanns evne til å flytte sten og grus, stiger med sjette potens av hastigheten. Altså, en elv hvis hastighet unner flom blir øket til det dobbelte, får en 64 ganger større evne til å transportere. En vil da lett kunne skjønne hvorfor elver i flom kan grave sine leier så voldsomt ut, og føre slike masser av grus med sig.

Ved denne unnergraving og utrasing av breddene dannes stupbratte skrenter over elvens gjennemsnitlige høieste vann-stann som er skarpt merket som en ben linje langs bredden. Der hvor det ikke har gått ras fornylig, er skrenten grodd over med gress og mos, og lenger sydover også med busker og små trer.

Unner den skarpe rannen efter høivannet består strannen mest av naken sann og grus og somme steder større sten; °g den går i en jevn, glatt skråning ned mot vann-kanten, og der

er det gjerne en lang-grunn sann-strann ut i vannet. — tøen som før sagt, er det stor forskjell på østsiden og vestsiden i så måte. Østsiden er gjerne merkelig høiere og brattere enn vestsiden; og det skylles en virkning av jordens omdreining, og er meget iøinefallende overalt i det strøk vi nu reiser gjennem.

Særlig den høie østre bredd av elven er også sterkt furet og utgravet av regnvann, og bekker, og små-elver, som har gravet renner, og bekkefar, og små daler. Det er en ytterst lærerik modell i liten målestokk av hvordan erosionen i fjellene på jorden går for sig. Så var det her og der gått store ras, ved unnergravingen av elven om våren, og alt var slettet bort.

Som vi drog videre opefter langs østsiden av elven, hente mot kveilen noe merkelig: Vi fikk se de første små trær stikke op over bakkekanten i en liten dal in for os. Det var små lerke-trer (Larix sibirica). Det var ikke mange av dem; de sto sprett bortefter, og lignet mest busker. Men snart ble det litt flere, og det var da altså den første begynnelsen til skog, som vi her møtte på omtrent 69° 43' n. br., eller noe så nær på Tromsøs bredde.

Ved ni-tiden ankret vi ved Khetinskij-øen, over for Kre-stova.

Den kveilen skulle vi da for første gang få stør, og vor utmerkede Alexej laget os den nationale rett selanka, en kraftig suppe, med stykker av den fete støren svømmende opi; og så er den satt til med oliven, og kapers, og salt-agurker, og tomater, og annet slikt en har. Støren spises opi suppen. Det er en merkelig god fisk, og det smakte altsammen fortreffelig. Men karakteristisk er det for Russerne at deres nationalrett netop skal være en suppe. En russisk middag uten suppe er jo en utenkelighet, og suppene er i virkeligheten hovedretten ved middagen.

Neste formiddag fikk vi se en dampbåt forut. Det var „Lena" som med en lekter lå til ankers ved Ananjino for å

losse varer fra lekteren, som var full av alskens slag. Vi stoppet også for å få petroleum til maskinen fra denne samme

lekter.

Slik fylling tar lang tid, og med Vostrotin dro jeg derfor i lann en tur. Det var fire eller fem hus, som lå på rad oppe på toppen av elve-bakken. Det er en rik kjøbmann som eier dette stedet, han har stor handel med de infødte inover tundraen. Det syntes også på de mange sledene av alle slag, som lå utover bakken nedenfor husene.

Jeg så der en stor hus-siede med et stort rum, som ble dekket av presenning og vel også skinn for å gjøre det lukket og varmt, og så hadde de desuten koke-ovn der inne. Sleden ble trukket av 8 ren over tundraen. — Der lå også mange sleder med hvelvet overbygning som det førtes varer i. En stor mengde andre sleder lå i rekke og

rad. De bruktes alle til å senne varer ut i tundraen for å seige til de infødte. Det kunde gå avsted 3 slike store sleder på en gang.

Kjøbmannen hadde solgt dette stedet for noen år siden, men kjøpt det tilbake igjen ifjor. Han kom likevel aldrig mere hit for å bo. — Om vinteren her for noen år siden, dro det et røver-følge gjennem dette lannet opefter Jenisei; de røvet og plyndret, hvor de dro frem, og drepte flere. — Kjøbmannen herfra var den gang på handels-reise inne på tundraen. Han fikk av de infødte høre om herje-toget, som nærmet sig, rømte fra alle sakene sine og over til andre infødte, som han kjente til, og unkom paa den vis; for da røverne fant sakene hans, glemte de å sette efter ham. Men siden den tid har kjøbmannen tatt slik skrekk, at han ikke senere har våget sig til å bo her nord i disse ensomme traktene.

De er ellers små konger, disse kjøbmennene her nord ved Jenisei, de styrer med de infødte noe så nær som de selv vil. Mannen her hadde ord for å være snill; bror hans derimot, som også hadde vært kjøbmann og bodd længer syd i et stort hus nær Dudinka, hadde vært en hard mann116

mot de infødte. Han for ille med dem på alle måter, og det kunde gå så vitt, at han slo øinene ut på dem. Dem som var i gjell til ham, og som han selv hadde bragt i gjell til sig, flådde han til skinnet; dro in til dem paa tundraen, tok alt, de hadde, og efterlot dem uten skånsel til hungers-nøden. — Men så gikk det så vitt, at regjeringen tok sig av det, og mannen ble uten videre forvist til Lena-strøket. Her begynte han igjen handel; men så, på en båt-reise på Lena, ble han drept og kastet i elven av noen menn han reiste med, og som nok hadde sett, han hadde penger på sig.

Også her i Ananjino så jeg mange vakre, kraftige siedehunner. All samferdsel gjennem den lange vinteren foregår jo bare med sleder, som trekkes enten av hunner, eller av ren. Med ren kommer en fortest frem, sa de; men ellers går det nu ikke sent med et spann gode hunner av dette slaget heller. En regner at en skal kunne fare 90 verst i en strekk uten å gi hunnene mat.

De er ellers glad i hunnene sine og steller godt med dem. I bonne-husene står det altid mellem væreisene en svær bakerovn, som er bygget av sten. Denne ovnen er bred og flat oppå; der er den mest søkte sove-plassen i huset om vinteren, og konen ligger gjerne der. Men når de på reise kommer ute fra kullen, da må folk vekk fra den plassen, hvem det så er, for at de trette slede-hunnene kan sove der.

Jeg så også de hunne-seler som de bruker almindeligst her langs Jenisei. Det er en rygg-sele med trekk-remmen liggende over ryggen; men de kjente også den andre måten, som brukes meget av Obj-Ostjakene, med en ring runt livet på hunnen og trekk-linen mellem bakbenene. Hunnene ble forspent først fire sammen forrest, med lede-hunnen litt foran de andre; så kom det flere hunner bakenfor, gjort fast skiftevis en på hver side av trekk-linen atterover. De brukte gjerne så en 6 eller 8 hunner i spannet.

Det var merkelig å se de forskjellige typer av Russere i dette lannet. Flere av dem hadde stor likhet med Skandi-RUSSISKE TYPER I ANANJINO (5. SEPT.) Til høi re den lyse gutt på 18 år omtalt s. 117.ANANJINO (5. SEPT.)

EN CIVILISERT JENISEI-SAMOJED (TIL VENSTRE) OG EN JENISEI-OSTJAK VED LIVINSKI PESOK (9. SEPT."EN EKSPEDITIONS-SØKER

naver, særlig var det en lys, blid gutt her på 18 år; hvis en ikke visste bedre, måtte en tatt ham for en norsk bonnegutt. De var lyse mange av disse Russere med blå øine og gulbrunt hår. Ofte var håret krøllet. Høie og kraftige karer var mange av dem også. En kunde mest være fristet til å tro her hadde vært en forbinnelse med Skandinavien.1

Vi så innom til et ungt egtepar, to pene mennesker. De to rummene de bodde i, hadde også her hvittete vegger, og de var lyse og renslige. En stor bakerovn sto som vanlig i veggen mellem begge rummene, og så var det en

liten ovn av jernplater i det inre rummet for å skaffe varme på de kalleste vinterdagene, da temperaturen sank ned til 40 og H- 50 grader.

Med Lena fulgte det en Russer, som skulde ha vært med på Brusilov-ekspeditionen som videnskapsmann; han var geograf, sa han. Han hadde ventet, han skulde finne ekspeditionen et eller annet sted her nord. „Men hvor?" spurte jeg. Ja, det visste han ikke så nøie. Brusilov vilde gå til Dickson-havnen for å hente kull, så sant han kunde, mente han, og så måtte han jo søke ham der. Men hadde han da båt til å komme dit med? Nei det hadde han jo ikke. Og hadde han noensomhelst tro på at Brusilov kom dit. Nei det hadde han jo heller ikke. Det var mig ikke ganske klart hvordan han da skulde søke ham; det å gå på jagt efter en ekspedition i Is-havet på den vis, syntes mig å måtte være vel så vrangt som å lete efter en nål i en høistakk. Jeg har sett mange letlivete måter å ruste sig til Ishavs-ferder på, men denne hadde jeg enda til gode; og var resten av ekspeditionen like grundig forberedt som denne prøven, da var det ikke å undres på utgangen. Han betrodde mig forresten, at det var liten sansynlighet for at ekspeditionen var i live; for hverken

1 I Krasnojarsk fortalte en mann mig at Nikodem, den første biskop i Jeniseisk (1861—1873) har, i en bok om Mangaséja, skrevet om norsk forbinnelse med denne fordums by ved Tas, og om norske mynter som var funnet hos Sjamånene i detstrøk. Jeghar ikke enda hatanledningtilåse denne bok.118

fører eller manskap hadde erfaring i is-seilas; og dårlig rustet var de og, mente han. Det syntes mig heltemodig likevel å reise ut for å gå med ekspeditionen! Ja, men forresten tenkte han jo å få følge med „Correct" til Vardø for å komme hjem til Dorpat, sa han.

Jeg kommer tilbake til hvad jeg sa i Tromsø om det uforsvarlige ved slik letsindighet i forberedelser av polarekspeditioner.

Men vor mann her hadde nok også andre vanskeligheter enn dette å finne den ekspeditionen han skulde være med på. Da han skulde gå, fikk han Vostrotin til side for å be om et lån på noen hundre rubel; for helst vilde han jo nemlig overvintre her, sa han, det var så meget å gjøre videnskabelig. Ulykkeligvis hadde han glemt å få med sig penger til det i Krasnojarsk, og like ulykkelig var det at vi heller ikke hadde fått med os nok til å hjelpe ham. Ellers hadde han nu stakkar også om vinteren i Krasnojarsk arbeidet det han kunde for å reise penger. Hos Lied vilde han der ha lån på de skinn av hvitrev og bjørn, som skulde skytes på denne samme Brusilov-ekspeditionen; den han nu mente ingen utsikt hadde til å komme tilbake.

Med Lena fulgte også politimesterens assistent i Turu-khansk i full uniform. Det er den 6te eller 7de politi-mann, vi ser her, men denne var nu bare på en lystreise for å se sig om, sa han.

Der var også unner-direktøren for statens flotille på Jenisei, som består av bampbåter og lektere. Det er ham, som steller med all denne transporten op og ned elven.

Det er underlig, hvor folk, som har omtrent samme yrke, ofte ligner hverandre. Dette var en tykk, bred kar med et koselig muntert ansikt og svære knebelsbarter, som var så lik den tidligere koselige havnefogden i Kristiania, Bassøe, at en kunde tatt feil av dem. Han var en drivendes, dugelig kar denne her også, som det fulgte liv og fart med.

Imens drev vi på og fylte petroleum, som tar lang tid, og

fra lekteren losset de varer ned i en stor båt, som bringer dem i lann, og det tar enda lengere tid. De kan holle på flere dager på hvert sted. Disse lang-grunne strannene gjør det umulig a legge in til lann. Derfor må lossingen gå for sig med båter, og det er sent arbeide.

Riktignok mente vor ven geografen og ekspeditions-opsøkeren at det var for galt hvordan de somlet med tiden i dette lann. Han hadde sett sig harm på dette nu unner reisen nedefter elven; det måtte en reform til, han vilde

sørge for det og skrive om det; det var jo meningsløst, ikke å legge lekterne in til strannen og bruke lann-gang istedenfor disse båtene. Hvad han vilde gjøre med lang-grunnen, sa han ikke.

Det er alt slag, som blir losset: mel-sekker mest, så ovner, gjort av tynne jernplater, senge-greier, og meget annet. Den mengde varer, som føres nedover elven av statens tre damp-båter med ni lektere, skifter fra år til annet. Iår, f. eks., da reve-fangsten hadde vært god, og folk hadde penger å kjøpe for, bestilte de mange varer, og det blev meget å føre nedefter. Var så fisket også godt, kunde det bli meget fisk å føre tilbake. Men andre år var revefangsten dårlig, og kanske også magert fiske, og da ble det lite å føre.

Disse regjeringens tre dampbåter og ni lektere som nu går på Jenisei, ble kjøpt i krigsåret 1905 og ført hit, i den tanke at de trengtes for den trafikk op og ned elven, som måtte komme i forbindelse med en utvikling av sjøfarten gjennem Kara-havet til munningen. Dette slo feil. Vistnok ble det, for å hjelpe op ferselen, gitt toll-frihet for varer til Jeniseisk det år; men neste år betenkte man sig alt igjen, og bare noen varer fikk toll-frihet, og dermed stanset sjøfarten igjen av sig selv også den gangen.

Lekterne og dampbåtene fikk da ikke ånnen føring enn de vanlige varene og fisken ned og op elven, og det ble store årlige utgifter for regjeringen, som derfor også helst har villet seige det altsammen. Fra først av var det seks dampbåter, men to ble ødelagt av isen for noen år siden, da de hadde valgt dårlige havner

for vinteren ved munningen av Angarå, og unner is-gangen om våren ble den ene, en hjulbåt, tatt av isen en verst (kilometer) nedefter elven og så knekket og vridd som en korketrekker, og sakk i flere beter efter å ha mistet kjelen på veien.

Den andre ble ført av isen 500 verst (kilometer) nordefter elven, før den ble knekket og gikk tilbuns. Noen lektere kom også i drift den gangen, og ble ille medfart, men kom med nøden til lann og ble berget.

En tredje dampbåt ble solgt og ført runt til Obj, hvor den nu går. To av dampbåtene var kjøpt i Englann, de andre i Tysklann, lekterne er av det slag som blir brukt på Rhinen.

Endelig er det slutt også på en petroleums-fylling, og vi kan dra videre. Det begynner nu så smått å bli litt tettere med trer her og der i smådalene, og trerne blir litt efter litt høiere; men det var ikke noe som kunde kalles skog enda.

Om eftermiddagen var vi en tur i lann på den låve strannen på vestsiden av elven ved Levinski Pesök (d. e. Levins sann) hvor kapteinen og manskapet skulde kjøpe fisk til å salte for vinteren. Det var mest Russere som bodde her, i noen jordhytter på bakke-kanten over den lange, flate sann-strann. De holt netop på å fiske med vad, flere båt-lag.

Fisket foregår på den vis, at en lang line bunnet til den ene enne av vadet beholler en mann igjen i lann, mens båten ror så langt ut som linen rekker, og så begynner de å kaste vadet efterhvert som båten ror langs lann nedefter med strømmen. Når de når til ennen av vadet, ror de til lann det forteste de vinner med linen som er fast i den ennen; og nu gjeller det å hale ennene av vadet in til lann det forteste de kan. Det er tungt, og de har gjerne brede belter av never runt livet, som de trekker med. Når kalven nærmer sig strannen, vasser gjerne en av dem ut for å passe på så den går rigtig og fisk ikke skal slippe unna. De fikk noe fisk i trekkene, mest muksun mens vi var der; men meget var det jo ikke.

Ellers var de ikke større nøid med fisket i år. De hadde fått noe seid for noen dager siden, og det tegnet godt, mente de,hvitfisk i elven. infødte og russere

før tre hvitfisker kom blåsende op elven; men så var det blit dårlig igjen. Også her møtte vi den samme overtroen, at det er hvalen, eller hvitfisken, som driver fisken in til lann og op elven, men som altså også kan jage den ut igjen. Disse hvitfiskene var enda ovenfor, mente de; for de hadde ikke sett dem gå ut igjen. Ialfall hadde

det jo sin interesse, at hvitfisken altså går så langt op i denne elven. Selen, „snadden", skal ofte gaa like langt op som den.

Her så vi også en sjelden stor og kraftig kjøre-hunn. Den var i størrelse bortimot en liten Bernhardiner. De sa, det var ikke ualmindelig, at kjøre-hunnene kunde være så store. De er sterke til å trekke, men ikke så raske som mindre og kraftige hunner.

For første gang møtte jeg her en Jenisei-Ostjak. Han . hadde et tørkle bunnet om hodet som et kvinfolk efter deres vanlige skikk. Han hadde utstående, markerte øienbryn, sort munskjegg, lys, brun hud, og langt sort hår, lignet mest en tater og var helt forskjellig fra de infødte vi hittil hadde sett. Det var også et parr Ostjaker der, sa de, og så en Jakut, men de var just ute på fiske. De var leide folk som arbeidet for de Russere, som drev fisket der.

En Samojed så vi også, han hadde en gammel stiv filthat på og lignet helt en Japaner. Han var av fattige foreldre og var kommet nordfra til Russere et sted lenger syd ved elven. Der hadde han også gått på skole, og hadde lært å lese og skrive, ble det fortalt, og han hadde nu mest glemt samojedisk, sa han. Han syntes å være merkelig gløgg, og var opkjøper av fisk her for kjøbmannen ved handelsplassen lenger syd, den han kom fra.

Blant Russerne var det flere gamle gråsprengte, skjeggete fiskere, som var så lik vanlige gamle fiskere hjemme i Norge, at de ikke var til å skjelne.

En ung, pen russegutt var det der, med så godt et smil og så makeløse tenner at jeg ikke kunde få øinene fra ham. I det hele har det slått mig hvor sjelden vakre, hvite tenner mange av disse Russerne har, både menn og kvinner.

VIII. DUDINKA TIL KUREIKA.

Dudinka. — Politisk forviste. — Kaukasien. — En opdager med merkelige fortellinger. — Tynn skog. — Kull-leier. — Elvers bevægelse mot høire. — Store stener ført av elve-isen. — Skogen, taiga, og tundra. — Høi i stakker. — Altid flatt skog-lann. — Første faste fjell. — Susjkovo. — Farsott paa hare og ekorn. — Mangelfull lege-hjelp og farsott. — Skogen ofte brent. — Glissen skog og frossen jordbunn. — Sibiriske tre-sorters haardførhet og brukbarhet. — Oprinnelsen av is-havets rek-ved. — Jenisei-Ostjakene og deres oprinnelse. — Kureika. — I skogen. — Grafitt. — Utenfor verden. —

Tåke. — Den første ås.

Endelig var fiske-handelen slutt, og kapteinen og manskapet hadde fått ombord sine dunker med seid til salting. Vi kunde gå videre, og snart var vi ut for Dudinka, Nordens Moskva, den viktigste plassen i hele strøket; for herfra går al fersel og handel østover tundraen like til Khåtanga og Anåbara.

Plassen ligger på den høie østsiden av elven, og som altid ligger husene oppe på toppen av elve-bakken. Men jeg kunde mest ikke tro mine øine, der oppe lå et hus så langt og stort som jeg aldrig hadde tenkt kunde fins på disse kanter. Med sin lange rad av vinduer og portaler tok det sig mest ut som et Werenskiolds eventyr-slott der det lå bredt og sikkert mot himlen, oppe på bakken, i den synkende solen. Det var huset til den første kjøbmann her i strøket; netop nu var det unner ombygning, og eieren selv var syk og reist bort. Han har ellers ord for å være den likeste og hederligste kjøbmann på disse kanter, og en bra mann mot de infødte.

Det var en vakker liten kirke der med klokketårn og ikke mindre enn syv klokker. — En fransk butik, Revillon, var det også, og der kjøpte vi kaffe-kanne, glass, tallerkener og forskjellig a'nnet for vort mangelfulle kjøkken-utstyr.

I butikken i det store huset fikk vi brød, og te-kjeks, og cigaretter, som selvsagt røkes av alle Russere også her nord. jeg ble ikke lite overrasket da jeg tok de mørkebrune cigaret-pakkene og så det sto NORA med store hvite bokstaver utenpå, over et vakkert kvinne-hode i hvitt relief. Underlig, det første jeg kjøpte i Sibirien var disse cigarettene, og der skulde jeg møte Ibsen. Jeg må tilstå at det kildret min nationale forfengelighet, at han og kvinnesaken var så kjent selv her, at det lønte sig å kalle op cigaretter efter hans kvindelige champion, jeg husket

ikke da på hvor mange det var som kunde lese der i lannet. — Cigarettene var meget billige, men ikke gode, fant vi siden.

Vi vilde også ha ren-kjøtt; men det var ikke å få. Noen Juraker med ren hadde det vært der; men de hadde netop reist øst over tundraen få timer før vi kom.

Det opholt sig to unge politisk forviste her, ble det sagt. Mens vi handlet dro Loris-Melikov straks ut for å hilse på dem. Da han kom til huset hvor de bodde, hørte han gitar-spill og sang med en underlig hjemlig klang. De søkte vel å få den lange tiden til å gå ved et glass vin og minner der hjemme fra. Han ble godt mottatt, og ble ikke lite forundret ved å finne to lansmenn fra Kaukasus og netop fra samme sted, som han selv, så de kjente hans slekt der. Verden er sandelig ikke stor. Noe senere kom jeg også in og hilste på dem, og ble vell mottatt.

Den ene forviste var en Armenier, 24 år gammel; han hadde bodd på dette sted siden 1912, og hadde der hjemme tilhørt det politiske parti Dasjnaktsutjun, som vilde grunne et uavhengig armenisk rike i Kaukasus. Han hadde fått fem års forvisning til Sibirien, og hadde nu utsonet de tre.

Den ånnen var en Georgier (eller Grusin), noe eldre. Han

var nylig kommet til Sibirien, bodde i en lansby lengere syd med elven, og var her på et besøk hos sin lansmann netop nu. Han var forvist på tre år, men hvorfor visste han ikke Han hadde besøkt en syk ven i Rostov ved Don, da han pludselig ble arrestert, og sennt til Sibirien uten dom, som det vanlig sker. Politi-mannen eller detektiven hadde sagt, han hadde sett ham der i Rostov i 1899, da det var noe paa ferde der. Georgieren tilsto det var riktig, han hadde vært der på den tiden; men hadde ikke kjenskap til noe revolutionært av noe slag. Prefekten i Turukhansk fortalte os forresten senere, at han var beskylt for inblanning i en eller ånnen tyveri-sak, ventelig av politisk natur. Han var en merkelig vakker type, mørk, med kort sort skjegg, mørk hud, og brune, melankolske øine, fløiels-bløte, men det kunde nok være ill i dem også. —* De har ellers ord for å være illfulle folk disse Georgiere, og de betenker sig ikke så lenge på å slå til. Han var adelsmann og kjente godt Loris-Melikovs fettere.

Her bodde da disse forviste til leie; men de klaget over det fulstendig ørkesløse, uvirksomme liv de måtte føre. De kunde ingenting ta sig til, bare lese. Noe arbeide for dem var ikke til å finne der. Jagt kunde vært en adspredelse i det minste, men den var de hindret fra, for de forviste har ikke lov til å ha våben. Det eneste var da litt fiske når det fait sig så, og forresten var det å la sommerene og vinterene gli forbi som best de kunde, til tiden var ute og de igjen var fri til å venne tilbake til livet og verden.

De politisk forviste får av regjeringen 15 rubel om måneten for at de ikke skal sulte ihjel; men så snart de tjener noe selv ved arbeide, skal de miste dette tilskudd om måneten.

Disse 15 rubel (30 kroner) månetlig kommer således lett til å virke som en premie på dovenskap, selv om de kan være gitt av menneske-kjærlige grunne.

De er nu heller ikke hverken til å leve eller dø av i dette lann, hvor alt er temmelig dyrt. Og når nu de forviste kommer til det sted de har fått anvist til å leve i, så kan jo ikke

bonnene der la dem sulte ihjel, men de er nødt til å ta dem i kost og logi for det de har å by, og det er som oftest bare disse 15 rubel, og da kan det bli en slem beskatning også på bonnene. Men med de to forviste her var det nu ingen nød i så måte, for de syntes å være forholsvis velstående.

Armenierens far hadde ifjor reist den lange veien fra Kaukasus for å se sønnen. Men han nådde Jeniseisk for sent, den siste dampbåten som går i rute nordefter elven var netop gått. Vente til det kanske gikk en tilfeldig dampbåt kunde han ikke, han måtte være tilbake i Kaukasus for vinhøsten. Så tok han på den lange hjemveien igjen uten å ha sett sønnen, og hvad kanske verre var, uten at sønnen hadde sett ham og fått høre om alt der hjemme.

Da vi skulde gå ombord i skumringen kom det en månn og hilste på os på strannen. Han hadde vært med på baron Tolls ekspedition og også på den senere ferden til Bennettøen for å lete efter de bortkomne. Han het

Niki'phor Alexéje-vitsj Bégetsjev, og lå her og ventet på vinteren for å dra til Khåtanga og Anåbara. Han levde av fangst, og hadde flere ganger vært østover til munningene av disse to elvene. Der hadde han også opdaget en ny ø på 74° n. br. og 118 ø. 1., sa han, 3 minutter syd for Preobrasjenij-øen (forklaringens ø), som ble besøkt av Nordenskiöld. Den nyfunn'ne øen skulde være omtrent 10,000 kvadrat verst (11,000 kvadrat kilometer) stor, og der skulde være 2,000 kvadrat verst kuli, mente han. Det står mig ikke klart hvor denne øen kan ligge. På den bredde og lengde han sa, kan den nu ialfall ikke være, for det blir mitt ute i sjøen, og der gikk vi desuten tvers over med Fram den 15. september 1893. Lengden hans må være rent gal, tatt fra gamle russiske karter; og Preobrasjenij-øen ligger efter Nordenskiölds bestemmelse på omkring 74° 45' n. br- (og 113° ø. 1.). Skulde den nye øen ligge 3 minutter sønnenfor denne ø, måtte det være den halvø hvis nordøstligste spiss har fått navnet Kap Preobasjenskoje på Nordenskiölds kart, og hvor det står „Högaberg"; sønnenfor er det en bredA

vik kalt „Nordvik bay". Mannens opdagelse kan da være at han har funnet et sunn tvers over halvøen fra denne viken til Khåtanga-bukten, og det er ikke så merkelig, for disse kystene ble aldrig skikkelig kartlagt. Men hvad som er merkelig er hvordan han der skulde få plass til en ø på 10,000 kvadrat verst; øen måtte jo da ha en lengde av bortimot en breddegrad. Bare de 2000 kvadrat verst kuli er jo ikke småtteri, det vil jo svare til en firkant bortimot 45 verst i lengde og bredde. Det er vel kanske kommet in litt for mange nuller.

Ifjor hadde han latt efter sig to mann på denne øen; han hadde papirer for at de var blit igjen der frivillig, påsto han, og de hadde selv skrevet unner. Men da han kom tilbake dit nu i vår fant han dem begge døde.

Han kjørte østover dit med ren. På en månet hadde han fått 18 isbjørn, desuten fant han hvalross på den kysten. Jeg spurte om han brukte meget gift og feller til fangsten av bjørn og rev; nei han brukte bare børsen, og han påsto at han hadde skutt vilt til en verdi av 10,000 rubel siste vinteren; men også det høres noe eventyrlig.

Han så stor og kraftig ut, karen, som han sto der i skumringen og fortalte om alt dette merkelige. Han hadde et glatraket karakter-ansikt, som kunde ligne litt på Amundsens, efter han tok skjegget av sig.

På strannen lå det en firkantet lekter, sammenspikret av tykke planker. Det var av det slaget som bruktes almindelig før i tiden — meget også enda — til å fløte korn og mel og andre varer nedover Jenisei helt oven fra Minusinsk. Den lignet mest på en Noahs ark. — Disse lekterne blir aldrig ført op elven igjen, de selges som trelast, lemmes i stykker, og plankene brukes til bygning der, hvor det ikke er skog i nærheten; i en by som Jeniseisk er også fortaugene gjort av planker fra slike lektere.

Innenfor Dudinka hever sig en haug med sprett små-skog. Fra toppen av den skal det være en vid utsikt over tundraen.

Det var den første høide vi så på vor ferd opefter Jenisei. Desverre var tiden for knapp til at vi kunde gå bort dit.

Skogen var det ikke rart med; det var bare noen enkelte små forkomne lerke-trer her og der bortefter, med store mellemrum, de kunde være så en ti fot høie; men gamle var de, så en hundre til hundre og femti år.

Nitti kilometer in på tundraen her fra Jenisei er det rike kull-leier; kullene er like gode som de beste fra Cardiff, påstås det. De har vært kjent gjennem mange år, men enda er det ikke kommet noen regelmessig drift istann. I 1905 var det blit brutt 500 ton kuli som ble ført med rener over tundraen til Dudinka, og som ble brukt av regjeringens store ekspedition, og viste sig fortreffelige, ble det sagt.

Det kan ikke være tvil om at disse kull-leier vil kunne fa stor betydning i fremtiden. Å legge jernbane de 90 km. over tundraen til Dudinka kan ingen vanskelighet fremby, til trots for at jordbunnen er evig frosset. En vil da kunne føre hvilke-somhelst mengder av kuli frem til Jenisei, og det vil kunne få stor betydning for dampskibs-farten på denne store elv.

Men vi hadde ikke tid til å bie lenger; vi dro videre, og ankret en ti verst derfra ved Kabatskij-øen (d. e. kneipe-øen). Vi hadde ikke lite sjøgang der om natten, og det røsket uavlade-lig i anker-kjettingen. Det blåste stiv kuling fra nordøst og det satte en stygg, krapp sjø, som toppet mot strømmen. Det er merkelig at vi her på Jenisei også

skulde trenge å være redd for å dregge ankeret, og skulde ha vanskelig for å finne en skikkelig beskyttet havn.

Vi fortsatte om morgenen gjennem det samme ensformige, flate lanskap. Elven bukter sig med de samme flate breddene på to sider. Nederst den lang-grunne sann-strannen, ofte med småsten, så kommer en bratt skråning, dannet av sann og grus, så et stykke høiere den skarpe rann, hvor gress og roos, og skogen begynner. Op hit er det elven stiger hver vår, og forskjellen i høide kan være mere enn 10 m.

Det er påfallende hvor meget høiere og brattere den østre

elve-bredden er enn den vestre overalt her opefter. Som jeg før har sagt, kan det ikke i dette strøk, hvor alt er løst materiale, skylles annet enn virkninger av jordens omdreining.

Jeg sitter og grubler over dette, mens vi glir langs bredden opefter. Det var den kjente naturforsker von Baer som først fremholt dette merkelige trekk hos de russiske elver, og forklarte det som en virkning av jord-rotationen; men det møtte selvsagt megen motsigelse. Jeg må særlig tenke på en avhandling, som jeg husker å ha lest, av den tyske oceanograf Zöppritz, hvor han ved en matematisk beregning søkte å bevise at jord-rotationens virkning på det strømmende elve-vann bare kunde føre til at vannet i elven vilde stille sig litt på skrå, så det kom litt høiere på den høire siden enn på den venstre, men forresten skulde det ingen virkning ha, og elvens utgravende evne, mente han, måtte bli nøiaktig den samme på begge sider av elven.

Ja, så var det, så vitt jeg nu kan huske det. Men her har Zöppritz gjort den feil, at han har gått ut fra at elve-vannet i alle dybder strømmer med samme hastighet i hele elvens bredde. Hvis det hadde vært tilfelle, vilde hans resonnement være riktig. Men da det aldrig er tilfelle i naturen, blir det galt, særlig hvor elven er bred. Tenker vi os for et øieblikk at elven strømmer gjennem en insjø, så er det klart at strømmen kan ikke bli likelig fordelt over hele sjøens bredde, men det strømmende vann må netop, på grunn av jord-rotationen, ha en sterk tilbøielighet til å følge sjøens høire side, særlig på høie nordlige bredder. Men på lignende vis må det også bli i en bred elv. Vannet stømmer ikke med samme hastighet i hele elvens bredde; det hurtigst strømmende vann vil derfor ha en tilbøielighet til å søke over langs høire side av elven. En må derfor vente som regel å finne den sterkeste strøm på den siden, og når en så tenker på at vannets transporterende og gravende evne øker med sjette potens av hastigheten, vil en lett skjønne at elve-leiet må bli gravd dypest der, og at strømmen vil tære mest på den høire bredd.

Er elven forholsvis smal og dyp, blir dette mindre fremtredende, da det er mindre forskjell mellem hastighetene av det strømmende vann. Det kan efter dette ikke være til å undres på, at ved en så bred og grunn elv som Jenisei kan det komme til å bli en stor, og iøinefallende forskjell mellem høire og venstre bredd, overalt hvor lagene er løse, så utgravningen går forholsvis let for sig.

Fast fjell er det ikke å se noensteds her, bare sann og ler. På mange steder har jeg sett horisontal lag-deling høit oppe i sann- og ler-rasene langs elven. Det meste er avleiret unner havet, og hele dette flate lannet har vært en gammel hav-bunn, som for ikke så langt tilbake, geologisk talt, var dekket av sjøen. Det er funnet mange skjell av havdyr i disse lagene som forteller om det. Så er senere havet veget tilbake (eller lannet steget?) og de tidligere store unnervanns-sletter er kommet over sjøen. For en liten del er de også øverst dekket av gamle elve-avleiringer.

Stundom er leren i rasene merkelig mørk av farve. Det kunde se ut som der var bituminøse, (kulholdige), eller var blannet med torvlag; men det er vel mindre trolig.

Stener, store og små, ser jeg hele veien langs strannen, sommetider temmelig store, op til halv manns-høide eller mer. Bare på få steder lå det slike stener oppe i selve elvebakken over høivanns-linjen. For det meste ligger de nede på den flate strannen nær vannet. Jeg så dem ingensteds indleiret i lagene i den bratte elve-skrenten, og det så ikke ut til at de kunde være vasket ut av disse lagene, men må snarere være blit ført dit de nu ligger i

forholsvis sen tid. Det var mest langs den østre, eller høire elvebredd, at jeg så disse stenene.

Noen av dem er temmelig kantet, nokså lik flytt-blok-kene fra is-tiden, mens andre er mer runn-slitte av vannet, men så langt som til å bli rulle-sten er det få av dem som hadde nådd. Jeg kan ikke se noen ånnen forklaring enn at de må være ført av elve-isen, disse stenene, i all fall de store

av dem; men på noen steder er de riktignok så store, at det synes vanskelig å skjønne, hvordan selv isen kunde greie dem, de kan sommesteds være nær på manns-høide. — Men den har nu en veldig kraft, denne isen, særlig om våren når den stues sammen i svære masser, og føres avsted med den rivende flommen. Da kan den nok skubbe store stener foran sig stykkevis langs bunnen og elve-sidene. Selv om det bare er et ørlite stykke det flyttes for hver gang, så kan det nok likevel monne i årenes løp. Mindre stener som er frosset in i isen, og rives med når den løsner fra bunnen, kan vel også bæres lange stykker med en gang.

Hvor langt disse stenene var ført, vet jeg ikke, da jeg ikke fikk anledning til å unnersøke bergartene i dem, og heller ikke hvor de forskjellige bergarter forekommer i dette lannet. Men et langt stykke må det da ialfall være, da det ikke fins noe fast fjell på lang lei opefter elven her.[1]

Selv de infødte synes nok å finne disse stenene merkelige, og skjønner ikke hvordan de kan være kommet dit de nu ligger. Middendorff forteller at nedenfor Dudinka skal det ved Jenisei ligge en mektig stor sten-blokk, som Samojedene ofrer til, „fordi," sier de, „så svær en sten kan da ingen ånnen enn skaperen selv ha bragt dit". Det er jo netop noe lignende som i folketroen hjemme hos os: de svære flytt-blokkene fra is-tiden blir til jutul-sten, som er kastet eller båret dit de ligger av jutuler eller troll.

En deilig solskinns formiddag, med blå himmel, og det er herlig og nesten varmt å strekke sig i solen på dekket.

Umerkelig er det blit tettere og tettere med trer sørefter, og her er det helt skog nu, noe tynn og ikke store trer, men likevel skog, for største delen lerke, men også enkelte gran-trer in imellem, og så bjerk, som alt er blit helt gul. Høsten begynner tidlig her.

1 Lenger nord på kysten av Sibirien, så jeg i 1893 store stener som jeg mente måtte være ført av breer unner en is-tid; men hvor langt syd det kan være tilfelle har jeg enda ingen mening om.

Denne skogen ja, som vi nu siger langsomt in i, det er verdens videst utbredte skog. Herfra brer den sig ubrutt helt til de dyrkede strøk og steppe-Iannet i syd, og langt sønnenfor Bai-kål-sjøen — en strekning i rett linje på mer enn 2000 km. i syd-nordlig retning, — og så fra Ural-fjellene i vest og til Stille-havet og Kamtsjatka i øst, mer enn 6000 km. Et eneste sammenhengende skog-teppe, bare brutt av de stille-flytende elvers brede vann-flater. Det er den sibiriske taiga.

For endeløse, ensformige, svakt bølgende sletter, med flate låve daler langs elve- og bekke-løpene inefter. Først er de mest helt nakne, — bare mos, og litt gress — langt der nord — den ødslige tundraen; så litt viju-kjerr her og der; så viju og or og litt bjerk utover og utover idet endeløse. Men så begynner skogen, tynn og glissen, å dekke sletten; så tettere og høiere; men ikke blir lannet mindre ensformig. Og likevel — likevel har det sin sære dragning. Tankene trekkes mot denne vide horisont; lengselen går mot å følge nomaden på hans frie, ubunn'ne liv inover disse sletter uten grenser.

Også tundraen og taigaen har sin poesi, sit tungsinn, og sine lyse drømmer med de store enkle drag i den evige bølgen; — om sommeren da alt er grønt; i høstens rødmende gull med de blå sjøer, og de sivgrodde elve-løp; unner vinterens uendelige, hvite teppe, med glitrende sol, og knitrende kulle, i rykende sneføike; og så den lange vinter-natten, mens månen seiler stilt over den store sne-flaten; — og så om våren når livet våkner på ny, og bekkene begynner å mumle unner sneen, og det blir flekkebart, og fugle-svermene kommer sørfra, gjess og

enner, og snepper, i tusener og i millioner.

Nord for Potapovskoje lå det et hus høit oppe på bakken i skogen. Der bodde det en forvist forbryder. Han hadde vært der mange år nu, er gift med en Dolgan-kvinne og har flere barn. En mann i rød kufte kom springende ned fra huset. Han sto og viftet og viftet; han vilde ha os til lann, hadde vel bud å senne, eller kan henne vilde han selv med; men desverre vi hadde ikke tid til å stanse.

På den flate grønne strann på vestsiden sat det noen flokker store hvite fugler. Jeg så også en flokk lenger nord for os; så lettet de og fløi i en lang rekke, med lange, strakte halser. Det var svaner, som var på vei sørefter.

Her og der på begge sider elven begynte vi å se låve, grønne gress-voller, hvor det var slått høi, og lagt op i store stakker; der ligger det vel til det blir hentet om vinteren. Det er underlig å se, her har de store skogen å ta av, og kan hugge så meget de lyster, den har ingen verdi. Noe større å gjøre har folk heller ikke om vinteren i dette lannet, hvor det ingen skogs-drift er. Det kunde da ikke synes urimelig, om de hugget ned noen trer og satte op noen høi-buer istedenfor å ha bryet med å legge høiet i stakker, og så få en stor del skjemt av veten om høsten, og snedd ned om vinteren. En måtte tenke på der hjemme, hvor vi fører tømmeret tilmed langt in på fjellet, for å sette op buer for fjell-slåtten. Men i gamle dager var kan henne fedrene vore ikke kommet lenger enn til høi-stakkene de heller, for noen hundre år siden, eller mer. Det kan vel enda ta tid før den sibiriske bonne når frem til låven, han må visst lære å bygge et fjøs først.

Så er det det også, at høiet her er ikke i slikt verd som hos os; det er nu bare vill-gresset, og langt og stritt, så det tar vel ikke så megen skade av veten heller. I Jeniseisk kan prisen på høiet veksle så mellem 8 og 12 kopek for pud, mest er den så omkring en 10 kopek, det vil altså si bortimot 20 øre for 16 kilogram, eller 2 kroner skippunnet. Unner dyrtid og hungers-nød kan det komme op i 20 kopek for pud. Men i Krasnojarsk er prisene meget høiere. Almindelig kan det være så en 20 til 30 kopek for pud, og i dyrtid kan det gå op i 50 og 60 kopek; det blir 10 til 12 kroner skippunnet.

Om kveilen fikk vi stiv vinn imot, og regn, så det ikke var til å være på dekk, hvor vi ellers opholler os mest hele dagen, så sant det er mulig, for å se lannet som vi glir frem gjennem. — Det er sandelig et slitsomt liv å måtte sitte så meget stille,

for det er ikke stort en kan få myknet lemmene i denne vesle holken, skjønt for min del spaserer jeg nu det jeg kan op og ned på dette korte dekket. Men god fremgang gjør vi|jo, og har ikke lov til å klage.

Kl. 9 om kveilen ankret vi i stummende mørke utfor Sulta-novski Selo. På kartet heter det Palavinaja, som betyr halv, og det mener vel halv-veis mellem to stationer.

Jeg hører susen av skogen der ute i mørket — gammel kjenning. Det er som stor-skogen der hjemme. — Skogens evige sus også her over de endeløse fiater.---

Videre, altid videre sørefter. Vi begynner nu å se litt kuer og hester gå å beite langs strannen, og det gjør et nesten hjemlig intrykk.

Den samme skog av lerke og gran, med meget gul løvskog iblant, mest bjerk, men også asp, og her og der noe dyprød rogn; — det samme flate lann, uten en eneste, aldrig så liten ås-rygg å øine over elve-bakken, som er|noe lavere her enn lenger nord. Den kan ikke være stort over 20 m. på østsiden av os, på vestiden er den enda lavere. Skogen er ikke stor, og står ikke tett, men dekker alt lannet inover.

Det er som på havet hvor en ser horisont efter horisont, med det samme blå rullende vann. Her seiler vi på elven blåne efter blåne, dag efter dag, samme elve-flaten, de samme flate breddene, det samme flate endeløse skog-lannet, — og foran og bak os dukker elve-flaten med strannene på to sider unner horisonten, og så snart skrentene er et stykke fra os, forut og bak, blir de ved hildringen hengende i løse luften, så det er som det blankeste vann unner dem, hvor de speiler sig med omvent billede, mer og mer jo lenger bort de kommer. Det er greit det er, som jeg før sa, fordi vannet er så meget varmere enn luften. Kl. 6.30 efm. var vann-tempera-turen

9.9° C., mens luftens 2 m. over vann-flaten var 8.2 ° C.

I strannen på høire elve-bredd, like overfor Selo Igarskoje

(på 67 ° 27' n. br.) så vi for første gang noen knauser av fast fjell. De var ganske låve, hevet sig så vitt over sann-strannen. I kikkerten så det ut som en tålig løs skifer, med skrå lag fallende i sydlig og østlig retning.

Litt lenger syd, ved Kap Karmakul, var det også noen berg-knauser lavt i strannen på venstre bredd. Navnet Karmakul synes altid å være forbunnet med stenete eller berglente steder, som f. eks. på Novaja Semlja. Ordet er ikke russisk, men kunde vel stamme fra Pomorer eller Samojeder?

Det var ikke tegn til at høiden av lannet i dette strøk var forskjellig fra annensteds. Berg-knausene var dekket over med det samme horisontale lag av sann og ler og i samme høide som vanlig; men på flere steder i strannen lå det svære hauger med sten, og for en del er vel disse simpelt hen rester av berg-knauser, som har forvitret og falt i stykker.

Det var en vakker kvell, og det er helt millt om natten nu.

Vi ankret kl. Vs9 ut for Susjkövo (67° 6' n. br.). Vi gikk en tur i lann i mørket og hilste på folkene i det eneste huset som var der. Det var en av post-stationene langs elven. Vi traff bare kvinfolk og to unge gutter og noen småbarn hjemme. Manfolkene var ute på fiske. — De bodde alle i to store rum, hvor det ikke var manns-høide unner bjelkene. Desuten var det en stue ved siden av, hvor de sa med stolthet at presten holt til, når han kom paa reise en gang om året.

Konen var fra Turukhansk og hadde aldrig vært lenger enn dit. Hun kunde ikke lese eller skrive; men det kunde visst ikke mannen heller, mente Vostrotin; og det kan jo synes noe overraskende for en post-mann, men det er sjelden å finne folk som kan det på disse kanter; bare litt klor til å holle regnskap med fisket. Mannen, som var 27 år, var herfra stedet, hvor hans far og bestefar også hadde levd.

Det var også en jente der, som med sin far og en eldre bror, var kommet fra Angarå for å drive fiske nu om sommeren, og drive fangst og jagt til vinteren, mens moren med de små var igjen ved Angarå.

Staten betaler for post-føringen, og her holt de 20 ren mest for posten og skyssen. Renen passes om sommeren av en Ostjak ensteds inne i skogen. Desuten holt de to kuer og en hest. Ellers er vel fisket om sommeren og fangsten om vinteren den vigtigste intekt.

Det var adskillig vilt i skogen her, tiur, årfugl, litt hjerpe nu og da, hare (men ingen siste vinter1), vill-ren og noe elg, foruten rev, både rød og hvit, og ikke så lite bjørn; det var nettop sett 3 eller 4 for noen dager siden ikke så langt borte. Ulv var her lite av.

Da vi skulde gå, ba piken fra Angarå om noe medicin; for hun hadde lenge følt sig dårlig. Hun fik antipyrin og meget ånnen medicin av Loris-Melikov. Godt med leger er her jo ikke. Det skulde være en feltskjær i nabolaget; men ellers er det bare en doktor for hele dette Turukhansk distrikt på 17a milion kvadrat verst (som 4 ganger Norge). Han bor i Turukhansk, har 3 feltskjærere og en jordmor i hele distriktet. Det er klart, at det er liten monn i det. Han rekker ikke engang å få en rimelig del av de infødte vaksinert.

Da det var en koppe-epidemi her for få år siden, herjet den derfor noe ganske forferdelig, og legene sto maktesløse. Ved bidrag fra de sibiriske medlemmer av Dumaen sente det Røde Kors en ekspedition ut fra Krasnojarsk, men for sent på våren, da sneen alt begynte å smelte. De nådde forbi Turukhansk, men kunde ikke trenge lenger in på tundraen for føret. De kom langt nok til å finne telter, hvor alt var stille, in-byggerne, 5 eller 6 stykker, lå døde inne i dem, og utenfor lå de rener døde, som ikke hadde fått slitt sig og rømt vekk. I noen telter

fant de enda noen levende mennesker, men i en sørgelig forfatning, uten ill og nær på sultet ihjel, dekket av sår, som enda ikke var grodd. Hvor mange slike tragedier rummer den store tundraen!

1 Det er verd å legge merke til at, som jeg siden erfarte, ekorn-fangsten lenger syd de to siste år, og særlig siste, har været meget dårlig, ekornen er som forsvunnet. De store vekslinger i tallet av disse gnavere må visselig skylles farsotter som _ ødelegger dem, likesom lemennen.136

DUDINKA TIL KUREIKA

Vi har nu forlatt Samojeder og Juraker og er i Jenisei-Ostjakenes og Tungusenes lann. Det var et parr Jenisei-Ostjaker her. Den ene sat ved varmen i never-teltet nær strannen, da vi kom i lann. Han så ikke særlig asiatisk ut.

Da vi kom til strannen for å gå ombord, var netop eieren av stedet kommet med båt og folk fra fiske. De hadde bare fåt noen svære gjedder, som så uhyggelig tynne og grådige ut med de svære hoder og kjefter. Den ene gjedden var like lang som gutten, som bar den i lann. Med denne båten kom den andre Jenisei-Ostjaken; ham vilde vi også gjerne se, og vi lyste med en fyrstikk op i fjeset hans; men vi syntes det så ut som det var en god del russe-blod i ham. De er nok noe blannet disse Jenisei-Ostjakene.

Videre sørefter. Samme lanskap, men deilig solskins-vær og vinn, så vi kan bruke seil. Det er merkelig hvordan det overalt her mest er løv-skog på begge sider; de høie lerke-trerne og granene, og de sibiriske cederne, som nu også er begynt, raker op her og der som kjemper over løv-skogen, den er mest gulnet bjerk, med litt or og viju-kjerr imellem, og så sprette flekker av rød rogn. Nåle-skogen er i tidens løp omigjen og omigjen blit ødelagt av brann her langs elven. Uvorne reisende og fiskere går i lann, for å koke mat, — eller nutildags er det vel mest for å koke vann til te, — og forlater så varmen igjen uten å gjøre sig det bryderi å slukke den. Så går det ofte ill i skogen, og brannen kan bre sig uhindret over umådelige strekninger. Det er ingen som bryr sig noe om det. Skogen har intet verd her.

Slik har det gått for sig fra umindelige tider. Først var det urfolkenes jegere og fiskere, som dro op og ned langs elven. I de senere århundreder kom til dem Russerne. En kan derfor ikke vente langs en elv som denne, noensteds å finne urskogen urørt. Det blir mest yngre skog. I det strøk vi nu farer igjennem, er det tilmed vanskelig å se en sammenhengende skog av store nåle-trer. Det er derfor meget løv-trer, som

Mandag 8. sept.LERKE-TRER (Larix sibirica) VED DUDINKA. DEN NORDLIGSTE SKOG

(Fotogr. av Vostrotin).

JENISEIS ØSTRE BREDD, MED SKOG AV LERKE OG GRAN; NORD FOR

KUREIKA (8. SEPT.) Høivanns-Iinjen ses tydelig.I SKOGEN VED KUREIKA. GRAN, BJERK OG SIBIRISK CEDER (Pinus ccmbra) (8. SEPT.FROSSEN JORDBUNN OG SKOG-VEKSTEN 137

gjerne kommer først igjen efter at den gamle skogen er ødelagt av brann.

Det er også merkelig hvor glissen all denne skogen er. Det er så rumt mellem stammene, og riktig store er trerne heller ikke, selv der hvor skogen er størst. Men en får jo også huske på, at den her vokser på frossen jordbunn. Øverst er det et tynt lag som tiner op om sommeren, men unner det er bunnen evig frosset, og ofte er det et stykke ned tykke lag av hvit is som aldrig tiner op. Trernes røtter kan derfor ikke søke dybden, de må gro utover i vidden nær overflaten. Selv furuen kan ikke få peleroten sin skutt nedover her, for den vilde straks støte på den frosne jordbunn og på is. En kan nok derfor skjønne, at trerne må ha mere plass for røttene sine her enn der hvor røttene kan vokse mer i dybden, og det må derfor bli rummere mellem stammene, og kan ikke bli så tett med unnerskog, for røttene er iveien.

Jeg sitter her og grubler over disse gåtene med denne skogen. Her er vi da enda på 67° n. br., og de klimatiske forholl er langt ugunstigere enn noensteds, selv i det nordlige Norge. Den midlere års-temperatur her er unner -=-10° C., mens den selv i Finmarken er over 0°. Riktignok er sommeren her meget varm; middel-temperaturen for juli kan vel være så en 12 eller 13° kanske, men selv ikke det er så meget høiere enn vi kan ha det i Nordlann

og Vest-Finmarken.

Hvorfor vokser da skogen så godt her, og tilmed oppå den frosne jordbunnen? La være, at jords-monnet er godt, det er dyp, mulrik jord. Men det er ikke nok til å forklare at skogen kommer så snart igjen, selv der hvor store strekninger er brent ned. En må tenke på mange steder i fjellet hos os, hvor de klimatiske forholl kan synes å være vel så gunstige som her, men det likekel kan være så utrolig vanskelig å få skog til å komme igjen, når vi først har hugget den ned, selv om jords-monnet kan være ganske bra.

Jeg kan ikke tro annet enn at det også må ha noe med tre-slaget å gjøre. Disse trerne her, den sibiriske lerke, og den sibiriske gran, og den sibiriske ceder, må i mange henseender være mer motstanns-dyktige enn vore tre-slag. Det synes ikke rimelig, at vor gran eller vor furu skulde kunne trives her.

Men er det så, da synes det mig at det måtte lønne sig å gjøre forsøk med å overføre disse trer herfra til vor jordbunn, særlig der hvor de klimatiske forholl er vanskelige for vore egne tre-sorter, som oppe i fjellene, hvor skogen nu holler på å dø ut. Jeg kan f. eks. ikke tro annet enn at denne sibiriske lerken nok skulle klare det, selv hvor vor gran må bukke unner, og dertil kommer jo, at den unner noenlunde forholl vokser så usedvanlig fort. Lerke-veden har den egenskap å stå sig sjelden godt mot råte, ligner såvitt jeg skjønner noe på brisken i så måte; men lerke-tømmeret skal være dårlig å fløte, det skal ha lett for å synke.

Det kan vel tenkes at nedbøren og sne-forhollene om vinteren kan ha noe å si for lerken. Her er vinteren uvanlig kall, med lite og tørr sne, så den bryter ikke ned skogen meget. Hos os kan det komme svære sne-fall med våt sne som kan være slem for skogen. Men jeg ser ikke noen tvingende grunn til å tro at denne sibiriske lerken skulle ha så overvettes meget vanskeligere for å klare sneen enn vor gran. Riktignok har den jo ofte store grener oppe nær toppen, men så til gjengjell mister den jo nålene sine om vinteren.

Denne sibiriske granen må vel også være mer motstansdyktig enn vor, siden den kan vokse her unner slike forholl.1 Og så er det denne sibiriske cederen (Pinus cembra), som gir et sjeldent verdifullt virke for alskens møbel- og modellarbeide, da det ikke slår sig, slik som det meste annet tre-virke, selv furu og gran. Dertil kommer at ceder-

1 Vor skog-direktør, Saxlund, har efter min hjemkomst sagt mig, at han særlig ønsker å gjøre forsøk med den sibiriske gran her hos os, da han tror den må være meget fordelaktig, enda mer enn den sibiriske lerke.

konglene har de spiselige ceder-nøttene, som for mange folk i Sibirien er en intekts-kilde; det fremstilles olje av dem. Dette treet kan vokse sig stort og lubbent og frodig, med sine lange buskede og grønne furunåler, også her på denne frosne jordbunnen.

Her kan en se hvordan de sibiriske trer kommer til å drive tilhavs i slike mengder. Det henger nokk av dem utover elve-skrenten. ^ Flom-vannet unnergraver skrenten som raser ut, trerne mister fotfestet og med sine sprikende røtter stuper de ut for. Så tar flommen dem neste vaar, og fører dem til havs, hvor de kommer i drift med isen, og blir, kan henne, til slutt kastet i lann på kystene av Is-havet, eller driver helt over til Grønlann, og gir Eskimoene det tre-virke de trenger til sine båter og sin redskap.

Vi så mange av Jenisei-Ostjakenes never-telter langs stran-breddene, særlig på den låve vestre siden, hvor jeg kunne telle op til 11 telter langs elven på en gang; de ligger her på fiske nu. Dette gådefulle folk har jeg ønsket mer enn noe annet å se så meget som mulig av; men vi hadde ikke tid til å stanse her, og det ble lovt mig at lenger syd skulde vi treffe på nokk av dem.

Det er et folk som er ulikt alle andre i Sibirien. Deres eiendommelige sprog synes ikke å ha slektskap med noe annet nulevende sprog i denne cjel av verden, og må ha en helt annen oprindelse. Det synes ikke å være aglutinerende, som de såkalte Altai-sprogene, som de samojediske, de finsk-ugriske, de tyrkisk-tatariske sprog, o.

a.; men det er snarere et enstavelses-sprog oprindelig, noe mer i likhet med de kinesiske. Men Jenisei-Ostjåkene og deres sprog har ikke vært unnersøkt siden Castréns dager, før i den aller siste tid, da en Russer, Anutsjin, har opholt sig noe blant dem, og da desuten den finske sprogforsker, Kai Donner, har besøkt dem i noen måneter.

Hvor disse folk fra først av stammer fra, er ikke lett å avgjøre. Men sikkert er i all fall, at de tidligere må ha hat en weget større utbredelse mot syd enn de nu har, og sansynlig

er det vel at de nulevende er en siste levning efter en folke-stamme som i tidligere tider har hat en stor utbredelse i Asien Den norske videnskapsmann dr. Andreas M. Hansen har tilmed fremsatt den hypotese at disse Jenisei-Ostjaker skulle tilhøre samme folke-stamme som de kortskallede urfolk vi hadde i Skandinavien, før Germanernes invandring, og som, kan henne, også har vært utbrett over store dele av Europa. Ja, han går så langt som å gjøre dem beslektet med Hititter, Pelasker og andre urtidens folk i det sydlige Europa og Middelhavs-lannene.

Hvis så var, måtte jo disse Jenisei-Ostjaker kunne kreve mer enn almindelig opmerksomhet. Men selv om hypoteser som disse tør hvile på et svakt grunlag, så er da i all fall så meget sikkert, at disse Jenisei-Ostjaker er et høist interessant folk, som fortjener nærmere unnersøkelse enn de hittil har vært gjenstann for. Særlig da de synes å være i hurtig ut-døen, og deres samlede antal nu tør være så en 7—900, de når i all fall ikke 1000.

I sin interessante bok „Aus Sibirien", som jeg har med her ombord, fremholler dr. Radloff, at de jenisei-ostjakiske folk, eller Jeniseierne som han kalier dem, må tidligere ha hat en stor utbredelse sydover, og må ha bodd i Altai, og på nordsiden av Altai- og Sajan-fjellene. Han finner der f. eks. i strøket for elven Toms kilder, at tre fjerdedel av navnene paa elvene er jenisei-ostjakiske, og det kan alene forklares derved, at et folk som har talt deres, eller et nær beslektet sprog, har bodd der.

Radloff mener at det har vært det samme folk som de kinesiske historieskrivere omtaler som boende i dette strøk i det 7. årh., og som de kaller Bila eller Gelotsji. Ja, han mener at Kirgiserne, som Kineserne op til det 9. årh. kalte

Hakas1, også oprindelig var en beslektet stamme, med et be-

»

1 Dette folk kalte Kineserne også Kan-kuen eller Kien-kuen, og Ki-ko, og siden (i det 13. årh.) Ki-li-ki-sse (d. e. Kirgis).

slektet sprog, og alle disse folk beskrives av Kineserne som oprindelig blå-øiede og blonde av hårfarve.

Kirgiserne er først senere gått over til å anta tyrkisk-tatarisk sprog, og regnes nu til Tatarerne. Ved ingifte med omkringboende stammer kan også disse folk senere være blit mere eller mindre mørke og sorthårete.

For noen år siden har den finske sprogforsker G. J. Ram-stedt, på grunlag av Castréns optegnelser av Jenisei-Ostjake-nes sprog, fremholt, som det synes, vektige grunne for at dette sprog er en gren av den indo-kinesiske sprogstamme, og skulde være nærmest beslektet med tibetansk. Derved vilde vi få en vid utstrekning mot syd for disse folk, og det kunde også bringe mer forståelse av at de kinesiske historieskrivere først omtaler dem som hvite og u-tyrkiske av utseende.

De er for lokkende disse dunkle gåter fra folkenes urtid, deres vandringer og oprinnelse, ikke minst her i dette umådelige lann. Vi kan ikke løse dem, det er så rent for lite det vi kjenner. — Men der kommer vor blide, smilende Alexej og meller at maten står på bordet og venter — en melling altid like velkommen som matklokken på den største ocean-damper. Idag er det deilig stekt stør, som Alexej er en mester i.

Ved fem-tiden om eftermiddagen ankret vi i munningen av elven Kureika, hvor det var et oljelager for „Omul", og der måtte vi ta petroleum ombord.

Da vi gikk i lann, var det første syn som møtte os en tam vilgås, som sat ganske rolig på ett ben og så på os, og så labbet den opover til huset. Den var bragt til folkene her denne sommer av de infødte som hadde fanget den som liten. Den tok sig nu lange utflukter og fløi tvers over Jenisei til vestsiden, men kom altid tilbake til huset igjen. Den var så tam, at jeg siden så konen komme bærende in med den, og sat og kjelte og klappet den, og det syntes den å like godt.

Mens Vostrotin gikk til huset for å få en prat med folkene og drøfte de forskjellige forholl, søkte Loris-Melikov og jeg in i skogen.142

DUDINKA TIL KUREIKA

Det var vidunderlig å være i skogen igjen. Frodig bunn fast og tør å gå på, og med lyng av blåbær og skintryter, så vitt jeg kunde se; men ingen bær å øine; de var alle frosset bort i vår, ble det sagt. Det var flatt inover, og ikke råd å finne en eneste haug, hvor en kunde få litt syn utover skog-sletten. Ellers var det temmelig likt en skog der hjemme, og en glemmer mest at en enda er langt nord, noe så nær på polar-cirkelen eller litt søndenfor Bodøs bredde; vi er just på 66 Va ° n. br.

Det var meget bjerk, og få store nåle-trer å se; men mindre skjøt op overalt mellem bjerkene. Det var gran, temmelig lik vor gran; men med glattere bark på de unge grener; så var det lerke, og så et frodig, grønt tre, nærmest en furu, med lange nåler, lik busk-furuens. Det var denne såkalte sibiriske ceder, men som forresten er en furuart (Pinus cembra). Den skattes høit av de infødte, fordi konglenes frø er små nøtter, cedernøt-ter, som er gode å spise, og lenger syd samles det en mengde av dem hver høst, men da det kan være brysomt å klatre op i trerne, skal det ikke være ualmindelig å hugge dem ned for å samle konglene, og så la dem ligge. Skogen har jo som sagt intet verd her. Det er disse nøtter, som det også kommer en mengde av med Russerne til Finmarks-byene, og som der kalles Russe-nøtter.

Av disse tre-slag kunde vi in imellem treffe på enkelte trer så store som en god, stor tømmer-gran hjemme. Det var nok rester efter en større skog, som engang har vært, men vel er brent ned. — Ellers var det mest bare små-skog, med et myr-dråg her og der imellem; litt or var det, og så en slags silju nu og da mellem bjerkene.

Da vi kom tilbake mot huset så vi også nypetorns-busker med røde nyper. Det var frodig med høit gress på sine steder og alskens urter. Multer skulde det også være meget av; men heller ikke de hadde bær iår. Skogbunnen var i stor utstrekning dekket av de hvite visne hår av „revehaler" (equise-tum), som vokste høie og i stor mengde.kureika. forbinnelsen med verden 143

Da vi kom tilbake gjennem skogen, sto vi med ett ute på skrenten over elven. Skrenten var vokset over med den frodigste skog-vekst, og gule bjerker lutet utover sann-stupet langt unner. Det var rent som å komme ut av en urskog.

Som vi fulgte en sti langs skrenten tilbake mot huset, støtte vi uventet på to trekors som sto unner bjerkene ytterst på brottet. Det var to gamle graver her i skog-ensomheten; en vakker flekk var de lagt på, men for lenge, lenge siden, og de var nu nesten helt overgrodd og bortgjemt av bjerke-skogen.

På den ene graven lå restene av en gammel slede, som viser, at i all fall den grav var efter infødte, vel helst Jenisei-Ostjaker. Sledene settes på graven. Med dem skal nok de døde gjøre reisen til lannet hinsides. — Da vi gikk tilbake mot huset videre, støtte vi på to graver til, enda mere overgrodd av bjerk enn de første.

Folkene på dette sted ligger her bare om sommeren for å kjøpe fisk, som saltes, og de drar tilbake til Jeniseisk før vinteren. Mannen fortalte, at noen kilometer op Kureika-elven var det store mengder av gjess og enner nu i disse dager; de hadde holt på og samle sig til trekket sydover; men folkene hadde ikke tid til å tenke på dem, alle var så optatt med fisket. Der var også meget fugl i skogen, tiur, årfugl, og hjerpe, sa de.

Hundre kilometer op denne Kureika-elven var all den grafitt blit tatt som ble bragt med lekterne ned Jenisei til „Cor-rect". Det var nær på 30 ton, som var blit ført ned hit i to venninger av den Angarå-båten, som lå nede ved strannen. Det var meget grafitt deroppe; men den er ikke drevet, og dette i år ble tatt bare som en prøve.

Det er smått med forbinnelsen med verden i dette lannet. Mens vi satt der i stuen fortalte Vostrotin om da han kom hit for tretten år siden. Han reiste da opover Jenisei fra munningen, og møtte lengere nede politi-menn som reiste runt for å si til fiskerne, at de av dem, som sto i rullene som soldater enda, måtte straks reise til Jeniseisk og derfra til Krasnojarsk, for det var mobilisering. Vostrotin kunde ikke få vite hvorfor det var

mobilisering, det visste ikke politi-mennene, og han kunde ikke skjønne med hvem Ruslann lå i krig. Da han så endelig kom så langt som hit til Kureika, fikk han høre at tsaren var i krig med syv andre tsarer, og krigen gikk heldig for „vor tsar*. Hvem disse syv tsarer var kunde ingen gjøre rede for; men det var nu Angeleska1 og Franseska og så noen andre; mere fikk han ikke vite.

Da Vostrotin endelig nådde til henimot Jeniseisk, fikk han høre, at det var bokser-oprøret i Kina, som hadde ført til veb-net inskriden av stormaktene og til de forenedes marsj mot Peking. Det var jo riktig nok Engelskmenn og Franskmenn. Legges til Tysklann, Amerika, Italien, Japan, og Kina, så blir det syv.

Vostrotin var ikke kry av tilstannen i sit lann, hvad oplysning, og aviser, og åndelige forbinnelser angår. Til sammenligning tenkte han på, hvad som hente ham i Norge i 1899. Han hadde da vært på Murman-kysten i Alexandrovsk for å vente på admiral Makårov med Jermak, som ikke kom.

På tilbakeveien kom han til Hammerfest og på en spasertur utenfor byen gikk han in i en liten hytte for å få noe å drikke. Han traff bonnen eller fiskeren, som bodde der, og fikk riktig god melk.— Han spurte om nytt fra verden. Mannen, som kunde tale russisk, svarte at Dreyfus-processen var tatt op igjen, og han ga Vostrotin alle enkelthetene i sakens gang. Vostrotin fant forskjellen vel stor mellem denne fattige fiskeren i ødemarken i Norge, som stadig leste sine aviser og kjente enkelthetene i Dreyfus-processen og de velstående handelsmenn i Sibirien, som ikke engang visste hvem deres lann var i krig med, når de selv ble inkalt til fanene.

Her i Sibirien er det forresten ikke alene det, at det ikke er aviser; men om det var, så vilde bare en liten brøkdel av folkene kunne lese dem.

I stilhet grublet jeg på om de likevel taper så meget på dette som folk almindelig tror, tenk for alt det grumset 1 Dette var oprindelig betegnelsen for Englanns dronning, Victoria.EN GAMMEL GRAV PÅ ELVE-SK RENTEN VED KUREIKA (8. SEPT.BYEN VED SVJATO TROITSKIJ MONASTIR (lO. SEPT.)

KLOSTERKIRKEN I TROITSKIJ MONASTIR (lO. SEPT.)DEN FØRSTE ÅS

som de slipper for, og all den slimete politiken som de spares for å komme nær. Men jeg sa ikke det høit.

Vi hadde ikke gått langt ut fra munningen av Kureika neste morgen, før vi fikk så tett tåke, at vi måtte ankre. Vi kunde ikke se strannen like in for os. Det var ølrøik som kommer når dampene fra det varmere elve-vannet fortettes i den kollere luften. Så snart solen, efter noen timer, fikk mer makt, klarnet det igjen, og vi kunde gå videre, og ved middags-tider hadde vi det herligste vær med solskinn. — Vi så da i nord for os en blå skogkledd ås inne i lannet. Det måtte være nord for Kureika. Den var lav; men likevel var det da virkelig en ås, som hevet sig over sletten — den første, vi har sett på hele reisen op Jenisei, når da untas den lille haugen ved Dudinka.

Tirsdag 9. sept.IX. TROITSKIJ MONASTIR, OG VIDERE

SØREFTER

Troitskij Monastir, og Turukhånsk. — Tilbakegang. — Pristaven. — Den voktede skatt. — Røvere og plyndring. — Kloster-kirken. — Legenden om en helgen. — En reisende prest. — Te hos pristaven. — Skole. — Byen. — Politisk forvist. — Forbrydere i jord-huler. —Jenisei-Ostjakers telter. — Kanoer. — Mirojédikha og fast fjell. —

Politisk forviste på reise. — Lansbyer. — Måneskinn. — Skogen frodigere. — Vor los. — Jenisei-Ostjaker, deres ar

modslige liv.

Vi hadde håbet å nå Svjato Troitskij Monastir (d. e. den hellige trefoldighets kloster) den kvell, men måtte ankre for natten et stykke nordenfor. Det ble for mørkt til å gå.

Men neste morgen ved halv-ti-tiden nådde vi frem. På lang avstann kunde vi se den høie hvite klosterkirken med dens kupler lyse fra toppen av elve-bakken over skogen og det flate lann, og ved siden av løftet det grønne tak av et stort hus sig over skog-linjen. På nærmere holl så vi også en rekke lavere tre-hus omkring. Det var lansbyen.

For få år siden ble dette sted sete for administrationen i Turukhånsk distrikt, og det er så å si hovedstaden her. Det var tidligere i Turukhånsk; men dette sted lå uheldig til ved bi-elven Turukhån et stykke fra Jenisei, og således utenfor sam-fersels-linjen op og ned denne elv. Da derfor regjeringens bygninger der ble brent av røverne for noen år siden, fant man at leiligheten burde nyttes til å flytte til et høveligere sted;

Og valget falt da på lansbyen her ved dette gamle kjente kloster, hvor den store bi-elv Nedre Tungüska faller ut i Jenisei.

Men det var ikke alle av borgerne som billiget det valg, og likte å komme så nær geistligheten, har jeg forstått; for all grunnen omkring eies av klostret fra gammel tid, og også øene ute i elven, hvor det vokser meget og godt gress og er godt. beite. For å få bruke beitet og slå høiet, må folkene betale avgift til klostret, og kommer i avhengighets-forholl til det; selv om de kommer geistligheten og vel også himlen litt nærmere ved det, så liker nu de fleste like fullt å være fri, og derfor skal det være dem som heller vilde ha flyttet til lansbyen sønnenfor, med det lokkende navn Mirojédikha (d. e. de som spiser myrra) som ligger på fast fjell-grunn, og hvor det kunde lages en god liten havn, efter hvad det ble sagt mig.

Det er ellers underlig som det går. Turukhånsk ble grun-lagt da Mangaséja ble tatt og brent av Jurakene i 1662; og den ble så den viktigste by her nord med over 600 mennesker og et ganske viktig market. Så gikk den ned i verd efter 1822, da den ophørte å være by, og ble lansby. Så ble den ødelagt av de tyve røvere, og nu er hovedsetet flyttet hit, og det bygges nye hus. Hvor lenge skal det nu bli her?

Det synes ellers som det har vært sterk tilbakegang i hele denne nordlige del av dette lann. I 1727 skal det ha bodd 1500 Russere ved Jeniseis nedre løp, og efter et gammelt russisk kart fra 1745, av Jeniseis munning, som synes å være merkelig detaljert, skulde det ha vært en temmelig tett bebyggelse hele veien, særlig langs østre siden av Jenisei, fra Dudinka nordover, helt forbi Dickson-øen, og østover til munningen av Pjasina.

Efter Sidörovs oplysninger skulde det i 1824 ha vært 46 russiske boplasser nordenfor Turukhånsk, mens det da han skrev, i 1863, bare var 27. Og nu er det da vel enda ferre. Omkring 1830, sier Sidörov, gikk det 25 båter fra Jeniseisk til Turukhånsk, og 30 kjøbmenn drev handel der. De drev også stor handel med folkene inover tundraen, mellem Jenisei og Ana-

bara. Men nu, i 1863, sier han, går det bare to større båter og to mindre, fra Jeniseisk til Turukhansk, og handelen med tundraen er ganske ophørt.

Nu i vor tid er det vel en større fersel og livligere handel igjen, men det kan ingenting være sammenlignet med hvad det var engang i tiden. Dette må vel særlig skylles at pelsverks-handelen, som var så verdifull, er gått så meget tilbake, ved at det er blit fanget for meget.

Så snart vi hadde ankret gikk vi ilann. På strannen så jeg de første kråker i Sibirien. De fløi op med den samme flukt og temmelig nær samme „stemme" som vore kråker hjemme; men de var helt svarte. Kråker, det er vel tegn på civilisation det; langs elven hittil har vi bare hat selskap av måker, foruten gjess og enner.

Vi rettet straks vore skritt mot kirken, for der i nærheten skulde posthuset ligge, og der skulde det være brev. Forbi kirken nådde vi en lang tre-bygning som, efter hvad vi siden hørte, var klostrets, men ble midlertidig leiet av regjeringen. Der var posthuset, og der bodde også distriktets høieste em-bedsmann, politimesteren, eller vel rettere politiprefekten (pristav). Han er en slags guvernør for hele Turukhansk distrikt som rekker helt nord til Is-havet.

Brev var det ikke. Nyheter fra verden, senere enn dem vi bragte med os fra Norge, fikk vi heller ikke. Jeg fant ut lenge efter at da brevene var adressert til Turukhansk, så var de gått til den gamle byen ved bi-elven, hvor vi ikke kom, istedenfor hit til den nye. Og der lå de da stilferdig og ventet, mens vi sto her med bitter skuffelse.

Så måtte vi in på den andre siden gangen, og hilse på politiprefekten, eller pristaven, hr. Kibirov, en spakferdig, riktig snil og gosslig utseende mann, som tok meget venlig mot os. Det var ikke sneven å se av den ville grusomhet, som jo må finnes hos en så mektig mann i dette forbrydernes og de forvistes Sibirien. Han var fra Kaukasien, så Loris-Melikov fant en lansmann her også. Han var Ossetin (uttales Assetin)

og de er det villeste folk i Kaukasiens fjeltrakter, og er ofte nok røvere, fortalte Loris-Melikov; men denne så alt annet enn vill og røversk ut. Ossetinene er Tatarer (Tsjerkesser) og muhamedanere, men vor Ossetin her, og hans ossetinske frue var byfolk og kristne.

Vi kom ganske uventet; men straks gikk pristaven ut og fikk på sig full uniform med sabel, som han siden beholt på sig til vor ære, hele tiden til vi reiste videre.

Det merkeligste jeg så der var et nesten tomt rum ved siden av hans kontor, der sto det et jernskap, hvor regje-rings-pengene lå, og ved siden av det sto en Kosakk med gevær og sabel for å vokte skatten. Men han virket ikke netop skrekk-injagende denne vokteren; en svak og troskyldig utseende fyr, som riktignok fortalte os at han var efterkommer av de første Kosakker som hadde erobret lannet, og efter dem var det bare noen få igjen nu. En slik Kosakk står dagstøtt og henger ved siden av det skapet fra morgen til kvell. Det er efter det røvertoget for noen år siden, at denne skikken ble innført.

I samme rum langs den ene veggen lå det også opstablet en del kasser. De inneholder vodka, som er tatt hos ulovlige brennevins-handlere; men dette var nok bare en liten brøkdel av det som skulde vært tatt. — Som bekjent har regjeringen i Ruslann og Sibirien gitt sig monopol på å seige brennevin, og i Turukhånsk distriktet er all handel med brennevin forbutt for de infødtes skyll. — De russiske kjøbmenn har vistnok lov til å ta hjem en viss passelig mengde til eget bruk, men må ikke seige eller gi det til de infødte. Blir det funnet mer vodka hos en kjøbmann enn det er rimelig han selv kan bruke, blir det tatt fra ham. Men merkelig nok finner ikke litet brennevin veien til de infødte likevel, som vi flere ganger fikk se.

Det er ti Kosakker i denne byen. Men det er tyve politisk forviste og forbrydere. I hele Turukhånsk distrikt er det 90 politisk forviste, og bare siste år kom det tilsammen 35 poli-

tisk forviste og forbrydere, som ble forflyttet dit efter delvis utstått straff. Ti slike Kosakker syntes ikke å være noen overveldende styrke for å sette skrekk i disse folk; men ellers så de omtrent like fredelige og ufarlige ut alle sammen, både forviste og Kosakker og politi, så vitt jeg kunde skjønne; bare enkelte av disse løslatte forbryderne så ikke så hyggelige ut, og mange her er nok ikke så svært gla over den tilveksten til befolkningen. Derimot er de vell fornøid med de politisk forviste, for de er ofte bra og dyktige folk, som kan gjøre megen nytte.

Men ikke altid er det så fredelig som det nu så ut. Det beviser det røver-tog som jeg oftere har nevnt. Det var for en fem seks år siden at en del politisk forviste slo sig sammen lenger syd her mellem Turukhansk og Vörogovo, for å rømme fra Sibirien ved å røve sig frem. De var omkring tyve i tallet, som hadde skaffet sig våben på forskjellig vis. De hadde nok hørt om det amerikanske system med „hånds up", og så gikk de in i husene og tok hvad de fant. Satte folk sig til motverge, ble de drept. På den vis dro de nedefter Jenisei fra lansby til lansby og

plyndret. Det var i begynnelsen av vinteren, så de kjørte i sleder, med hester og ren, som de let skaffet sig uten å betale. Det var mest mat og penger de tok. — I lansbyen, her ved Troitskij Monastir, ble det drept en kjøbmann, og penger ble tatt. Da de nådde Turukhansk, bemegtiget de sig de offentlige bygninger, skjøt ned politi-prefekten og flere kjøbmenn, tok regjerings-kassen, som inneholt 30,000 rubel, og satte så ill på bygningene. Så dro de videre nedefter elven på samme vis til Dudinka. Derfra dro de med ren over tundraen mot Khåtanga og Anåbara, i den tanke å dra videre østefter gjennem Sibirien til Amerika.

Imens var ryktet om herje-toget nådd til generalguvernøren i Irkutsk, og han erklærte hele lannet i krigs-tilstand, og en stor avdeling soldater ble sennt nordover fra Krasnojarsk. Fra Dudinka satte en del av soldatene med ren inover tundraen efter flygtningene, og nådde dem igjen, før de hadde nåddKOSAKK SOM VOKTER REGJERINGS-PENGENE (10. SEPT.)FROKOST HOS PRISTAVEN OG HANS FRUE (lO. SEPT.) (Disse to sitter til høire, de to geistlige til venstre).

I GATEN I TROITSKIJ MONASTIR (10. SEPT.) Fra venstre: den tilreisende prest, Loris-Melikov, abbeden, telegraf-bestyrereirøver-tog. kloster-kirken

Khåtangas munning. Huset de var i, ble omringet, og det ble levert et formelig slag, som nok ente med at over halvparten av flygtningene ble skutt ned. Resten ble tatt til fange, og ble fort tilbake til Dudinka og sydefter Jenisei. På veien forsøkte noen av dem å flygte, men ble skutt før de rakk så langt; det var fem igjen, av de tyve, som ble ført levende til Krasno-jarsk, og der ble de hengt, så vitt jeg vet. Regjeringens 30,000 rubel og mere til ble nok også tatt vare på, og en del av dem skal ha funnet veien tilbake til sin kasse.

Men en kunde ikke tenke sig muligheten av slike krigerske utskeielser, når en sto i dette fredelige kontoret med denne snille mannen, som på den elskverdigste måte inbø os til å drikke et glass te hos ham og hans kone; teen skulde snart være ferdig.

Imens gikk vi ut for å se kloster-kirken. Der ble vi vell mottatt i kirke-døren av presten, eller rettere abbeden for klosteret. Han så meget hellig ut, hadde vakre blå øine, rett nese, en velformet munn. Det var et fulstendig kristus-hode, med tvedelt skjegg, og langt hår i lokker nedover skuldrene; men skjegg og hår var sort. Han viste os runt.

Det var store, lyse rum i kirken, med vakkert lys. Der hadde helgenen Vasilij Mangaseiskij (d. e. fra Mangaséja) sit gravsted. Kisten sto i det første store rum, da vi kom in. Vasilij var en mann fra Jaruslav guvernement i Ruslann, som var kommet til Mangaséja ved Tas og bodde der, og var også blit begravet der i det 17. årh. Men efter at byen var blit tatt og brent av de infødte Juraker i 1662, hadde, som det ble fortalt mig, munken Tikhon i klostret i Jeniseisk drømt en natt, at han måtte gå og hente denne hellige manns ben, og han dro avsted, grov ham op, og tok ham paa en ren-siede, førte ham over tundraen hit, og her blev så klostret bygget. Det må vel ha vært noen tid efter 1662.

Legenden om denne Vasilij Mangaseiskij er ellers den, at han i Mangaséjas glanstid var ansatt som handelsbetjent hos en av de rikeste kjøbmennene der i byen. Da han var en

from, og trofast, og retskaffen mann, hadde kjøbmannen overlatt ham tilsynet med hele sin eiendom. Da Vasilij en natt var ved fromessen i sin herres hus, traff det ham det uhell at tyver gjorde inbrudd i vare-boden, og dro avsted med en hel del av varene. — Kjøbmannen mistenkte Vasilij for å være delaktig i forbrydelsen, og overga ham i vojevodens henner, for at han skulle bli tvunget til tilståelse. — Ynglingen ble lagt på pinebenken, men da han ikke kunde tvinges til å avlegge falsk vidnesbyrd mot sig selv, så ga den forbitrede kjøb-mann ham et så sterkt slag i hode, at Vasilij sovnet av. Han ble da erklært for en forstokket synder, og hans lik ble uten ceremonier kastet ut på marken som rov for hunnene.

Men mer enn et halvt århundrede senere hente det under i Trefoldighets-klostret her, at grunleggeren av klostret,

Tikhon, en natt unner sin bønn hørte en guddommelig stemme, som bø ham å gå til det allerede da forlatte Mangaséja, og hente de jordiske levninger av den uretferdig drepte Vasilij, og bringe dem hit til klostrets helligdom. — Altid lydig mot herrens bud, ga Tikhon sig straks ivei, og tilbakela tilfots som pilgrim den lange, ukjente, ubante vei til Mangaséja. — Kommet dit, så han mitt på kalleste vinteren en grønn blomster-eng, og på den lå det, som det syntes ham, en netop insovnet yngling, hensunket i den yndigste drøm. Oldingen knelte ned ved siden av ynglingen, og ba en andektig bønn. — Så tok han den døde Vasilij i sine armer, og dro straks på hjemveien. Og med den dyrebare byrde vandret han i den strenge vinter-kulle over sne-viddene, men runt omkring sig så han ikke annet enn grønt gress, og duftende blomster. Uten mat, og uten hvile, gikk han mer enn tusen verst tilfots, og kjente ikke hverken sult eller trethet. — Hele vandringen tok ikke mer enn noen få dager, hvilket tilstrekkelig beviser at Vasilij hadde vært en hellig, og for Gud retferdig mann; og derfor blir han også nu av folk her omkring æret som en virkelig helgen, skjønt han enda ikke er blit lovformeligen kanonisert.

Vi så også en forferdelig jernklave der, som var til å bære

over skuldrene og låse runt brystet. Den hadde en uhyggelig tyngde, og var blit båret hele livet av Tikhon, grunleggeren av klostret; han har altså også vært en meget hellig mann. Om han bar jernklaven da han var avsted og hentet Vasilij Mangaseiskij, det tør jeg ikke påstå. — Et annet kostelig klenodie var en stor bibel, det nye testamente. Det var inbunnet i sølvbinn, med helgen-billeder og forsiringer i drevet ophøiet arbeide på utsiden. Det var en gave fra keiserinne Anna Iva-novna (død 1740).

Nu fortiden var det omkring tre eller fire munker og seks eller syv novicer her i klostret. De eier det meste av grunnen omkring, og gress-gangene på øene i elven utenfor; og dette er, som før nevnt, ikke så heldig for dem som nu kom flyttende hit for å slå sig ned.

Det var en prest på besøk her; han var missionær for Jakuter og Tunguser ved Eseiskoje Osero, en stor insjø, som ligger langt inne på tundraen bortimot Lena. Han var der hver vinter, men reiste ofte bort på besøk om sommeren, og nu opholt han sig her denne sommer. Han forsto ikke de infødtes mål og måtte tale til dem gjennem tolk.— Skjønt også han hadde langt hår og preste-kjole og preste-hatt, så så han ut til å kunne være like meget av denne verden, som den ånnen, abbeden, tilhørte himmelen. Han gjorde et sjeldent greit og praktisk intrykk. Han var ivrig i politikken, og til Vostrotins store giede var han liberal, og de to hadde meget å snakke om sammen.

Efter å ha sett kirken, bar det så tilbake til pristavens for å drikke et glass te sammen med geistligheten og bestyreren for telegraf-stationen der, som nu snart var ferdig. Det arbeides på linjen nordover fra Jeniseisk, og den er nu kommet i brukbar stann så langt som lansbyen Vörogovo, omtrent fire dagsreiser nord fra Jeniseisk. Men til vinteren vil den være ferdig hit, og den skal gå videre nordover like til Dudinka. Så blir også disse strøk snart trukket in unner telegrafens veldige makt.

Det glass te som pristaven og hans venlige frue vilde gi os viste sig snart å bli til en solid frokost med flere kolle retter og bakverk og het vin, og det var ikke så lett å gjøre rett og skjell for sig som gjest for en som netop kom fra frokosten ombord, og stillingen ble ikke lettere ved det, at gjesten ikke forsto en setning russisk, og vertsfolket ikke en setning av noe annet mål.

Det ble talt meget ved bordet, det var nok mest om sibiriske forholl, det var meget den langveisfarende prest, som førte ordet, han og Duma-medlemmet Vostrotin, og det var visst altsammen såre interessant, når en bare hadde skjønt noe av det; men det gikk på russisk. Det eneste jeg kunde gjøre var å fotografere selskapet.

Men tiden gikk, og vi kunde ikke drøie for lenge, vi måtte nytte dagen for å komme videre på vor reise. Så takket vi da for os, sa farvel til vore elskverdige vertsfolk, og fulgt av pristaven og de to geistlige, dro vi ut for å se byen og gjøre noen inkjøp, før vi gikk ombord igjen.

Skolen ved klostret måtte vi jo se. Det så ut til å være et velbygget varmt hus med lyse, renlige rum. Der var internat med ett rum for gutter og ett for piker; men skolen sto tom nu. Bare denne presten, som var på besøk, bodde der. — Der var ingen lærer for tiden; den siste hadde vært en politisk forvist, som hadde fått lov til å

unnervise i et parr måneter; men nu var det ingen å opdrive. — Vostrotin fortalte, at for noen år siden, var det seks skoler i Turukhånsk-distriktet, som har en utstrekning av en million kvadrat-verst, eller flere ganger Norge. Nu er det bare to skoler igjen.

Vi gikk gjennem byen. For en liten del var den en gammel lansby, som hadde ligget her ved klostret, med sin brede gate og sine låve koselige bonne-hus; men hele den nordre delen var nyrydning i skogen, og der ble det nu ført op regjeringsbygning, hospital, skole, og også doktor-bolig; men den var brent helt ned igjen for noen uker siden. Desuten var det bygget et stort kornmagasin, hvor det skal ligge 300,000 pud

(4 800,000 kilo) korn som en reserve for befolkningen. Enda var det ikke mer enn 3000 pud der.

Alle disse bygninger blir bygget for regjeringens regning, men det var en privat-mann, som hadde tatt dem på akkord. Som unnerarkitekt hadde han en politisk forvist, som var dømt til Sibirien for bestandig, og desuten hadde mistet all borger-rett; men om 10 år kunde han få sin borger-rett tilbake, for å begynne forfra påny. Han så dannet og meget tiltalende ut, og gikk med os et lengere stykke. — Loris-Melikov var forbauset over hvor godt de politisk forviste ble behandlet, som f. eks. denne mann ble da talt til og behandlet av de andre aldeles som et almindelig menneske; tilmed selveste pristaven, som vi gikk sammen med, talte til ham. Jeg fant nu ikke dette så merkelig, men så for lite av de politisk forviste i Sibirien til å ha noen sikker mening om hvordan de i almindelighet har det.

Det skulde ligge noen Jenisei-Ostjaker i telter nede på stran-nen. Dette var for mig det mest interessante og jeg skynte på for å komme dit ned. — På kanten av elve-bakken kom vi ned forbi en tre fire hytter eller halve huler, gravd ut i sann-bakken. Det var forbrydere, som bodde der midlertidig. De var blit benådet iår og henvist til denne kommune, hvor de fikk rettigheter som bønner, men kunde ikke gå utenfor Turukhansk distrikt. De hadde vært på „hårdt strafarbeide", og var nok grove forbrydere. — Den ene var hjemme. Pristaven gikk in og ba ham komme ut, så jeg kunde fotografere ham i døren til hans hule. Det var ikke meget rum derinne. Litt snekker-verktøi så jeg, så mannen kunde vel være snekker. — En lumsk, sortsmusket fyr, som ellers kunde se ut til litt av hvert. Det syntes å være en tvilsom fordel for en boplass å få økning på denne måten; særlig hvis det går ofte på, og det gjør det nok her i Sibirien, sier de.

I Ostjak-teltene, som lå like unner sann-bakken med disse hyttene, var det ingen manfolk hjemme. De var på sille-fiske. Bare to kjerringer og noen unger, som kom ut for å snakke med os. — De var tynt kledd, de fillete skjørtene flagret

i den sterke vinn, så de nakne ben syntes til ovenfor knerne og de fant det kalt å sta der og bli gjennemblåst, mens jeg fotograferte dem. — Inne i teltet sat de på sine korslagte ben og stekte fisk på pinner stukne på skrå i bakken ved siden av glørne. — Utenfor på strannen lå det en neverkano med hull i bunnen. Den var ganske liten, ikke større enn en Grønlanns-kajak. De sa, det var en Tungus-kano, som var kommet drivende ned elven. Ostjak-kanoene lages som regel ikke av never, men av en uthult trestamme. Det lå en god slik kano på noen tønner nede på strannen, som var lik hvad jeg hadde funnet hos Jurakene lenger nord.

Men vi hadde hast for å komme avsted nu; for vi skulde jo sørefter så fort som mulig. — Det gjalt da å finne fatt i Vostrotin; med sine politiker-interesser hadde han selvsagt meget å snakke med folk om for å få greie på for-hollene, han skal jo vareta lannets interesser på Dumaen, og var helt forsvunnet. Endelig — efter å ha vent tilbake og lett gjennem byen, fant vi ham da om ikke netop i templet, så ialfall i dypsindig tale med prestene og de skriftkloke.

Efter enda megen venten — efter å ha sagt farvel fire ganger, og efter at jeg unner min venten hadde fotografert den aller siste prat efter fjerde farvel — fikk jeg den glede å se ham rive sig løs og komme i båten. — Så var det et femte hjertelig farvel, og vi rodde ombord, lettet anker, og sto ut i Jenisei, mens de to geistlige med pristaven mellem sig gikk langsomt i solskinnet op over den lange strannen mot klosterkirken, tilbake til sit avstengte,

fredelige liv; — og som før lyste kirken med kupler og spir hvitt mot blå himmel høit over skogen, og vi så den enda langt borte.

Da motoren slo sig litt vrang, måtte vi stanse noen minutter på den andre siden elven. Der sto det noen never-telter på den flate sann-strannen, og jeg håbet å finne Jenisei-Ostjaker, men det var bare Russe-telter. I det ene teltet fant vi noen folk, som var kommet lenger sørfra, og som hadde ligget på fiske her en tid; men de hadde bare fått 10 pud (160 kg.) fisk.FRIGIT FORBRYDER I DØREN TIL SIN HULE, GRAVD IN I SAN N-BAKKEN

(10. SEPT.) Pristaven til høire.

•I'-NISEI-OSTJAKERS TELTER, AV NEVER, PÅ STRANNEN, MED FORBRYDERNES HYTTER GRAVD IN I SAN N-BAKKEN OVENFOR (lO. SEPT.)DEN FLATE SANN-STRANN PÅ VEST-SIDEN AV JENISEI, MED NEVER-TELTER

(10. SEPT.J

MTROJEDIKKA (lO. SEPT.) Elve-bredd av fast fjell.

Den almindelige mening er, at det er ikke lenger så meget fisk å få her i den øvre del av elven, siden det begynte å dra så mange på fiske til den nederste del, ned imot munningen. — De øvrige telter tilhørte folk over fra byen ved Monastir. De kom hit for å fiske; men det var ingen i teltene nu. Vostro-tin kjøpte noen vill-enner som en velkommen tilvekst til vort kjøkken. Disse Russere hadde skutt dem oppe i en elv, som renner ut i Jenisei og hvor det var mengder av dem netop på denne tid.

Sydefter var det det samme lanskap som før, de samme elve-bakkene, de samme fiater inover med den samme skogen, med enkelte nåletrer, som står op over løvskogen her og der, mens andre steder var nåleskogen mere sammenhengende, og den begynner å bli større med flere tømmer-trer enn lenger nord.

Ved lansbyen Mirojédikha på østsiden av Jenisei (på 65° 36' n. br.) var elvesiden dannet av fast fjell fra et godt stykke nordenfor og minst en fire kvartmil sydefter. Det var en gråblå bergart som syntes å være kalkholdig, efter det jeg kunde se i forbifarten ute fra vannet. Det merkelige ved dette faste fjellet er også her, at elveskrenten har temmelig nøie samme høide der som annensteds, både nordenfor og sønnenfor, hvor den er av sann og ler. Lannet inover var like flatt, hvad enten det faste fjell stakk op i dagen, eller det var dekket av løse lag. Jeg kunde ikke opdage noen hauger eller åser, ingen forskjell i det hele.

Ved Troitskij Monastir hadde jeg jo riktignok sett en lav, blå, skogkledd ås-rygg, langt borte inover langs Tunguska; og rimelig er det, at dette faste fjell her ved Mirojédikha har noen forbinnelse med denne ås-ryggen, og med berg-lannet langs Tunguska, hvor en ikke kommer så langt op før en treffer på stryk. Men hvordan skal en forklare sig dette helt flate lannet her nær elven, at det er like flatt, og har samme høide, enten en kommer over fast fjell eller løse lag? Er det en gammel aberations-flate, dannet av havet i den tiden disse løse lagene

ble avsatt? Men øverst er det vel for en del gamle elve-avlei-ringer. — Har det kan henne stått fersk-vann her, og har dette løse fjellet forvitret ned til fersk-vannets overflate, mens for-dypningene imellem er blit fylt op med elve-avleiringer? £n slik tilstann kan vanskelig ha vart lenge nok. — Eller skulde det kan henne, kunne tenkes at med den sterke forvitring så vil en rygg av løst fjell som stikker op over sletten, i tidenes løp forvitre ned til dennes nivå? Det er ikke trolig den skulde kunne bli så helt jevnet med sletten. — Vinnen kunde gjøre det, med sann-driften filer den i ørkenen det opstående bort og fyller fordypningene; men kan det ha vært slike forholl her? — Det er ikke godt å si noe om dette, når en ikke har fått gjort unnersøkelser i lann. Om det fantes fast fjell på den låve vestre siden av elven, tør jeg ikke si. Det så ikke ut til det.

Der var en rivende sterk strøm, så vi gjorde liten fremgang for motoren, så liten at to robåter som kom efter, kunde mest holle følge med os, for de kunde dra fordel av bakevjene inne i små-vikene.

Vi møtte en båt full av menn. Den kom drivende nedover strømmen. Makelig henslengt med benene utstrakt tvers over båten lå en mann og leste nok høit av en avis for de andre, som sat bak ham. Det sat også en mann ved årene og en atter ved styre-åren. — Da de kom forbi, stanset rors-karen, og alle stirret på os untagen han som leste, han bare løftet på hodet, vente det med et blikk over til vor kant og la sig igjen til rette for å lese videre. Hvad det var for spennende lekture var ikke godt å vite. — Det var politisk forviste, mente de andre, rimeligvis på vei til nærmeste lansby. Hvorav de visste at de måtte være politisk forviste, vet jeg ikke; var det kan henne det at i all fall en av dem kunde lese, og at de syntes så interessert av det som ble lest?

Kl. 9 var det helt mørkt, og vi ankret for natten. Det var stiv kuling, og det rev og slet i riggen. Innenfor os i skogkanten på toppen av elve-bakken lyste gjenskinnet av et bål

mellem stammene ut i den svarte natten. Det måtte være telegraf-arbeidere som lå i telt der med bål foran telt-åpningen«

Så underlig uforklarlig den suger slik en lysning bort i skogen. Jeg sat her på dekket, og så inover mot den; mens kulingen øket og pisket vannet mot siden av denne vesle skuten, og den husket mer og mer op og ned på denne veldige elven, som bukter sig nordefter gjennem det uendelige, flate skoglan-net, _ Dette ensformige innestengte livet ombord i så litet rum, gjør visst utålmodig, for sandelig sitter jeg ikke her og ønsker å se hvordan de ansiktene ser ut som stirrer in i den varmen der, se hvordan de karene har det, — lenges efter selv å ligge netop ved slikt et bål unner skog-susen, mens flammene fra svære kubber kaster dansende skygger opefter tre-stammene, og dagen svinner i en smal stripe unner skog-taket langt borte i vest, og natten synker tettere og tettere. — Å ja den skogen, og her er den større, mer endeløs enn alt en møtte av skog før, den uendelige taigä. Sandelig menneskene ble ikke skapt for å leve i byer.

Tidlig neste morgen bar det videre, men med stiv kuling imot, og det gikk langsomt frem mot strøm og vinn. Det samme lanskap altid, men med større skog. Det er blit mere gran, store tømmer-trer. På noen strekninger er nåleskogen brent og det er bare løvskog. — Her og der nordefter elven har vi hver dag sett større og mindre stabler med ved, lagt op i skogkanten på toppen av elve-bakken. Det er ved til dampbåtene, som, så snart de trenger det, legger in nær strannen og tar ved ombord til maskinen.

I formiddag så jeg en lav ås-rygg langt borte i sydøst; men ellers er det det samme flate lann som før; her og der kommer vi forbi en lansby. Vi ser også ofte hester inne på strannen og det merkes, at vi kommer lenger syd, og det blir noe mere folksomt.

Det er underlig med disse lansbyene, hvordan de er kommet og har øket, nesten uten at vi har merket det. Lengst nord var det bare et hus, eller en hus-klynge her og der langs

Torsdag 11. sept.

elve-bredden, hvor det bodde en kjøbmann, eller var en poststation. — Så ble det noen flere huser for hvert slikt sted men det var enda langt mellem boplassene. — Så øket tallet av husene, og de begynte å ordne sig langs en gate, intil de her er blit virkelige lansbyer, og avstannen mellem dem er også blit kortere. — De er alle sammen så temmelig lik hverandre. De låve, firkantede, og velstelte trehusene ligger på rad oppe på flaten langs skrenten, over elve-bakken. Alle har det samme stupet utenfor, ned til den flatere strannen unner, hvor garn henger på tørk, og båter ligger trukket op. Den største forskjellen mellem dem er enten de har kirke eller ikke, en kirke-by er selvsagt meget gjevere enn en stakkars "almindelig lansby.

Hvad de lever av disse folkene er ikke så godt å si. Mest er det vel fisket i elven, og så handel med de infødte særlig da pelsverk naturligvis, — så er det fedrift, og her og der også litt ren-holl. Men akerbruk er det enda ingenting av her.

Deilig mill kvell. Enda det er motvinn, kan en være uten yttertøi på dekket, og føie sig varm. Men vi er enda på 64° 40' n. br., det er altså lenger nord enn Namsos. Det synes ikke som Sibirien er så kalt som dets rykte; vistnok er vinteren kall; men sommeren kan være stekende het. — Det verste med sommeren er myggen; det er skyer av den, og så noen enda verre små stikke-fluer. Vostrotin sier at kuene blir magre av det og blir fetere om vinteren, når de står i kullen og må fores med høi, enn når de går på grønt gress i lag med myggen og fluene og bremsene om sommeren.

Men i himlens navn hvad er det for en gul brann som med ett lyser op i skog-kanten der i sydøst; det ser ut som skog-brann! — Å, det er jo bare månen som glir sakte op over elve-bakken, mens hver tretopp tegner sig skarpt mot den. Den kommer lengere frem, og senner os en skjelvende lys-stripe hit over vann-flaten. — Den er nær på full, den kommer helt op over det svarte skog-brynet. Så gulrød den skiven og den lys-stripen står mot det blå hvelvet og den blå

ann-flaten. Og slik en makt den har, hele rummet blir jo til

en nattens og ensomhetens vidunderlige drøm.--Ikke en

sky over hele himlen — bare noen mørke banker lavt i sydvest. Langs himmel-brynet i nordvest er det enda et dyprødt gjenskin av dagen; gjennem gulgrønt går det over i det bun-løse blå høiere op, som hvelver sig over os med hundred bleke stjerner. Langs horisonten i syd er det et violett lys-slør unner månen.

Av de taktfaste stempelslag drives vi frem sydefter, mens de aldrig hvilende, veldige vann-masser unner os ustanset glir gjennem rummet mot nord, og brer til alle sider sin mørke blå flate av moiré, kruset av vinn-bølger mellem de glatte strøm-øine, i ring efter ring utover, til de glir sammen der ute i mørket. Og så på begge sider elve-bakken og den svarte endeløse skogen.

Kl. 9 ankret vi unner den høie østre elve-bredden. Bortimot midnatt er månen gått ned. Himlen tindrer av tusen stjerner, med en sjelden glans. Det må vel være at atmosfæren er så tørr her mitt inne i det store kontinentet, som gjør himlen så dypblå, og stjernene så tindrende, og i slik en uendelighet som en ikke ser nær havet. Det er le, med blanksvart

vann her unner elve-bakken.--For en stilhet! En svak

brus der utefra er kanske bølge-skvalpen mot vestre strann, — og så en sakte sus inne over skogen. —

Tidlig om morgenen bærer det videre sørefter. Skogen er noe frodigere enn lengere nord, men fremdeles dette samme merkelige, at på østre side av elven har vi meget høiere, brattere elve-bakke, og stor nåleskog, med noe løvskog foran langs elve-kanten, mens den vestre bredden er lavere, og det er mere lang-grunnt utenfor, og det vokser mest bare løvskog på det låve lannet der. Det dypeste løpet følger nesten overalt her det østre lannet. Bare her og der, særlig hvor elven gjør bukt til høire, henner det jo at rennen kan ligge nær vestre bredd

stykke, og da er denne gjerne også noe brattere enn den østre.

Det er deilig solskins-vær. Jeg må beundre losen vor; han står der ved rattet og styrer fra morgen til kvell uten stans Jeg ser han får også maten sin in der i styre-huset. — Han ser snill og godlidelig ut, og hilser så blidt og smiler over hele fjeset, med et skøieragtig blink i de små øinene, når jeg kommer op på dekket om morgenen. — Det synes å være en gløgg og dugelig kar. — Jeg hadde slik lyst til å sette mig bort til ham og småprate med ham, og få høre om livet hans. Men så er det dette med sproget; det er fortvilende å reise i et lann hvor en ikke forstår, og ikke kan bli forstått.

Men Loris-Melikov og Vostrotin taler meget med ham. Han er Tatar fra Jeniseisk, og muhamedaner, og kan lese sin Koran på arabisk. Han har reist meget på alle kanter i denne del av Sibirien. Hans far var fisker her på Jenisei, og hadde sin egen båt som de dro op og ned elven med" på fiske, og han lærte tidlig dette farvann å kjenne. —

Desuten har han reist med kjøbmenn helt til Khåtanga og Anåbara. Han har også vært så langt som til Obdorsk. Av infødte har han vært mest med Tunguser, og kan fortelle mangt om deres seder og skikke. Han taler Tungusisk og flere infødte sprog.

På en vinter-reise med en kjøbmann, over tundraen langt nord, fikk han ved et løft den høire armen av ledd. Det var ingen der som skjønte å trekke den i ledd igjen, og ingen lege å nå til. — Han kom tilbake til Dudinka i hjelpeløs tilstann; armen var og ble av ledd, og av ledd er den enda. Den henger slapt ned, han kan ikke løfte den; men i tidens løp er han jo kommet så langt, at han kan bruke hånnen litt og bevege unnerarmen. — Sit arbeide som los, som mest er å styre, greier han med venstre armen; men hvad lidelser må ikke den mann ha hat, før smertene i skulder-leddet endelig litt efter litt ga sig. Det vil den vite som selv har prøvd en arm av ledd. Nu, sier han, gjør det ikke vont i den skulderen lenger; men gigt hadde han nok fått i den.

Om eftermiddagen, så ved femtiden, kom vi til en lav, flat sann-banke mitt i elven, den het Syrianski Pesök. På den stojenisei-ostjaker; kvinner utenfor teltet (syrianski pesok, 12. sept.)JEN ISKl-OSTJAKER,

BARN PA STHANNKN

(SYRIANSKI PKSOK, 12. SKPT.lJENISEI-OSTJAKER

det noen Jenisei-Ostjakers nevertelter, og da motoren måtte gjøres ren, stanset vi for natten. — Da vi kom ilann, fant vi bare kvinner og barn i teltene, og så en krøpling av en mann, halt og kroket, med binn om hodet på skrå over det ene øiet. Mennene var ute på fiske. Alle de voksne forsto russisk. Det var to eldre kvinner, som begge hadde spedbarn. Den ene hadde barnet i en komse, som hang inne i teltet og mest lignet en ophengt violinkasse. Det er den almindelige form hos disse Jenisei-Ostjakene.

Den yngre kvinne var temmelig mørk i huden, enten det nu var hudfarven eller mangel på vask. Ansiktet var kort og bredt med brede kinner, og et troskyldig tiltalende uttrykk. Hun hadde en grønn, lang kufte eller kjole, og barna hennes var også grønkledde. Det så ut til å være alt av samme stykke tøi. Da vi kom, dro hun avsted til teltet sit, som lå litt lenger borte, og stanset ikke, da vi talte til henne, enten det nu var at hun var redd os eller hvad. Hun måtte inhen-tes, og Loris-Melikov ga henne en av Lieds halsbånn med grønne glass-perler. Lied hadde kjøpt en hel del slik stas til de infødte, og hadde git os det med, for at vi kunde gjøre in-trykk med det. Hun ble stående med halsbånnet i hånnen og spurte bare, hvad hun skulde med det? Loris-Melikov forklarte henne, at det var til å bære om halsen. Om hun brø sig om det, fikk vi aldrig vite; men ialfall ble hun mere medgjørlig, og vi fikk nu tatt noen fotografier av kvinnene og barna og den verkbrudne mannen.

En fjerde kvinne kom også bærende med en unge fra et telt lengere borte. Vi vilde ha henne til å stanse for å få henne med på billedet; men hun for med ungen in i teltet, og alt vi ropte hjalp ikke. Efter en stunn kom hun til syne igjen rigget til med lurvete russiske klær og et tørklæ om hodet. Nu var hun ferdig til å fotograferes; men vi vilde heller hat henne som hun så ut før. — Det kom nu en eldre mann med t(3rkle om hodet, på den vis de gjerne bruker. Han hadde et høiere og smalere ansikt enn den første mann; men også

han så nokså verkbrudden ut. Endelig kom det en sterkbygget eldre mann med et godt kraftig ansikt som det syntes å være mere race i; og med ham kom det enda en kvinne. Han fortalte, at han var blinn. Hankjønnet syntes noe defekt på denne plassen.

Det syntes som det mest kunde være to ansikts-typer blant disse menneskene: et kort og bredt ansikt, mer typisk kort-skalle, og med kraftige kinnben, typen var mest utpreget hos den unge mørke kvinne, og også hos den første verkbrudne mann, og hos den sist komne større mann. — Så var det en ånnen noe høiere ansikts-type, med et mere arisk utseende, det var ansikter som vi ofte kan se dem hos os hjemme; det var den ene mannen og et parr av de eldre kvinner. Om disse skyltes blanning med Russere eller var oprindelige, tør jeg ikke si. Skulde det siste være tilfelle, måtte en tro at den ånnen mørkere type skyltes blanning med andre infødte stammer (?). De var alle mørkhårete, og jeg så ikke tegn til skråtstillete, mongolske øine.

På strannen lå det en kano, uthulet av en trestamme; men da treet ventelig ikke har vært stort nok, var kanoen forhøiet med et bord på hver side, som var gjort fast med trenagler. Den første verkbrudne mannen med binnet om hodet tilbø sig straks å gå ut i kanoen, så vi fikk se hvordan de rodde den.

Netop slik som vi her så med denne vesle kanoen kan det vel være menneskene har lært å bygge større båter og skib. Først satte de over elven på en trestamme, eller fler bunnet sammen, så fant de på å hule ut stammen med ill, for å gjøre den lettere, så den kunde bære mer, og var lettere å drive frem. Slike båter av uthulte trer bruktes også i Europa, f. eks. i det nordvestlige Germanien, på det romerske keiserdømmes tid og enda senere. — Men så ble de uthulte stammene for små, og de måtte feste bord til siden, slik som her, for å hindre vannet fra å skvette over. Bordene kunde enten bli festet med trenagler, eller også ble de sydd fast med vidjer eller trerøtter. Det viste sig å gjøre god tje-

neste, ja kunde tilmed gjøres tålig tett. De satte flere bord-ganger over hverandre på samme vis, — og dermed var båten, bygget av bord, opfunnet, og den gradvise utvikling videre til å bygge store skib ga sig selv.

Endelig kom det en båt med tre yngre menn, som så sunne ut; men en av dem så mest ut som et kvinfolk, og jeg trodde først han var det. En ånnen var også temmelig kvindelig å se på. De hadde vært på fiske og fangst; de hadde tre røier og en svær gjedde. Vostrotin vilde kjøpe en røi av den ene mannen; men han vilde ha den selv. Vi fikk da kjøpt en røi av den andre. Vi kjøpte også noe stør, som var fisket for en stunn siden, og frisk stør-kaviar, og desuten et jerve-skinn (for 10 rubel).

Fisket var det ellers dårlig med som overalt i denne delen av Jenisei. Det var ingen seld kommet enda. Det så ut som de nærmest led nød, disse folkene her, og armodslig kledd var de alle sammen. De fortalte vistnok at de nu holt ren; det er noe de er begynt med i den siste tid, for før kjente Jenisei-Ostjakene ikke ren-holl. Ellers fikk jeg et levende intrykk av hvilken usikker tilværelse slikt et fattig jeger- og fisker-folk i virkeligheten har. Slår fisket og jagten feil, som jo ofte nok kan henne, har de ingenting å falle tilbake på, uten da noe tørket fisk fra sommeren og litt mel fra kjøb-mannen, men det varer ikke lenge, og så, i dette tilfelle har de disse renene. Ellers er det den sikre hungers-nød, ofte nok sulter de ihjel.

De hadde tyve ren disse folkene her. Mens de lå på fiske, lot de dyrene gå løse i skogen et godt stykke derfra, og tok dem igjen om høsten. De trenger ikke pass, sa de, det var lett å finne dem igjen, og det var ingen vilren der til a trekke dem bort. Ulv var det heller ikke stort av.

Nu om sommeren, da det var fisk, skulde det jo være den letteste tiden å leve for dem. Men selv nu hadde de altså vanskeligheter; og så skulde de jo også tørke en del fisk, for å ha i nødsføll senere; men den varer nu aldrig lenge, —og så

om vinteren er de da for en stor del avhengige av hvad de kan finne av vilt i skogen. Får de en elg, kan de selvsagt leve høit i iang tid, ellers blir det vel helst rype, skogsfugl, og annet små-vilt nu og da en bjørn; når de er sultne, spiser de nok også både ulv og rev; men i dager kan de flakke om, disse jegerne i skogen, uten å kunne opdrive noenting å bringe hjem til et mat-tomt telt, hvor det er mange sultne munner som venter. Jagten på pelsverks-dyr skulde være det som ga dem mest mynt til å skaffe sig mat fra kjøbmannen i nærmeste lansby; men den er gått nedover, og har ikke kastet stort av sig i de senere år; siste vinter var ekornen så omtrent borte. Når så også fisket slår feil, blir det ikke meget til å betale kjøb-manen for mel og annet. Råd til å holle gode nett og vad har de heller ikke, så fisket blir usikkert. Støren må de fange med krok, men det er ikke noe sikkert og inbringende fiske. Nu på denne tiden syntes de å drive like meget fangst på skogs-fuglen som på fisken.

Loris-Melikov fikk skrevet ned en del ord av deres eiendommelige sprog; som før sagt, er det helt forskjellig fra alle andre sprog i Sibirien. — Da vi dro ombord fulgte de med i sine båter, for å få sin betaling for hvad vi hadde kjøpt, og for å glane på vor båt og alle greiene vore.

x. VERKHNE-IMBATSKOJE TIL SUMAROKOVA.

Båt trukket av hunner. — Verkhne-Imbåtskoje. — Kirken. — I måneskinn. — Hos presten. — Båt-skyss med

hunner. — Snare-fangst av storfugl. — Mirnaja i måneskinn. — Åser. — Skogen frodigere, også furu. — Sumarokova. — En drukken forsamling. — En hyggelig kjøbmann. — Jenisei-Ostjakene, deres liv og skjebne. — Besøker dem på strannen. — En sjaman. — Gammel religion. — Politisk forviste Kaukasiere.

Tidlig neste morgen bar det videre opefter samme elven, samme lannet, og det samme solskinsvær. Skogen ble merkbart frodigere, og vi begynte nu ofte å se nåleskog også på vestsiden av elven.

Da vi var kommet forbi en av lansbyene, fikk vi se en båt, som ble trukket langs strannen av hunner. Det var tre mann i båten. Den ene sat bak, og styrte med en åre båten klar av strannen, mens to hunner trasket langs vannkanten og trakk båten i en lang line. Det gikk ganske fort, og de holt mest følge efter os nokså langt, hunnene travet villig avsted og, som det syntes, vel fornøide, bare drevet ved tilrop. Dette er en almindelig fremkomst her, og det går ganske fort; på denne vis blir for en stor del posten ført mellem stationene opefter elven. Nedefter tar de gjerne hunnene op i båten, i all fall hvor strømmen er sterk. Med båt trukket av hunner regner en gjerne å kunne reise en 90 verst op elven uten å gi hunnene mat. Det går ikke så meget mot strømmen som en

kanske kunde tro, for tett inne langs strannen har en for det meste fordelen av bakevjen.

Om kveilen bortimot otte-tiden ankret vi ved lansbyen Verkhne-Imbåtskoje (på 63° 9' n. br.); for da „Omul* gitø nordover hadde folkene sett mange Jenisei-Ostjaker her, og dem vilde jeg gjerne se; jeg begynte å bli urolig for at vi kanske ikke skulde møte så mange fler av dem lenger syd. — Straks vi ankret kom det båter fra lann for å spørre de samme spørsmål: „Hvor er seiden?" og vi kunde ingen trøst gi. — Desverre var Ostjakene reist for få dager siden, og nu var det bare et parr telter med kvinfolk tilbake. Vi så det lyse fra dem i mørket på den andre side av den vesle elven, som renner ut her. Det var ingenting å gjøre ved det; vi fikk håbe på enda å treffe noen høiere op elven. — Det ble os fortalt, at det skulde være 6 båter, med flere familier i hver båt, omtrent tre verst lenger ned elven, der hvor vi kom fra; men det vilde jo koste tid å gå tilbake dit, og tid var ikke netop det, vi hadde god råd på, skulde vi håbe å nå Jeniseisk og Krasnojarsk til den bestemte dag.

Månen var kommet op, og vi tok en tur i lann til kirken, som med sine hvite murer, og kupler og spir hevet sig fantastisk oppe på den høie elvebakken mot den månelyse himmel, som et eventyr fra 1001 nat, her over de endeløse, tungsindige skogsletter ved Jenisei. — Vi gikk in i kirken og ble av en gutt ført ovenpå. Jeg mente, det måtte bære op på galleriet, hvor vi hørte en meget sterk sang; men vi kom in i et pent russisk kirkerum med en stor altertavle eller rettere alterveg med ikoner (d. e. russiske helgenbilleder) på forskjellige kanter. — Det var selve dette rummet sangen kom fra, og sandelig var den sterk, så det slet i trommehinnene. Det var en flokk menn og unge gutter, som hadde prøve for morgendagen, og så vitt jeg kunde skjønne gikk det mest ut på, hvem som kunde skrike høiest.

Presten, med langt hår og Kristus-ansikt som vanlig, kom venlig og preste-alvorlig mot os i sin lange blå kjortel. Hanpå jenisei. kapteinen og maskinisten på „omuls" dekk (13. sept.)K1RKHN I VBRKHNE-IMRÅTSKOJE, I MÅNESKIN kKVELLEN 13. SEPT.)I VERKHNE-IMBÅTSKOJE

var en sjelden vakker mann, med en høi panne, renskåren, vakker profil og rolige mille øine; han kunde godt være model for en Kristus i Leonardos Nadverd for alt det. Han fortalte, at dette var sommer-kirken, mens nedenunner i første etage var vinter-kirken, der var det varmere. — Mens vi talte sammen, var han så venlig å gå bak skilleveggen, hvor de sterke sangere sto skjult, og ba dem tie stille mens vi var der, og det var en velgjørende hvile for ørene. Han sa, at nu snart skulde det være barne-dåb, om vi ønsket å overvære ceremonien, den vilde ta en halv times tid. Vi så også den vesle tingesten, som skulde i vannet, og som ble båret av en meget tiltalende gudmor. Det syntes en underlig tid å ha barne-dåb på. Nu var da klokken over otte om kveilen, men det tas visst så eftersom det faller sig her i dette lann.

Jeg gikk imens ut i måneskinnet. En vidunderlig kvell! Det lyste koselig ut fra de låve trehus bortefter langs kanten av elvebakken, og på „promenaden" foran husene hørtes stemmer av folk, som gikk og drev i

måneskinnet. Som jeg gikk bortefter lød det med ett en vakker, kraftig manns-stemme ut fra trammen på neste hus, som lå i mørke. Det var en melodisk russisk sang, og det hørtes vidunderlig i den stille natt. Så stanset den, en dør ble smelt i, og stemmen var forsvunnet in i huset. Det var sikkert en politisk forvist. Loris-Melikov kom efter ut av kirken, og vi gikk litt bortefter veien. Det kom et ungt parr imøte med os. Jeg så hun rakte ham igjen hånnen, da de var forbi, og den bløte insmig-rende klangen i stemmen røbet, at flirt nok også trives på disse bredder. Loris-Melikov sa han kunde høre på accenten, at hun var Jødinne. Det var nok også politisk forviste, som trøstet sig i denne tilværelsen så godt de kunde. — Det kom et annet Parr, og Loris-Melikov fikk en prat med dem. De var fra Tomsk og var kommet hit som nygifte, mannen skulde gjøre en handels-reise. Men de var dårlig rustet, og så var de blit her siden. Hun var kokett, og vilde gjerne slå av en passiar,

og fortalte løst og fast, mens han sto der mer og mer sturen og utålmodig, og vilde ha henne med in i huset.

Da vi igjen kom in i kirken, var alt dåben forbi desverre saa vi fikk ikke se den; men istedenfor førte presten os neden-unner og viste os vinter-kirken, som var vel så praktfull som sommer-kirken ovenpå. Billedene i altertavlen var de almindelige av helgener, Jomfru Maria med barnet, osv. De var for største delen malt av en politisk forvist fra Krasnojarsk. Han må ha hat en viss ferdighet i å føre penselen, om det vel kanske var med lite originalitet.

Så gikk vi en tur gjennem byens gate i måneskinnet, fulgt av presten. Gaten hadde et slags fortaug av planker; men forresten var grunnen opttråkket av kuben, som hadde sunket dypt i leire og kumøkk, og gjorde, at det ikke var lett å gå, selv om det var tørt. — Vi fant en butik, og fikk gjort noen inkjøp til videre kompletering av vort stadig mangelfulle kjøk-ken-utstyr.

Jeg vilde gjerne ta et fotografi av gaten i måneskinn, men måtte for det eksponere en 10 minutter. Det var foran den vordende telegraf-station, et trehus som staten hadde leid for 240 rubel om året. — Mens jeg holt på med fotograferingen kom det en mann, som bodde i neste hus, og så på, og da han fikk høre, hvad jeg holt på med, påla han straks sin tante, som bodde i huset bortenfor telegraf-stationen, å holle ut lys for mig i vinduet, så jeg kunde se å fotografere, og det samme måtte hans kone gjøre i huset like overfor. Derfra kom det et kvinfolk i natdragt ut med et lys og holt på trammen, og flere kvinner kom fra forskjellige kanter for å hjelpe til. De trodde nok at på den vis skulde fotograferingen bli bedre. — Jeg gikk min vei fra dem, mens apparatet sto der åpent. Da jeg kom tilbake efter de 10 minutter for å lukke det igjen, var tanten også kommet utenfor huset, og der sto det tre kvinfolk på rad og lo, med lys i hennene, og trodde nok de skulde komme med på piaten; for de hadde stillet sig pent op arm i arm, men sto riktignok ikke stille.

Vi besøkte presten i hans hus. Han hadde før vært prest ved Khåtanga, og hadde også vært ved Anåbara. Men hans far hadde vært prest her på stedet, og nu var han også kommet hit. Han fortalte en hel del om folkene og livet her. Det hadde nylig vært mange Jenisei-Ostjaker på dette sted, for å få sine forsyninger for vinteren; men nu var de dradd hjemover til de trakter hvor de da holler til. Han fortalte også at den russiske reisende, Anutsjin, hadde vært her for å studere de infødte, og så hadde sist vinter den unge finske sprogmann, Donner, opholt sig her en tid for å studere Jenisei-Ostjakene og deres sprog. Dette var for mig av særlig interesse. Jeg visste at Donner, som jeg kjente, var reist for å studere Samojedenes sprog ved Obj, og det var gledelig å høre at han hadde nådd så langt som hit til dette folk, hvor han som sprogmann sikkerlig hadde kunnet gjøre meget av stort verd.

Efter å ha fått brød som gave av presten og hans elskverdige frue, dro vi da endelig igjen ombord i det vakre måneskinnet.

Samme lanskap sydefter, samme skog, men stadig frodigere og høiere, — og samme solskins-vær. Da jeg som sagt begynte for alvor å bli urolig for at vi ikke skulde få se flere Jenisei-Ostjaker sørefter, så stanset vi, da vi kom forbi noen never-telter om morgenen, og gikk ilann i håb om å finne noen infødte der; men teltene var

tomme, og det eneste levende vesen vi fant var en stør, som gikk i en liten opdemmet dam i san-nen, like ved strann-kanten.

Senere på formiddagen kom vi forbi en båt med folk og hunner som satte tvers over elven fra vestsiden. Straks de kom ilann på østre bredd ble hunnene sluppet på strannen med trekk-liner, og det bar efter os. I flere timer holt de så godt følge at vi kunde se dem bak os. — Her gikk det også en hel bøling med kuer inne på strannen. Det blir mer og mer folksomt her sydefter, kan en skjønne. Vi så også ofte hester på strannen, og kunde telle op til 30 i flokken. Engang så vi en flokk ren, minst en 30 dyr, som løp langs strann-kanten

foran os, men så til slutt forsvant in i skogen på vestsiden av os.

Av og til la jeg merke til noen små gjærer av tømmer og kvist, som var bygget fra strann-kanten op mot den bratte sann-skrenten unner skogen. På ett sted var det altid en åpning i gjæret. Jeg lurte lenge på hvad det kunde være, til jeg fant ut at det var for å fange fugl, mest tiur og røi, som ferdes langs strannen. I åpningen settes det snarer.

Om kveilen ankret vi ut for lansbyen Mirnaja (d. e. fredelig). Loris-Melikov og jeg tok en tur ilann i måneskinnet, så bortimot elve-tiden om natten, for å røre litt på benene. Hele lansbyen sov, ikke et lys å øine i noe vindu. Men så sov ikke bikjene; de holt et syndig leven, da vi kom drivende langs skrenten foran rekken av de låve koselige husene, som lå der med sine vakre inganger og vinduer i månelyset, og elve-flaten fløt bred og tyst der nedenunner i glitret. — Men menneskene syntes ikke å la sig forstyrre i sin søvn av den djevelske gjøing og uling i alle tonearter. Vi fant det likevel mest hensynsfullt å forlegge vor vandring til andre strøk, og dro nordefter in i bjerkeskogen, hvor de hvite stammene lyste.

En sti bar langt inigjennem. Det var hugget bjerkeved, som lå i stabler; men trerne var hugget mitt oppe på leggen. Jeg mente, de måtte være hugget på høi sne om vinteren; men nei, det var jo løv på de avhugne kvistene, som lå der. Jeg har aldrig sett slik stubbing i mit liv før. De gidder altså ikke bøie sig, når de hugger her, for de har jo hele skogen å ta av.

Her gikk også den nye telegrafen med stolper og tråd, som skulde forbinne disse øde skogtrakter med den store verden. Men forbinnelsen var der ikke nu. Den hadde vært der ivår, helt til Verkhne-Imbåtskoji her nordenfor; men så unner flom-tiden, da vannet i elven var så høit, hadde mastene på den ene dampbåten revet over tråden, som var spent over elven oppe ved strykene, et stykke høiere op. — Det var hugget en gate gjennem skogen for denne tynne tråden; men bjerkene

var også der hugget på samme vis høit op på leggen. Stubbene lyste i måneskinnet nordigjennem.

Maskinisten arbeidet utrettelig hele natten med motoren, som begynte å slå sig vrang. Mens vi gikk der inne ilann kunde vi høre hammer-slagene hans på stål, som klang lang ut i natte-stilheten. — Over på den andre siden elven skrek en ugle; og så var det stundom andre lyd, det måtte være lom.

Det begynte å bli noen låve skogkledde åsrygger på begge sider av elven videre sydefter nu. Efter rasene i skråningen ser det ut som åsene kunde være bygget op av løst materiale, sann og ler, lik elve-skrenten. Men grov en sig lenger in i dem, vilde en vel treffe på fastere fjell, og de dype løse lag utenpå er vel helst dannet ved den sterke forvitringen, som dekker alt her. — For mig ser det nærmest ut som at alle disse ryggene har temmelig nær samme flate høide ovenpå, og kan være levninger av et slette-lann, som er blit gjennemskåret og gravd ut av elver og bekker. Men det er ikke mulig å ha noen sikker mening om alt dette, når en ikke har tid til å komme ilann og få sett nærmere på det.

Skogen ble frodigere, og nåletrerne blir høiere efterhvert. Nu er også furuen kommet til, og lyser med gulrøde

stammer her og der mellem granene og cederne og lerketrerne. Det er merkelig så mange slag av trer som danner skogen her; enda det skulde være nåleskog, så lyser den helt gul av vissen bjerk og noe asp, med rød rogn imellem. Granen synes å være blit den mest fremherskende sammen med bjerken. Så er det blit mere lerketrer igjen; det var en stunn det var få av dem å se. Cederen er det ikke så mange av at den noensteds danner sammenhengende skog. Den står mest så her og der mellem de andre.

Av løvtrer er det foruten bjerk, mest asp, or, og så forskjellige viju- og pile-arter. Lerketrerne er også begynt å gulne; men ellers skylles skogens sterkt gule farve mest bjerken. Den er det meget av, også langt inne i lannet, så skogen er ganske

gul langs de låve, skogkledde åsene derinne. — Langs stran-nen, mest på de låve øene, er det her og der gress-voller, mellem viju- og pile-kjerr, og der står det stakker med høi. Det er altid underlig å se denne store skogen, som enda ingen verdi har, stå der ved siden av, og heller ikke her bygger de en låve.

Ut på kveilen lå det en vakker ø mitt i elven. Høie ranke nåletrer sto tett sammen, og dannet som en krone mitt ute i det blanke vannet. Solen gikk netop ned bak den mørke skogen i vest, og den lyste på tretoppene, og inover lannet i øst med de skogkledde, gull-flekkede ås-rygger langt borte. Her er det godt njelma-fiske, og derfor heter øen Njelmovoij Ostrov. Det fiskes også stør her.

Ved syv-tiden nådde vi Sumarökova, hvor vi skulde ta in petroleum. Det var liv på strannen der, da vi kom; mennesker gående hit og dit, rop og skrål; og langs den låve sann-strannen lå det mere enn tredive Ostjak-båter, med en skog av master bortefter. Det var et frydefullt syn; nu skulde vi da endelig få se nokk av disse folkene. — Her og der var det også noen never-telter in på strannen, som det lyste fra, og så enkelte åpne bål nede ved vann-kanten. Høit over hele denne brogede scenen lå lansbyens hus og kirken oppe på toppen av elve-bakken* i mørk silhuett mot aftenhimlen. — Larmen og skrålet steg efterhvert som vi kom nærmere. Det var lett å skjønne, at her hadde det vært fri bruk av vodka, og Russere og infødte syntes omtrent like drukne.

Da vi kom i lann, ble vi straks omringet av halvfulle og helfulle, ravende Jenisei-Ostjaker; men som var blide og i utrolig godt humør. — På bakken lå her og der drukne mennesker og brølte og rallet som døende dyr. Det var mest eldre kvin-folk, som jeg fant liggende mellem de ophengte garnene og lansbyens båter, som sto trukket op på lann. Eller de sat omtrent sanseløse støttet op mot en båt-kant. — Noen fikk med forsiktighet reist sig op på benene og vaklet et stykke bortover, men fait straks overenne igjen, og ble liggende. — Hvis

det tilfeldigvis var noen andre i nærheten, sto de rolig og så nå uten å gjøre noe. Jeg så unge jenter stå og snakke til disse gamle, som om ingenting var iveien med dem og det hele var en selvfølgelig ting.

Når den infødte først har fått litt i skallen, selger han hvad det skal være, for å få mere brennevin. Han er da som morfinisten, ja for en flaske vodka selger han igjen de varer som han netop har fått på borg hos kjøbmannen. Dette er det som mange samvittighetsløse folk, i denne delen av verden som annensteds, benytter sig av for å flå de infødte, og for denne djevelske drikken kan de ofte nok få lokket fra dem deres kostbarheter, mest gjeller det selvsagt om å få fatt i det verdifulle pelsverket, som de fanger om vinteren.

Det hele var et sørgelig syn, og vi gikk fra det op elvebakken mot lansbyen for å se inom til en kjøbmann, som Vostrotin kjente og som hadde sennt bud, om vi ikke vilde gjeste ham. — Husene var de samme lune, låve trebygninger, som i alle disse lansbyene. — Da vi kom in i den låve, koselige stue med de vanlige små vinduer, ble vi tatt imot av verten, en staut, godlidelig mann å se på, så omkring en otte og tredve år. Han ønsket os hjertelig velkommen, men holt en lengere tale til Vostrotin, og beklaget meget at han ikke hadde ventet os nu; han kunde da ikke tro annet enn at vi vilde komme med en av de store dampbåtene. Hadde han kunnet tenkt sig at vi kom nu med denne vesle båten, skulde han nok ha passet på ikke å være drukken når vi kom. — Dette var det høfligste jeg har oplevet, for en full mann å være; men det var umulig å merke noe på ham; han gikk så støtt

som en soldat og var bare tekkelig og elskverdig.

Vi hilste også på hans kone, og inne i det indre rum måtte vi smake på hendes nylagete kaviar, som var første-rangs. — Efter russisk gjestfri skikk måtte vi også selvsagt drikke te; fikk så kvellsmat, rugbrød-kake med inbakt fisk, som er en russisk nationalrett, og til det kaviar og salt-agurker, og så te med syltete, ville jordbær i.176

Mannen fortalte, at det var den merkelighet idag, at de imorgen skulde festligholle halvårs-dagen efter farens død. „Og da jeg er en rik mann, ser De/ sa han, „så har jeg inbutt hele lansbyen til å komme her imorgen. Det må komme hvem som vil, og hvis de ikke kommer, vil jeg ta det meget ille op." Til dette var det gjort store forberedelser med mat og drikke; og vi måtte sagtens smake på gjestebuds-kosten. Det var nok liksom en liten prøve-forestilling på festen, de hadde hat idag. — Mens vi sat der kom to av lansbyens fedre for å snakke med verten. Han ba sig unskylt, de hadde noen viktige ting å drøfte, og han gikk ut i det andre rummet med dem. Efter en stunn kom han tilbake; det vilde ikke gå med for handlingene, sa han, de hadde fått for meget brennevin i hodet, det fikk være med det til imorgen tidlig, når de så klarere.

Han fortalte os meget om Jenisei-Ostjakene. Det er et stakkars fattig og utdøende folk, mente han. De var alle i dyp gjell til kjøbmennene, op til 500 rubel hver, eller mere, og nu hadde de ikke vært istann til å betale stort av på gjellen de siste årene, for ekorn-fangsten hadde vært dårlig, dette året mest ingenting, — og fisket hadde heller ikke vært rart. På grunn av fattigdom var det også få av dem, om det var noen, som hadde skikkelige nett til fisket. — Hovedfeilen var brennevinet, mente han; hvis ikke trafikken med det kunde stoppes, så vilde det stadig gå nedover med dem, det var ikke til å ungå det. Vistnok var det jo forbutt å seige brennevin; men hvad hjelper det, når de far det like fullt.

De infødte var netop kommet for få dager siden med disse reise-båtene sine, for å gjøre inkjøp for vinteren, mest mel, som de får på borg mot å forplikte sig til å seige sine skinn til kjøpmannen, når de får dem. Han sa at de som regel er meget ærlige, og betaler sin gjell når de kan; men de hadde selv liten greie på hvor meget de skyllte. — „Og jeg vil si Dem, at jeg er ikke så uhederlig til kjøbmann å være. Når jeg spør en av Ostjakene, om han vet hvor meget gjell han har,

kan han svare, at det er vel 500 rubel; men jeg sier ham da, at han har bare 200 rubel i gjell."

På spørsmålet om hvad han mente var nødvendig for å redde Jenisei-Ostjakene fra unnergang, svarte han, at det eneste vilde være om regjeringen tok alt i sine henner og holt os kjøb-menn utenfor. Dette var åpen tale; men da mannen et øieblik gikk in i sideværelset, gikk konen efter ham. Da han og konen kom tilbake, fortalte han, at hun skjente på ham, fordi han sat og snakket så like ut til fremmete folk; men han sa os det nu som det var, like fullt han.

Han påsto at Jenisei-Ostjakene ikke var blannet med russeblod, for det hente omtrent aldrig at Russerne giftet sig med dem, og Ostjak-kvinnene vilde ikke ha løse forbinnelser med Russere, mente han, det hadde han selv hat erfaring for, da han var ung. Han var slett ikke en kar som var ille likt av jentene den gang, og han hadde foreslått forbinnelse med en Ostjak-pike; men hun vilde ikke, for hun var redd han vilde gi henne barn, sa hun. Hans kone sat ved bordet og hørte på, men syntes ikke å ha noen interesse for det, — det var jo også så lenge siden.

Men det var imens blit sent og vi måtte se til å komme ombord igjen. Vi sa vor meddelsomme og elskverdige vert og hans kone hjertelig takk for os og „da svidanie" (på gjensyn), og han på sin side bedyret igjen for Vostrotin hvor usigelig lei han var for at han hadde vært i slik en tilstann når han hadde et så ærefullt besøk; hadde han bare visst det før, skulde han nok sørget for å være edru. Det var det siste vi hørte fra ham, og)det var fåfengt for Vostrotin å si ham at han var bare tekkelig. — Da vi gikk ned til båten var alt stille, både i lansbyen og ombord i båtene, de sov rusen ut, både Russere og Jenisei-Ostjaker.

Det er noe usigelig tragisk ved en folke-skjebne som Jenisei-Ostjakenes. Tidligere sansynligvis det herskende

folk over store strekninger av dette lann sydover — på nordsiden, og vel sikkerlig også langt på sydsiden av Altai-fjellene. Nu er det

bare denne lille fattige, hurtig svinnende stammen igjen av dem langs Jenisei og noen av dens bi-elver, hvor de ernærer sig kummerlig ved en tvilsom og usikker fangst, som tilmed hvert år går tilbake. Således er en av deres store intektskilder før sobelen, nu så omtrent forsvunnet, og den russiske regjering inførerer derfor om kort tid helt forbud mot fangst av den. Over det klaget Jenisei-Ostjakene sig bittert, kan en skjønne, for det var å ta utkommet fra dem. Vistnok var det ikke mange de kunde fange, men det kunde da slenge en og ånnen om vinteren, og et slikt lite dyr betalte gjellen for lang tid. Men hvordan skulde de nu få den betalt? — Et folk som skal dø. —

I sin interessante bok om Ruslanns nordlige strøk, fremholt Sidörov den mening, at de forskjellige infødte stammers nedgang, og hungersnøden hos dem, er kommet efter 1805, da man begynte med korn-magasiner i Sibirien, og de infødte lærte å sette pris på brød. Før den tid spiste de bare kjøtt og fisk, og led ingen nød, mente han. Det kan vel være noe i det; deres livs-fornødenheter har steget, men ikke deres intekter. Ellers hadde han vel kan henne vel så megen rett, kjøbman-nen som vi snakket med her, når han mente at brennevinet hadde så stor en skyll i disse infødtes nedgang. Ved siden av sygdommer som er påført dem, ikke minst kjøns-sygdommer og farsottene, så er nok brennevinet deres verste fiende.

Regjeringen har, sikkert i den beste mening, forbutt salg av brennevin til infødte i hele Turukhånsk distrikt. Men hvad nytter det når ikke forbudet kan overholles. Ja, et slikt forbud kan tilmed virke omvent; det gjør brennevinet til en uforhols-messig verdifull vare, når en ikke kan seige det lovlig; og det kan da bli altfor fristende å bruke det til å opnå store fordele. I distriktet sønnenfor er det lovlig å seige brennevin, derfor står det der i lavere pris, og det kan visst ikke påvises at de infødte lider mere unner det; det blir ikke slik stas med det der, og så må de ikke av med så meget av sit for å få fatt i det.

Å stanse trafikken er ikke så lett, uten meget strenge for-holsregler. En av de kjøbmenn vi talte med på reisen, fortaltebrennevin, kjøbmenn og jenisei-ostjaker

åpent, at han selv hadde gitt de infødte brennevin, da de kom til lansbyen for å handle. „For, sa han, hadde ikke han gjort det så hadde en av de andre kjøbmennene gjort det, og jeg vilde ha tapt min handel, og han, den annen, vilde ha fanget in mine kunder, og fått krav på deres skinn til vinteren." Og så var nesten alle disse infødte i gjell til ham fra før, sa han, og da vilde han jo miste også sin betaling for den gamle gjellen. Nei det gjalt nok å holde dem varme med brennevin. — Ellers var det nå ikke så svært meget de fikk da. Han fortalte at når de kom til handels-stedet fikk de gjerne straks en omgang med brennevin til velkomst, og så, når handelen var ferdig, var det en ny omgang, og disse gangene ble de gjerne mere og mindre drukne, storslumpen av dem. Det var jo det som var gleden, og noen ble bortimot sanseløse, både menn og kvinner. Han hadde selv ofte foreslått å gi dem smørr isteden, sa han; men enda de er glad i smørr, ja kjøper det tilmed til vinter-forsyning, så vil de nu først og fremst ha brennevin da, det kunde ikke hjelpes det.

I dette forhollet mellem kjøbmannen og de infødte, som får kredit og altid er i gjell, er det stor likhet med forhollene slik som de var i nord-Norge før i tiden, da alle fiskerne var i gjell til handelsmannen, og som det også har vært på Islann. — Det er jo godt for fiskerne og jegerne, når de er i nød, at de har en handelsmann å ty til, for å få det de trenger, mot å betale når de kan. Men på den annen side er det lett å forstå, at folkene på den vis blir helt avhengig av kjøbmannen, og det er for ham fristende å benytte sig av det til egen fordel. Han får deres skinn og fisk for en pris som han delvis selv bestemmer, og han betaler dem med sine varer, som han også selv setter verdi på. Det skal være en ærlig sjel, som ikke nytter leiligheten til å skaffe sig fordel på begge kanter; og det er vel på den vis ofte mulig, at fiskeren og jegeren ikke får det for sin fangst som han skulde ha. Kommer så brennevinet til som hjelpemiddel på kjøbmannens side, blir forhollet mellem dem mer enn ulike.180

De er netop samlet her i Sumarökova de fleste avjenisei-Ostjakene, som fins i dette strøk. Det kunde vel være så bortimot et parr hundre av dem i disse båtene her. Det ble sagt, at den hele stamme av Jenisei-Ostjaker skulde være så omkring 700 alt i alt, men Donner skriver til mig at det skulde være omkring 900, og det tør vel være riktigere. — De lever langs Jenisei, og dens bi-elver nordover, fra dette strøk her, til nordenfor Turukhånsk. Men den dør hurtig ut, denne folkestamme.

Som nevnt må de ikke så langt tilbake i tiden ha vsert utbrett over store strekninger av Asien, og har vært delt i flere stammer. Av en av disse, de såkallte Kotter, fant Castrén før mitten av forrige århundrede bare 5 mann tilbake, som bodde ved Agul, en bi-elv til Kan, som faller ut i Jenisei.1 Andre beslektede stammer var på den tid helt forsvunnet, eller gått over til å bli Tyrker og Tatarer. Castrén mener at av Jenisei-Ostjakene var det på hans tid neppe tusen skattepliktige personer; med kvinner og barn skulde det altså bli flere gange mer; men det er ikke godt å vite hvor nøiaktig Castrén's tall er. Efter Sidörov's oplysninger skulde det i 1862 av Ost-jaker i Turukhånsk distrikt, efter de offentlige bøker være 888 mann, og 716 kvinner, men om disse Ostjaker er bare Jenisei-Ostjaker, eller om det dertil også kommer almindelige finske Ostjaker, har jeg ikke kunnet finne ut. Nu skulde de altså ha svunnet in til omkring 900 i alt. — Det er til å forstå at et slikt folk må lett dø ut, som lever i så nær berøring med de russiske kolonister, og som har en så usikker tilværelse, helt avhengig av fiske og jagt.

Da vi kom ombord, var det meget snakk om, hvad vi skulde gjøre neste morgen. Skulde vi, som losen vilde, gå kl. 4 for å komme forbi Osinovski-strykene i lyse, eller skulde vi ofre tre timer for å se litt av disse Ostjakene i edru tilstann. Det er

1 Den siste av Kotterne som talte sit eget sprog døde bare for omtr. 6 år siden, forteller hr. Kai Donner mig at han erfarte unner sin réise i Kans distrikt.

vel siste leiligheten vi får til å se noe av denne døende stammen. Valget var vanskelig; det gjalt å nå Krasnojarsk i tide, og strykene kunde ikke gås i mørke. Vi bestemte os likevel til å vente; men naturen gjorde det vanskelige valg lettere for os. Om morgenen kl. 5, da vi vilde stå op å gå i lann for å se om noen av de infødte var på benene, var det så tett skodde, at vi ikke kunde se strannen innenfor os engang, og det var ikke tale om å komme herfra på det første.

Vi la os til igjen, og gikk i lann så ved syv-tiden, da vi hørte det begynte å våkne litt liv der inne på strannen. Innenfor flere av båtene var det gjort op varme, hvor hver familie kokte te og frokost, og hvor alt flere var begynt å tørne ut og sat bortefter i grupper runt tekjelene og spiste. Det var enda mest kvinner å se; mennene kom ruslende ut av båtene efter, så litt efter litt, og dro sig bort til varmen og tekjelen. De var blit edru nu.

Disse båtene er overbygget med tak, dekket med never, så det var en kahytt å kalle, langs efter mestedelen av båten, og de syntes å ha en lun og god soveplass hele familien der-inne, omtrent som i et telt, bare lavere unner taket. Det må være noen riktig koselige reisebåter, og en kan nok ha det bra i de små husene. De er ganske flatbunnet disse båtene, og så har de en lang underlig snute foran, som rekker langt inover strannen, når de legger intil. Den er selvsagt beregnet på å slippe en noenlunde tørskodd i lann langs disse lang-grunne strannene. De har også et eget langangs-brett med uthugne trinn i, til å legge fra denne snuten in på sann-strannen, så de kan rekke langt in, selv om båten tar grunn et godt stykke ute.

Det intrykk jeg hadde fått av den første Jenisei-Ostjak jeg så, at de minnet om Tatere, holt sig for en del her også. Jeg fant flere ansikter, både menn og kvinner, som godt kunne være tater-ansikter. Men for det meste så de jo riktignok noe mindre europeiske ut. — Forresten så det ut som det hos flere av dem kunde være en sterk tilblanning av russisk blod.

Tirsdag 16. sept.

Dette syntes mest iøinefallende hos mange av mennene, hvor enkelte hadde helt brunt hår, og en to tre blondt,

eller i all fan brunlig skjegg. Men om dette skyltes blanning med Russere eller var mere oprindelig, kan en jo ikke være sikker på. Skulde dette folk fra først av ha vært et blondt folk, skulde en jo heller tro at de mange mørke av dem skyltes blanning med andre infødte stammer, kanske mest Tunguser og Samojeder-men dette kan være usikkert, — i all fall var de mørke i overveiende flertall. Skjeggveksten var hos flere av dem sterkere, enn en skulde vente hos et slikt asiatisk folk, selv om det nu ikke var så svært meget skjegg å se. Kvinnene så gjennem-gående mere asiatiske ut enn mennene. Flere av dem så ut til å være typiske kortskaller, men hadde ikke skrå øine.

Også her mente jeg å kunne skjelne flere ansikts-typer, særlig blant mennene. Mens noen ansigter var korte og brede, med forholsvis flat nese, og bred nedentil, så var det en ånnen type av ansikter som var høiere og smalere, med ganske skarp, mer langstrakt og smal nese, mer lik en vanlig Europeer. Når øienbrynene stundom trakk sig litt op utad, kunde det en enkelt gang gi øinene et litt skråtstillet utseende. Hvem av disse typer som skulde være den mest ekte og oprindelige for Jenisei-Ostjakene, er det vanskelig å si. Den første, korte og brede ansikts-type har mest likhet med de omkringboende folk, Tunguser på den ene siden, og Ostjaker på den ånnen, og Samojeder i nord. Den ånnen var mere eiendommelig, men den kunde vel tenkes å være mere blannet med Europeere, skjønt den heller ikke netop minnet om Russerne, og så var skjegg-veksten meget sparsommere. De aller fleste av begge typer var mørkhårete, ofte sorte, men ofte skar også håret i det brunlige; den utpreget kortskallede type har vel tilbøielighet til å være mørkest. Ansikts-farven, eller hud-farven, var hos dem alle lys, og ikke så gul, eller gulbrun som en f. eks. finner den hos Tungusene.

Ved en varme holt et kvinfolk på å koke grøt av noe mørkt rugmel med klumper i, som hun klemte ut med den

vesle velskapte hannen sin, og hadde opi grøten. Det så ut som noe slags avfalsmel. Det var til hunnene, sa hun, da vi spurte; det var jo aldeles som hunne-grøten der hjemme. — Ved siden av sat det en mann, som spiste frokost. Han hadde et langt ansikt med gråsprengt skjegg, og det syntes mig, som han måtte være en god del russe-blannet. Det var forresten flere av dem som hadde gråsprengt skjegg, som jo ellers ikke er almindelig blant de infødte. Vostrotin spurte ham, hvor meget gjell han hadde til kjøbmannen. Han svarte: 500 rubel, mens han puttet de små fiskene i munnen, og drakk teen. — Siste vinter hadde han bare fanget fire ekorn;[1] og av fisk hadde han bare fått tre pud (49 kg.) denne sommer. Dertil kom noen få elg-skinn i vinter. Det ble ikke stort til å betale gjellen med det. Andre svarte, at de hadde fått fire pud fisk, noen fem, og noen op til ti pud. Bare en hadde fått hundre pud (1638 kg.); men det var i noen bi-elver til Jenisei, og det var bare små fisk.

Forresten syntes de, trots fattigdom og mulig fremtidig nød, misundelsesverdig lykkelige og tilfredse; og nu gjorde de sig alle klar til å reise, så snart de hadde fått frokost. De hadde fått sine varer og sin rus, og nu bar det hjemover til skogene, hvor de holler til om vinteren. — Snart så vi dem også begynne å gjøre båtene klar, og det ble stor travlhet langs hele strannen. Ovenpå båtenes never-tak stuver de mange av sakene sine, og det holt nu kvinnene på med.

Mens vi sto og snakket med mannen med det lange skjeggete ansiktet, som sat med korslagte ben ved varmen og spiste, hørte vi uavladelig en monoton sang av en mann fra insiden av båten, som lå like ved. Da Vastrotin kikket in til ham og spurte om han var full enda, svarte han, at han var slett ikke full, men han bare sang, fordi han hadde den vanen. Han kom straks ruslende ut av båten, og satte sig ved varmen, og tente pipen sin, og var virkelig helt edru. — Snart kom det

1 Som før nevnt (s. 135) må denne merkelige mangel på ekorn skylles farsott på den, som også samtidig har rammet haren.

flere, en hel forsamling, fra de andre båtene og et telt i nærheten; det var en ti elve menn, foruten et parr kvinner og noen barn fra båten her. Det var mange gode typer mellem dem • de fleste var mørkhåret, og bare med et parr untagelser varde helt skjegløse, men det var jo også mest unge menn mens de skjeggete var eldre. — Det er

betegnende at det bare var menn som ruslet omkring slik og røkte, glante, og pratet, og ingenting bestilte, mens kvinnene arbeidet, først med å lage frokosten, og så med å gjøre båtene klar. Blant os er det vel helst damene som har ord for å hefte tiden bort med prek.

Vi dro videre til en ånnen kant av strannen lenger syd, hvor det lå mange båter, og Ostjakene sat inne på sannen runt te-kjelene, og spiste mitt imellem Russerne, som holt på med nettene sine for å gjøre sig klar til å gå ut på fiske. — Det var liv og røre. Ute på båtene var nu mest kvinfolkene ivrig igang med å gjøre alt seilklart. Tåken var også begynt å lette, og solen skinte klart over tåken. — En hel del kvinner og menn sat inne i et telt og spiste, og en fulstendig naken unge lå i en komse.

Her fortalte de os, at de hadde en virkelig sjaman blant sig. Da vi vilde se ham, ble han straks kalt ut fra en av båtene og leiet ved hånnen av en yngre mann; for han var helt blinn. Jo, han var sjaman, sa han, men det vilde ta tid å rigge sig til for å sjamäne for os og desuten måtte han ha et eget telt til det. Da det alt var blit nokså siktbart vær, kunde vi ikke vente lenge, vi måtte jo avsted. Men den lille sjamån-drakt kunde han nok få tid til, mente han. — Den ble hentet av hans medhjelper. De kostelige klenodier var opbe-vart i en liten firkantet trekasse, som så ut til å være nylaget, og var skåret ut med kors utvendig. — Så ble da han og trekassen ført til et eget telt, og der satte han sig med benene overkors og trekassen foran sig. — Sammen med en del unge Jenisei-Ostjaker stuvet vi os da også in i dette telt så godt vi kunde, og satte os ned på bakken.jenisei-ostjak med gråsprengt skjegg (16. sept.)

jenisei-ostjak, kvinne (16. sept.)

jenisei-ostjaker, menn og barn (sumarokova, 16. sept.)JENISEI-OSTJAKER, MENN O O HAKN (SUMAHÖKOVA, IO. SEPT.JJENISEI-OSTJAKISK NEVER-TELT PÅ JENISEIS FLATE VESTRE SANN-STRANN, MED HUSBÅT UTENFOR (14. SEPT.)

JENISEI-OSTJAKER (SUMARÖKOVA, 16. SEPT.) Mannen med det lange ansikt, omtalt side 183, sittende nederst til venstre.JKNISKI-OSTJAKKH SITTENDE ; RUSSERE STÅENDE TIL IICIIKH OO I HAKURUNNKN (SUMAHLiKOVA, I«. 8I!PT.)EN SJAMÅN

Skrinet ble nu høitidelig åpnet, og viste sig å inneholle en krone av kobber med et kors på, noe lik gamle konge-kroner fra middelalderen; men Vostrotin og Loris-Melikov sa siden, at det var en russisk brude-krone. Det var også en bryst-smekk med kors og ornamenter lik en messehagle, og det var tydelig nok en tarvelig efterligning. — Han satte kronen på hodet og tok bryst-smekken på. Så skulde forestillingen begynne. Men den blinne mann tidde med ett stille; og så sa han, at først måtte avgiften betales, en rubel for hver av os, ellers kunde han umulig sjamåne. Tre rubel ble betalt; han kjente på dem, og klingret med dem, for å være sikker på at de var riktige. Er det ikke merkelig at alle folks presteskap op gjennem tidene har hat så god forstann på mynten, de være hedninger eller kristne.

Så endelig var han ferdig; og med ett satte han i en underlig monoton sang med skjelvende stemme og tremulanter, mens han uavladelig gjorde korsets tegn, lik en russisk prest, og bukket sig forover; så løftet han ansiktet mot himlen, strakte armene opad og hevet stemmen som om han anropte himlens herre. Så bøide han hodet igjen forover mot jorden, og mumlet sakte, det var vel jordens ånder han besverget. — Han var i det hele en stor komediant, som efterlignet prestene så godt han kunde.

Men nu steg det. Han tok kronen av, satte den på medhjelperen, mens han satte sig selv op på det vesle treskrinet. Sangen ble sterkere, gestikulationen voldsommere; nu og da kom et omkved, eller hvad det var, som måtte gjentas av tilhørerne, eller kanske snarere var det som i kirken, at visse setninger uttaltes av hele menigheten. Snart steg tiet enda mer, han måtte høiere op, reiste sig i stående stilling, det var nok himlens herre han nu nærmet sig, og det begynte å komme noe vilskap i stemmen. Men så gjødde en hunn utenfor teltet. Han brøt tvert av, ble ganske stum, — satte sig ned, og mumlet så noe om at han var blit avbrutt av hunnen „og den er et urent dyr, fordi den spiser ekskrementer," sa han. Derfor måtte han nu186 VERKHNE-IMBÅTSKOJE TIL

begynne Forfra igjen. Og så gjentok den hele forestilling sig den samme monotone sang hele tiden, mens stemmen steg ble mere intrengende og skjelvende med flere og flere tremulanter.

Han begynte også å profetere; sa, at her var en utlenning i teltet, og så var det en, som sto tsaren nær (det måtte vel være Vostrotin som er medlem av Dumaen) og så en tredje, som var en listig fyr, som en måtte ta sig ivare for, — det skulde vel være Loris-Melikov, som er diplomat. Han meddelte os også, at det snart vilde komme en stor almindelig krig. Men vi hadde ikke tid til mere, vi måtte avsted.

Når han har den store sjamån-drakt på, var han utstyrt med figurer av bjørner og andre skogens dyr runt omkring sig; og når forestillingen drives lenge nok, hensetter virkelig sjamanen sig i fulstendig ekstase som også forplanter sig til tilhørerne i teltet, så de kan alle bli helt ville.

Om Jenisei-Ostjakenes religion sier Castrén, at om de enn er kristne, så tilber de tre mektige guddommer. Det er himlens gud, som de kaller Es, en unnerjordisk kvinnelig guddom, som heter Imlja, og så er det jordens gud, d. e. bjørnen. Om bjørnen har de den forestilling, at det er ikke noe dyr som alle andre, men at dyrehammen hos den bare er en forkledning som skjuler en menneskelig skapning og en guddommelig kraft og visdom. Samme forestilling, sier Castrén, er også almindelig hos Tungusene, Samojedene, og alle finske stammer, og vi kunde legge til, at det er den samme forestilling som går igjen i vore eventyr, hvor bjørnene ofte er prinser i dyreham, og i den almindelige folkelige forestilling, at bjørnen har ti manns styrke, og tolv manns vett. Jenisei-Ostjakene gjør også bjørnen til vokter for hele den unner-jordiske åndeverden, og den deler denne makt med Imlja, men begge synes å være unnerordnet den himmelske gud.

Sjamanene står selvsagt i særlig intimt forholl til disse over-og unnerjordiske makter som har gitt dem deres evne til å leke sygdommer, avverge onde ånder, og forutsi fremtiden; detjenisei-ostjakisk sjaman (samarökova, 16. sept.)

jenisei-ostjak (,16. sept.)

jenisei-ostjak, gutt (16. sept.)JHNISKI-OST.I AKHNHS HIIS-HÅTKK V K D STKANNKN (SUM ARÖKOVA, Ifl. SBPT.)POLITISK FORVISTE

er noe i likhet med signe-kjerringene hos os i Norge, som også er rester av gammel hedendom.

Imens var det klarnet av, og det var ingen tid å spille. Vi måtte ombord og avsted så fort vi kunde. — Flere av Ostjak-båtene var også seilklare. Det var malerisk å se dem stake sig ut fra strannen, mens morgentåken rullet bort fra lannet syd-efter, og solen lyste ned på tåken og det blanke vann bak dem. Det var liv og opbrudd overalt. Mange sto oppe på takene av båtene bortefter og fikk langet op saker som skulde stuves.

Loris-Melikov traff også her lansmenn, to politisk forviste Armeniere. Den ene av dem, en smed, var temmelig nær av samme type som han selv, og smeden fortalte ham, at pristaven (politiprefekten) i Turukhånsk var en snill mann, særlig mot Armeniere. Han sa også at de 15 rubel om måneten, som var til unnerholl, fikk de, selv om de arbeidet litt; men det gjorde de ikke i den lansbyen; for folkene der var så fattige, sa han, og det vilde bare være å ta arbeidet fra dem. — I alt var det seks forviste Kaukasiere her i Sumarökova. En flåkjeft av en kjøbmann vi traff dagen efter i Vörogovo mente ellers de var en plage for lannet disse politisk forviste. Det var nok ikke noe rart i at de ikke vilde arbeide; de som var i Sumarökova, hadde røvet sønnen hans for 700 rubel i kortspill, påsto han; men om det var sant, får være for det det er; lignet sønnen faren, kan jeg ikke tro annet enn at han hadde ærlig fortjent det.XI. FRA SUMAROKOVA TIL JENISEISK

Ås-rygger langs elven. — Gull-lannet. — Monastirskij-øen. — Osinovski-strykene. — Vinter-fiske av stør i strykene. — Arbeide på elve-bunnen ved kulle. — Vorogovo, første telegrafstation. — Ku-gjøssel uten verd i Sibirien. — Kan bare telegraferes med russiske bokstaver. — Tungus. — En tekkelig og en utekkelig kjøbmann. — Skog-romantikk. — Akerbruk og fedrift. — Stadig forskjell på vestre og østre bredd. — Lansby-systemet og

enkeltmanns-dyrkning. — Gjøsling og vekselbruk. — Bord skjæres med hånn-sag. — Naslmovo.—Telegraf, men fremdeles bare for russiske bokstaver. — Fåfeng jagt efter brød. — På grunn. — Kholmogörovo. — Støren. — Råtten fisk. —

Ankomst til Jeniseisk.

Kl. 10 fm. lettet vi anker og sto videre sørefter fra denne livlige markeds-plassen, hvor nu den ene Ostjak-båten efter den andre la ut fra lann. Snart vilde hele flåten dra mot sine skoger og overlate byen til å ture kjøbmannens halvårs-fest efter farens død. Står selve festen på høide med prøven kveilen før, må den bli livlig. — Nu gjalt det om hvor tidlig vi kunde nå strykene. Meget av dagen var gått; men motoren arbeidet bra, det var stille solskins-vær, og vi gjorde god fremgang.

De ås-ryggene, som vi lengere nord hadde sett inne i lannet øst for Jenisei, når her frem til elven; og syd for Sumarökova går de også over på vestsiden og følger langs elven sydefter, og lannet der stiger derfor bratt op til en uvant høide. Østsiden er her meget lavere og flatere; men også på den sidenjenisei-ostjakenes båter begynner å legge ut fra lann (sumarokova, 13. sept.)telegraf-station fn i vörogovo (17. sept.)

ved monastirskij, nær strykene (l6. sept.)GULL-LANN 189

strekker en ås-rygg sig sydover litt inne i lannet, og kommer frem til elven lengere syd, hvor denne gjør en tversving. Her blir igjen den venstre bredd lav, da ås-ryggen fra Sumarökova sydover går videre i sydlig retning in i lannet, og strekker sig vel over mot fjellene ved strykene sønnenfor.

Såvidt jeg kunde se på avstann, består disse ås-rygger for en del av løst materiale. På mange steder langs sidene var det store sanras; og små bekker hadde gravd ut dype renner eller små daler med friske ras nedover skråningene. Og det var bare sann og ler å øine overalt. Men dette er vel helst utenpå, og rimeligvis vilde en finne fast fjell, hvis en kom langt nok in i dem.

Vi kom forbi Podkåmennaja Tunguska (d. e. Tunguska nedenfor bergene), hvor gull-lannet begynner. Langs denne elv inover mot fjellene øst i lannet, og sydover på østsiden av Jenisei er de rikeste gull-strøk i denne del av Sibirien. Efter hvad Vostrotin, som selv har gull-miner, fortalte, ble det først funnet gull nær Angarå i 1838, og også lenger nord i førtiårene. Det går et sagn om at de første gull-korn ble funnet av infødte i kråsen på en tiur. — Det ble snart tilstrømning av folk, som kom for å vaske gull langs alle elvene. Først kom de fra Ural og så også fra Petersburg og Ruslann. I et distrikt skal det være virket ut 20,000 pud (320,000 kg.), i et annet 18,000 (288,000 kg.). Det er tilsammen 38,000 pud (608,000 kg.) gull i de to rikeste Jenisei-distrikter. Inpå halvparten av dette ble tatt i et lite strøk langs to små elver på nord- og sydsiden av vann-skillet mellem Pit-elven og Podkåmennaja Tunguska.

Det hadde både sine fordele og sine ulemper alt dette gullet for dette strøket. For lansbyene langs Jenisei i det strøk hvor gullet fantes i fjellene, var det selvsagt en stor intekts-kilde, al den avsetning de fikk til gull-vaskerne; mange av in-byggerne ble også selv gullmine-eiere, og rike folk, og det syntes da også på mange av disse lansbyene sørefter. Men prisen både på arbeids-kraft og på produkter steg, og det var alt annet enn til gavn for lansbyene langs elven nordenfor gull-190

strøket, i Turukhånsk distrikt, hvor de fikk liten eller ingen intekt av gull-minene, bare fordyrelsen av alt, som de trengte mens lite av det de kunde levere fikk høiere priser, det skulde da være at de kunde seige fisken med noe mere fordel. Det kan vel derfor tenkes at denne fordyrelse ved gull-vaskingen har gjort sit til nedgangen i den nordlige del av Turukhånsk distrikt.

Vi begynte å nærme os strykene nu, men det led alt mot kveilen. Det var vakre skogkledde øer opefter elven. Breddene så ut som en velstelt park med en blanning av løvtrer, mest bjerk, og de forskjellige nåletrer, og med så ren en skog-bunn at det var som en uvilkårlig så efter parkens grus-ganger derinne langs strannen unner trerne. — Så begynte det faste fjell i strannen på vestsiden, og så også på østsiden av elven, lerskifer i skrånende lag,

her og der med hvite årer. Det var bratte vannslitte fjellsider med skog opefter, aldeles som langs en elv der hjemme i Norge; og mitt i elven ovenfor lå det en høi bratt bergø, Monastirskij (klosterøen).

Åsene på begge sider elven må være fast fjell. De har en temmelig jevn høide, og synes å ligge i omtrent samme nivå som åsene av delvis løst materiale lenger nord. Åsene på østsiden er ganske flate ovenpå og synes å vise et bestemt nivå, som elven har skåret sin renne ned i. — Strømmen ble sterkere eftersom vi kom op mot strykene forbi Monastirskij, som lå mitt i løpet.

Og så åpnet kløften sig, og den veldige vann-masse kom glidende blank nedover bakken mot os. Et mektig syn! Det skummet av stryket forbi oddene, men ellers overalt blankt av farten, med hvirvler her og der, og strømøine av vann som skjøt op. Båten skalv i strømmen, som den arbeidet sig frem unner de skogkranste stupene.

Vi brukte bakevjene langs strannen mest mulig; men kommet forbi Monastirskij måtte vi tvers over stryket til den lille øen på den andre siden. Det bar på skrå over en veldig strømmende vann-masse. — Det tok alt på å mørkne. Over os tunge

truende skyer, som hang over de høie, svarte skogsidene, og så denne uimotståelige glidende vann-massen unner os. En følte å være mektige krefter i voll. På den andre siden av den lille øen i løpet gle vi in i roligere vann i en bakevje; men snart var vi mitt ute i strømmen igjen, til vi kom inunner lann helt på den andre siden av elven.

Kveilen ble stadig mørkere med de dypblå skyer over vesthimlen og med gløtt av solnedgangen imellem. Vann-massene strømmet stadig mektige og mørke forbi unner os. Det hele hadde en egen dyster velde. — Lengere oppe smalnet kløften, som elven brøt sig vei gjennem, og strykene ble påny mere rivende. Vi måtte pine os frem langs strannen. — Forbi dette sted kom vi igjen in i roligere vann og kunde gå et lengere stykke, til vi ved syv-tiden ankret for natten ved ennen av en liten sann-ø. — Inne fra strannen i øst for os lyste et bål. Det måtte vel være noen fiskere som lå der.

Mens vi gikk op den siste delen av strykene, før vi kom til denne øen, så vi mange hytter inne på lannet. Fiskerne ligger i dem om vinteren for å fange støren unner isen på de dype stedene i stryket, hvor det kan være over 60 meter dypt. Støren holler til der en stor del av vinteren.

Tidlig neste morgen gikk vi videre op strykene. Løpet var her merket med røde og hvite koster og større sjømerker opefter; for det var vanskelig seilas med mange grunner og stener.

Vostrotin forteller om hvordan de bruker den strenge vinterkulien her til å ta stener og banker bort fra elvebunnen. I den tykke isen på elven om vinteren graver de en vid fordypning; de må passe på ikke å gå så dypt at vannet bryter igjennem. Unner den avskavede isen fryser det nytt lag til neste dag, og ved nu daglig å skave passende meget is av, og la ny is dannes på unnersiden og på sidene, kan de komme dypere og dypere ned gjennem vannet, like til bunnen, og danner på den vis en sjakt nedigjennem, omgitt av tykke og tette vegger av is, hvori de kan arbeide bekvemt og tørt, og

ta op de stener og banker fra bunnen, som de måtte ønske Det synes en god måte å utnytte den ublide natur til sin fordel på.

Vostrotin forteller også at de bruker en noe lignende måte til at søke efter gull i elveleier, og i vått lenne. I elven kan de jo på den vis lett komme ned til bunnen, og ta prøver av lagene nedigjennem unner elven, for å se om de er gull-førende. I den våte grunn på siden av elvene gjør de det gjerne på den vis, at om vinteren når alt er frosset, gjør de op en varme på overflaten, som så smelter en del av unnerlaget. Det smeltede tar de vekk, gjør op ny varme, som så igjen smelter en del av unnerlaget, og slik holler de på nedigjennem, til de kommer så dypt de ønsker. Ved å gjøre en rekke slike huller ved siden av hverandre til passende dybde, kan en med lethet få et snitt

over en elvedal fra den ene siden til den ånnen, og over elven, for å se om der er gull-førende lag i noen dybde.

Det var en høstaktig morgen, med regnrusk og kall vinn, men utover dagen klarnet det og solen brøt sig igjennem idag også. — Denne dagen var det det merkelige i vente, at vi skulde nå den første forbinnelse med verden. Vi kunde regne ut, at vi måtte komme til Vörogovo om eftermiddagen, og der var det telegraf-station. Ventet det noe telegram der? — Ovenfor strykene ble elvesidene igjen lavere, og dannet av løse lag, mest sann som før, og lannet synes igjen å være nokså flatt.

Om eftermiddagen kom vi forbi en båt full av fiskegarn. I båten var det noen kvinner, og en mann sat atter og styrte, mens det inpå strannen gikk en mann og en hunn og trakk båten i en lang line mot strømmen. De hadde vært ute og prøvd fisket og var på hjemveien. — Lenger frem steg det blå røk op fra en rad med telter, som sto inne i noe høit pile-kjerrnærden flate sann-strannen, hvor det lå båter, og det var hengt op lange rekker med garn på tørk. Det hele så ut som en vill Indianer-leir tatt ut av Coopers romaner, og vi kunde bare vente å se Hjortedreper med langriflen sin, og de kjente

Indianer-høvdinger med ørnefjer i det svarte håret, komme ut gjennem pile-kjerret på strannen foran vigvammene. Men isteden så vi bare fredelige Russere sitte der og dovne sig i solen, mens båten, som ble trukket av mannen og hunnen, nådde frem til dem.

Langt borte så jeg alt de hvite murer og kupler av kirken i Vörogovo, høit over slettelannet og skogen. Hustakene av lansbyen kunde jeg også se i kikkerten. — Det gjalt nu å gjøre sig klar med de telegrammer som skulde sennes; for vi hadde ikke tid til å bie lenge. Vi måtte videre for å nå Jeniseisk innen den 21.

Så endelig ved fire-tiden ankret vi og kom i lann. Hovedveien fra strannen op til byen gikk, som vanlig i sibiriske Ians-byer, op over et berg av bare ku-gjøssel, som år efter år er feid ut over elvebakken fra byens gater, til den har fylt op en stor del av strannen. Gatene selv var også for meste delen bare gjøssel, som en synker dypt ned i, så snart en trår utenfor plankene, som er lagt langs sidene av gatene til å gå på. Især er de slemme, når det har regnet og de er opbløtte som idag. — Så langt som til å gjøsle jorden sin er den sibiriske bonne enda ikke nådd. Han tror at jorden tar skade av gjøssel. Og så langt som til å bygge fjøs, hvor en får samlet gjøs-selen, er han jo heller ikke kommet.' Derfor går kuene mest løse i gatene.

Straks vi kom op denne bakken traff Vostrotin selvsagt en kjenning, en kjøbmann, som hilste strålende på ham som en gammel venn. Han hadde et kraftig ansikt med lysebrunt skjegg, aldeles som en norsk bonne. Jeg hørte siden, at han var en av Vostrotins politiske ånns-frender, som hadde støttet hans valg. Han viste veien, drev kuene av gang-plankene for °s, og vi kom til den vesle telegraf-stationen, som også var posthus og sparebank.

En telegrafist i uniform møtte op ved skranken. Det var '"gen telegrammer til os! og så fikk en vel trøste sig med det gamle, at »ingen tidender er gode tidender", for det slemme

pleier altid å finne en fort nok. Men de kunde ikke ta imot telegrammer her, skrevet med vore almindelige latinske bok staver. De kunde bare klare de russiske. Altså var det umulig å få sent et telegram hjem til Norge, eller til noe annet sted utenfor Ruslann. Men til ingeniør Wourtzel kunde jeg j0 med mine gode venners hjelp, telegrafere på russisk, og få sagt at jeg håbet å nå Krasnojarsk innen den 25. september, og så kunde Vostrotin telegrafere til sin bror i Jeniseisk, og be ham derfra senne et telegram på et vest-europeisk sprog hjem til mine barn, og si at jeg enda var i live, og be dem telegrafere til Jeniseisk straks.

Til å vareta telegraferingen var det fire mann, som selvsagt alle var i uniform, i dette uniformenes lann. Men det var nok ikke så meget å telegrafere, lot det til; det skulde være kommet ett telegram på de to siste ukene, og så meget kunde vel fire mann klare. Det var nesten enda værre enn den norske telegrafstation på Spitsbergen i vinter-månetene, da den norske ståt, efter hvad jeg hørte der, tjente mer på å seige bikje-hvalper av stationens

siede-hunner, enn på å telegrafere. Vostrotin hadde også noen telegrammer å senne, og Loris-Meli-kov også, og de fikk mer å gjøre enn på mange måneter, disse fire telegraf-mennene nu.

Efter at vi hadde fått greid med dette, måtte Vostrotin selvsagt til sin ven kjøbmannen, og kjøpe en del matvarer. Han tok sig altid omhyggelig av vort kjøkken, og betraktet sig selv som vor vert i dette sit lann; og en god vert var han sandelig også. — Inne i kjøbmannens butikk traff jeg en drukken Tungus, som med sin gulere hudfarve skilte sig fra de infødte vi hittil hadde truffet. Han var tatovert i ansiktet. En halvmåneformet figur strakte sig fra de ytre øienkrokene nedover hver kinn. Det synes ellers å være en almindelig form hos Tungusene; Middendorff avbilder flere lignende tatoveringer. Det var ellers merkelig at vi ingen Tunguser hadde truffet på hele reisen, enda det er nok av dem i disse strøk; men forklaringen er at Tungusene er forholsvis velstående, og harVÖROGOVO. VEIEN FRA STRANNEN OP TIL BYEN GÅR OVER ET BERG AV GJØSSEL (>7. SEPT.)DRUKKEN TUNOUS I VÖROOOVO (17. SEPT.)

OMULS" KAPTEIN SPISER STØREN« RVOO-STWHNO HÅ " (JO. SK PT.JDEN FØRSTE TELEGRAF-STATION

ren som må passes; de holler derfor til inne i skogene, og driver ikke fiske ved elvene som de fattigere Jenisei-Ostjaker, som bare har sine hunner, koner, og barn, og få eiendele, som

de flytter om med.

Men vi måtte se å komme ombord igjen. Nede på strannen hadde en kjøbmann imens funnet Loris-Melikov, og hadde spurt ham hvorfor vi var inne og handlet hos den stakkaren, den andre kjøbmannen, som ingenting hadde, uten hvad han hadde stjålet fra ham. Han var den største mann der på stedet, sa han, og vi skulde ha kommet til ham. Det var den samme mann som snakket om de forviste i Sumarökova, og om at sønnen hans var plyndret av dem i kortspill. Vostrotin fortalte siden, at han hadde nylig slått sig ned der på stedet, og han var konservativ, mens den ånnen var frisinnet. Før vi reiste kom han roende ut til „Omul", for å gjøre os en foræring av en tørret fisk.

Mens vi ventet på folkene vore, som også var gått i lann for å senne telegrammer, kunde vi sitte her på dekket, og se på livet inne på strannen, hvor det litt efter litt hadde samlet sig en del menn, kvinner, og barn, for å se på os og båten vor, som jo var litt av en begivenhet i dette sikkerlig ikke altfor avvekslende liv. Det er tekkelige, troverdige typer mange av dem, og ikke få lyse, så forsåvidt kunde det godt ha vært ved en dampskibs-brygge inne i en fjordbygd i Norge.

Men der kommer sandelig den yngste uniformerte telegrafisten, og han har tid til å gå ut nu, da han har vore telegrammer. Men det har kanske ikke større hast med dem enn med så meget annet i dette lannet, og desuten så kan vel de tre andre også klare noe. Han slår sig sammen med noen piker som står der, og muntrer sig med dem. Så kommer en fyr til med en niste-skreppe og kjele. Det blir ivrig overlegning. De drar ned til en av båtene som ligger der; sakene bringes ut, og den gjøres klar. Det er greit nok at de skal ut på tur for kveilen, og natten med kan henne. De ler, og er så lyse og blide, så de skal nok ha det moro. Nu er de ferdige,

og legger fra lann, og det bærer avsted med telegrafisten ved styre-åren, og telegraf-stationen og vore telegrammer vil bare ha tre mann.

Så kom folkene vore tilbake, vi lettet anker, og dro videre så ved halvseks-tiden. Vi holt det gående lenge utover kveilen i det vakre måneskinnet og det gode været, for å komme lengst mulig, intil vi ankret kl. 10.

Natten var ganske stille, og vidunderlig skjønn. Et rum så stort og blått, vannet blankt som et blått speil, gjengir elvebredden med de store bjerkene. I øst for os løfter den svarte skogen sig op den bratte åsen, for å strekke sig in over de uendelige vidder. Den svømmer bort i det disete månelyset. En kjenner den ubrutte stilhet der inne i denne store skog-verden, hvor månen skinner dempet på skog-bunnen, trerne kaster dype skygger. Hvor underlig

det er at disse uendelige skog-vidder, med deres elver og infødte aldrig hadde den dragning for barne-fantasien som Amerikas urskoger med deres Rødhuder. Navne som Jeniséi, Léna, Angarå, Tungüska, Baikål, med deres Ostjaker, Tunguser, Jakuter hadde aldrig den klang for gutte-fantasien som Hudson-elven, Delaware, og de store sjøer, med deres Mohikanere, Delaware-Indianere, og Sioux-Indianere. Er det bare fordi Sibiriens skoger har savnet sin Cooper? Livet her kan da visst være like fantasifullt; og det lever enda.

Men liksom de store skoger med deres Rødhuder langs Hudson- og Delaware-elven forlengst er forsvunnet, og opdyrkede marker uten skjønhet, og med temmelig prosaiske farmere er kommet isteden, således vil også denne skog og disse infødte forsvinne. Om hundred, ja om femti år, er sikkert skogene borte, og de omflakkende jegere med deres telter og deres pelsjagt er ikke mere. Det hele er blit et trivielt flatt lann med dyrkede marker, lik de nordtyske sletter, men med rum for millioner av mennesker. Da vil vel også månen lyse som nu ned på Jeniseis stille strømmende flate, men denne store stilhet er borte. — Det er alt kom-SKOGEN. MULIGHET FOR LANBRUK

197

met et liv av et nytt slag i denne stilheten. Langt borte i skogenes ødemarker der i øst arbeides det i minene, for å finne dette almegtige metal av godt og ondt, som har bragt så mange mennesker lykke, men kanske enda flere ødeleggelse.

Det er kalt på dekket i natt. Seilene er stivfrosne og rimlagte for første gang på reisen. Det er høsten som kommer. Over elven i syd lyser det hvitt av en banke elve-tåke unner månen. Det er å frykte at den kommer tykk til imorgen tidlig igjen.

Tåken kom ikke, men regn isteden. Klokken 6 om morgenen bar det videre gjennem så omtrent det samme flate skogkledde lannet som før, nordenfor Sumarökova, bare at høiden av lannet skifter litt mere, med ganske låve hvelvete ås-rygger, Langs strannen ses det også flere og flere gress-marker, hvor det ligger høi i stakker.

Vi begynner så smått å komme sydover mot de akerdyrkende strøk nu, men det synes mig som det også langt nordover måtte være ypperlige betingelser for, om ikke netop akerbruk, så fedrift. Det er herlig dyp muljord, og hvis skogen ble ryddet, og lannet ble lagt unner plogen, måtte en kunne få god avling; foruten gresset trives nu rotfruktene godt nok langt nordover, og i all fall måtte nu lanbruk av den slags som vi har i vore fjell-daler kunne drives med stor fordel her, så sant de bare fikk ryddet lannet; men se der ligger vel vanskeligheten mest. Skogen har ingen verdi, eller så liten, at det ikke lønner sig å hugge den for tømmerets skyll. Som for-hollene nu er, er den og blir den en fiende, som må overvinnes for å skaffe gresmark, og plass til opdyrkning. Det er så meget arbeide med å få den ned og få røttene vekk, at det kan ha sin vanskelighet å få det til å lønne sig for den som gjør det, om enn altid efterslekten får nytte av det. Og særlig blir det vanskelig der hvor klimatet ikke er så gunstig at en kan så korn, og med engang få utbytte av det.

Torsdag 18. sept.198

FRA SUMARÖKOVA TIL JENISEISK

Skogen tilhører staten, og det er ingen vanskelighet med å få overlatt det en kan trenge til opdyrkning, eller til rydning Men en kan jo ikke vente at nybyggerne skal søke nord til disse strøkene, når de, ialfall til for få år siden, kunde få så nær sagt hvad de ønsket av den fruktbare jord lenger syd i det åpne gress- og steppe-Iannet, hvor det bare var å pløie, og jorden ga rik grøde unner den millere himmel. Men turen kommer nok til disse strøkene også, og særlig vil vel her fedriften, og meieridriften komme til å blomstre. — For et rikt lann, og for store muligheter i fremtiden!

Det er fulstendig høst blit med ett, fra det sommerlige vær vi hadde før — regnrusk og kall vinn. De store bjerker har alt mistet løvet, og spriker med nakne grener op mot den regntunge høstluften. Men vi er da bare såvitt forbi mitten av september. Det er vel bortimot en månet tidligere enn hjemme, og vi er på 60° n. br. eller samme breddegrad som Kristiania.

Der vi lå tilankers om kveilen, ved Jartsevo, fikk vi deilige tyttebær ombord, og så heggebær, som blir almindelig spist her i Sibirien. Ellers fins her meget ville bær, multer i mengde — men vi har ingen sett — bringebær, blåbær, jordbær. Ville rips og solbær skal fins tilmed langt nord; helt nordenfor Kuréika hørte jeg tale om dem, men så dem ikke.

Vi driver hardere og hardere på nu. Idag tidlig begynte de å gå ved halvfem-tiden. Det gjeller å nytte tiden, skal vi ha håb om å nå Jeniseisk søndag.

Fra vel 60° n. br. og sydefter har vi nu en bratt skogkledd ås av fast fjell langs østsiden av elven, mens vestsiden er ganske lav og består av løse lag. På den låve vestre bredden ligger også lansbyene. — Det er underlig, at her igjen treffer vi altså denne merkelige forsjel på høire og venstre side av elven. Det er ikke til å komme fra, at det skylles jord*rotationen, selv om her også det kommer til, at det virkelig må være forskjel i lagenes geologiske bygning i samme nivåer på begge sider av elven. Langs høire (østre) side begynner

fjell-lannet å stige op østover, mens lannet på vestre siden er flatt sann-lann med låve lang-grunne stranner. — Jeg forklarer mig det slik som at elven har flyttet sig østover mot høire over sann-slettene, til den støtte på fjellet, og så fløt den langs det, til den ned imot strykene ble nødt til å bryte sig vei tvers igjennem og bøie av mot høire, efter at den først hadde dannet en utvidning med mange øer. Selv om det kan se ut som at Jenisei i dette strøk følger en forkastnings-linje i fjell-lagene, hvor grunnen på vestsiden er sunket ned til et lavere nivå, mens fjell-grunnen er blit stående igjen som en „horst" på østsiden, så kan det altså skylles jord-rotationens avbøiende virkning at elven netop er kommet til å finne denne forkastnings-linje, idet den er blit stanset av den unner flyttingen østover.

Lenger syd, i strøket ved lansbyen Sergjeeva, er lannet igjen ganske flatt og lavt som lenger nord, og det var ingen ås-rygg å se på noen side her fra elven.

Vi er nu virkelig begynt å komme in i det korndyrkende lann, som brer sig over umådelige strekninger sydover, like in i Mongoliet. Men overalt er det lansby- eller mir-systemet, hvor folk bor sammen i disse små kommunene (mirene), og eier jorden i fellesskap, og markene som hver især skal dyrke, fordeles med kortere eller lengere mellemrum mellem lansbyens beboere, hvilket nok ofte ikke går av uten adskillig krangel og uenighet. Jeg kan ikke skjønne annet enn at dette system må hindre enhver høiere utvikling av akerbruket; for det er da vel greit, at når en mann eier selv sin jord, og vet at den skal bli hans for levetiden, og også bli hans barns, så har han en ganske ånnen lyst til å rydde og dyrke op, og utvikle jorden, enn når den tilhører en kommune, hvor han får tildelt sin teig, eller rettere sine mange sprette små-teiger, for noen år, eller selv om det var for mange.

Denne opfatning er da også nu blit den russiske regjerings. Øinene er blit fullt åpne for mir-systemets svakheter for opdyrkningen av lannet. En rekke love fra senere år gir bonnen

rett til ikke bare å kreve de teiger familien har brukt i en rekke av år som familie-eie, men ogsaa rett til å få teigene skiftet ut og samlet til en eiendoms-gård. Fremfor andre gjorde den tidligere minister Stolypin meget for å hjelpe på utviklingen i denne retning, med støtte av en lengst utbrett mening også blant de dyktigste av bønnene selv. I europeisk Rus-lann skiftes det nu årlig masser av tidligere fellesjord ut til eiendoms-gårder. At Stolypin har tatt sikte paa samme utvikling i Sibirien ser jeg av en inberetning fra ham efter hans reise der i 1910. Det som holler igjen er vel mest gammel vane; lansbyen og fellesskapet har den stor-russiske bonne med sig fra europeisk Ruslann, hvor det hviler på mange hundred-års utvikling. Det har hat, og kan vel enda ha, sine fordele å bo sammen; mangt arbeide kan utføres i fellesskap; kan henne er det mere unnerholning med det, livet blir ikke så ensomt. I hvert fall ligger det nu engang ikke enda, for de fleste russiske bønner å bo alene, hver på sin gård, slik som norske bønner. Og for Sibirien kommer det en ting til: i dette store lannet hvor så mangt folk flakker om, og ikke altid av de beste, kan det være så sin sak å bo på en ensom gård, en blir mere utsat for overfall og plyndring.

Men det er ikke vanskelig å se at det foregaar en stor forandring i dette, også i Sibirien, i de aller siste aarene. 1 1911 ble det delt ut lann-stykker til særeie til 255 familier; men i 1912 til 3354 familier, altsaa til nesten 13 ganger så mange; bevegelsen hadde tatt slik fart at i 1912 ble all den jord optatt som var maalt op til kolonisation for enkeltmans-gårder, og i januar 1913 var bare så meget ledig som var blit stukket ut til det bruk i slutten av 1912. Til dette kommer den rett som vi har hørt at også eldre kolonister nu har til å få jorden skiftet ut av felles-eiet i den mir de har vært medlem av, ifall de ønsker å gå over til eiendoms-gårder. Slik utskiftning pågår nu stadig på flere steder. I distriktene Jeniseisk og Kansk ble det således i 1912 skiftet ut 12,760 desja-tin (139 kv.km.) jord fra felles-eie til sær-gårder.

Men slik som det altsaa har vært, og enda mestendels er, med dette lansby- eller mir-systemet, så er det vel ikke til å undres på at det sibiriske lanbruk enda står på et barnlig stanpunkt. Bare dette med ku-gjøsselen, som også her i det korndyrkende lannet, ligger i berger, og danner likesom fest-nings-voller ut mot elven foran hver eneste lansby. Det er som det gjeller å verge sig med disse vollene mot kultur og fremskritt, som jo kan komme med ferselen nedefter elven.

Ellers har det nok sin grunn også dette at de ikke bruker gjøssel. Det er så meget plass her og så få folk, at det enda kan være nokk av ny jord å få, eller jord som har ligget brakk i lang tid, og som ikke trenger gjøssel. Bønnene pløier op det ubrukte gress-lannet, sår korn, og får rik avling de første årene. Men når det så efter noen tid, en fire fem aar eller mer, begynner å gi mindre avling, lar de det stykke ligge, og pløier op et nytt, hvor de går frem på samme vis. Det er rovdrift, men som sagt, det er enda jord nokk, og hvorfor skulde de så ikke drive på denne vis, mener de vel, den er jo letvint og billig.

Det er betegnende at i regjeringens hånnbok for kolonistene omtales at det foruten såkorn, og frø til kjøkken-have, også er gress-frø å få på oplags-stedene, for lanbruks-redskaper, som er oprettet for kolonistene på mange steder i Sibirien. Det utheves særlig sterkt at gress-såning er meget viktig overalt, og i steppe-strøkene er den tilmed nødvendig; der er det nemlig ikke tenkelig at jorden kan forbedres ved gjøsling, fordi gjøslen brukes til brensel, og det må derfor innføres et fornuftig vekselbruk med gress-såning, for å løse av kornet når jorden blir for mager. Men hvordan det forholler sig med gjøslen andre steder i Sibirien, nevnes ikke.

Som før nevnt, bygger de ikke låver for høiet; men hvad verre er, de bygger heller ikke fjøs for kuene. Det er bare en inhegnet gårds-plass, som kuene samles i for natten, og over den har de gjerne satt op et tak, for at beskytte dem mot regnet. Sidene er ofte åpne, men om vinteren blir det slått

op bord, for å ta av for den verste vinnen og sneføiken. Men det er så omtrent samme temperatur inne som ute, op båser for kuene er det heller ikke. Når en nu tenker på at temperaturen om vinteren kan være nede i en 40°, kanske 503 kulle, så synes det jo ikke å være en rimelig måte å holle kuer på. Tenk bare hvor meget overflødig for de må tygge j sig, for å holle varmen, og hvor lite melk de kan gi. jeg spurte hvordan de nu foret kuene på den visen, når de ikke hådde båser, så at hver ku fikk passe. Å, sa de, det var ingen sak. De bare kastet in til dem, og så kan hver ku spise så meget den vil. Det ble sagt mig, at de regnet almindelig at hestene spiste Vs pud (8 kilo) høi om dagen, og om vinteren mere enn ett pud (16 kilo), og en ku spiste så omtrent det samme, i all fall ikke mindre.

Det forteller også noe om forhollene her i lannet, at alle bord og planker skjæres med hånn. Selv Jeniseisk, med bortimot 12000 mennesker, og vel 1000 trehus, har ikke en sag, men alt skjæres også der med hånnkraft. Tenk hvad det daglig må trenges, bare av bord til alskens slag i slik en treby, og for et spill av menneske-kraft. Derimot har Krasnojarsk, med op imot 80000 inbyggere, som også for en stor del er tre-by, virkelig et parr sager, men selv der skjæres enda meget med hånnen. Jeg mente, at da måtte vel arbeids-kraften være usedvanlig billig her. Men nei, det var den ikke. Tvertom, den er høi, op til noen rubel om dagen. Det er gull-gravingen skyll i, at alle priser er gått op, og ikke minst arbeids-hjelpen. — Hvad kunde ikke bare en lokomobil, fyrt med ved og

sagflis, og en skarve cirkel-sag, utrette for vidundere i slikt et lann.

Ellers må det nok inrømmes at det gjøres meget for å utvikle dette lannet nu, og i de siste årene er det i mange måter blit meget bedre.

Ved halvti-tiden om kveilen ankret vi ved Nasi'movo, hvor det er telegraf-station. Vi gikk ilann for å spørre efter telegram. — Efter en del leten i måneskinnet langs efter Ians-byens lange hovedgate fant vi endelig en gammel rik gullmine-JENISEI, SET MOT SYD (19. SEPT.) Forskjellen mellem elvens høie østlige og låve vestlige bredd er iøinefallende.

PORT TIL ET SIBIRISK GÅRDSRUM (TANKHOI, 19. OKT.)

eiers fordums hus i en have innenfor en stor plankeport, en riktig herskaps-port, praktfullt forsiret med løver på de solide firkantede port-stolpene. Efter en stunns banken ble det åpnet for os. Det var virkelig telegram til Vostrotin, altså det første vi fikk; men senne telegram kunde jeg enda ikke; for heller ikke her klarte de almindelige latinske bokstaver. Med andre ord, det er ikke mulig å få telegrafert utenfor Ruslanns grenser; det kan vel ha sine fordele foruten å ha sit eget sprog også å ha sine egne bokstaver, som ingen andre skjønner, men sandelig om det er letvint, når en nu engang skal være en del av denne lille verden.

Vi skulde også ha noe brød; for det var nok ikke mere igjen ombord. Vi måtte dra på opdager-ferd for å finne noe. Men hele byen sov, bare hunnene var desto våknere, og holt en hunne-musik hvor vi kom frem, som litt efter litt forplantet sig til hele byen. Hos den første kjøbmann, vi forsøkte, måtte vi banke i lang tid på porten, før det endelig kom en mann og åpnet, så vi kom in i gårds-rummet. Han fikk så fatt i kjøbmannen, som måtte tørne ut av sin varme seng. Desverre kunde han ikke skaffe os noe brød; hans kone hadde vært syk, og det var ikke bakt brød på lang tid. — Så måtte vi langs hele byen igjen til den andre ennen, og prøve en ny kjøbmann, mens bikjene holt enda verre musik. Vi fant porten i måneskinnet, en stor praktfull port; for han eide nok gull-miner, mannen her. Den samme banken og den samme venten. Endelig fikk vi også her fatt i kjøbmannen; men desverre, brød fantes det ikke. Konen var bortreist, så vitt jeg skjønte. Enda et tredje sted ble det prøvd; da det ikke gikk bedre der, ga vi det op og dro ombord igjen; men manskapet vilde ha brød og dro igjen i lann for å ransake byen; også de vente tomhennte tilbake.

Fra skog-kanten sønnenfor byen hørte vi trekspill og kvinne-latter. Det var nok ungdommen, som holt til der. Nede ved strannen hørte vi pludder av noen gutter, som plasket i vannet °g lekte i måneskinnet i den sene natt, mens de andre sov.

Jeg våknet ved seks-tiden idag-tidlig ved at skuten krenget over til min side og noen av Loris-Melikovs flasker tumlet ned fulgt av et kart. Hvad i al verden var det? — Sjøgang kunde det da ikke være her, og vi ble jo liggende over på siden? Det kjentes som vi lå stille. — Jeg våknet helt vi måtte jo stå på grunn! riktig nu hørte jeg det gikk full fan atterover med maskinen, og jeg så tilmed vor trivelige kaptein som hadde sovet på sit grønne øre, klemme den runne maven sin mellem døren og bordet her for å komme op på dekk.

Ved å lempe atterover noen dunker med folkenes inkjøpte, nu snart råtne fisk, og så stikke fra forut med lange stenger, kom vi snart av igjen, og det var ikke mange minutene, vi mistet. Det var første gangen, de hadde vært på grunn i de fire årene han hadde vært her ombord, sa kapteinen. Men det var nu ikke formedelst noen hans fortjeneste; for trods de fire år kjente han enda ikke løpet og grunnene i denne elven. — Det var gått til på den vis at losen skulde tenne en cigarett, og da det var vinn, måtte han snu sig om for å rive av fyr-stikken, og imens rente skuten in på sanbanken på lansiden.

Om formiddagen stoppet vi litt ved Kholmogörovo for å få det brød til manskapet, som ikke var til å opdrive i Nasimovo. Her fikk vi også stør, og frisk kaviar. Så kom det en båt op på siden med vann-meloner fra Minusinsk

distriktet. Vi kommer nok sydover mot fruktbarere strøk nu, kan en merke.

Vi så dem ta støren op av en flytende fiske-brønn, hvor de holles gående, ofte mange dager. De er store trekasser med sprinkler lik dem vi bruker i Norge, og de ligger forankret ute i elven. En mann fisket op med en svær kjeks, snart en fisk, snart en ånnen, unnersøkte dem, og vilde han ikke ha dem, slapp han dem igjen uten å ense de store hullene i dem efter kjeksen. Slik holt han på, til han fant den rette størrelsen. Så ble størene bunnet sammen med hale og hode og båret op for å veies, og så ombord, hvor de ble lagt på dekket, og levde der enda dagen efter. — De er tålmodige dyr, og de blir behandlet som død fisk. Meget liv synes det nu

ikke å være i dem heller da, selv når de går i elven; men det som er, er altså seigt, og holler lenge ved. — Vostrotin forteller, at de fra Jeniseisk ofte senner stør til sine venner helt i Minusinsk. De stopper fugtig mes eller drev i gjelle-hullene og fisken kan leve op til en uke, sa han. Det er som håkjerringene på Is-havet, som jeg har sett ligge på isen og være levende efter mange dager, selv om de er blit skåret op.

Merkelig, så meget de får ut av denne fisken, først er det da kaviaren, så kjøttet, som anses for en delikatesse, både ferskt og saltet og tørret. Det er meget gult fett på den, og slik tørret stør er fetere enn den feteste røkelaks. Så er det ryg-strengen, som kan spises rå, men som også tørres, skjæres op i små stykker som store gryn, og brukes meget i inbakte fiskekaker, med fisk inni og brød-deig utenom, den national-rett som vi fikk i Sumarökova; og de er merkelig gode disse store gryn, som sveller i kokingen og ligner store sagogryn.

Det ble travelhet ombord nu med å ta vare på all den nye fisken. Den ble skåret op, og renset, vasket og stelt, og så saltet, det som da ikke skulde brukes ferskt. Men ellers hadde folkene også et nokså trist arbeide nu. All den seiden de hadde kjøpt ved Levinski Pesok nord for Dudinka, hadde råtnet for dem, og måtte kastes. Det var kapteinen som først hadde kjøpt den til salting, men skjønte ikke behandlingen, og da den begynte å bli bedervet hadde han solgt alt sammen til folkene, som gjerne vilde ha den, og saltet den om-igjen. Men nu var den helt ødelagt. De måtte vaske den og gå igjennem hele slumpen, men det ente med at mesteparten ble kastet overbord, som ubrukelig selv for dem. Som det er vel kjent, liker ikke Russerne å salte fisken meget, og deres saltete fisk er gjerne mere eller mindre sur, og visst ofte alt annet enn sunn mat. Jeg skulde tro at den skjørbuk, som så ofte forekommer blant dem, skriver sig for en stor del fra denne dårlige, saltete fisken.

Høstværet er igjen forsvunnet, og det er deilig solskinn og mi,t- Jeg kan sitte på dekket og skrive, mens elve-bredden

glir forbi i sin gylne prakt. Det er sandelig ikke det kalle Sibirien jeg har lest om, dette, og nu er det altså efter mitten av september.

Vi holt det gående langt utover kveilen, for å kunne nå Jeniseisk så tidlig som mulig neste dagen. Det er mørkt overskyet; men månen står bakom, og vi kan skimte elve-flaten forover og finne veien, mens skogen står svart på begge sider Vor gode los er like ivrig efter å komme frem som vi. Det var ved halvelve-tiden, at vi til slutt måtte ankre; men nu hadde vi bare 60 verst igjen til Jeniseisk, og selv om strømmen er stri her, så kan vi være sikre på å nå frem ut på dagen imorgen.

I grålysningen var vi på farten igjen op mot strømmen. Lannet var flatt, men vi så åser inover på østre siden av elven.

— Endelig nærmet vi os da den store by, og ved ett-tiden kunde vi se tårne langt borte, og efterhvert som vi kom nærmere steg mange hvite kirkers kupler og spir høit over elve-flaten og sletten, grønne, og strålende av gull. Hvor mange kirker vet jeg ikke, men jeg så da vel minst 12 eller 13. Byen ellers er mest låve trehus med noen få høiere hvite murhus imellem.

Men nu så vi i kikkerten, at det var mange mennesker på promenaden langs strannen og nede ved bryggene. Var det bare søndagsfolk som var ute og spaserte? Men det var jo helt svart? Skulde det være os, de ventet på? Visste de, vi kom? Jeg fikk med ett mistanke til Vostrotin, kanske hadde han vært ute og telegrafert; han syntes så ivrig med kikkerten.

— Den vesle „Omul" arbeidet sig iherdig og ustanselig op mot strømmen, som renner med en tre knops fart her, og ved halvtre-tiden gie vi endelig in til den lekteren som lå til ankers ut for den grunne strannen og dannet brygge.

Det var svart av mennesker oppe på promenaden og pa lekteren, og stor mottagelse med borgermester med kjede om halsen, og isprovnik i full uniform, og skolens rektor også i uniform, og andre honoratiores i spissen. Det var velkomst-

taler på russisk og på tysk, og presentationer og alt det, som var så uvant og så uventet for os, som kom der nord fra. Vi fikk helt følelsen av at vi hadde gjort en stor og viktig reise.

Så ble vi satt op i en vogn og ført til et praktfullt, stort murhus, et helt palass, som tilhørte Vostrotins svigerinne, enkefru Anastasia Alexejevna Kitmanov, som tok hjertelig imot os med ekte sibirisk gjestfrihet. Det var sandelig en overgang å komme til disse store saler fra wOmulas lille kahytt.

XII. JENISEISK TIL KRASNOJARSK OG LENGER.

Post og telegram. — Sibirisk gjestfrihet. — Jeniseisk. — Befolkningen. -På gutte-skolen. —Forvist Georgier. — Byens lunch. — Museet. — På pikeskolen. — En langvarig lunch. — Over lann til Krasnojarsk. — Vill kjørsel, med tarantass og troika. — Brede veier. — Utrygge forholl, tyver. — Ankomst til Krasnojarsk. — Gjestfri mottagelse. — Byen og omegnen. — En Ietvint ferge-måte. — Ingen istid. — Idretts-stevne og sokol-bevægelsen. -Museet. — Møte i geografisk selskap og stor middag. — Farvell og østover med jernbanen. — Kansk. — Overlegning om seilas til Jenisei. — Jernbanens ombygning. — Express-toget.

Det første besøk gjalt selvsagt telegraf-stationen, og posthuset som var samme sted. Det var jo søndag, og det skulde være stengt, men bestyreren åpnet selv, og tok vel imot os. Noe telegram var det ikke desverre; men her endelig klarte de da et telegram skrevet med latinske bokstaver, og jeg kunde ß telegrafert hjem. — Breve lå det nok til mig, men dem kunde jeg ikke få, for de var låst ned, og mannen med nøkkelen bodde utenfor den andre ennen av byen. — Da bestyreren forsto at jeg gjerne vilde se brevene, sente han straks bud efter nøkkelen. Imens ble vi butt in til ham, og hilste på hans kone, og fra altanen i ånnen etage nød vi utsikten i eftermiddagssolen over havnen, og Jenisei, og lannet der vi kom fra.

Det gikk en halv time, og det gikk en, men ingen nøkkel. Bestyreren sente et nytt bud, denne gang på cykel. Hvordan

gutten kunde ri over disse opbløtte gatene med dype hjulspor, var mig en fulstendig gåte, men forsvant gjorde han. Imens fikk vi vite at i Krasnojarsk lå det et telegram til mig fra ingeniør Wourtzel. Det måtte jeg jo få telegrafert hit. Nu hadde vi også det å vente på.

Endelig kom nøkkelen. Jeg fikk brevene. Det sto vel til hjemme. For så vitt var alt godt, og det var ikke mer enn to breve kommet bort på veien av dem jeg visste måtte være sennt. — Så endelig begynte telegrafen å prikke, og telegrammet fra Wourtzel kom. Han var blit fire dager forsinket, og kom først den 29. september til Krasnojarsk, han ba mig vente til da, for så å reise videre med ekspress-toget til Vladivostok, og derfra til Amur-lannet. Det var mig sandelig ikke imot; det ga fire dager mer tid. Så hadde vi jo riktignok ikke behøvd å sprenge så på, for å komme tidsnok hit; men nu var vi her, og da var jo alting godt.

Å, hvor vi nød den eftermiddagen og kveilen, i det hyggelige huset, hos disse tekkelige menneskene, og bli stelt godt for av denne elskverdige vertinne og hennes prektige døtre. Det var et velvære ved å kunne strekke sig helt ut i disse store, lyse, luftige rum. Det syntes å være stående taffel hele dagen i det gjestfri hus, det sto altid et langt opdekket bord i den store hall, og husets venner kom og gikk, eller sat ned til et glass te eller noe å spise, som de vilde.

Jeniseisk ligger på en flat slette på Jeniseis venstre bredd, og med lite skog, mest gresmark omkring sig. Den er en gammel by, men likevel gjør den et visst nybyggeraktig intrykk; det er vel mest de låve trehusene, de brede regelmessige gatene, og det flate lannet. Når jeg untar de praktfulle kirkene, og en del andre store bygninger, så gjør den igrunnen ikke intrykk av å være mer enn en riktig stor lansby av samme slag som dem vi hadde sett før. For det meste var det låve firkantete trehuser, ofte på to etager, men vel så ofte på en, de samme 'ave firkantete bordtakene, de samme vinduene, de samme '"hegnede gårds-plassene, med store porter foran; — og så

disse brede gatene. Det er plass nok her, grunnen koster ingenting, hvorfor ikke da bygge godt fra hverandre, og gjøre gatene rummelige, så det blir lettere å kjøre; noen brolegning som koster, fins det jo ikke. Det synes mest bare å være kjørt over marken slik som den var før det ble bygget by og så er det vel ført på en del veifyll eller grus. Det var like dyp søle, og like dype hjulspor som i lansbyene, bare at det var ikke så meget ku-gjøssel. På sidene er det lagt en del planker til å gå på, ellers er en vandring i disse gatene på våte dager et nokså besværlig arbeide, hvis en da ikke er likeglad med å bli rakket til. Derfor kjører da også folk helst,

Byen har bortimot 12,000 mennesker. Fra gammel tid var det mitpunktet for handelen i de nordlige strøk, og ikke minst viktig for dens velstann har det vært, at den var den by som lå nærmest gull-mine-strøkene, og store intekter har strømmet til byen derfra. Da det ikke er jernbane til byen, går ferselen vesentlig langs elven, sydefter til Kransnojårsk, og nordefter til Turukhånsk og videre. Og det er ikke så liten trafikk, en hel del dampbåter, foruten lektere. Men nu er det meget tale om en jernbane dit fra Tomsk eller også fra Atsjinsk.

Handelen gjalt fra gammel tid først og fremst det kostbare pelsverk, som Russerne kjøpte av de infødte, mot å gi dem varer, mel, sukker, tobakk, te, osv., i stedet. Nu er det desuten en betydelig handel med den fisk, som blir fanget og saltet, dels av infødte, dels av Russere, langs efter elven, helt nord til dens munning. Til dette er så som sagt kommet i siste århundrede omsetningen til gull-mine-strøkene, som ikke er den minst viktige.

En del lanbruk er det jo også i dette strøk, men det er enda ikke av stor viktighet; det kommer først lenger syd; skjønt det sikkert alt her vilde være gode betingelser særlig for fedrift og meieridrift. Vor vertinne, madame Kitmanov, har sit eget langods i nærheten av Jeniseisk, og det var hennes eget smørr, hennes egen fløte, og hennes egen honning derfra, som vi spiste.

Inbyggerne i en by som denne er for en stor del Russere, oprindelig kommet fra Ruslann, dels som kolonister, men for cn del vel også forviste og forbrydere som er blit her for godt, og har fåt efterkommere. Om den inflydelse som den stadige tilførsel av forbrydere til Sibirien har hat på befolkningen og efterkommerne, er det vel ellers noe overdrevne forestillinger. Jeg traff en tilflyttet utlenning, som sa til mig at jeg visste nok ikke hvad det var for et fælt, barbarisk lann jeg var kommet til; men han vilde si mig, at det var en ulykke å være forbannet til å leve her, han kjente det han, fra tyve eller var det tredve år (jeg husker ikke tallet); man lever som i en ørken med sine høiere åndelige interesser, ser De, for her er det ikke et skikkelig menneske, de er jo forbrydere alle sammen; og han trykket min hånn med varme og takk for at jeg var et dannet menneske, som forsto ham. Jeg måtte selvsagt uttrykke min medfølelse med en sådan åndens ensomhet, men måtte forresten si at mit intrykk var et helt annet, jeg hadde netop truffet så mange tiltalende mennesker. Å, sa han, De kjenner dem ikke, bare forbrydere, bare forbrydere, ser De!

Vistnok er jo ikke forbrydere det element en helst vilde velge til formereisen, efter moderne race-hygieniske principer; men en får huske på at en stor del av dem som blev forvist til Sibirien var politiske fanger og forviste,

eller også var det religiøse sekterer som den hellige russiske kirke ikke ønsket i Ruslann. Det var med andre ord folk som hadde en overbevisning, og tilmed var villige til å lide for den, — det var blant de beste elementer i det russiske folk, og dem kunde en nok gjerne ønske til forplantere av slekten. — En må derfor vente en befolkning som vel kan være en del blannet, men hvor det kan være mange evner. At de enda ikke er kommet til megen utfoldelse, kan skyldes ytre forholl, den dvale-tilstann som dette lann enda til en viss grad ligger i. Men en dag, når folket helt våkner, og de bunn'ne krefter blir fri, kan vi vel kanske også få høre nye røster fra Sibirien; for det har s'n fremtid, det kan vi være sikker på.

I denne byen foresto det os nu en festlig mottagelse på mange måter. Kl. 10 om formiddagen var vi inbutt til å besøke den høiere skole for gutter. Vi var inne i hver klasse og hilste på alle guttene, som så sunne og muntre og livsfriske ut. Så ble alle samlet i skolens store sal. Smaa-pikene fra byens pikeskole kom også til; og så fortalte jeg dem om ferden med Fram over Polhavet i 1893 til 96, og viste dem på et stort kart, hvordan vi reiste langs nordkysten av deres store Sibirien og så drev med isen. — Jeg talte på engelsk, som de ikke forsto et ord av; men Vostrotin oversatte, og de lot til å være interessert og taknemlige for vort besøk, som varte bortimot tre timer. Hele gutte-skolen fikk fri den dagen; da vi gikk så vi dem storme gjennem gatene hjemover, og jeg er sikker på, at i all fall disse guttene velsignet os.

Jeg gikk in til en frisør for å få håret klippet! Mannen var en Georgier fra Kaukasus, så her traff Loris-Melikov, som var med mig, igjen en lansmann. Han var en politisk forvist, som hadde slått sig på frisør-hånnverket, og fant sig godt tjent med det.

Borgermesteren og byen ga stor lunch for os kl. Vs3 i klubben, og alle byens „honoratiores" og viktigste kjøbmenn var tilstede. Det var velvilje og hjertelighet på alle kanter, og stor begeistring for denne sjøforbindelsen gjennem Ishavet, som igjen var forsøkt ved „Corrects" reise, og som vi, eller kanske mest jeg, aldeles ufortjent fikk æren for, skjønt vi jo bare hadde vært inbutte gjester på ferden. Det var mest som vi nu skulde inlede en hel ny æra i byens og Sibiriens historie. Alt dette, og meget mere, blev tolket i en lang rekke taler på flydende russisk, som jeg ikke forsto et ord av; men det ble jo for en del oversatt. Så holt skolens rektor tilmed en tale på esperanto, som jeg forsto like meget av og som ikke ble oversat, for det var jo heller ingen andre, som forsto den. Jeg svarte på alle disse taler på engelsk, som ingen av vore verter forsto; men som Vostrotin oversatte på

russisk; mottagelsen mine oversatte ord fikk, ga mig en sterk mistanke om, at oversættelsen ble en god del bedre enn originalen.

Om eftermiddagen efter lunchen var vi en tur på byens museum, hvor vi fant en verdifull etnografisk samling med saker fra de forskjellige stammer i Jeniseisk distrikt. Særlig interesserte samlinger av jenisei-ostjakiske saker mig, men der var også samlinger fra Tunguser, Samojeder, osv.

Fra Jeniseisk skulde vi kjøre over lann til Krasnojarsk, da det går fortere enn med dampbåten op Jenisei. Derimot sente vi det meste av tøiet vort med båten, for ikke å få for meget på vognene. Jeg hadde gjerne villet kjøre avsted tidlig neste morgen, for å ha dagen for os, så jeg kunde få se noe av lannet sydefter; men det var aldeles ugjørlig, ble det forklart mig. Da jeg hadde besøkt gutteskolen var det jo nødvendig, at jeg også besøkte pike-skolen; og så vilde skolens lærere gi en lunch for os som vi ikke måtte avslå. Den skulde ikke sinke os større i å reise, for |vi måtte jo i hvert fall spise lunch før vi dro, og denne skulde begynde kl. 12, og det ble sikkert lovt, at den skulde være ferdig Va2. Altså dette program var fastslått.

Så besøkte vi da kl. 10 pikeskolen, en stor praktfull skolebygning med en mengde elever, og hvor vor vertinne madame Kitmanov er direktrice. Vi ble overvettes vel mottat av alle de unge damer med tale på tysk av madame Kitmanovs unge datter, og med overrekkelse av en stor blomster-buket. Så var vi inne i hver klasse og hilste på alle elever og fikk høre om alt, hvad de unge piker lærte: morsmål, fremmede sprog, — fransk, tysk, og engelsk

— historie, mest Ruslanns, geografi, naturfag, regning o. s. v. De fikk sandelig en god opdragelse; og skolen syntes fortreffelig utstyrt med alle hjelpemidler og hadde store luftige rum.

Efter det var jeg igjen en tur på museet for enda en gang å se på de etnografiske samlinger. Så måtte jeg endelig se en folkeskole for gutter, som var oprettet av staten, så en

folkeskole for småpiker, som var oprettet ved private midler da staten ikke mener å ha forpliktelser til å opdra mere enn guttene. — Så endelig bar det da avsted til frokosten på den høiere skole. Den skulde som sagt ha begyndt kl. 12, men det var først kl. 1, vi kom tilbords, og den varte til kl. 4. Man haster ikke, Sibirien er enda et lann som har overflod av tid som av alt annet; de kan prise sig lykkelige ved enda ikke å være nådd av det nervøse jag vi kjenner for vel fra Europa. Men det var megen begeistring og hjertevarme, som ble tolket i mange taler. Jeg så der en praktisk skikk jeg ikke har sett før; når det ble gjestene for langt mellem rettene ved bordet tok de sig en tur ut på gangene eller i naboværelsene, tente en cigarett og drev omkring en stunn, og der kunde en se verdige prelater i sine lange kjoler, eller andre herrer og damer; så kom de in og satte sig igjen.

Selv en sibirisk lunch tar slutt og endelig kunde vi si vore elskverdige verter farvel. Så gjalt det noen nødvendige inkjøp i byen — så bar det ombord i „Omul" for å si farvel til kapteinen og losen og folkene, og så pakke om eftermiddagen, mens pike-skolens 7de klasse, uten jeg visste om det, sat hos madame Kitmanovs og ventet i fire timer, fra kl. 3, for å si farvel og gi mig en stor blomster-buket.

Så endelig kl. Va8 om kveilen var alt pakket og surret på vognene, og vi krøp op i disse merkelige kjøretøier og in unner presenningen og en slags kalesje, og fant derinne som en hel seng opredd med halm og puter. — Som jeg endelig hadde fått anbragt mig selv paa dette leie i halvt liggende halvt sittende stilling, og det demret for mig at her kunde en komme til å ha det ganske godt, i all fall varmt, så kom madame Kitmanovs venlige hånn og klemte en sver bløt pute ned bak ryggen min, netop in unner korsryggen. Det gjorde vidundere og for et øieblik syntes jeg at bedre kunde jeg umulig sitte eller ligge, — men så bar det avsted ut i det øsende regnvær og stummende mørke på den ville fart til Krasnojarsk, mens madame Kitmanov og

hennes døtre og alle husets folk ropte og viftet farvel ved flakkende løkteskinn.

Veiene var opbløtte efter en månets regn og var meget ujevne. Hjulene sank dypt nedi på mange steder, og det var ofte hull i hull, særlig før vi kom ut av Jeniseisk, og i hver lans-by vi kom igjennem. Når det så bar i fullt galopp bortefter veiene ristet det i denne tarantassen uten fjærer, så en måtte tro at det billigste, en kunde slippe med, var noen ben brukket. Ofte var jeg redd for tennene, det gjalt å bite godt sammen hele tiden og ikke la sig overrumple av et hull i veien i et ubevoktet øieblik mens munnen var åpen. Men alting holt merkelig nok, og vi lå godt og varmt i vor tarantass, og når vi ikke ble slått i filler, skyltes det ikke minst madame Kitmanovs puter; ja sommetider kunde vi tilmed sove. — Efter en stunn holt regnet op, og nu gikk det raskt forover.

For å slippe brydderiet med å flytte over sakene vore fra den ene vogn til den annen og surre dem for hvert skyss-skifte, hadde Vostrotin sin egen private tarantass, og Loris-Melikov og jeg hadde også fått en for hele reisen, som vi kjørte sammen i, og vi byttet bare hester og kusk. Tarantassen er firhjulet og er den vogn som brukes mest for reiser i Sibirien, den er særlig skikket for disse lange avstanner, hvor en må reise natt °g dag, og sove i vognen, skal en nå frem på rimelig tid. — Netop noen elegant akedoning er nu slik en tarantass ikke, men sterk og god til sit bruk, her hvor vore europeiske kjøretøier vel forlengst vilde være slått i filler. Stål-fjærer har den heldigvis ikke, for de vilde snart vært ferdige; isteden bæres vogn-kassen av to lange, elastiske stenger, som hviler på hjul-akslene for og bak; men for å holle må disse stengene være tykke og sterke, og så megen fjæring blir det jo derfor ikke i dem. Hjul og aksler, alt, må være sterkt og solid. Selve vogn-kassen har en kuske-bokk foran, hvor den velkledde kusken sitter og roper uavladelig til sine hester; bak er en slags kalesje, fra den går det i regnvær, som nu, en presenning til kuske-bokken, og lukker vognens bakre del helt in.

Noe sete til å sitte på inne i vognen er det ikke, og vi passagerer ligger på bunnen så godt vi kan. Det er plass for to i hver tarantass. Det legges halm i bunnen av vogn-kassen og gjerne ogsaa puter og madrasser, eller tøi, for å fendre av mot støtene så en får et tålelig leie. Så dekker en sig over med ultepper, eller pelser, eller hvad en har, og når det ikke var for denne fortvilete ristingen på disse veiene, vilde taran-tassen være et ideelt kjøretøi på lange reiser. Blir en vant til det, kan en tilmed sove der. Jeg måtte tenke på hvor mangen en gang jeg har sittet og dinglet og halvsovet i en norsk kariol eller stolkjerre, uten å kunne finne en brukbar stilling. I tarantassen kan en sove hele tiden, når det ikke var for dompingen.

Foran tarantassen bruker de gjerne tre hester, troika, som er det vanligste på lanneveiene her; men med slike „stans-personera som vi, hente det selvsagt også at vi hadde fire hester foran. De går altid ved siden av hverandre i bredden. Den mitre hesten spennes in i dragene, unner det store tre-høvre som er så karakteristisk for alle russiske kjøretøier. Til det er dragene gjort fast, og meningen med det må vel være at det skal holle dem klar av hestens sider; men det er stort og tungt, og det legges meget arbeide på det; det er vakkert utskåret og malt, og til det er også klokkespillet festet. — De andre hestene spennes paa hver side av mitt-hesten. De skal helst gå i galopp, mens mitt-hesten traver. De må holle sig godt ut på siden, og ikke kline sig in på mitt-hesten, derfor vrir de helst hodene langt utover unner kjørselen, og det ser ganske underlig ut.

Vi kjørte ustanselig natt og dag, like til vi nådde Krasnojarsk, med untagelse av de 13 stationer hvor vi byttet hester. Men der tok det ofte en forbannet lang tid, uaktet det altid het sig, at hestene sto ferdige, for de hadde fått bud om at vi kom, og hadde ventet os. Så lett går det nu ikke med de fleste reisende. Det er en eiendommelighet ved disse sibiriske skyss-stationene, at vistnok er stationene bestemt av regjerin-

gen men det er ingen fastsatte takster for skyssen, og det står skyss-skafferen fritt for å forlange hvad han ønsker. Det er med det som med drosjene i byene. Så må det da først kjøpslås og akkorderes, før en kan bli enig om prisen, og ofte heter det sig da gjerne at det ingen hester er å få, for at en kan forlange desto mer for å skaffe noen.

Men vi hadde ingen vanskeligheter i så måte. Isprovniken i Jeniseisk hadde vist mig, som utlenning, den utsøkte opmerk-somhet å utstede en befaling til alle skyss-skaffere og andre, om å gjøre alt som stod i deres makt for å hjelpe os hurtigst mulig frem. Ble det enkelte steder gjort noen små vanskeligheter, med at posten netop var gått, at alle hestene som dudde noe, var optatt, osv., så var gjerne et lite ord fra Vostrotin nok til å rydde vanskelighetene av veien.

Men likevel gjalt det nu å ha litt tålmodighet på hver station. Det var mangt som skulde gjøres, før vi kunne bli ferdige. Hjulene måtte tas av, og smøres omhyggelig for hver vogn, og det skjønte jeg lett var nødvendig, efter å ha prøvd den ville kjørsel. — Så måtte hestene seles på og føres frem og binnes fast. — Så skulde kjørekaren rigge sig til, og skulle vel også ha sig et siste glass te, før han dro — og så er nu engang tiden ikke kostbar her i Sibirien.

Endelig kom han sig op på bokken. Vi fikk stuet os in igjen, og lagt os tilrette på vore puter og plagg, og så bar det da ut på veien igjen.

Det er mest ufattelig at noen vogn-redskap kan holle denne kjørsel, om de nu er sterkt bygget disse vognene. Og heldig er det sandelig at de ikke har stål-fjærer, for selv om fjærene hadde holt, så hadde ikke vi holt; vi var snart blit sennt til veirs, og langt ut over grøftekanten, når det hoppet over de dype hullene i veien. Og enten veien er flat eller hullet, skal det gå så fort som bare mulig, helst i galopp. Ustanselig jager kusken på med rop og skrik, og en hopper op og ned inne i vognen, så en må tro at sjelen skal ristes ut av en. Når jeg tenkte på at vi skulde kjøre 330 verst (350 km.) på

denne visen, da skjønte jeg ikke at jeg skulde kunne holle sammen så lenge.

Men det er underlig med det. En kan venne sig til mangt og efterhvert fant en jo ut stillinger hvor en syntes det var tålig utholdelig, og da vi bortimot midnatt kom til en station for å skifte hester, lå en så godt at en syntes det var helt et orke å tørne ut for å få et glass te. Men da en vel sto på jorden, var det unegtelig en herlig følelse å kunne strekke lemmene, røre litt på dem, og se at alt enda var helt og brukbart.

Inne i stationen ble vi hjertelig mottatt, for det hente sig så at konen der hadde før i tiden vært hushollerske i Vostro-tins hus, og det var ikke enne på hvor godt hun vilde gjøre det for os. Vi kom in i en stor, lys, koselig stue, hvor det sto en samovar på bordet og dampet, og hvor snart glassene kom frem, og teen ble skjenket, — den herlige russiske te, som sandelig ikke smakte minst godt her nu mitt på natten. Og så kom det opdekning av matvarer av alle slag.

Så underlig med det, her i Sibirien synes folk å være like blide mitt på natten som de er om dagen. Det hjalp ikke når de ble vekket op, så tok de altid like gjestfritt imot os, og bø os velkommen in, — og heller ikke gjorde tiden på døgnet noe fra eller til med det å få hester. De syntes å være vant til, at folk her reiste både natt og dag. Jeg måtte stadig tenke på hjemme i Norge, hvor vanskelig det kan være å få folk til å skysse sig ved nattetid. Hvor mangen en gang når jeg har hat hastverk, har jeg ikke møtt sure ansikter, og en uendelighet av vanskeligheter, når det gjalt å skaffe hest om natten; og enda er det da ikke der de vanskeligheter som her i Sibirien, at veiene ofte ikke er så ganske trygge ved nattens tid for folk som kan være nærgående.

Denne gode, snille konen unnerholt os mens vi spiste, og mens hun gikk att og fram og stelte. Hun fortalte Vostrotin om skyss-forretningen, og om livet der hvordan det alt gikk, og om hestene og kjørslen, og så forhørte hun sig nøie om

hvordan det sto til med alt hos ham og hans. Jeg skjønte jo ikke mer enn det som av og til ble oversatt for mig. Men det gode, ærlige uttrykket, og hvordan alt var lunt, og hjemlig, og gammeldags, det skjønte jeg. Det var så akkurat slik som med folk der hjemme i gamle dager, da de også regnet sig som hørende sammen med familien, og tok del i hverandres ve og vel lenge efter de var skilt, og helst så lenge de levet. Monstro ikke den ordningen var bedre enn den mange nu strever mot, da menneskene mer eller mindre skal bli maskiner, som ingen interesse har for hverandre, og samfunnet for enhver pris skal deles i en unnerklasse, som er trykket, og en overklasse, som er trykkende, men som visst til syvende og sist er vel så meget trykket.

Så var det farvel, og det bar ut i den svarte natten igjen, efter den skranglende veien, mens vi søkte å halvsove, eller helsove, så godt vi kunde. —

Tilslutt efter noen stationer, begynte det endelig å lysne av dag, over den bølgende slette. Det var ikke så flatt her som lenger nord, der vi hadde fart, og så var det merkelig lite skog. Den var helst langt borte, omkring os var det mest gress-sletter, — og så kom dagen, og vi kunde se mer av lannet. — Det ble stadig mer bakket, med høidedrag sydover. Mest var det vide, bølgende sletter, nesten helt skogløse, og så her og der dyrket mark iblant. På hele kjøreturen kom vi ikke gjennem en eneste skog. — Nu og da var det en lansby; men det var langt mellem hver, og ofte må bønnene ha lange strekninger å kjøre ut til markene sine, hvor de skal arbeide. — Noen ganger kom vi forbi bølinger, kanske på flere hundre kuer, som hørte hjemme i disse lansbyene.

Slik gikk det forover ustanselig, station efter station, over disse endeløse strekninger, og der oppe på bokken foran os fikk vi kusk efter kusk, en ny for hver station; men de agerte °g drev hestene frem på samme vis alle sammen.

Det er et eget folkeferd, disse sibiriske kuskene. Deres ægjerrighet er å komme fort frem, og vise at de kan drive

Onsdag 24. sept.

sine dyr. Og uavladelig er de da også i virksomhet med dem. Snart peiser de på dem med knutten, eller det gjør de kanske helst ustanselig. Så hyler de langtrukkent, klagende som all livets elendighet, men så med ett slår de

om, med korte, muntre tilrop, og „hoi, hoi!" Så lange meddelelser til hestene, som de stadig tiltaler som sine nærmeste slegtninger og kaller med alle kjelenavne, anstendige, og uanstendige. Min kjære datter, bror, min lille bjerk, min veninde, min elskerinne. Og snart skjeller dem ut, og meddeler dem at deres mor var en skjøge, og enda værre ting.

Imens trekker de magre, flinke hestene alt det de orker, hen over de tunge, bløte veiene, hvor hjulene synker dypt i, og hvor sølen sprøiter tilværs uavladelig, og stenker os ubarmhjertig over. Mitt-hesten skulde som sagt helst trekke i trav, mens begge side-hestene skal gå i galopp; men så ved nye tilrop setter de i galopp alle sammen, og det bærer i vill fart bortover all styggedommen, så vi hopper høit i været.

Disse veiene viser ellers hvor god råd det er på lann her, for de er brede over all rimelighet. Først har veien selv en stor bredde, vel minst det dobbelte av en norsk lannevei. Men det er jo enda ikke så underlig, for bygningen av den kan ikke koste så meget, det er mest at noe grus blir lagt ovenpå jorden, slik den var, og i den bredde veien skal ha. Over denne grusen kjører en da, så godt og så lenge en kan. Men så på siden av denne veien er det brede gress-marker, som en rier og går over, — og også kjører over, når veiene selv blir altfor ufremkommelige. Så har telegraf-linjen desuten en bred gate hvor alle trer og busker er hugget ned, og hvor en også kan ri og kjøre, når det kniper. Legger en alt dette sammen, blir det et bredt lann frem igjennem som, om det ikke alt er riktig vei, i all fall står i samferslens tjeneste.

Mot kveilen møtte vi en stor ku-drift, på flere hundre dyr. Kuene hadde en kjøbmann i Jeniseisk kjøpt i Minusinsk distrikt, og de var nu på vei nordover. Så vitt jeg skjønte, ble driften simpelthen drevet frem over alle gress-marker, og kueneDRIFT AV MONGOLSK FE, MED RIDENDE GJETER SOM RULLER SIN CIGARETT

(24. SEPT.)

VOR TROIKA PÅ LANN-VEIEN (25. SEPT.) 1 bakgrunnen er stedet hvor postføreren ble skutt.KATEDRALEN FOR KRISTI FØDSEL I KRASNOJARSK (26. SEPT.)

GÅRDSRUMMET PÅ EN SKYSS-STATION (24. SEPT.)

beitet hvor det kunde falle sig, uten å spørre noen om lov, og de(var da visst heller ikke noe menneske som tenkte på å gjøre insigelser. I dette vidstrakte lann er det rum nokk for alle, og det er ikke så nøie med beite for noen ku-drifter mer eller mindre.

Driften ble passet av noen ridende gjetere. Den ene tok sig ypperlig ut, der han sat på hesten sin, og rullet en cigarett, mitt inne i flokken, med kuene gressende omkring sig. Det var forholsvis store og kraftige dyr som så godt ut. Oprindelig var det vel fe som stammer fra Mongoliet, og hvorav det innføres ikke lite. Derfra og fra Kina kommer det en god del bu-fe til Sibirien; det er store kjøtfulle kuer, gode til slakt, men gir lite melk.

Over det bølgende lann begynner vi nu å se blånende fjell langt i syd, ja det er tilmed små skarpe topper og knauser i fjellkammen. Det er den nordligste del av Sajan-fjellene, nær Krasnojarsk, eller rettere det er nok Gremjatsjinsk fjell-ryggen.

På flere stationer hadde lansbyens eiste møtt frem for å gjøre ære på os. Disse eiste blir valgt av bønnene selv. På den nest siste station før Krasnojarsk, møtte foruten den eiste også isprovniken og telegraf-bestyreren, og enda en to, tre betrodde menn av lansbyen frem for å hedre os. Telegraf-bestyreren bragte bud fra borgermesteren i Krasnojarsk om vi ikke kunde inrette det så at vi kom dit ved dag. Det var formiddag nu; vi kunde ikke regne på å nå Krasnojarsk før bortimot kveilen, og skulde vi komme ved dag, ble vi altså nødt til å ligge over på neste station fra kl. 3 den eftermiddagen. Men tiden var knapp; jeg hadde meget å ordne med for reisen videre, og jeg hadde post ventende i Krasnojarsk. Det kunde 'kke hjelpes, så nødig vi vilde gjøre Krasnojarsks borgere imot, så var det ikke råd å vente; men vi skulde dra på det vi kunde for å komme så tidlig på kveilen som mulig.

Altså vi dro på det forteste vi vant; men nu gikk det sandelig også fort — i galopp meste parten av veien, gjennem 'ange strekninger med dyrkede marker eller med gresmarker

på begge sider, og gjennem lansbyer, like fort; og det ristet og dumpet og hoppet verre enn noensinde, verst når det bar gjennem lansbyene; ja i en var veien så umulig, at vi måtte kjøre utenom hele byen og over jordene omkring.

Den siste station, den 13de, forlot vi så bortimot V»5 om eftermiddagen, og da var det inpå 35 verst til Krasnojarsk Nu gjalt det å komme frem, så det ikke skulde bli altfor mørkt før vi nådde dit; og kusken peiste på med sin knutt uavladelig, og hestene gikk i galopp, mens kusken hylte sine eiendommelige hyl, snart langtrukne, klagende som en døende hunns, snart korte muntre hoi!

Før vi dro fra Jeniseisk hadde en fornuftig, hyggelig embeds-mann og flere andre advart os mot å kjøre det siste stykke før Krasnojarsk ved nattetid, fordi det var ikke trygt der. Ved amnestiet i anledning av Romanov jubileet var det sluppet fri, ikke politisk forviste, men en mengde forbrydere, som siden har gjort veiene utrygge ved nattetid på denne strekning. For ikke lenge siden hadde det vært et overfall på posten; hestene ble skutt, postføreren drept, pengeposten tatt. Røverne er selvsagt aldrig blit fakket, det blir de sjelden her. Vi kjørte forbi stedet, enda før mørket var falt på. Det var en ødslig bakket slette bortefter, som nok kunde egne sig for den slags forretninger. Et tre-kors skulde merke stedet. Det setter de altid op hvor folk blir drept her i Sibirien, for at den forbifarende kan be en bønn for den dreptes frelse. Men vi så ikke korset, og ba ingen bønn.

Vi kunde jo ikke la os skremme av slikt, og lo vel helst av den mulighet at vi skulde bli overfalt. Fremmede og ut-lenninger blir nu engang ikke overfalt som regel i Sibirien, mest av den grunn kan henne, at røverne forutsetter at fremmede alltid reiser godt vebnet. Det var nu ikke tilfelle med os netop; jeg for min part hadde ikke annet våben enn en lomme-kniv. Børsen hadde jeg sent med dampbåten. Og forresten hadde vi nok ikke grunn til bare å le av den muligheten for et overfall heller; for da vi kom frem til Krasno-

arsk, var alle taugene som bagagen var surret med bakpå vognen, skåret over, og de hang og slang. Heldigvis hadde den forsynlige madame Kitmanov også latt slå noen sekker runt sakene vore, og de hadde berget dem fra å falle av. — Vi hadde nok merket på veien at det var noen løse liner som slang mot hjulene, og gjorde larm, og vi snakket også om det, Loris-Melikov og jeg; men vi hadde ikke heftet os større ved det. Det kan ikke ha vært så svært lenge efter at vi kom forbi det gamle overfalls-stedet at vi la merke til lyden av disse løse linene, og det var alt mørknet meget da. Tyvene må ha sprunget op bakpå vognen, og har fått skåret over taugene, men så er de vel blit skremt av noen som møtte os, og har rømt. Unner kjørslen, mens det rister og larmer bortefter veien, er det selvsagt umulig å høre eller merke noe av hvad som foregår bakpå.

Det var begynt å regne som vi kom fremover. Kosakker kom flere gange ridende imot os for å se, hvor langt vi var kommet og hvor lenge det vilde vare før vi nådde frem; for det ventet nok folk på os i Krasnojarsk kunde vi skjønne.

Så endelig nærmet vi os da ved halvotte-tiden i stummende mørke og si-regn. Byens elektriske lys tok sig praktfult ut oppe fra høiden, som vi kom kjørende over; og så så vi flakkende bål og andre bluss foran os på sletten. Som vi kom nærmere, så vi en stor svart bevegelig masse ved skinnet av de store bål, det var folk; og så skimtet vi en æreport med norsk og russisk flag; og mørke skikkelser beveget sig att og fram foran bålene og viftet med fakler.

Det var formelig som vognen ble kjørt fast og stanset i den tette menneske-svermen, som slo sammen omkring os, unner et brus av hurraer. Vi måtte stige ut, ble mottat av borgermesteren, det geografiske selskaps president, utsending fra guvernøren, som var på reise, osv., osv. Det var taler °g hurraer og jubel, mens regnet silte ned, og bålene og fakkel-skinnet like fullt lyste op. — Det hele var kort sagt fantastisk. Her hadde alle disse menneskene, og nok enda mange fler,

stått i regnet og ventet på os helt siden kl. 3 om efter middagen. Det var leit, men det var ikke vor skyll.

Så ble Vostrotin og jeg satt op i en trille med to vakre svarte hester, mens Loris-Melikov ble satt i en ånnen vogn og det bar i trav ned bakken mot byen, gjennem elektrisk oplyste gater, til kjøpmannen Peter Ivanovitsj Gadålovs praktfulle hus, hvor vi fikk en hjertelig mottagelse av ham, og hans frue, og datter, og sønn, og hvor jeg skulde bo som gjest.

Og så hadde vi da nådd det lenge eftertraktede mål, Krasnojarsk, og det var netop på dagen, den 25. september, hvilket jo må sis å være godt passet, når en tenker på, hvor mange tusen kilometer vi hadde reist siden Kristiania, og på så mange forskjellige måter. Her hadde jeg enda tre dager i beholl, innen jeg skulde dra videre østover med ingeniør Wourtzel; men den gjestfrie by var bestemt på ikke å la de dagene gå unyttet henn. En så „stor begivenhet" som vor ankomst måtte jo feires, ja, man ønsket tilmed at jeg skulde holle foredrag om vor reise, hvilket jeg også lovte. Men så var det en del forberedelser å gjøre; først og fremst skulde det nu smake godt å få vaske av sig litt søle og reisestøv, kle sig litt om, og så sammen med de to kammerater fra lanne-veien få sitte ned ved et festlig dekket bord hos mine nye vertsfolk, som ikke visste hvad godt de skulde gjøre os. I slike øieblikke tenker jeg ofte på det, om livet mon skulde ha stort likere lyspunkter enn de å komme frem, det være sig til teltet gjennem snedrevet, til hytten med peisvarmen på fjellet gjennem skodden og regnet, eller til et palass som her fra den lange ristende lannevei.

Det første det gjalt neste dag var å få ordnet med lysbilleder til foredraget. De fleste av mine negativer hadde jeg fremkalt ombord i „Correct", og ombord i „Omul", hvor baderummet var blit forvandlet til mørkerum, både for Vostrotin og mig. En av konservatorene ved museet i Krasnojarsk påtok sig å fremstille lysbilleder fra de negativer jeg valgte ut, og han

Fredag 26. sept.KRASNOJARSKKRASNOJARSK FRA HØI DEN VEST FOR BYEN (2H. SEPT.) Hr. Gadtlov til h*atKRASNOJARSK

gjorde det fortreffelig. — Så gjalt det om formiddagen å få fatt i en fotografhandel, hvor jeg kunde få nye ruller og piater til mine fotografi-apparater for reisen videre; det meste av det jeg hadde var alt brukt. Det gikk også lett i orden, med Vo-strotins hjelp. — Nu gjalt det å finne en bank, og få penger, __ og så nødvendig utbedring av garderoben, som jo efter så lang omflakking ikke var i den beste orden.

Så tok Vostrotin mig en kjøretur runt, og viste mig byens severdigheter. Vi så katedralen for Kristi Fødsel, som med sine høie tårne og forgylte kupler tok sig praktfullt ut, og ses fra alle kanter høit over byen. Krasnojarsks gullmine-eiere begynte bygningen av kirken i 1843, men i 1849 falt hvelvene ned, og den rike gullmine-eier Sjtsjegoliov bygget den op igjen, og utsmykket den for omkring en million kroner. Når en rik mann i Sibirien vil gavne fædrelannet, bygger han en kirke. Vi besøkte også byens park, som gjeller for å være den største i Sibirien. Det var jo høst nu, og blomstene var vekk, men det var nåletrer, og bjerk og andre løvtrer, og en kunde nok skjønne at om sommeren når alt var i fullt flor, måtte det være et henrivende sted. Byen har brede, rette gater. I hovedgatene er der noen murhuser, men for det meste er husene av tre.

Krasnojarsk ligger vakkert til ved Jeniseis venstre bredd, på en slette, omgitt av fjell på begge sider. Vestenfor er de høider som vi var kommet kjørende over forrige kvell. Berget stiger bratt op fra byens vestgrense, og er dannet av rød sansten, med et lag av rød mergel, hvorefter byen har fått navn. Krasno betyr på russisk rød, men betyr også vakker. Overfor byen, på østsiden av Jenisei, er fjellene noe høiere, og mere kuperte. For en del er de bygget op av eruptiver; sidene er dekket av tynn skog.

Et stykke ovenfor Krasnojarsk bryter Jenisei gjennem et pass i fjellene, og kan på sine steder smalne av til en bredde av bare 300 eller 400 meter, og strømmer med en hastighet av mellem 8 og 10 km. i timen. Men så vider elven sig ut til

en bredde av lVs km. eller mer, og ned imot byen deler den sig i to grener runt vakre låve øer, dekket med bjerke skog.

Her som overalt er det stor forskjell mellem den vanlige vanstann, og vannets høide i flomtiden om våren og forsommeren. Forskjellen kan være mer enn 10 m., og dette gir breddene sit vanlige eiendommelige utseende, med de lange bare stranner nedover mot vannet.

Om eftermiddagen hadde min vert skaffet gode ridehester, da han hørte at jeg gjerne vilde se litt av byens omegn, og dens geologi. Sammen med husets unge sønn fikk jeg da en forfriskende ridetur, inover høidene på vestsiden av Krasnojarsk. Det var treløse, bølgende vidder inover. Bergarten synes for det meste å være den løse, røde sansten; men, som overalt her, er det faste fjell dekket av tykke løse lag, dannet ved den sterke forvitring gjennem lange tider. Da det, som det synes, ikke kan ha vært noen istid her, i all fall ikke i noen sen geologisk tid, så er alt dette forvitrede materiale blit liggende. Vidden er gjennemskåret av vann-eroderte daler, her og der har bekkene skåret sig ned i sanstenen og dannet dype smale kløfter.

Engang har vel kan henne, disse vidder vært dekket av skog, skjønt jeg ikke fant noen tegn til det. Men så er skogen vel i lengst svunn'ne tider blit brent av, og viddene er forvandlet til gress-lann, som ligger der mer eller mindre ubrukt, dyrkning var ikke å se, uten nede i dalene, men ikke meget av det der heller.

Da min uforlignelige vert hadde funnet ut at jeg ønsket å . se litt av fjellene og lannets bygning også på den ånnen side, øst for Jenisei, sørget han for ridehester tidlig neste morgen, og sammen med unge hr. Gadålov og konservatoren ved museet, bar det avsted igjen.

Et stykke ovenfor Krasnojarsk fører en omtrent 900 meter lang bro jernbanen over Jenisei; men det er ingen kjørebro over elven, og en må derfor bruke ferger. Selve hovedfergen

Lørdag 27. sept.FERGEN OVER JENISEI VED KRASNOJARSK Rekken av flottører som bærer kabelen, ses strekke sig opover mot mitten av elven.PA PERQBN OVKR JBNISßl. Til- I-ANN pA ØSTfllDRN (^7. 8KPT.)KRASNOJARSKS OMEGN

er inrettet efter et ganske letvint princip, idet strøm-kraften nyttes til å sette over med. En lang kabel er forankret et stykke op i elven, og hviler på båter eller flottører nedefter. Ennen er gjort fast til fergen, som har et stort ror. Når nu, ved hjelp av roret, fergen stilles i skråstilling, så den skjærer på strømmen, blir den drevet fra den ene side over til den ånnen, som en pendel, helt in til bryggen; hester og folk går i lann og nye tas ombord, roret stilles den ånnen vei, fergen skjærer ved strømmens hjelp igjen ut fra lann og tilbake til den første siden av elven. Slik går det hele dagen att og fram, uten at folk har annet besvær enn å stille roret.

Men det er ikke lite trafikk over denne svære elven, og ofte står det hele rekker av hester og vogner, og venter på å komme over, særlig da på de dager da det er marked i Krasnojarsk, som det netop traff til å være nu. En må derfor regne god tid med fergen, når en skal over.

Vi måtte da også vente vor tid. Det var en stor helligdag idag og hadde vært markeds-dag igår, og det var mange folk påferde. Det var unnerhollende å se på alle disse menneskene, sunne, og glade, og fornøiede så de ut. Nu bar det hjemover igjen til lansbyene med hest og den tomme telega, og koner og piker var i sin beste bystas. Såsnart fergen kom full-lastet in til bryggen, bar det i lann med hester og vogner til fergen var tom, og så strømmet det fra lann in paa fergen igjen til den var helt full av kjøretøier og hester og folk. Så satte de fra lann, og vi skar over elven ganske fort til vi la til på den andre siden. Men det var bare en ø vi kom i lann på, vi re over den, og så var det til med en ny ferge igjen.

Endelig var vi på fastlannet på den andre siden, og kunde ri, først sydover sletten langs elven i skarpt trav, og så op dalen mellem fjellene, til vi nådde op til granitt-fjellet, som jeg særlig gjerne vilde se.

Det var underlig for en som er vant til vore is-skurte avrunnete fjeller i Skandinavien, å se disse formene her. Dalene gjorde bestemt intrykk av å være gravd ut av rennende

vann, og ikke skuret av is som vore, og disse bergkammene av granitt som sto op, takkete og fillete, høit over de omkringliggende fjell, ga klar nok besked om, at lannet hadde vært utsatfor forvitring av vinn og vær, og rennende vann, og frost fra umindelige tider, til disse hårdere gangene var blit stående igjen som slike ruiner efter noe som engang var, og alt fjell omkring dem var ført bort av regn-vann og bekker og vinn. Jeg så ofte siden, på mange steder i Sibirien og Amur-lannet, lignende skarpe, takkete og fillete kammer av granitt, eller ånnen hard bergart, som raget høit op over lannet omkring. De viser at det kan ikke ha vært noen istid eller noen isbreer her gjennem lange geologiske tider, for ellers vilde de blit skurt bort. Fjell-grunnen omkring var dekket av et tykt lag av grus og løse lag, som måtte skylles den sterke forvitringen. Ja, det fantes knapt nok en skikkelig ur med store sten, unner disse bratte bergveggene, slik som vi ufravigelig vilde finne hjemme. Også uren blir forvitret, og for en stor del dekket over med grus, og mull, og vegetation. Det var frodig plante-vekst på skog-bunnen, men skogen var ellers temmelig glissen, mest små trer, og meget løvskog.

Om eftermiddagen ga Krasnojarsks idrets-forening og skoler stor opvisning i fotball-spill for os på byens idrets-plass. I de senere år har det gått en sterk idrets-bevegelse gjennem hele det russiske rike, den såkalte sokol-bevægelse, men som, merkelig nok, er utgått fra Tsjekkerne i Bøhmen, hvor den feiret sit 50-års jubileum i 1912. Sokol betyr falk. Bevegelsen er blit støttet av den russiske regjering, og sokol-selskaper er dannet runt om i det russiske rike, og også her i Sibirien. De russiske skøiteløpere som har vært de farligste motstandere for vore i kampen om verdens-mesterskapet, er medlemmer av sokol. Vi fikk en varm mottagelse på idrets-plassen av Krasnojarsks kraftige ungdom i deres vakre lyse drakter, og det var en fryd å se deres iver og dyktighet i spillet. Efter å ha sagt farvel til denne skare tiltalende unge menn, og deres interesserte og elskverdige lærere, besøkte vi byens fortreffelige museum, hvor

vi ble festlig mottatt av museets folk og den samlede direktion. Der er verdifulle samlinger av forskjellig art, naturvidenskabelige, arkæologiske, etnografiske m. m. Det var særlig de siste som for øieblikket var av interesse for mig, og ikke minst samlingene fra Jenisei-Ostjakene, Tunguser, Samojeder og flere, og unner veiledning av museets dyktige folk, var det meget nytt jeg lærte her om dette lanns forhistorie og nutid ved det svinnende dagslys.

Neste dag kom så møtet i det geografiske selskap. Jeg fortalte om vor reise, og viste lysbilleder, og omtalte også utsiktene for en regelmessig skibsfart gjennem Kara-havet til Jeniseis munning. Vostrotin var så snill igjen å være tolk. Den hjertelige og interesserte måte hvorpå vi ble mottatt av den velbesatte sal, ga mig kanske mer enn noe annet et levende intrykk av hvor stor vekt folk i denne del av Sibirien legger på den fremtidige utvikling av sjøforbinnelsen med Europa. Det er jo heller ikke så underlig; trods jernbanen føler de sig likevel innestengt med sine viktigste produkter, og det er som de ser et livshåb for fremtiden ved å kunne slippe ut med dem den veien. Disse store elvene er jo også som de er laget for en slik forbinnelse; transporten nedefter dem er sjelden lett, og alle peker de nord mot Is-havet som løsningen og utgangen. Derfor var det da også at byen nu tok så vel imot os, bare fordi vi hadde vært med som gjester på denne turen, uten å ane at det skulde være noe fortjenstfullt.

Om kveilen ga byens borgermester og geografisk selskap stor middag for os; det var mange varmhjertede taler og megen begeistring, og det var tilmed velkomst-telegrammer fra Irkutsk, og andre dele av Sibirien.

Kl. 5 den neste morgen ble jeg fulgt til jernbane-stationen av mine elskverdige vertsfolk. Der møtte jeg også til min overraskelse vor vert fra om kvelien, byens hyggelige og varmhjertede borgermester, som jeg hadde sagt farvell til for noen få timer siden; desuten det geografiske selskaps president, og

Søndag 28. sept.

Mandag 29. sept.

mange andre som kom for å si det siste farvell. — Loris-Me-likov og Vostrotin kunde enda ikke skille lag, og

vilde føioe med til Irkutsk; men det var ingen billetter å få til toget, alle plasser var optatt fra Ruslann av. — Så, kl. 5.35, kom ekspress-toget. Det var helt tilsnedd da det kom in på stationen, og en fikk som et lite pust av at en likevel er i Sibirien. Så traff vi da jngeniør WourtzeJ, som tok hjertelig imot mig i sin salonvogn, og i hans hyggelige selskap skulde nu den lange reise østover begynne, gjennem en for mig helt ny verden. I hans store vogn var det plass nok, og han inbø straks Vostrotin og Loris-Melikov til å følge i den, sålangt de lystet.

Så var det farvell til de prektige mennesker i Krasnojarsk, toget begynte å rulle, og det bar avsted over den endeløse skinnegang østover. Efter den lange broen over Jenisei, gikk det for en stor del over slette-lann, som såvitt jeg kunde skjønne, var dyrkbart mesteparten; det så ut som det bare var å pløie; her og der så vi da også dyrkete marker. Grunnen til at en i Sibirien, selv i de lettest tilkommelige strøk langs jernbanen, ser så meget udyrket lann, ligger vel for en del i det at dep sibiriske bonne, som før nevnt, ikke gjøsler jorden, men når han har pløiet og sådd på et stykke noen år til det er utpint, må han la det ligge brakk mange år, kanske en snes år, før han igjen kan ta det i bruk. — Den første større station var ved byen Kansk, som ligger ved Kan, bi-elv til Jenisei, og er en by på bortimot 10,000 inbyggere. Borgermesteren derfra hadde møtt os i Krasnojarsk ved vor ankomst for å ønske os velkommen, men nu møtte han på stationen her igjen med en deputation fra byen, og der ble taler og svartaler de få minuttene mens toget holt. Overalt den samme levende interesse for en utvikkling av denne sjøforbinnelse gjennem Kara-havet. Den blir mer og mer påkrevet for hvert år som går, påstår de.

Det bar videre østover gjennem det samme flate, bølgende lann, med endeløse, dyrkbare strekninger; men her var det også meget skog. — Wourtzels vogn var sist i toget, og salonen

var lengst bak, den hadde store glasvinduer både atterover og til sidene, så vi hadde full utsikt over jernbane-linjen og lan-skapet til alle kanter.

Vi hadde store overlegninger i salonen om hvordan skibsfarten mellem Norge og Jenisei best kunde sikres, og hvad det først og fremst gjalt å få gjort for dette mål. Vi drøftet den beste ordning med trådløse stationer, og utsendelse av motor-skøiter, for å unnersøke isens utbredelse i Kara-havet, hvordan aeroplaner kunde anvennes til stadig rekognosering av isfor-hollene i dette hav, i forbinnelse med de trådløse stationer, osv. osv. Anlegg av en brukbar havn for lossing og lasting i Je-niseis nordre del, og likeså transporten op og ned Jenisei ble drøftet med Vostrotin, som jo er vell kjent på det område. Efterhånnen ble det et helt program laget ferdig unner Wourt-zels gløgge ledelse. Jeg måtte stadig beundre den lethet hvormed han satte sig in i alle, for ham helt nye forslag, og straks så fordelene, men også svakhetene ved dem.

Men så måtte disse forhandlinger instilles, da Wourtzel som øverste chef for jernbanebygningen i hele det Russiske Rike, måtte se på linjen. På en stor strekning som vi her for over, ble nemlig banen bygget helt om. Den gamle linjen hadde for skarpe kurver, og kunde ikke kjøres med den fart som nu er ønskelig; og så ble desuten hele banen bygget om til dobbelt spor. Krigen med Japan hadde vist at en enkeltsporet bane var ikke tilstrekkelig for den trafikk som trengtes, ialfall ikke i krigstid. — Efterat vi hadde forlatt „Correct" og „Omul", og gått over til lanjorden, trodde vi at vi hadde lagt all mulighet for å få bruk for los bak os; men sandelig måtte vi ikke på flere steder her stanse for å ta los ombord på toget; grunnen var sviktende, og det gjalt stykk-imellem å gå ganske langsomt. Det var store vanskeligheter, på flere steder her, med å få grunnen fast nok; den vilde stadig gli ut, og flyte utover.

Så efter vore mange omskiftelser unner vor lange reise, først med norsk jernbane, og dampbåt, så med „Correct" og

„Omul", og med tarantass på Ian veien hadde vi tre reisefeller havnet her i ekspress-toget, fra Petersburg til Vladivostok og Peking, og Stillehavet. Det er gjentatt til trivialitet, at en ingensteds i verden reiser så godt og bekvemt som med de russiske jernbaner, og særlig er jo dette ekspress-tog kjent for sin komfort og luksus. — Men jeg skal ikke gjøre noe forsøk på å beskrive det, bl. a. av den grunn at jeg lite så av toget, uten på den lange vandring til og fra spisevognen, for å inta de måltider som ikke ble servert i vor egen salon. Jeg hadde jo nemlig

det hell å reise med ingeniør Wourtzel i hans vogn den hele tid, og der hadde vi vore egne herlige bekvemmeligheter, og så ingenting til togets øvrige passagerer, uten når vi sat i spisevognen. Men sikkert er det ialfall at en reiser bekvemt og godt i disse togene. Sporvidden er som bekjent større i Ruslann enn alle andre steder. Derved blir også vogn-nene bredere og større, de går makelig, og det er god plass i dem. At en jernbanevogn går rolig og lunt er ikke minst viktig for den som stadig har noe å skrive; og i så måte er en reisende i Sibirien godt faren.

Det var som et hjem en fant, i denne prektige vognen, og det er altid en glede å tenke tilbake på den tid jeg tilbragte der, i min gode ven Wourtzels hyggelige og unnerhollende selskap, mens dette vidstrakte lann, som et utbrett lankart, gie forbi vore kupe-vinduer. Unner den ustanselige reise østover, var det som ens sjel vidde sig ut, og litt efter litt suget in en hel ny del av jorden. En hadde bare en engstende følelse av at det var ikke mulig å fordøie alle disse intrykk og få dem ordnet og satt på plass, slik som de skulde. Det var stadig nye syner som åpnet sig; men ett intrykk kom sterkere og sterkere igjen: det er plass nok på jorden enda, den blir ikke overbefolket på det første; her er det endeløse vidder, med store muligheter, som venter på å nyttes ut. Og av slike vidder så en mer, og stadig mer, jo lenger frem og jo lenger øst vi kom. —XIII. SIBIRIENS KOLONISATION OG UTVIKLING.

Folke-mengden i Sibirien. — Ruslanns stadige utvidelse. — Tidligere syn på Sibirien. — Utvandring til Amerika. — Forbedringer i seneste tid. — Invandringen til Sibirien. — Sibiriens indre-politikk. — Sibiriens rigdomme. — Lån og hjelp til nybyggere. — Størrelse av lann-utdelingen. — Nybyggernes økonomiske stilling. — Akerbrukets avkastning. — Plass for mange mennesker. — Kolonisation har to sider for et folk.

Det kan synes forunderlig for mange at et åkerbrukende lann som Ruslann har i 300 år hat Sibirien, med dets nær sagt uuttømmelige rigdomme, og med endeløse strekninger av fruktbart lann, uten å gjøre mer ut av det enn det har gjort. Tar vi ikke med de i senere tid erhvervede lanstrekninger i Central-Asien kan Sibiriens og de østasiatiske provinsers folkemengde vel settes til omkring en 11 millioner. Med andre ord det umådelige Sibirien, har en folkemengde som ikke er IV2 gang den vi finner på den tynt befolkede Skandinaviske Halvø, og det uaktet store strekninger, særlig i det sydlige Sibirien, har livsbetingelser som er mange ganger bedre enn i største delen av Skandinavien.

En russisk forfatter, som skriver om Sibirien, dets store muligheter og naturrigdomme, sier at dette Ians sørgelige historie bekrefter på en viss måte fiere fremmede forskeres mening om Ruslann, at det forstår vel nok å erobre nye lanne, men ikke å kolonisere dem. Russerne skulde ikke ha anlegg for et fortsatt, seigt og målbevisst kultur-arbeide, me-234 SIBIRIENS KOLONISATION OG UTVIKLING

nes det. Den siste påstann kan vel være tvilsom, men at Ruslann har vist en merkelig evne til å utvide sig, må in-rømmes. Dets vekst i lann-område fra begynnelsen av det russiske tsar-rikes grunleggelse i Moskva omkring 1500 og til vore dager, har jo med untagelse av det Britiske Rike ikke noe sidestykke i verdens-historien. I hele denne tid har det Russiske Rike gjennemsnitlig vokset med 142 kvadrat-kilometer om dagen, eller 52,000 kv.km. for hvert år, eller et lann-område så stort som kongeriket Norge for hvert sjette år, uten stans, intil det har nådd sin nuværende størrelse på 22,600,000 kv.km. Men veksten av folketallet i de erobrede provinser har gått smått like til det siste I de 300 år som Ruslann har hat Sibirien, intil slutten av forrige århundrede (1896), invandret det dit fra Ruslann alt i alt kan henne 3 millioner mennesker. Sammenligner vi dette med at f. eks. det vesle Norge har på 25 år (1886—1910) sennt 366,670 utvandrere mest til Amerika, blir det ikke meget for det veldige Ruslann.

Som eksempel på hvor lite heldig det russiske styre tidligere har vært med utnyttelsen av sine lanne, er i 1909 fra officielt russisk holl blit nevnt Alaska, som i sin tid ble solgt til de Forente Stater for 7,200,000 gull-rubel (21,000,000 kr.), og som bare i året 1905 skal ha inbragt 150,000,000 dollar (564,000,000 kroner). Det nevnes også hvorledes Tsjuktsjer-halvøens rigdomme (nær Berings-stredet) utnyttes av Amerikanerne, mens Russerne selv får lite godt av dem.

Grunnen til den langsomme utvikling av de store, rike lanne i Asien må vel for en del søkes deri at det, like til

den siste tid, var liten forståelse i Ruslann av det ønskelige i å ophjelpe og kolonisere dem, ja man så tilmed på dem som konkurrenter, som ikke ønskedes ophjulpet, men helst nyttet ut slik som de nu engang var. — Til dette kom også flere andre ting. Det viktigste var kan henne at Sibirien ble brukt som forbryder-koloni, et sted hvortil en også kunde forvise ubehagelige og urolige elementer, som ikke var ønskelige å ha i Ruslann. Sibirien kom derved i vanry, og ble et fryktet lann,

hvor nu engang folk ikke gjerne frivillig søkte hen. De store avstanne i disse umådelige vidder var selvsagt også en stor hindring, før det kom jernbane. Utvandrerne slet utrolig meget vont unner den langvarige reise på den vanskelige sibiriske lanvei, og et virksomt styre fra Petersburg, som kunde fremme lannets utvikling, var så omtrent umulig. Så var det livegenskapet, som til Alexander II's regjering, også gjorde utvandringen vanskelig, idet russiske bønner ikke hadde lov til å forlate sin fedrene jord.

Det er merkelig at mens Ruslann hadde de store ubrukte vidder liggende i Sibirien, sente det hvert år mengder av utvandrere over havet til Amerika. I de ti år 1891—1900 reiste det vel en halv million Russere til de Forenede Stater alene, og i de følgende syv år 1900—1906 reiste det 485,850 Russere dit bare over tyske havner.

Men i de seneste tider, ikke minst efter krigen med Japan i 1904—05, er det i Ruslann foregått en fulstendig forandring i synet på Sibirien og dets utvikling; og man har fått øiene åpne for hvad som her er forsømt, og hvilken uhyre viktighet dets fremtidige utvikling har. Et stort skritt mot lysere tider for Sibirien var alt regjeringens bestemmelse om at det fremtidig ikke skulde benyttes til forvisning av forbrydere; og i den senere tid, særlig efter den japanske krig, er det fra regjeringens side gjort store anstrengelser for å hjelpe op kolonisationen av de asiatiske provinser. De summer som av regjeringen er anvent for dette øiemed i årenes løp, gir et godt billede av hvordan arbeidet har tiltatt. Mens det i tiden før 1896 bare ble anvent omkring en million rubel eller mindre om året på denne kolonisation, så steg dette beløp fra 1896 til 1905 til omkring 2,900,000 rubel om året, i 1906 ble det til omkring 5 millioner om året, i 1907 til 137« million, i 1908 til 19 millioner, i 1909 til 227a million. Så har det steget jevnt, til det iår, for 1914, er bevilget over 30 millioner rubel for dette øiemed. Med andre ord, bare fra 1905 til nu er dette beløp steget til mer enn det ti-dobbelte.

Invandringen til Sibirien fra Ruslann er steget på en noe lignende vis i senere tid. Mens det som sagt i de 300 år før 1896 var invandret alt i alt omkring 3 millioner mennesker fra Ruslann, så er det i tiden fra 1896 til 1905 invandret 1,370,000, og i tiden fra 1905 til og med 1913, altså efter den tid da kolonisationen av de asiatiske lanne ble lagt in unner lanbruks-departementets ledelse, har det nedsatt sig vel 3 millioner nybyggere i Sibirien. At, som det heter i den officielle beretning, „en slik tilførsel av ny kraft allerede har hat, og enda mere vil få, stor betydning for Sibirien, er selvsagt". Befolkningen i guvernementer som Tomsk og Jeniseisk har fordoblet sig på 10 år fra 1902 til 1912. Nye byer er vokset op med amerikansk hastighet. Arealet av dyrket jord er på flere steder blit øket to til tre ganger, og mengden av nye produkter som er kastet in på markedet, er delvis blit så stor at veiene ikke lenger er tilstrekkelige for å føre dem frem. Til forståelsen av invandringens vekslinger gis følgende tall: I tidsrummet mellem 1896 og den japanske krig 1904 vekslet antallet av invandrere mellem omkring 100,000 og 200,000. På grunn av regjeringens opmuntring øket invandringen meget efter krigen. I 1906 var lannet enda lammet og invandringen var da 216,600. Men så steg den sterkt: i 1907 var den 577,000, i 1908 759,000, i 1909 707,500, i 1910 353,000, i 1911 226,000, i 1912 259,600 og i 1913 327,000. Grunnen til at invandringen har tatt av siden 1909 er, efter de officielle beretninger, for det første at den i de foregående år, 1907 til 1909, hadde nådd en urimelig høide efter å være blit demmet op unner krigen og revolutionen. Men til det kom, at de senere år har vært uheldige i Sibirien, mens de har vært gunstige i Ruslann; lanbrukets utvikling, og virksomheten av bonne-banken (for opkjøp og salg av jord til bønnene) har tatt så til i de distrikter hvorfra utvandringen mest foregikk, at forhollene der er blit meget bedre. I fem-året 1909—13 er, ved hjelp av bonne-banken, 30,000 kvadrat-kilometer jord gått over på bønnenes egne henner i disse utvandrings-distrikter,

og slikt holler selvsagt mange folk hjemme, som ellers vilde ha vandret ut for å få egen jord i Sibirien. Men den viktigste grunn til inskrenkningen i kolonisationen tør likevel være at den fri og lett tilgjengelige jord, som er noenlunde ferdig til opdyrkning, har minsket meget. De strøk som ligger nær den sibiriske jernbane, er alt optatt, og for hvert år må nybyggerne flytte lenger og lenger bort fra jernbanen til vanskeligere steder, som i taigaen og i de delvis ørkenaktige, sydlige strøk av Kirgiser-steppen. Den jord i Altai som tilhører det keiserlige kabinett, og som keiseren har gitt fri til kolonisation, er alt blit delt ut. Tidligere var det også meget jord som ble tatt fra eldre kolonister som hadde for meget, og som var straks brukbart; men av slikt lann er nu lite igjen, og kampen i den første tid efter nybyggernes bosettelse er blit hårdere. Den store bølge av invandring til Sibirien, som nådde sin høide i 1908, kunde ikke vedlikeholles; for en del var den, som nevnt, fremkalt ved den lange stilstann unner krigen og revolutionen, og dertil kom regjeringens opmuntring og hjelp. Det ble da en større tilstrømning av nybyggere enn man var forberedt på å ta imot, og det måtte komme et tilbakeslag. I 1911, med 226,000 mennesker, var invandringen ikke meget større enn i 1898—1900, da den var mellem 203,000 og 223,000 mennesker om året, men så er den, som vi har sett, steget jevnt i de to siste år.

Det er lett å forstå at det ikke har vært til heil for Sibiriens utvikling gjennem tidene, at det har hat sin regjering så langt borte. Efter det russiske system er all administrations vidløftige tråde samlet i St. Petersburg, og de lange avstanne til Sibiriens forskjellige deler gjorde det, særlig før, da det bare var lanveier og elver til fremkomst, umulig å ha full oversikt over forhollene der, og over hvad som mest trengtes. Bare posten frem og tilbake tok jo mange måneter, og selv nu går det ikke fort. Det må også være forbunnet med store vanskeligheter å styre og regulere en så vidløftig kolonisation i så vidstrakt et lann, særlig når det skal ske fra St. Petersburg,

så langt borte fra de strøk hvor bosettelsen og nyrydningen foregår.

Det synes rimelig at lokal-styrer måtte til en viss grad være heldige, for at de ting kunde bli gjort som var mest skikket til å fremme de enkelte lands-deles trivsel og utvikling. Men nu er forhollet det, at mens de sibiriske byer har et kommunalt selvstyre, så er dette ikke tilfelle med landistrik-tene i Sibirien. De står direkte unner regjeringen og dens embedsmenn.

Det er derfor to retninger som gjør sig gjellende i Rus-lanns sibiriske politikk. Tilhengerne av den ene retning, og det er flertallet av Sibiriens inbyggere, hevder at for å fremme lannets trivsel vil det være uungålig nødvendig å gi også landistrik-tene kommunalt styre („semstvo"), som kan avgjøre alle spørsmål vedkommende kommunenes daglige livs-interesser, og de måtte få sine egne kommune-skatter til bygning av veier, til skoler, osv. istedenfor, at dette nu ordnes av regjeringen, som også får all skatt. Man mener at dette vilde være en både lettere og heldigere ordning.

Tilhengerne av den ånnen politiske retning hevder imot dette, at Sibirien har ingen adel, og ingen store godseiere, det er et lann av bønner, og det store flertall av disse sitter ikke inne med de nødvendige betingelser for et slikt selvstyre, ja det er bare en brøkdel av dem som kan lese; det vilde ikke svare til forhollene i Ruslann hvor det er en overklasse som har ledelsen, og det vilde ikke være til heil for Sibirien selv. Men de første fremholler guvernementet Viatka i Ruslann som et eksempel på at et slikt selvstyre uten en overklasse, kan føre til et godt resultat. Viatka har en befolkning utelukkende av bønner, og det er, mener man, hvad styre og utvikling angår, et av de beste gu-vernementer i Ruslann. Guvernementet Perm nevnes ogsaa.

Det er tilmed et stort parti i Sibirien som holler på sin home-rule, og mener at i så stort og utstrakt et lann som Ruslann kan ikke en central regjering, og én Duma, som skal ha

alle saker, store og små, unner sig, få det nødvendige overblikk, og kan ikke ta sig tilstrækkelig av de forskjellige Ians-deles lokale interesser. De holler derfor på, at Sibirien skulde ha sin egen Duma, og sine egne lokal-styrer, som skulde ha til opgave å ta sig av alle saker som bare vedkommer Sibirien, og som ikke har noen direkte

interesse for Ruslann. Det russiske regjerings-parti invenner mot dette omtrent det samme som unionistene i Englann invenner mot home-rule for Irlann, at Sibirien derved lett kan komme til å føie sig som et eget lann, hvis interesser ikke altid faller helt sammen med Ruslanns, og det kunde løsne den russiske helstats-følelse og kunde føre til en svekkelse av samhollet innen det Russiske Rike.

Mot dette invennes fra den ånnen side, at Sibirien umulig kan tenkes, nu eller i fremtiden, å få interesser som på noe punkt kan komme i strid med hele det Russiske Rikes, og det må vell erindres at Sibiriens nuværende befolkning, når untas den lille brøkdel av infødte, er ikke noe overvunnet folk lik det irske, men er helt russisk, som føler sig, og vil altid føie sig som russisk, og som en uadskillelig del av det Russiske Rike, og vil altid stå i et motsetnings-forholl til de asiatiske folk i syd og i øst. Ja de mener en videre, at ved et mere lokal-interessert, mer lokal-kjent og handledygtig selv-styre vilde utviklingen av Ruslanns østlige provinser i høi grad påskynnes, og dets maktstilling i øst vilde derved vesentlig styrkes.

Det er ikke rimelig at et politisk program som dette har utsikt til å bli gjennemført i noen nær fremtid. Men om det enn således kan være forskjellige meninger i Ruslann om fremgangslinjen ved hvilken målet best og sikrest kan nås, så er alle partier enige om at den russiske kolonisation i Asien bør søkes fremmet ved alle de beste midler som står til rådighet. At dette er opfatningen også innen de ledende kredse fremgår klart av lanbruks-styrets inberetning for 5-året 1909—1913, hvor det bl. a. fremheves, at vistnok er meget gjort for denne kolonisation, men det er enda ikke nokk, og „det gjeller om

energisk å utvikle det påbegynte kultur-arbeide i koloni-distriktene, ved bedre forberedelse av jordstykkene som skal koloniseres, bygning av veier, brønner, og sykehuser postforbinnelse, og styrke i videre utstrekning og mangedoble oplysnings-arbeidet, bygning av kirker og skoler. Det gjeller også å lære kolonistene fra eldre tid bedre jordbruk. Litt dyktighet som bonne er også nødvendig i Sibirien som andre steder." Det heter envidere at „en fremtidig kolonisation burde fortrinsvis koncentreres langs grensene av det asiatiske Ruslann, idet man gir nybyggere i disse strøk mest mulig hjelp fra regjeringens side. Og så er det nødvendig å få utviklet snarest mulig det planlagte nett av jernbaner i Sibirien, særlig den syd-sibiriske hovedlinje gjennem Kirgiser-steppen. Bygningen av jernbaner vinner nye store felter for kolonisationen, og styrker de gamle, osv."

Sibirien er som før sagt, et rikt lann, og det kan nok være vel verd å utvikle. Av mineraler har det merkelig meget. Særlig kjent er dets gull, som det stadig blir funnet mer og mer av, mest i det mitre og østre Sibirien. I Jeniseisk guvernement er det funnet gull på mange steder, både i den mitre del hvor store mengder er vunnet ut, og i den sydlige; i Irkutsk guvernement er det særlig rike gull-fore-komster, og noen av dem gjeller for å være de rikeste i Sibirien; i Transbaikalien er mange gull-miner i drift; i Amür-lannet er det funnet gull på mange steder langs elvene, og det er dem som påstår at det vil bli Sibiriens rikeste gull-lann; i Ussuri-lannet er det også funnet gull, ja ved Anadyr helt nord for Kamtsjatka skal det være rike gull-forekomster. Gullet utvinnes i Sibirien enda for en stor del med meget primitive midler, ja tilmed ofte bare ved hånn-vasking, og ved en rationel maskindrift kunde utbyttet mange ganger økes. Efter opgave fra 1908 skulde det ved gull-vaskingen i Sibirien være beskjeftiget omkring 45,000 arbeidere, som har en årl'g lønn av mellem 13 og 17 millioner rubel, og utbyttet i rent

gull i Sibirien, når Urål ikke regnes med, skulde være mer enn 2,000 pud (32,800 kg.) om året.

Det er desuten andre metall-rigdomme i Sibirien. Av jern er det meget, men som er dårlig utnyttet. Det er også kobber, sølv, og bly. Dertil kommer på sine steder edelstener og andre verdifulle stensorter, mineralkilder, og annet, som enda er lite nyttet. Kull er det funnet på mange steder, tildels gode kull; bare i den østlige kystprovins og på Sakhalin, menes det å være nokk til å forsyne hele skibsfarten på Stillehavet. Men driften av kull-minene er enda i sin begynnelse i Sibirien, og har store muligheter. På Sakhalin er funnet rike olje-kilder som påstås å kunne forsyne hele Sibirien med petroleum, ja Australien med. At Sibirien har endeløse skoger, er oftere nevnt, og at de i virkeligheten representerer store verdier er selvsagt; vanskeligheten ligger i transporten, som på de fleste steder gjør dem enda i øieblikket så omtrent verdiløse. Men det er mange steder, særlig i det østlige

Sibirien nær Stillehavet, hvor skogene kan nyttes med fordel alt nu. At de store sibiriske elver har verdifulle fiskerier har også vært nevnt, og disse kan utvikles mer.

Trods alt dette ligger Sibiriens uten sammenligning største rigdom i dets umådelige vidder av dyrkbart, og delvis fruktbart lann, som enda for en langt overveiende del ligger der unyttet eller dårlig nyttet. Som det med rette har vært sagt, er Sibiriens sanne gull dets sorte mull-jord; men en av de store vanskeligheter ved utviklingen av jordbruket har like til den siste tid ligget i kommunikationene. Før den sibiriske bane maatte jo alt føres lanveien, eller langs elvene; inførsel av tungere ting som lanbruks-maskiner var så omtrent umulig, og like slemt var det at en ikke kunde skaffe sig noen større utførsel for lanbrukets avkastning, og en jordbruker ble lett sittende inne med sin overflod. Også efter den sibiriske bane har det sine vanskeligheter. Selv om jernbane-fraktene settes ganske lavt, så blir de likevel for høie for produkter som korn, når avstannene blir så store som fra det mitre Sibirien. Der-

for er det som sagt at inbyggerne, særlig i Jeniseisk 0g Irkutsk provinsene, ser på en sjøforbinnelse gjennem Karahavet til Jeniseis munning som den store fremtids-sak som skulde bringe denne del av Sibirien sin opblomstring.

Det er blant Sibiriakene selv en levende interesse for utviklingen av deres lann, og de ser godt dets store fremtidsmuligheter. Men det lar sig vel ikke nekte, at på grunn av den opfatning av Sibirien som var den herskende gjennem århundreder, er dette lann blit sørgelig forsømt, og dets utvikling har vært hemmet. Det ligger derfor enda lange tider tilbake. Men hvor lite det skal til for å fremkalle en fulstendig omveltning i så måte, og hvor utviklings-dyktig den sibiriske bonne i virkeligheten er, er Vest-Sibirien et godt eksempel på. Der har noen få driftige og dyktige Dansker på få år fremkalt en fulstendig forvandling, ved å inføre dansk meieridrift, og lære bønnene å lage smørr, således at på vell 15 år er den vest-sibiriske smørr-eksport, som før den tid ikke var noenting, nu vokset til å bli en virkelig faktor paa verdensmarkedet. For å gi et billede av denne utvikling kan nevnes at i 1898 var Sibiriens smørr-produktion 149,000 pud, i 1906 2,970,000 pud og i 1909 8,600,000 pud (= 140,870,000 kg.). Det går nu hver dag et tog med kjølevogner som fører smørr til Østersjøen fra så langt øst som Novo Nikolåjevsk ved Obj. Med dampbåt går så smørret videre til Englann og Paris. Store strekninger som før lå nede, er blomstret op og blit velstående ved denne bedrift. På lignende vis kan sikkerlig også andre dele av Sibirien våkne til nytt liv ved god administration og dyktige menns eksempel.

Når en tenker på hvilket uhyre arbeide som er forbunnet med reguleringen av en slik mengde utvandrere hvert år, og med fordeling av brukbart lann til dem alle, hvilket alt som nevnt ledes fra St. Petersburg, så er det ikke til å undres over, at mangler ofte kan ha vært følelige både her og der; men det er blit bedre for hvert år også i så måte. Bare å få unnersøkt, og målt op, og stykket ut det lann som skulde

deles ut til nybyggerne, fordrer jo en hel hær av lann-målere, som det ikke altid var mulig å skaffe; i tidligere tid hente det derfor ofte nok at når kolonistene kom frem, så kunde det ikke skaffes dem alle lann straks, men de fikk vente; og mange foreløbige unnersøkere (khodoki) som kom for å velge lann, måtte venne tilbake og hadde kastet bort sine penger forgjeves. Desuten måtte det bygges veier gjennem de nye lanne, og det måtte jernbaner til, og mange steder måtte det sørges for oplags-steder med forråd av korn og annet, så nybyggerne ikke skulde stå på en bar bakke, når de kom frem, og i den første tid unner sit arbeide. Det måtte sørges for lege-hjelp og forpleining av de syke, som det lett blir mange av når folk skal reise så lange veier, ofte tett sammenstuet unner alt annet enn hygienisk heldige forholl. I mange strøk var det også nødvendig å grave brønner, og skaffe vann, før nybyggerne kom, osv. osv.

Det er lett forstålig, at i slike umådelige lann-områder var det ikke mulig, trods de ledendes beste vilje, å imøtekomme alle krav fyldestgjørende. Følgen var at, særlig i tidligere år, en del av nybyggerne kom i nød, og kunde ikke klare sig; efter å ha mistet alt de hadde, ble de da ofte nødt til å venne tilbake til Ruslann. En slik hjemvennende kolonists lodd er ikke misundelsesverdig; før han dro ut fra sit hjemsted i Ruslann har han solgt

alt hvad han hadde, for å skaffe sig kontanter. Så ble dette forbrukt på reisen og unner forsøket på å slå sig gjennem derute, intil han tilslutt må venne tilbake i forkommen tilstann med to tomme henner, som tigger, — og så skal han igjen forsøke på å slå sig gjennem der hjemme, hvor han, kan henne, tidligere hadde vanskelig nok for å klare sig. I gjennemsnitt var det omkring 10 % av utvandrerne som vente hjem for hvert år. Men også i denne henseende synes det å ha vært en vesentlig forbedring i den siste tid, efter de officielle beretninger å dømme. I 1911 skulde således det samlede antall av utvandrere som vente tilbake til Ruslann, være omkring 68,600, mens det i 1912 var omkring

32,700, og i 1913 omkring 23,000; som vi ser en sterk nedgang, og dette gjeller i alle distrikter, untagen i Jeniseisk og Irkutsk provinsene i 1912. Men grunnen til at det ikke da var noen minking i tallet av de tilbakevennende derfra, sies å være den at såkornet ble ødelagt ved skadelig vår-regn, og sen vår-frost, hvorved mange av kolonistene kom i nød.

For å sikre sig mot at de utdragende nybygger-familjer skal få jord som ikke passer dem, har regjeringen alt i 1887 påbutt at året før de drar ut, skal familjen senne en mann, en såkalt khodök, avsted til det strøk hvor de akter å slå sig ned, for at han kan unnersøke jorden, og velge ut det stykke som han mener passer. Den beste tid for å unnersøke lannet er våren, fra april til juni; mange forsiktige folk reiser allerede om vinteren, for å se på kolonistenes liv, og se på lannet, men av frykt for å få jorden optatt av andre, særlig hvor for lite lann er blit målt op for utdeling, velger de ofte sit lann-stykke før sneen er gått bort, og unnersøkelsens verd kan da bli nokså tvilsom.

Nybyggerne kan få lån av staten, hvis deres jordstykke ikke ligger i gunstige strøk nær jernbanen, men f. eks. i taigaen hvor det er meget rydnings-arbeide, eller i steppe-lannene hvor det må graves brønner, og i det fjerne Østen. Betingelsen for at slike lån kan gis, er at familjen har sennt unnersøkere som har valgt ut lannet paa forhånn. Dette er selvsagt for å ungå et ubesindig og dårlig forberedt nybygge. Lånene kan i vanskelige strøk, og i de fjerne østlige provinser, i Amurlannet, i Ussuri-provinsen, og på Sakhalin være intil 400 rubel. I Transbaikalien kan det være mellem 250 og 400 rubel, eftersom lannet ligger til. For resten av Sibirien kommer ikke lånene op over 250 rubel. De gis på lempelige vilkår: i de første fem år skal ingenting betales, men derefter følger avbetalingen i løpet av ti år med like store dele. I enkelte vanskelige strøk kan ånnen halvdel av lånet bli efter-gitt. Nybygger-familjer som ikke har sennt noen unnersøker

i forveien, kan ingen unnerstøttelse få, og de må også finne sig i å få jord efterat alle andre har fått sit.

Nybyggerne har også andre lettelser. De er således fritatt for skatt og jord-avgift i de første fem år efter bosettelsen. De følgende fem år får de betale halvparten av skatten, og efter ti år skal alle betale likt med de gamle inbyggere. Men de kommunale avgifter, — til miren eller lansbyen, om de er medlemmer av en slik, og til distriktet eller grennen — må de betale straks efter bosettelsen, selv om det er i penger. Nybyggere som er over 18 år, får 3 års henstann med verneplikten; i den østlige kystprovins og i Turkestan gis der henstann i 6 år for dem som er over 15 år. Det blir således gjort meget for å lette nybyggerne i deres slitsomme liv.

Det er også gjort en god del for å forbedre lanbruket. Således er det arbeidet meget for innførsel av moderne lanbruks-maskiner, og regjeringen holler oplags-steder for disse hvor nybyggerne kan forsynes. Også i dette er det en stor utvikling. I 1909 hadde regjeringen 64 slike oplags-steder for lanbruks-maskiner i Sibirien; men i 1913 var antallet steget til alt i alt 300. Mens det i 1898 ble innført lanbruks-maskiner til Sibirien for en verdi av 211,900 rubel, og i 1900 for en verdi av 718,200 rubel, ble det i 1906 innført for omtrent 2.6 millioner rubel, i 1909 for 4.6 millioner, og i 1913 for 8.4 millioner rubel, det er en volsom stigning på de år. Det meste av denne innførsel går selvsagt til Vest-Sibirien, som enda er det fornemste og best opdyrkede akerbruks-lann, men selv til de østlige provinser, Amur- og Ussuri-lannet, går det meget.

For å gi et billede av hvilke dimensioner dette nybygge i Sibirien har, kan det nevnes, at efter de officielle beretninger er det i de siste 5 år (1909—1913) blit målt op og lagt ut til kolonisation 18 millioner desjatin, eller

196,500 kv. km., nybygger-lann, og 350,000 familjer, med bortimot to millioner sjeler har nedsat sig. Det vil altså si omtrent 40,000 kv. km. nybygger-lann om året, eller på 8 år så meget akerlann

som hele Norges flate-inholl. Men hertil kan enda legges at i løpet av de samme 5 år er det av lann som ligger unner de gamle lansbyer eller mirer i Sibirien blit dyrket op 6 millioner desjatin, eller omtrent 65,000 kvadrat-kilometer ny jord. Det er ikke lite lann som på den vis vinnes in for menneskeheten for hvert år, og som altså på disse 5 år har skaffet hjem for en folkemengde nesten så stor som hele Norges. Og på samme tid er det bygget 97a tusen verst, eller 10,000 km. lanvei, osv.

I tidligere tid var det megen flothet med størrelsen av den jord som ble delt ut til nybyggerne. Men da det viste sig at en stor del av denne jord ikke ble dyrket op, øves det i senere år mere sparsomhet, og en god del av eldre jord er blit tatt tilbake. Efter lov av 1881 skulde alt eldre lann som var mer enn 15 desjatin for hver mandlig sjel tas fra lans-byene, og brukes til ny kolonisation. Og efter de almindelige bestemmelser nu skal det utdeles fra 8 til 15 desjatin — d. e. 8.4 til 16.4 hektar (altså omkring 87 til 164 mål) — jord for hver sjel av mann-kjønn i hver familje.

Nybygger-lann til eiendoms-gårder deles ut i områder på 25 til 50 desjatin (d. e. 27 til 55 hektar, eller 270 til 550 mål) brukbar jord, som gis til hver familje, uten hensyn til antall sjeler av mann-kjønn.

Efter de officielle beretninger er nybyggernes økonomiske stilling i Sibirien betydelig bedre enn bønnenes stilling i Rus-lann. Størrelsen av den jord de har til dyrkning i Sibirien, er omtrent 9 ganger større enn hvad de hadde hjemme. I Sibirien regnes at en almindelig nybygger-gård har omtrent 38.3 desjatin (41.8 hektar, eller 418 mål) jord, mens det i hjemlannet i gjennemsnitt bare er 4.5 desjatin. I Ruslann regnes det å skulle være i gjennemsnitt 2.4 desjatin tilsådd mark, og 0.6 desjatin slåtte-lann til en middels gård. I Sibirien stiger disse tall til 5.4 desjatin tilsådd mark, og 6.1 desjatin slåtte-mark. Og med alt dette blir det almindelige nivå av velstann betydelig hevet for folkene i Sibirien.

Før han drar hjemmefra har en almindelig nybygger i

gjennemsnitt, av penger og ånnen eiendom, tilsammen 239 rubel, mens i Sibirien kan den tilsvarende eiendom settes til 466 rubel. På den vis har nybyggeren i Sibirien ikke alene dekket alle sine utgifter til reise osv., men desuten fordoblet den kapital han hadde med sig fra hjemlannet. I virkeligheten cr veksten mer enn den her kan synes, da nybyggeren ankommer til sit vordende hjem med gjennemsnitlig omkring 161 rubel, og efter 11 års forløp blir dette øket til 466 rubel. — For hvert år forbedrer nybyggernes forholl sig, arealet av det tilsådde lann og slåtte-lann øker, og samtidig økes også tallet av fe, hus, arbeids-inventar, og den almindelige velstann vokser. — I det hele ser det altså ut til, at når nybyggerne i Sibirien er kommet over de første vanskelige år, står de sig som regel ganske bra. Men det er selvsagt, at hvis mulighetene for utførsel fra den indre del av Sibirien kan økes, vil livs-betin-gelsene enda i høi grad bedres.

Mens lanbruket i Vest-Sibirien i de senere år mer og mer har lagt an på meieridrift, og smørr-produktion, så går akerbruket i det mitre Sibirien fremdeles mest ut på å avle korn. I et lann som Jeniseisk-provinsen dyrkes hvete, rug, havre, bygg, lin, hamp, bokhvete, og poteter, foruten at det selvsagt slås meget høi. Av rug og hvete sås det ut pr. desjatin (hektar) intil 14 pud (230 kg.), av havre 17—20 pud (280—-330 kg.), av lin 5—51/« pud. Gjennemsnits-grøden av rug og hvete er 70—80 pud (1150—1300 kg. eller omtrent 15—17 hl.) pr. desjatin (hektar), av havre intil 100 pud (1638 kg. eller 34 hl.). På nyarbeidet jord er avlingen enda større. De heldigste år for kornet er de tørre år, da grøden blir bedre. I de regnfulle år, særlig på ny jord, blir kornet ømfintlig, det blir ofte skadd av høstkullen, og dekket av sne.

Til sammenligning gis følgende tall i hektoliter[1] for den gjennemsnitlige avling i Sibirien i det hele, i Ruslann, og i

1 Det er regnet i gjennemsnitt at det av hvete kommer 77 kg. på hektoliteren, av rug 72 kg., og av havre 48

Norge, for årene 1906—1909, efter de officielle beretninger som er mig velvillig meddelt av Norges Statistiske Centralbyrå

Hvete Rug Havre Sibirien..... 9.0 hl. 9.5hl. 16.6 hl. Ruslann .... 7.0 - 9.1 - 14.6 - Norge..... 22.4 - 24.9 - 35.6 - Nordlann. . . . 15.6 - 25.8 -

De ovenfor meddelte avlinger for Jeniseisk provins er altså en god del bedre enn den gjennemsnitlige i Sibirien, og denne står igjen høiere enn den gjennemsnitlige i Ruslann, men er merkelig mindre enn hvad som avles i Norge, selv i Nordlann, Norges nordligste og værhårdeste akerbruks-distrikt. Efter tallene ovenfor skulde jorden i Jeniseisk-provinsen gi omtrent 5 til 6 foll både av rug og hvete, og av havre. I Norge ga jorden gjennemsnitlig i 1906—1910 7.9 foll av hvete, 11.7 av rug, og 8.0 av havre. I Nordlann ga den 4.7 foll av rug og 6.3 av havre. At Norges jord gir så meget mer på hver hektar enn både Ruslanns og Sibiriens kan ikke skylles jordbunnen, for den er visselig, i stor utstrekning ialfall, langt bedre i de siste lanne, men det må vel mest skylles et mer utviklet og intenst jordbruk; vi arbeider og gjøsler jorden forholsvis godt, mens i Ruslann blir jorden lite gjøslet, og i Sibirien som regel aldeles ikke, som vi har sett. Når trots det, Sibiriens jord gir mer enn Ruslanns for hver hektar, så skylles det at det enda er så stor tilgang på nytt og ubrukt lann1.

1 Følgende tall fra de officielle beretninger om de østligste provinser i Sibirien kan ha sin interesse: I Amür-lannet sås det bare korn om våren; vinterseden lykkes ikke, da vinteren er for snebar og kall. Det er mest havre, hvete og rug, og også bygg og bokhvete. Avlingen kan være meget forskjellig. På ny jord er den stor; i gjennemsnitt gir sommer-rugen 100 pud på desjatin (d. e. 21 hl. på hektaren), hvete fra 110 til 120 pud (21.5-

Efter de store skarer av nybyggere som er strømmet til Sibirien i de senere år, var det ikke mer enn en kunde vente at det meste av den lett tilgjengelige og dyrkbare jord er blit optatt; men vilde en stille det spørsmål hvormange det enda er plass til i dette lann, da vilde en vanskelig kunne få noe svar; for tenker en på de uendelige vidder som enda ligger der unyttet, og hvor forsvinnende små de opdyrkede strekninger er i forholl dertil, da er det lett å inse at for øieblikket ialfall, er tilgangen på lann praktisk talt uuttømmelig. Vistnok må nybyggerne nu for en stor del søke bort fra det åpne og nesten ferdige gress-lann, og in i taigaen, hvor nyrydder-arbeidet er vanskeligere. Men skog-jordbunnen er god og fruktbar, og blir den først ryddet, har også dette lann en stor fremtid for sig. Hvor mange millioner mennesker et veldyrket Sibirien kunde rumme er ikke mulig å ha noe overblikk over, men sikkert er at det vilde være mange.

23.4 hl. på hektar) og havre op til 150 pud på desjatin (47 hl. på ha.). På gammelt pløie-lann forminskes avlingene med mere enn en fjerdedel; Sommerrug gir i gjennemsnitt 75 pud på desjatin (15.7 hl. på ha.), hvete 80 pud (15.6 hl. på ha.), og havre 100 pud på desjatin (31.3 hl. på ha.). Potetene gir vanligvis godt utbytte, i gjennemsnitt op til 1000 pud på desjatin (1500 kg. på ha.). ^'b *

I Ussuri-provinsen sås det hvete, sommer-rug, bokhvete, hirse, erter, bønner, mais, havre, bygg, hamp, lin o. a.; vinter-rug meget sjeldnere, da det er lite sne om vinteren, og den har lett for å fryse. På hver desjatin sås det av hvete omtrent 9 pud, sommer-rug 8 pud, havre 11—12 pud, bygg 9 pud, osv. Som god avling regnes det på hver desjatin av hvete 100-120 pud (19.5-23.4 hl. på ha.), av vinter-rug 80—90 pud (17—19 hl. på ha.), havre 120—140 pud (37.6—44 hl. på ha.), osv. og av poteter 1000— 1200pud(1500—1800 kg. på ha.). Middels avling vil derimot være: av hvete omtrent 50—60 pud på desjatin (9.8—11.7 hl. på ha.), av vinter-rug 50 pud (10.5 hl. på ha.), havre 65—75 pud (17—23.4 hl. på ha.), og av poteter 500— 700 pud på desjatin (750—1050 kg. på ha.).

Enda kan nevnes at i Tomsk, som regnes for å være det fruktbareste distrikt i Sibirien, er den viktigste kornsort sommer-hvete. Det sås 6—8 pud på desjatin; avlingen er i gjennemsnitt stor, over 70—80 pud på desjatin (13.6 —15.6 hl. på ha.), og i enkelte år kan den nå op til 150 pud eller mer på desjatin (29 hl. eller mer på ha.).

I de siste år merkes det en stigning i invandringen til dg østlige strøk, og til Jeniseisk og Irkutsk provinsene, og også til Turkestan. Samtidig er det en inskrenkning av invandringen til det vestlige Sibirien og til steppe-Iannet, som allerede har fått en ganske stor befolkning, og hvor vel det meste av den gode jord allerede er optatt. Men ved et mere intenst akerbruk enn det som hittil er anvent i Sibirien er det ikke tvil om at selv disse lanne kan rumme en befolkning som vil være mangedobbelt av den nuværende.

Det er som sagt en stor opgave det russiske folk har i å invinne disse veldige strekninger av vor jords overflate for sig og for menneskeheten. Men betydningen av nye lannes kolonisation for et folks fremtid, kan ha to sider. Den ene er den økede maktstilling utad ved den større utvidelse, og så økingen i velstannen. Men den ånnen side er den svekkelse som det kan gi inad, at folket til fordel for de nye lanne ofte blir tappet for sine beste krefter. I et lite lann som Norge, hvor vi har hat en altfor stor utvandring gjennem mange år, er vi snart på det rene med de skadelige følger som dette har for folket inad. Men dette er mindre følelig i et stort folk som det russiske, og det kan henne at her vil forhollet stille sig anderledes. Vistnok er historiens lære den, like siden Romernes og Grekernes tid, at det i lengden er en nokså tvilsom fordel for et folk å ha store og utstrakte kolonier. Den styrkete maktstilling og den økede velstann, kanske altfor høie velstann, opveier ikke i lengden den nedgang som kommer ved at de forholdsvis gunstige livsbetingelser i koloniene lokker mange av folkets dyktige krefter ut, mens de mindre dyktige blir tilbake i lannet, og formerer slekten, og racens kvalitet synker efterhaanden. Dette var vel ialfall en av grunnene til det mektige Romer-rikes nedgang og fall; og vi må vel også tenke os at folk som det spanske og det portugisiske er blit svekket på lignende vis ved sine store oversjøiske kolonier. At koloniene heller ikke har vært til fordel for det engelske folk i så måte, ved sin stadige tapping av godeKOLONIERS ULEMPER

krefter, er vel også mulig. Men at noe lignende skulde bli tilfelle med det russiske folk, er mere tvilsomt. For det første er dets folketall så ulike meget større; så er det vel også tvilsomt om det hittil er de beste krefter som har utvandret til Sibirien. Men dertil kommer, hvad som kanske er enda viktigere, at en større del av dette ikke kan ses på som et nytt lann, men snarere som en østlig utvidelse av Ruslann selv; det er ikke en koloni, men det er et større fedrelann, som enda kan rumme mange millioner av de slaviske folk på sine endeløse sletter.XIV. IRKUTSK TIL VLADIVOSTOK.

Irkutsk. — Baikål. — Banen, sønnen om Baikål. — Fjellene. — Ingen istid. — Baikål-sjøens natur og dyre-liv. — Transbaikalien, natur og klima. — Petrovsk-jernverkene og politisk forviste. — Over Jåblonovi-fjellene, vannskillet mellem Is-havet og Stille-Havet. — Tsjitå. — Ingeniør Wourtzel arbeider. — I det Himmelske Rike. — Khulunbuir-høilannet. — Store Khin-gan. — Kinesere. — Barim. — Langs nordgrensen av Østlige Gobi. — Russisk gjeste-venlighet. — Over de øst-mandsjuiske fjelle. — Kinesisk bebyggelse. — Skog-branner. — Ulovlig opiums-dyrkning. — Khunkhusenes røverbander. — Tog med kolonister som venner tilbake.

Om morgen ved ti-tiden, dagen efter Krasnojarsk, kom vi til Irkutsk. Igjen var det stor og hederfull mottagelse på stationen, og vi ble møtt av presidenter for børs-foreningen, handels-foreningen, geografisk selskap, utsenninger fra generalguvernøren, og mange andre. Det var den samme levende interesse for muligheten av en stadig sjø-forbinnelse gjennem Is-havet med Jeniseis munning, og de samme forhåbninger knyttet til en ny utvikling av denne forbinnelse. Den vilde nemlig også få stor betydning for Irkutsk, og for hele strøket her omkring og ved Baikål-sjøen. Varer kan føres helt oppe fra elvene som renner ut i denne sjø — som f. eks. den store Selengå — og over sjøen, og ned Angarå, like til Jeniseis munning. Vistnok er det noen stryk i Angarå, men de er ikke større enn at lektere og flåter kan gå dem, som de nu er, og det er planer oppe om å bygge sluser forbi noen av de

Tirsdag 30. sept.IRKUTSK. BAIKÅL

verste. De vil sikkert bli bygget, hvis denne regelmessige sjø-forbinnelse gjennem Kara-havet nu skulde bli til virkelighet, som de håbet på. — Desverre hadde vi ikke tid til å stanse her, for å se byen som ligger på den ånnen

side av elven. Vi så den bare i det fjerne, med dens kirker, resi-dens-palass for general-guvernøren, og andre store bygninger,1 idet vi dro videre opefter Angarå, og over denne elv høiere op. Til forskjell fra Jenisei, og de elver vi hittil hadde sett i Sibirien, har Angarå et merkelig klart vann, så en kan se bunnen på mange favners dyp. Det er selvsagt, fordi dens kilder går gjennem fjell-lann, og fordi den renner ut av den store fjell-sjøen, Baikål, verdens dypeste insjø, hvor vannet får god tid til å klarnes.

Så endelig nådde vi da frem til denne, den Hellige Sjø, som vi hadde imøtesett med så store forventninger. Av Mongolerne kalles den Bai-kul, den rike sjø, eller Dalai-Nor, den hellige sjø.2 En har jo hørt meget om dens naturskjønhet; men der var tett tåke, så foreløbig så vi ingenting av omgivelsene. Ved den første station vi kom til, Baikål, var det havn for den store isbryter og ferge, Baikål, som tidligere førte togene over sjøen til jernbanelinjen på den andre siden, og som skulde kunne gå gjennem is som var 1.2 m. tykk. Den er en av verdens største isbrytere, dens skrog er for og atter bygget noe så nær lik „Fram". Men den kunde ikke klare isen om vinteren. Til reparation av denne isbryter-fergen og andre fartøier på Baikål, var det bygget en stor flytedokk, som vi også så i havnen. Det var denne forbin-nelsen over sjøen, som unner krigen med Japan var så vanskelig, da det uavladelig var slike store transporter østover. Om vinteren ble det lagt skinnegang på selve isen over sjøen. Den gamle trafikk-minister fyrst Khilkov ledet selv arbeidet. Jernbanevognene ble trukket over av hester enkeltvis, og loko-

1 Irkutsk har omtrent 130,000 inbyggere.

4 Efter en ånnen påstann skal Mongoler og Burjater kalle sjøen for Bai-gal, som skulde bety illens ophols-sted.254

motivene måtte føres over i stykker, da de ellers ble for tunge for isen.

Efter den tid er jernbanen sønnenom Baikål-sjøen blit fer, dig; det var et stort ingeniør-arbeide, og det var mange vanskeligheter å overvinne langs de bratte fjell-sider. Fra stationen Baikål på vestkysten, og til stationen Mysovåja på østsiden er banen 244 kilometer lang. På det første stykke, til stationen Kultük ved sjøens sydvestlige enne, er kysten særlig bratt, og på denne strekning, som er 81 kilometer lang, går banen 61/! km. gjennem tunneller. På den ånnen side av sjøen var grunnen i stor utstrekning myrlent, og dertil kom at det måtte bygges en mengde broer, 189 mindre og 35 større broer. Banen ble meget kostbar. Den kom på 219,717 rubel (428,448 kr.) for hver kilometer.1 Men så var banen bare enkeltsporet, og erfaringene unner krigen hadde vist nødvendigheten av å få dobbelt spor. Det førte til en helt ny ombygning som nu foregår, og som også snart er ferdig.

Med denne banen er det vi nu reiser langs sydkysten av Baikål. Efterhvert letter tåken så meget at vi kan se opefter de nærmeste fjell. De er ikke høie her, men stuper bratt mot sjøen, og banen gaar stadig gjennem tunneller. Ut på dagen letter tåken mer og mer, og vi ser fjellene på sydkysten. De var høiere, og med daler imellem. Det var ny-sne i Fjellene; de var skogkledd like til toppen, bare litt snaufjell her og der, og det var ingen virkelige snefonner å se.

Fjellene virker ikke meget høie og de når da som regel heller ikke stort over 1800 m. over havet, eller vell en 1300 m. over Baikål. Khamar-daban på sydvestkysten, bortimot Selengå, når 2260 m. over havet, eller 1800 m. over sjøens overflate, det er nesten 300 m. mer enn denne er dyp. Ellers stiger fjellene sjelden høiere over sjøen, enn dennes bunn går

1 Til sammenligning kan nevnes at den kostbareste bane i Norge, Ofotbanen, som går gjennem vanskelig fjell-lann med store stigninger kom på 250,888 kr. for hver kilometer, og Bergensbanen som går over fjellet til vestkysten og har store tunneller kostet 135,461 kr. for hver kilometer.LANNET VED BAIKÅL

ned unner vannet. Fjellene har brede former og rolige linjer, ikke hakket op som et vanlig alpelann, og det er

sjelden å se tilsprang mot noen form av tinder. Langs sydsiden av sjøen kommer vi forbi dal efter dal med mørk alvorlig granskog, som strekker sig op mellem fjellene, helt lik bortgjemte skog-daler der hjemme i Norge. — Det er et vakkert skoglann, men kalt sier de, untagen på den andre siden sjøen hvor solen steker. Her på denne siden er jordbunnen for en del evig frosset, og skogen vokser over de frosne lag. — Sjøen legges gjerne til med fast is i mitten av december eller begynnelsen av januar, isen ligger da gjerne en fire til fire og en halv maanet. Det kjøres med siede over sjøen en tre måneters tid.

Merkelig nok tyder heller ikke fjell-formene her i dette kalle lannet på at de noensinne har vært skuret av is, jeg kunde ikke i forbifarten opdage noen merker efter en istid. Paa fjell-skråningene langs sydvest-siden av sjøen sto det ofte op høie stener, og takker, og knauser. Det synes å tyde på en sterk erosion, fremkalt ikke minst ved frosten og de store temperatur-forskjeller i dette strøk. Ialfall synes det umulig at et fjell som ser slik ut kan ha vært skurt av is i noen nær geologisk fortid. Men det kan sandelig ikke være av mangel på lav temperatur at de ikke har hat istid her. Selv nu er den midlere årstemperatur ved Baikål-sjøen unner 0°, eller omkring —1 ° C. Ingeniør Wourtzel fortalte at her på sydsiden av Baikål hadde de ved jernbane-bygningen også hat vanskeligheter med at jordbunnen på noen steder var evig frosset.

Her så vi det svære arbeide som er forbunnet med ombygningen av en slik jernbane fra enkelt spor til dobbelt. Alle tunneller måtte gjøres bredere, selve bane-legemet likeså; det måtte ofte bygges op med nye forstøtnings-murer av jernbeton helt ned fra sjøkanten; på mange steder hvor kurvene var for sterke for hurtig kjørsel, måtte det slås nye tunneller gjennem fjellet, og hvor det var broer, ble det gjerne lagt en bro for det nye spor ved siden av den gamle.

Utenfor os hadde vi hele tiden denne mektige fjellsjø Dens flate-inholl er 34,932 kvadrat-kilometer. Den er i størrelse den tredje ferskvans-sjø i den gamle verden. Victoria Njansa og Tanganjika er større. Men den er den dypeste insjø i verden, ja den er den største fordypning som overhodet fins på noen av jordens fastlanne. Dybden er 1522 m. Det er dypere enn selv Sognefjorden hos os, som er 1260 m. dyp, og da Baikåls overflate ligger 462 m. over havet, når dens bunn altså ned til 1060 m. unner havflaten. Sjøen er også eiendommelig ved sin avlange, litt krummete form, som en nymåne. Den strekker sig så omtrent i samme retning, og delvis med den samme krumning, som de større fjell-kjeder lenger øst, som Jåblonovi, Store Khingån, de øst-mandsjuiske fjell-rygger, Sikhota-Alin, ja også den japanske fjell-kjede langs de japanske øer og Sakhalin. — Baikål må opfattes som dannet ved en insynkning av jordskorpen. En slik insynkning må tenkes foregått gradvis i tidenes løp ved forkastninger av lignende art som dem som stadig er forbunnet med jordskjelv; og sjøens omgivelser synes enda ikke å være kommet til ro, for ofte er det små jordskjelv og forstyrrelser i dens omgivelser. — In-synkningen må, ialfall for en del, være meget gammel, men har sikkerlig vært fortsat til sene tider. Fjellene runt sjøen består for en del av eruptiver av forskjellig alder, syenitter, porfyrer osv., og på noen steder basalter. Så er det krystalinske skifre og gneiser, og desuten også sedimentære bergarter fra silur, devon, jura, og også tertiær.

På det sted hvor den store elv Selengå faller ut i sjøen, går en unnervanns-rygg tvers over den, som vel helst må være dannet av elvens slamm i tidenes løp. Selengå har også dannet et stort delta langt ut. Ved denne unnervanns-rygg er sjøens bassin delt i to store fordypninger, den største og dypeste i den store nordøstlige del, den mindre i den sydvestlige som også er dyp og går ned til så meget som 1447 meter, mens sadeldybden over ryggen selv bare er 532 meter. — Den renne eller dal, hvorigjennen Angarå flyter ut av Bat-

kål, danner ingen naturlig fortsettelse av dennes fordypning, og elve-løpet må være dannet på den vis, at vannet som har fylt denne svære insenkning i jord-skorpen, er begynt å renne ut av den der hvor rannen var lavest, og det utrennende vann har så i tidens løp gravd sig renne dypere og dypere. Når en ser Angarås utløp fra sjøens

motsatte side, ser det nærmest ut som et hakk skåret ned i fjell-kammen.

Sjøen har en eiendommelig dyre-verden. På øene holler det til mengder av måker og heirer, ja skarv (Phalocrocorax carbo). Der er tilmed en egen sel-art (Phoca baicalensis) som oprindelig må være snadden eller ringsælen (Phoca hispida) som er kommet fra Is-havet op gjennem Jenisei og Angarå til sjøen, og har så der i tidens løp endret sig og dannet en ny art. Burjatene, som kalier den for „njerp", fanger meget av den, mest på isen om våren, da de stiller in på den bak et seil som står på en liten slede. Det er merkelig nok meget nær på samme vis som Eskimoen bruker, også på snadden som ligger på isen i de grønlanske fjorder. I Baikål, og elvene som faller ut i den, er det meget fisk. Der er et eget fiske av stør som holler til i sjøen, og går op i elvene, mest i Selengå. Det drives også fangst på flere fisk av lakse-slekten. De viktigste er omul og harr (Thymallus Pallasii., Valene.) eller på russisk kalt khårius, som forresten synes å være samme navn (idet khar kan være lik harr). Det kan synes overraskende at sjøen har så stor fiske-rigdom, da den er bekjent for sit sjelden klare vann, og det skulde jo ikke tyde på noe frodig plankton-liv i den. En eiendommelig dyreform, som er egen for Baikål, er den omtrent 27 cm. lange dypvans-fisk golomjanka (Comephorus baicalensis) som bare fins i de dypeste dele av sjøen, på over 600 m. Sjøens krebsdyr, som er samlet unner de russiske ekspeditioner, er blit beskrevet av professor Ossian Sars. De er merkelige derved, at de til forskjell fra hvad som er tilfelle i de fleste andre insjøer, viser en stor rigdom på arter, og disse er egne for Baikål, ja det er tilmed hele egne slekter; særlig er det mange eiendomme-

lige amphipoder der. Disse mange former må ha utviklet sig i sjøen selv, og det viser bl. a. at sjøen må være meget gammel, for utviklingen av så mange stedegne arter, ja tilmed hele nye slekter, av krebsdyr, foruten arter av fisk og pattedyr må ha tatt lang tid.

Sjøens kyster, som for det meste stiger tålig bratt op fra vannet, er lite bebodd av mennesker. Fast bosetning i større utstrekning er det bare ved munningen av Selengå, på den store delta-slette som denne danner. Så er det noe på kysten like overfor, og på øen Olkhön, desuten litt i den sydvestlige enne ved Kultük. — Runt omkring sjøen er det mange steder som de infødte forbinner med megen overtro, og som ergjen-stann for deres tilbedelse. Derfra stammer vel også deres betegnelse av sjøen som hellig.

Ustanselig suste vi hele dagen frem langs kysten sønnenom denne svære insjø, og gjennem tunneler og skjæringer, runt odder, og in forbi daler, altid skiftende og vakkert. Men rett som det var kom vi forbi store strekninger med brent skog, som altid gjør det samme trøstesløse intrykk med sine svarte stammer, nakent og avsvidd. Men hvad gjør det vel her? Skogen har stadig intet verd. For det meste syntes den å bestå av den almindelige sibiriske gran og edelgran; der er ellers også furu, sibirisk ceder, og bjerk, langs elvene også balsam-poppel, små-or, o. a. Av bær-busker fins det bringebær og ville ribs. Det er en rik og vekslende flora i disse strøk.

Men så led det mot kveilen, og vi kom til stationen Myso-våja på sydøstkysten, like overfor stationen Baikål; her var det da at jeg efter det lange hyggelige samvær måtte skilles fra de to reise-feller Vostrotin og Loris-Melikov, som skulde dra tilbake med fergen over sjøen for å ta toget til Irkutsk, og videre til Krasnojarsk. Og som vi fra vore vinduer hadde et siste glimt av dem mens de dro nedover mot bryggen i det synkende dagslys, dro Wourtzel og jeg videre i vor vogn pa reisen østover. — Jernbanen følger enda et stykke Baikål-sjøens

kyst, indtil den når Selengås vide delta, og følger dalen opefter langs denne store elv.

Så var vi da kommet in i Transbaikålien, som gjeller for å være den vakreste provins i Sibirien, med fjell og daler, og store elver mellem fjellene, og overalt skog. Den ligger mellem Baikål-sjøen i vest og Amür-lannet og Mandsjuriet i øst, i syd har det Mongoliet. Det er et lann rikt på gull og andre metaller, og mineraler og edle stener, men som er lite utnyttet. Det har også, som det synes, mange og verdifulde mineralkilder. Det var lenge et

av Sibiriens mest fryktede forvisnings-steder, og i dets bergverker har mangen forvist slept hen sine dager. Lannet er tynt befolket med infødte stammer, flest er det av de mongolske Burjater, og i det nordlige noen tungusiske folk. På grunn av det vanry lannet er kommet i som forvisnings-sted, har det hat sine store vanskeligheter å få det kolonisert med Russere. Flate-inhollet er 613,268 kv.km., og i 1911 hadde det en befolkning på omkring 869,000, hvorav 591,000 Russere. Der er et stort antal Kinesere, særlig alle arbeiderne i gull-minene.

I den største del av Transbaikålien er jordbunnen stadig frosset. Et annet eiendommelig trekk er, at paa grunn av det ubetydelige snedekke om vinteren, vil mange elver og sjøer gjerne bunfryse. Årets middel-temperatur er mellem — 1° og — 4° C.; vinteren er kall, middel-temperaturen i januar er mellem — 20° og — 28° C.; men så er på den ånnen side sommeren varm, julis middel-temperatur er mellem 15° og 20° C., og da dette jo er det viktigste for dyrkningen av jorden, så er betingelsene for akerbruk og fedrift ganske gode på mange steder, til trots for den frosne jordbunn. Vistnok er det liten nedbør (200—300 mm.), men det meste av den kommer i sommer-månetene. Jordbunnen er på mange steder meget god, særlig hvor det er den såkalte skog-steppe (d. e. skog blannet med gress-lann) med sort jord.

Mens vi nu reiser opefter dalen er det blit helt mørkt, og vi kan ingenting se av omgivelsene. Efter å ha forlatt Selengå

ved byen Verkhne-TJdinsk, hvorfra det er forbinnelse med karavane-veien sydover til Mongoliet og Kina, følger jernbanen et stykke bi-elven Udå, og tar så fatt paa opstigningen langs skråningene av Jåblonovi-fjellene (d. e. eple-fjellene, samme fjellkjede som også kalles Stanovoi). Om natten kom vi forbi Petrövsk-jernverkene, som tilhører det keiserlige kabinett, og hvor mange fanger har hat hårde tider. Hit var det en del av dem ble forvist, som deltok i soldater-opstannen den 14. december 1825, ved keiser Nikolaus I's tron-bestigelse, og med ubønhørlig strenghet ble de satt til hårdt arbeide. Det var de saa-kalte „decembrister". Først var de forvist til Tsjitå, så hit. Ved særlig keiserlig nåde fikk de forvistes hustruer lov til å flytte med fra Tsjitå. Blant dem var fyrstinnene Tru-betsköi og Volkönsky, og flere andre høitstående damer, som i mange år bodde her i sine private hus, mens deres menn holtes i fengslene, og arbeidet i jernverkene.

Fra Petrövsk følger banen dalen opefter langs elven Khilök, bi-elv til Selengå, og vi kommer op mot selve Jåblonovi-fjellenes høieste rygg. Det er omtrent bare furu-skog her, som vel tyder på mager sann-bunn. Det er ikke store trer å se, og de står ikke tett. På grunn av den frosne jordbunn unner, vokser alle røttene, selv paa furuen, horisontalt utover i overflaten. Trerne står derfor dårlig mot vinnen, og desuten glissent, så stormen får godt tak på dem, og kan legge ned store strekninger, og de vidt utbrette røtter brytes tilværs, mest like høit som trerne selv. Jorden er tørr, det er lite nedbør, og det er bare et tynt lag med muljord ovenpå det magre gruset. Når så hertil legges den frosne bunn unner, kan en nok skjønne at betingelsene for lanbruk er ikke store netop i dette strøk, og det er da heller ingen bebyggelse å se, selv de infødte trives ikke her. Lanskapet vi reiser frem gjennem byr ikke megen avveksling, fjellene er låve, bølgende og ensformige rygger, kledd med denne tynne, ensformige skogen av små trer.

Mellem stationene Sakhandö og Jåblonovaja går jernbanen

over en fordypning i Jåblonovi-fjellenes høieste rygg, 1090 meter over havet, eller omkring 600 meter over Baikål-sjøen, og det er det høieste punkt på hele den sibiriske og transbaikalske bane. Vi er her på vann-skillet mellem elven Khilök, som faller i Selengå og går ut i Baikål, og gjennem Angarå til Jenisei på den ene siden, og på den ånnen side faller vannet mot Ingodå som går til Amür. Like nord for os, ikke lenger enn at vi kan se dit, springer også Vitims kilder ut, som går til Lena. Det er altså vann-skillet mellem Jenisei og Lena på den ene siden, og Amür på den ånnen, det vil si mellem Is-havet og Stille-havet.

På den andre siden vann-skillet går det fort nedover igjen. De låve åser er overalt dekket med tynn skog. Lengere ned blir det noe gress-mark inimellem, men stadig ingen bebyggelse å øine. Men videre, østenfor stationen

Jåblonovaja, begynte vi her og der å se noen korn-akre inimellem gress-markene. Det er et vidt og flatt, bølgende lann. Så kom vi da til byen Tsjitå, som ligger mitt i et utstrakt gress-lann, og vi så stykker med pløie-mark, og grønne dyrkete aker-flekker her og der omkring. Det er den viktigste by i dette strøk, og hovedstaden for Transbaikalien. I begynnelsen av forrige århundrede var den en kosakk-station på et par hundre mennesker; men så ble denne vesle lansbyen helt forandret, da „decembristene", fra 1825, først ble forvist hit, og måtte her bygge sine egne fengsler, mens deres hustruer bygget sine egne hus i den såkalte „Dåmskaja" eller „damegaten", som har bevart navnet like til denne dag. Efter folke-tellingen i slutten av 90-årene skulde byen ha omtrent 11,500 mennesker, men den er vokset veldig de siste år, særlig siden krigen, og det ble sagt, at folkemengden nu skulde være 70 eller 80,000. Byen ligger vakkert til på sletten, hvor den vesle bi-elv Tsjitå faller i elven Ingodå. Den siste danner sammen med Onön elven Sji'lka, som så sammen med Argün igjen danner Amür. Små dampskibe kan gå fra Amür så langt op som til Tsjitå når det er høit vann,

og flåter kan fare ned elven, og langs den mektige Amur er det da forbinnelse helt med Stille-havet.

Vi for videre med banen langs Ingodå et stykke. Også her slo det mig, at elvens høire bredd, for en del ialfall, har høiere åser og brattere skråninger enn den venstre. Her er lannet stykk-imellem dyrket noe, men det synes å være lite i forholl til hvad det vel kunde være.

Forbi stationen Karimskaja, omtrent 100 km. øst for Tsjitå, deler jernbanen sig i to grener; den ene går videre østefter langs elven til Amür-banen som nu blir bygget, og til Srjé-tensk ved Sjt'lka (hvorfra det er dampskibs-forbinnelse nedover Amür), mens den ånnen gren, som vi fulgte, går på en jern-bro over Ingodå, og sydøstefter til Mandsjuriet og danner den østkinesiske bane. På den ånnen side Ingodå har jernbanen en sterk stigning op til vann-skillet mellem denne elv og Agå som faller i Onön. Stigningen er her 16 meter på 1000, hvilket er dobbelt så meget som ellers brukes på den sibiriske bane. Vi måtte derfor ha et hjelpe-lokomotiv op til ryggen, og det gikk smått. Overalt er det furu-skog, hvor ikke bjerken er kommet isteden; men på alle kanter er det merke efter skog-brann. Stubber står igjen, svarte og delvis avhugne, og bjerke-skogen vokser så først op. Om våren og forsommeren er det meget tørt, så da er det lett for skog-brann å bre sig; begynner den først, kan den brenne i ukevis i disse strøk. Men det har jo ikke større betydning, for heller ikke her har skogen verd, annet enn at den da brukes som brensel i lokomotivet, men til det går det jo mest bjerke-ved.

Ingeniør Wourtzel arbeidet uten stans på hele reisen. På stationene møtte hans ingeniører op og fulgte med toget i vor vogn, avla sine raporter om arbeidet på bane-stykkene, og Wourtzel dikterte telegrammer og skrivelser. Fra Tsjitå fulgte igjen to ingeniører, som foresto bygningen av den vestlige del av Amür-banen, og desuten som vanlig en sekretær med skrivemaskine. Det som var gjort ble drøftet, og planer for fremtidig arbeide ble lagt, og budgetter ble ordnet og nye forslag

skrevet. Jeg skjønte jo ikke et ord av alt dette russiske, bare penge-summene som ble nevnt skjønte jeg, jeg hørte aldrig mindre summer enn så og så mange millioner rubel, som enda trengtes. Det er som vi hjemme vilde avrunne summene i så og så mange tusen, så avrunner de her til millioner. Og sekretæren hadde sit arbeide; skrivemaskinen klikket og gikk uav-ladelig natt og dag. Og så var det i konvolutt med det og med posten til Petersburg.

Når Wourtzel ikke var i arbeide med sine budgetter og planer, så var det å sitte ved vinduet og studere bane-legemet og stigninger og kurver og støtte-murer. Det var ikke en feil — den være aldrig så liten — som ungikk hans øvete øie, og som ikke straks ble påtalt. Men nu fikk han fri i så måte, for vi var kommet in på den østkinesiske banes område, og arbeidet på den står ikke unner ham. Ellers er det vel ingen mann i verden som har den direkte ledelse av slike umådelige strekninger med jernbaner unner bygning. Han nevnte engang for mig hvor mange tusen kilometer det nu var; jeg har ikke hukommelse til at jeg tør gjenta tallet, men stort var det, og det må det jo også være, når det er alt som bygges innenfor hele det Russiske Rike.--

M andsj uriet.

Så er vi da i Kina, det Himmelske Rike — vi kom over grensen inatt — men det ser sandelig ikke meget himmelsk ut her. — Et underlig intrykk da jeg slo vinduet op idag tidlig. Brune, bølgende gress-sletter, med låve, nakne høider omkring. Hvis det ikke var for gresset kunde det vell være ørkenen Gobi. Ikke tegn til menneskelig bebyggelse å øine på noen kant, ikke et tre, ikke en busk, bare brunt tørt gress. Slik er det horisont efter horisont. Så kommer vi til en elv som bukter sig frem gjennem sletten; det er Khailår. Der er det noen busker og kjerr langs kanten, og her og der et enkelt bjerke-tre. Men enda ikke en hytte, ikke et menneske. — Øde lann — ikke engang spor av menneskers virksomhet, uten

denne jernbanen som drar sin linje gjennem det brune teppe Elven strømmer i motsat retning av os. Den går til Argün, og til Amür.

Vi er her i Khulunbuir-høilannet, omkring 610 m over havet. Det er en fortsettelse av den Mongolske Høislette med de vide stepper i syd og vest, og det strekker sig langt nordover og in i Transbaikålien. Om vi er i Mongoliet eller Mandsjuriet kunde en være i tvil om, for dette ligner jo mest ens forestillinger om det første; men politisk er vi innenfor den mandsjuiske grense. Jeg mente det måtte være for tørt her, siden disse ås-ryggene ikke hadde skog, ikke trer, og vi er jo ikke langt fra Gobi; disse steppene er nærmest en fortsettelse av den; men det var jo vann nok i denne elven, og tilmed myr og store stillestående vann-dam-mer bortefter sletten. Hvad kan grunnen være? Er det for tørt til enkelte årstider? Ikke langt i syd er jordbunnen temmelig saltholdig, og det er saltholdig og bittert vann i sjøene. — Endelig kom vi forbi noen låve hus, men de var bare for opsyns-mennene ved jernbanen. De er bygget av sten, for det fins jo ikke tre å bygge av. — Her og der stikker fast fjell frem gjennem det brune, tørre gress-teppe, i skråningene av høideryggene omkring; men for det meste er alt fjell dekket av dype, løse lag av forvitret materiale. I dette klima, med de store temperatur-forskjeller og den kalle vinter, synes forvitringen å gå fort for sig; men på grunn av den ringe nedbør og lannets flathet blir lite materiale ført bort.

Lengere øst var det litt bjerke-skog på høidene her og der, men den er merkelig tynn, bare et tre nu og da, og trerne er små. På enkelte stationer lå det stablet op store mengder av bjerke-ved. Lokomotivene fyres mest med ved; vistnok er det funnet noe kull her i disse strøkene, men de er dårlige. — Igjen samme nakne gress-lann uavladelig og uavladelig. Vi stiger svakt opover langs den vestlige skråning av Store Khingåns fjelkjede.

Store Khingåns vidt utstrakte, men låve fjell-masser bygger sig langsomt og flatt op fra den Mongolske og Khulunbuirskeingeniør wourtzel (til høire) og forfatteren (30. sept.)

(Fotogr. av Vostrotin.)FJF.LL-LANN PÅ SYD-SIDEN AV BAIKÅL (30. SEPT.)

KINESERE PÅ VOR FØRSTE JERNBANE-STATION I MANDSJURIET (2. OKT.)

MANDSJURUrr NiF.R ELVEN KHAILAH (2. OKT.)

M«rk ti fe* rvmt«n« •r naVn«. har« noan ri t»|«rk«r lam« Hrkkp r»aren**

MANDSJURIET. HUS NÆIt JERNHANE-STATION (2- OKT. M*d hvllvr for htnfatah* mrholderm vni mlJen øv III hmlrm.STORE KHINGÅN. KLIMA. KINESERE

Høislette i en høide av vel 600 m. i vest, og fra den lavere slette i øst, som henger sammen med Østre Gobi, og har ved Tsi-tsikar en høide av omkring 150 m. Fjellene når, såvitt de er kjent, ikke større høider enn mellem 1100 og 1200 m., og sne-fjell er det ingen av. Skråningene er overalt lange og flate, med låve, bølgende åser, og selve kammene har også bølgende linjer, og hever sig ikke høit over de flate dalers bunn.

Her og der ser vi nu noen enkelte høi-stakker på slettene mellem fjellene; det er da litt tegn til mennesker. Jorden ser på mange steder svart og fet ut, det må være god matjord, og den er dyp også, ofte flere fot kan en se i snittene langs banen. Det ser ut som det bare er å pløie. Men ingen mennesker. Ellers er det et strengt klima her i

det nordlige Mand-sjuriet; den årlige middel-temperatur er unner—2° C., og om vinteren skal temperaturen kunne synke ned unner —50° C. Middel-temperaturen for januar er omkring —26° C. Men så er sommeren varm; middel-temperaturen for juli er over 20° C., og det er jo det viktigste for akerbruket. Og så er det den fordelen, at om det enn er lite nedbør, så kommer det meste av den om sommeren på grunn av de sydlige og sydøstlige vinner som er rådende da. Regntiden begynner helst i juli. Derimot er det lite sne om vinteren, da vinnen mest er nordlig og nordvestlig. Det kommer nok også den tid, da disse store strekninger med steppe-lann blir dyrket op, og bebodd av mennesker, men det er velgjørende å se slik en rigdom på lann; enda er det da mer enn plass nok for menneskene på denne vor lille jord.

På stationene her møtte jeg de første Kinesere. De hadde alle pisk. De så ypperlig ut, store, staute, og kraftige skikkelser, med sunne, tilfredse ansikter. En fikk uvilkårlig intrykk av å stå overfor en race som enda har fremtiden for sig. — Det var ellers merkelig å se hvor stor forskjell det kunde være på disse kinesiske ansikts-typer, noen lange og smale, mens de fleste var bredere og runnere. De må være en meget blannet race.

At det virkelig er tørt her på denne steppen, og på disse nakne ås-ryggene, og at det er grunnen til tre-mangelen, trots elven og vann-dammene jeg så, må vel sluttes av det, at på enkelte steder vokser noen stakkars bjerke-trer her og der sprett opefter langs bekke-farene i liene. Var det ikke det at det var tørt, så vilde vel disse bjerkene også kunne vokse andre steder.

Så stiger vi langsomt høiere, mot kammen av Store Khin-gån. Her står bjerkene litt tettere, men de er små, bare med enkelte større trer imellem, og enda er det merkelig glissent, en meter eller to mellem hvert tre, og det er ingen unnerskog, bare nakne, greskledde bakken. Det er ikke andre slag å øine enn bjerk, bare et eneste lavt lerketre, kanske en meter høit, så jeg i en grøft nær jernbanen. — Så bærer det in i den tre kilometer lange tunnel gjennem kammen av Store Khingån. Kommet ut på den andre siden, slår det en hvordan naturen med ett er forandret. Fjellet skråner bratt nedover, med fullt utviklete daler, og bjerke-skogen er blit sterkt blannet med busker av dverg-ek, som danner kjerr, og dekker hele fjell-siden bortefter. Her og der er det tilmed enkelte høiere virkelige eke-trer, det er sten-ek. Lenger nede så jeg også mange stubber i den tynne bjerke-skogen. Det måtte være av nåletrer, men de var svarte og brente. Også her må det altså ha vært store nåleskoger før, som er brent av.

Vanskeligheten ved den sterke nedstigning fra Store Khingån er blit klaret ved et stykke vakkert ingeniør-arbeide; banelegemet gjør nede i dalen en stor sløife, og kommer tilbake og går unner sig selv. — Da vi kom lenger frem, var det ellers meget det samme brune, øde gress-lann østover, som vi hadde hat på vestsiden av Store Khingån, skjønt alt ved neste station, Bukhedu, så vi noen få dyrkete, grønne marker; de tilhørte selvsagt Kinesere, som er de dyktige akerbrukere. Her var også en kinesisk lansby, typisk, tett sammenklemt hus i hus, og med et høit gjære omkring, som riktig skal holle dem

tett sammen, og holle all skiddenferdigheten samlet mellem husene. Ved siden av lå det en russisk lansby, som var det motsatte; den synes helst å ville spre sig mest mulig utover sletten. Og hvorfor ikke? Her er plass nok. — På stationen var russiske soldater og officerer; det er en russisk militærstation her. Det er mange av dem langs denne banen for å beskytte den mot forstyrrelser, og for å sikre forbinnelsen med det russiske østen.

Videre var det samme nakne gress-lann, med tynn, lav skog langs høide-ryggene, mest bjerk og ek, og lange strekninger uten tegn til bebyggelse; men her og der ser vi da noen kuer og hester, og til og med en flokk sauer. — Også her er fjellene låve og bølgende og ensformige, og det er lite avveksling i lanskapet. — Det er merkelig så lite fast fjell, som stikker frem i dagen, enda skråningene ofte kan være bratte nok. Som regel er alt dekket med et lag av løst materiale, ofte med svære løse stener i. Det kan ha stor likhet med en grunn-morene, men det er dannet ved den sterke forvitring av fjellet, som har forvandlet en del av det til fint grus og sann, og andre deler er blit liggende igjen som store stener. Kommer en ned på selve berget, som i enkelte jernbane-skjæringer, kan en

se, at det er helt fillete ovenpå, og store stener stikker op i gruset; det er ingen bestemte grenser mellem det faste fjell og det løse materiale ovenpå. Gruset er som oftest dekket av et tykt lag muljord.

Ved stationen Barim, den ånnen vi stanset ved på østsiden av Store Khingån, stakk det høie kammer og stener av granitt op over ås-ryggen over dalen, og der var mengder av store nedfalne stener sprett utover skråningene. Disse takkete kammene av hårdere fjell, står igjen som gamle ruiner, og er, som før nevnt, et godt mål på den sterke forvitring av det omgivende løsere berg. De viser at det heller ikke her kan ha vært noen is-tid med bre-dekker i senere geologiske tidsrum.

Ved Barim er det også en russisk militær-station med lange 'ave hus for soldater og officerer. — Hele dagen reiste vi268

IRKUTSK TIL VLADIVOSTOK /

gjennem det samme øde lanskap med de samme brune gress slettene med noen sprette små trer og busker, og så de nakne brune høidene omkring. Det er fremdeles få tegn til bebyggelse utenfor de enkelte hus langs jernbanen, bygget for jernbane-folkene. — Det er en umådelig utstrekning som dette øde steppe-lann har, hundreder av kilometer til alle sider, og over Store Khingån og langt in i Mongoliet vest-efter. — Mens Khingån-fjellene forsvinner mer og mer i vest mot den glødende solnedgang, blir høidene lavere og lavere omkring os, og vi er snart på den fulstendig flate slette som strekker sig langt østover helt forbi Kharbin. Vi er nær den nordlige grense av den Østlige Gobi-ørken, og farer frem langs grensen av Mongoliet.

Planen var at ingeniør Wourtzel skulde reise like til Kha-barövsk, og stanse der et parr dager for å tale med generalguvernøren, før reisen gikk videre gjennem Amür-lannet. Han foreslo da at jeg i mellemtiden skulde reise og se Vladivostok, og det vilde jeg jo meget gjerne. Men da jeg ikke forsto russisk hadde han telegrafert til styret for den østkinesiske bane, i Kharbin, om det ikke kunde skaffes en mann, som forsto tysk eller engelsk, og som kunde følge med mig til Vladivostok.

Kl. 2 om morgenen kom vi endelig, tre timer forsinket, til Kharbin. Den russiske general som er chef for den østkinesiske bane, hadde vært på stationen for å hilse på os, men da han jo ikke kunde vente utover natten på det uvisse, møtte vi nu som utsending fra ham baron Harald von Hoiningen Huene. Han var fra Estlann, talte tysk som sit morsmål, og sa, at han var sennt for å følge mig helt til Vladivostok og være med så lenge som ønskelig. Han var netop for to dager siden kommet hjem fra en lengere reise i Europa, da generalen telefonerte og spurte om han vilde gøre denne tur med mig, og han var straks ferdig. Se det er russisk gjeste-venlighet! Et bedre og mer unnerhollende reise-selskap kunde jeg ikke fått.

Ved akslene på vor vogn var det en eller ånnen ting 1 veien, så efter overkonduktørens forslag ble det bestemt å

Fredag 3. okt.w

JERNBANESTATIONEN VED BUKHEDU I MANDSJURIET

(2. OKT.)

VED STATIONEN TSJALAND1UM ØST FOR STORE KHINGAN

(2. OKT.) Typiske vann-eroderte fjellformer.

DAL PÅ KENTEI-ALINS VESTRE SKRÅNING (3. OKT.)

OPSTIKKENDE KAMMER AV GRANITT VED STATIONEN BARIM, PÅ ØSTSIDEN AV STORE KHINGAN (2. OKT.)KINESER PÅ STATIONEN MATSEOKJE (3. OKT.)stationen pogranitsjnoje, på grensen mellem mandsjuriet og

ussuri-provinsen (3. okt.)

kinesere på stationen matseokje (3. okt.)KN DKL AV VLADIVOSTÖKKHARBIN. TSJANG-KVAN-TSAI-LIN

efterlate den her for å få det rettet på. Ingeniør Wourtzel mente å ta to almindelige kupeer til os i toget for reisen videre; men straks lot jernbane-styret en hel ny vogn koble til og stille til vor rådighet, så lenge vi trengte den. Jeg må si, en blir utsøkt behandlet i dette lann.

Vi hørte nu, at general-guvernøren i Khabarövsk var reist til Vladivostök, og da det jo var ham Wourtzel måtte treffe, bestemte han sig også til å reise til Vladivostök, og vi dro sammen videre i vor nye vogn.

Da jeg våknet og så ut av vinduet om morgenen var vi i en fjeldal med fillete, ujevnt fjell opefter dal-sidene og en mengde store stener strødd nedover skråningen og i dal-bunnen, så elven gikk gjennem sten og ur. Det var den siste skråning mot øst av fjelkjeden Tsjang-kvan-tsai-lin (Sjao-bo-sjan) vi nu var på. Desverre var vi alt over selve Fjellet, som jeg gjerne skulde ha sett; for det har store skoger og det skal være vakker natur der, påsto baronen, og store skoger har jeg enda ikke sett i disse strøk, bare en ødslig, ensformig natur, uten megen veksling i formene. Skogen dekker vide strekninger paa Tsjang-kvan-tsai-lins vestlige skråninger og består for en stor del av ceder foruten lerke, efter hvad baron Huene fortalte mig.

Det hugges meget ceder-tømmer i disse skogene, som føres med banen til Vladivostök og blir skibet derfra. Det er flere sagbruk i skogene derborte. De tilhører det store firma Ski-dalski i Vladivostök, som fører ut ceder-tre for over en milion rubel om året. Vi så mange vogner på en av stationene, som var lastet med ceder-planker. Cederen er, som før nevnt, en verdifull tre-sort; men enda er det merkelig, at det kan lønne sig med den lange transport, først med jernbanen til kysten, og så siden den lange veien over sjøen. Bare jernbane-reisen er da minst 400 km.

Snart kommer vi nedover mot slette-Iannet ved Mutån, bi-elv til Sungari; det er også her for en del det samme brune gress-lann som før, med bølgende høidedrag, enten nakne eller

med glissen kratskog, mest dverg-ek og bare få litt større trer en slags sten-ek. Men det er adskillig mere dyrket lann efterhvert som vi kommer frem. Her og der er det pløide marker, og kål, og grønsaker, og hirse, og bønner; og høi-stakker også. Det er Kinesere som holler til her, og de er driftige og dyktige akerbrukere.

Vi ser klart for os hvilken betydning en slik jernbane har for opdyrkningen av lannet. Før denne banen var hele dette steppe-lann så omtrent ubebodd og udyrket. Efter banen, og særlig i de siste år, efter 1906, er her kommet en stor bebyggelse av Kinesere, med akerbruk og stor utførsel, mest av den oljerike soya-bønne, og av korn, og det skal også være kommet en ganske betydelig sukker-industri. En bred strekning lann på begge sider av banen har Russerne fått overlatt av den kinesiske regjering ved banens bygning. Kineserne må derfor slå sig ned utenfor denne strekning på to sider. Men her dyrker de litt efter litt hele lannet op, og denne kolonisation er blit sterkt opmuntret av den kinesiske regjering. Mellem denne stripe av dyrket lann langs banen og de dyrkede strøk av Mandsjuriet i syd ligger det enda store vidder av udyrket og så omtrent ubebodd steppe-lann. Det samme er også tilfelle mot nord til en kommer bortimot Sungari-elven og Amür.

Gang på gang kommer vi forbi skog-branrç, hvor det ryker over store strekninger. Det er lett å forstå hvorfor det er så lite skog her; de blir stadig brent. Gresset i dalene brennes av to ganger om året, høst eller vår, for at det visne ikke skal hindre veksten av nytt, grønt gress om våren. Men om det da også tar fyr i skogene opefter liene, det bryr ingen sig større om, og der kan det så brenne i uker uten at noen kan eller vil stanse det.

Vi går over Mutåns brede dal-slette, mellem Tsjang-kvan-tsai-h'n i vest og Kentei-ah'ns fjell-rygg i øst. Enda kan vi se fjell og topper i vest, bak os; enkelte ser ganske høie ut, men så meget kan det nu ikke være da, selv det høieste fjell i hele

Mandsjuriet, vulkanen Peik-to-sjan på grensen av Korea når ikke mer enn 2440 m. — Fra sletten bærer det i sterk stigning, på optil 15 på 1000, i mange slyngninger op mot kammen av Kentei-ah'n og så bærer det ned

igjen på samme vis på den andre siden. — Paa noen få steder på toppen av Kentei-ah'n så vi gran-skog, og litt lerke nær banen. Men skogen var liten og glissen og for en stor del brent av. Langs banen vil det jo i det hele bli lite skog; på den ene side fordi gnister fra lokomotivet ofte setter ill på; da det fyres med ved, er det ustanselig en regn av gnister som har lett for å fatte i det tørre gress. På den ånnen side trenger jo jernbanen skog — både til bygning, og til vedlikeholl, og til fyring i lokomotivet — det er derfor selvsagt at skogene snart må forsvinne i dens nærmeste nærhet.

Efter en nedstigning mot en ny elv, Muren, som faller i Ussüri, kom det utpå eftermiddagen en ny stigning med enda flere slyngninger opover mot ryggen av Lau-ju-lings fjell-kjede, og mot grensen mellem Mandsjuriet og den russiske Ussüri-provins.

Baron von Hoiningen Huene, som i mange år har vært knyttet til Mandsju-banen og særlig har hat tilsynet med skog-leveranser og hugst til jernbanen, har på embeds vegne reist meget i disse strøk, og han forteller mangt av interesse om dette lann. Den eneste dyrkning som en kunde finne her tidligere, var opiums-dyrkningen, som er forbutt i Kina. Den ble drevet i hemmelighet langt unna i skogene. Når en reiste på jagt høit oppe i de ensomme trakter på fjell-skråningene, kunde en pludselig, i de bortgjemte skog-daler, støte på marker med den giftige, røde valmue, som opiumen utvinnes av. Det førte bare en smal sti gjennem skogen dit. Her hadde Kinesere slått sig ned med sin dyrkning av giften for å ungå den kinesiske regjering, og her fremstilte de opiumen, og bragte den så, vel gjemt i sine hule bambus-stokker, til byene, mest til Kharbin, hvor de fikk den solgt trots det kinesiske politi; det var jo vanske-

lig å se at deres stokker inneholt så farlig en vare; men netop fordi den er så strengt forbutt er det jo også så lønsomt å seige den.

I de store skogene oppe i fjellene hadde baronen ofte truffet sammen med røver-bander av de fryktede Khunkhuser-men han hadde altid funnet dem hyggelige og lette å komme ut av det med. Disse Khunkhuser-bander består mest av folk som på en eller ånnen vis er kommet på kant med samfunnet. Baronen mener at oprindelig var de for en del ulovlige gullvaskere, som fant gull langs elvene i disse avsides liggende strøk, og drev sit vaskeri i hemmelighet uten å svare avgift til den kinesiske regjering. Så ryktedes de litt efter litt, og de ble drevet op i skogene, hvor de av mangel på noe annet å leve av, tok til røveri; og stadig sluttet alskens nye forbrydere sig til, som av en eller ånnen grunn likte dette frie liv.

De har nu organisert et helt skatte-system. De vet nøie nok hvor meget hver mann i deres strøk omtrent tjener, og følgelig hvor meget avgift de kan presse ut av hver enkelt, uten at han blir ødelagt ved det. Så meget må da inbyggerne betale til Khunkhuserne, for at disse skal la dem gå i fred. Til staten er det her ingen skatt å betale, og så finner Khunkhuserne at de med fordel kan overta den forretning. Det gjør det da også eftertrykkelig. Baronen mener at det store firma Skidalski i Vladivostok, som driver eksporten av ceder fra disse fjellene, og har en otte dampsager her, vil neste år måtte ut med 20,000 rubel til Khunkhuserne. Hvis det ikke betales blir deres tilsyns-menn skåret strupen over på, som det hente et år, da tributen ikke ble avlagt i rett tid. Alle reisende kjøbmenn må betale en klekkelig avgift for å slippe helskinnet frem. Den som ikke betaler, blir tatt, og får valget mellem å kjøpe sig løs eller å bli hengt. Den som betaler er dermed også beskyttet mot all overlast. Det er grei og reel behandling; det hele er organisert på samme vis som i Europa i middelalderen.

De bor i befestede leire i skogene høit oppe i fjellene, og

det er ikke lett å komme til dem; for de bor over den tette og om sommeren ufremkommelige urskog. Op til leiren fører smale stier opigjennem urskogen, som de selv har laget, og som bare de selv kjenner. Skogen er en vilmark av myr og kjerr, og trer, og slyngplanter, som fletter sig mellem stammene. Blant annet skal en av slyngplantene være en vill fiken som har ganske spiselige frukter.

Khunkhusene møtes om våren og driver sine forretninger hele sommeren; men til sneen kommer tør de ikke være

der, for da blir det for lett å forfølge dem på sporene. De skilles da, og kassen som er samlet i sommerens løp, blir delt. Med sit utbytte venner de tilbake til Kina, til Tsjifu og Peking eller hvor det nu kan være, og tilbringer vinteren som fredelige arbeidere, eller som rikmenn med sine midler, for så å forsvinne med trekfuglene om våren, da de igjen møtes i skogene. — Året efter krigen mellem Ruslann og Japan var et særlig godt år for dem; for da var det så mange varer som trengtes i de av krigen herjede strøk; og det var mange kjøbmenn som reiste. Da kassen ble delt om høsten, fait det 400 rubel på hver mann.

Baron Huene kom engang til en leir, hvor det var 900 mann. En slik leir blir godt befestet, og hver mann er be-vebnet med Manlicher rifle og Browning revolver. Baronen ble engang budsent om å møte til en diplomatisk unnerhand-ling med dem. Han kom til deres leir. De fremholt da for ham hvor urimelig dyrt det måtte være for den russiske regjering å holle alle disse soldatene langs jernbanen for å bevokte den. De hadde overveid saken, og tilbø nu å overta hele bevoktningen mot et rimelig årlig vederlag, som vilde bli meget billigere; og de mente å kunne greie det vel så godt som soldatene. Men tilbudet ble ikke mottatt; regjeringen foretrekker nok likevel å ha sine soldater der, de har vært nødvendige ikke minst for å trygge banen mot Khunkhus-bandene.

Det synes underlig, at slikt røveri kan gå år efter år i vor tid; men den kinesiske regjering gjør ikke noe effektivt

for å stanse det; den har nu ikke så stor interesse av det-og for Russerne er det ikke så greit i fremmet lann, og mot en ånnen regjerings unnersåtter. Det er nu vel heller ikke så ganske lett i disse øde, ubebodde, og uveisomme skogtrakter og det vilde vel kreve store anstrengelser å få tatt dem. Men baronen mener det enkleste vilde være å bruke vinteren, da urskogen ikke er så igjengrodd, og det er lettere å komme frem; det vilde ikke være vanskelig da å gjennemsøke de strøk hvor de har sine tilholls-steder og smuthuller om sommeren, og en kunde ødelegge deres hytter og proviant-oplag. — I disse fjellene bor det om vinteren Kinesere som heter sig å være pelsverks-jegere, men som er Khunkhusenes hjelpesmenn. De er dyktige gartnerne som dyrker grønsaker og annet for dem om sommeren. Så fanger de fisk, som tørres og legges op; forsyninger av vilt samler de også i vinterens løp, så Khunkhu-sene finner oplag av proviant når de kommer neste vår. Men hvis alt dette ble ødelagt, vilde tilværelsen der oppe om sommeren for det meste bli gjort umulig for dem, mente baronen.

Ellers er det ofte vanskelig nok å komme disse folk tillivs, selv når en treffer på dem. Hvis f. eks. ridende soldater nærmer sig et skog-holt, hvor det ligger Khunkhuser gjemt bak buskene, så skyter disse på lang avstann på soldatene med sine gode Manlicher rifler, og rømmer så in i skogen, gjemmer rifler og våben, og når soldatene når frem møter de noen fredelige og uskyldige Kinesere som kommer gående langs skogveien. Netop nylig ble det tatt noen slike nær Kharbin.

På en av stationene her (Selinkhe) møter vi et uendelig langt tog med høie godsvogner; det er kolonister som er på veien tilbake til Ruslann. En regner gjerne at av de nybyggere som drar ut hit til østen, venner det gjennemsnitlig 10 % tilbake igjen; ja somme år har det vært mange fler. I disse godsvognene, som ikke har store bekvemmelighetene, stuves det ofte mange sammen, og de må inrette sig som de best kan, med koner og barn; reisen går ikke fort, det går frem når linjen ikke er optatt av andre hurtigere tog, og de kan

være en månet eller to på veien. Det er et trist syn et slikt tog fullt av skuffede håb. De solgte alt de eide i lansbyen derhjemme, og dro med store forhåbninger mot det nye hjem som skulde bygges i østen; men der fant de bare nederlag, og kan henne nød, intil de så måtte dra tilbake igjen, for som tiggere å komme hjem til lansbyen.

Så nådde vi grense-stationen i Mandsjuriet Progranitsjnoje (d. e. den som ligger på grensen), en stor, staselig station som lå i terrasser opover som et forlystelses-sted. Vi er nu fremdeles på høiden av grense-fjellene Lau-ju-ling; men så bærer det igjen over grensen; vi har lagt det Himmelske Rike bak os, og stiger langsomt nedover mot slette-Iannet ved elven Sui-fün som faller i Amür-bukten, en arm av Peter den Stores Bukt. Det synes å bli

fruktbarere strekninger omkring os her, men mørket er falt på, og vi kan lite se av lannet, uten illen her og der utover markene, hvor gresset blir svidd av. Ut på kveilen kom vi forbi en stor brennende høi-stakk, som hadde tatt fyr unner denne avsviningen Som regel brennes gresset av i en, eller helst to ringer, runt hver høi-stakk for å verge dem, men her hadde det altså ikke hjulpet. Flammene slo høit mot himlen, og tok sig fantastisk ut i den svarte natt; vi fikk en prøve på hvad det måtte være for syn om nettene, når hele fjellet står i brann, og skogene brenner i dager og uker.

Bortimot midnatt, tre timer forsinket, kom vi endelig til Vladivostök.xv. ussuri-lannet, vladivostok og

khabarövsk

Kyst-provinsen, flate-inholl, folke-mengde. — Natur, klima. — Infødte. — Historie. — Vladivostok. — Ussüri-banen. — Gjennem Vladivostok. — Ussüri-lannet. — Dyrkning. — Khabarövsk. — Broén over Amür. — Arbeidets vanskeligheter. — Lans-utstilling. — Verdifull hjort. — Museet, de infødtes

sleder. — Golder.

Vi er nu kommet til det viktigste lann i det russiske østen.

Det er Primorskaja Oblatsj, eller Kyst-provinsen, grense-lannet ut mot det Japanske Hav. Det strekker sig fra Koreas grense i syd, på omtrent 42XA° n. br., til kysten av det Okhotske Hav i nord, på omtrent 56° n. br. Dets grense i øst er havet, og i vest indsjøen Khånka, elven Ussüri som faller i Amür nær Khabarövsk, og derfra går grensen i nordvestlig og nordlig retning. Lannet har et flate-inholl av omtrent 580,000 kvadratkilometer, og skulde i 1911 ha 523,840 mennesker, hvorav 360,437 Russere. Over halvparten av befolkningen er bosatt i den sydlige, fruktbareste del, Syd-Ussüri-lannet, som har et flate-inholl av omtrent 145,000 kvadrat-kilometer, og hadde alt i 1908 en folkemengde av 244,000. I alle disse tall er ikke medregnet garnisonene i Vladivostok og Khabarövsk, og heller ikke de gule, mest Koreanere og Kinesere, som opholler sig i provinsen som arbeidere i sommerens løp.

Lannet får i stor utstrekning sin karakter gjennem fjellkjeden Sikhotå-Ah'n, som strekker sig i nordøstlig retning gjen-ussüri-provinsen

nem hele lannet, fra kysten ved Peter den Stores Bukt i syd, og til det Okhotske Hav nord for Amürs munning i nord. Det er en meget gammel, foliet fjell-kjede hvis høide er sterkt forringet ved erosion i tidenes løp. Dens midlere høide er mellem 900 og 1200 meter, det høieste fjell er Golaja, som når 1500 til 1600 meter. Selve fjell-kjeden har forholsvis bratt skråning på østsiden mot kysten, mens den mot vest skråner langsommere mot elvene Ussüri og Amür, som for en stor del går gjennem vide dal-sletter. Fjellene nærmer sig ingensteds sne-grensen, og er overalt dekket med urskog, den endeløse taiga; men over store strekninger av det indre er denne blit brent av de infødte og av Kinesere, bl. a. for lettere å finne hjorte- og elg-horn, som er en verdifull vare i Kina, de brukes til å lage medicin.

Gjennemgående er altså lannet et lavt bølgende JFjell-lann. Større lavsletter har det langs Ussüris nedre løp, og langs Amür, men disse er for en stor del temmelig myr-lente med stillestående vann, og er ofte utsatt for herjende oversvømmelser, så de er mindre skikket for akerbruk. Jordbunnen skal for en stor del være fruktbar i dette lann, men klimatet er ikke gunstig i forholl til den geografiske beliggenhet. Vladivostok som ligger på 43° 6' n. br., altså omtrent på samme breddegrad som Florens og Nizza, har en midlere års-temperatur av bare 4.6° C. Temperaturen kan om sommeren stige over 30° C. og om vinteren synke unner — 25° C. Års-temperaturen er altså lavere enn i Kristiania. I byen Nikolåjevsk ved Amürs munning, på 53° n. br., altså litt nordligere enn Berlin, og litt sydligere enn Manchester, er årets middel-temperatur omkring — 2° C. Temperaturen om vinteren synker stundom til — 46° C. og stiger om sommeren over 30° C. Den nordlige del av lannet er lite skikket for akerbruk, men strøkene ved Amürs nedre løp, og nær dens munning, skal ha godt eng-lann med stor avling av høi. Den sydlige del av Kyst-provinsen har trots det forholsvis kolle klima, gode betingelser for akerbruk; jordbunnen er tildels fruktbar; nedbøren

er vistnok ikke stor, men da den også her faller mest om sommeren, er fuktighets-forhollene ganske bra. I Vladivostok er nedbøren 372 mm., i Khabarövsk 604 mm., og mellem SikhotåfAh'n og Ussüri skal det være meget nedbør om sommeren. Derimot er det i hele strøket lite sne om vinteren på grunn av de rådende nordvestlige vinne.

Tidligere var hele lannet bebodd av forskjellige stammer av Tunguser, som de nuværende Orotsjer, og Golder og andre. De opholt sig dels ved elvene, hvor de drev fiske om sommeren, dels streifet de om i skogene på jagt efter sobel, vaskebjørn, og annet vilt. Golderne i Ussüri-dalen hadde også litt akerbruk. I strøkene nær Amürs munning i nord lever det merkelige folk Giljakene, som likeledes er fiskere og jegere, men som ikke synes å ha noe oprindelig slektskap med de tungusiske stammer. Flere forskere, som dr. Sternberg og kaptein Arseniev, har i senere tid fremholt den mulighet at dette er et folk som i likhet med Eskimoer, Aleuter, og andre, er kommet fra nordøst fra Amerika, og er beslektet med de amerikanske folk. Også her viser sig den samme merkelige blanning av stammer med helt forskjellig oprindelse. I nærheten, på øen Sakhalin, bor også det merkelige folk Ainoerne, som adskiller sig fra alle andre asiatiske infødte, bl. a. ved sin sterke skjegg-vekst, de har langt skjegg. Man har ment at de kan være den siste rest av folke-stammer som var beslektet med Papuerne og Austral-negerne, og som har vært utbredt nordover langs Asiens østkyst.

Det er lite vi kjenner til Ussüri-lannets tidligere historie, og det meste skylles kinesiske historie-skrivere. Omkring 300 f. K. bodde det en stamme, Damalu, ved kysten øst for Sikhotå-Alfn, og i vest for den bodde en ånnen stamme, Ilou, ved Ussüri-elvens øvre løp og vestover til Sungari. Dette folk Ilou omtales også i det nordlige Mandsjuri med sikkerhet unner det annet Han-dynasti i Kina (25—220 e. K.), og synes å ha vært en tungusisk stamme; de levde i en sten-alder, de var jegere, og det sies at de bodde i huler i fjellene og i skogene.

De hadde bue og pil, og var også drevne i bruk av båter. Umiddelbart efter denne stenalder kommer jern-alderen, uten noen bronce-alder imellem. Ilou drev jagt på bjørn, elg, hjort, og de sies å ha vært farlige krigere for sine naboer. Men senere omtales også at Ilou-folket hadde fedrift og litt akerbruk.

Så i mitten av det 7. årh. grunlas Bokhi- eller kanske rettere Bokhai-herredømmet i det nordlige Mandsjuriet. Det var en tungusisk stamme som litt efter litt underla sig hele Nord-Mandsjuriet, og som bekjempet Ilou-stammen, og også unnerla sig det sydlige Ussüri-lann. Dette ble et stort og mektig rike som hadde sin blomstrings-tid kanske i det 9. årh., da det hadde ikke mindre enn 5 hovedsteder. I denne tid synes det også å ha vokset op blomstrende byer i det sydlige Ussüri-lann, ja det menes at selve byen Nikölsk skulde oprindelig ha vært grunlagt på den tid. Den mengde ruiner efter små byer, veier, og andre bygverker, som en enda finner i Syd-Ussüri-lannet og i området ved Ninguta i Mandsjuriet, nær grensen, menes det må, ialfall for det meste, stamme fra Bokhai-herredømmet. Men så ble dette tilintetgjort av Kidani-stammen, eller huset Liau (916—1125), og nu kom det en nedgangstid. Så ble Tsjurtsjeni-folket herre i disse strøk, og huset Liau ble i 1125 avløst av huset Tsin eller Gin (1125— 1237); „Tsin" er „den gyldne".

I året 1237 ble så dette dynasti tilintetgjort av Mongolerne, og Ussüri-lannet fristet nu en vekslende skjebne, som vi vet lite om, intil det sydlige Ussüri-lann synes å være blit helt ødelagt unner riket i Ninguta i begynnelsen av det 17. årh., og de dermed forbundne felt-tog. Folket ble delvis tatt tilfange, delvis drept, og resten flyktet, og Ussüri-lannet ble lagt øde. De gamle blomstrende steder forfalt, og ble litt efter litt overgrodd med skog, og i den tilstann lå lannet i 246 år, til det ble tatt i besiddelse av Russerne i 1861. I denne tid foregikk det en invandring av dels bosittende, dels omstreifende Kinesere, de såkalte Manser, som vi siden skal omtale.

Kaptein Arseniev forteller merkelige sagn om sagn-fyrsten Kuan-juns herredømme i lannet. De minner om at det engang var en tid, da dette lann hadde et rikt pulserende liv med veier, og samfersel, og kamp. Men så pludselig, som ved et vink av en overjordisk makt, forsvant det hele, og døde bort for flere hundre år. Når den russiske

nybygger, som har satt sig fast i de gamle befestninger, pløier eller graver i jorden, finner han snart kniver, snart piler, snart hodeprydelser av metall, og sverd, og snart store krukker og fat. Da han ikke kjenner deres verdi, ser han på dem kan henne et øieblik, og kaster dem så til siden, for at de ikke skal være iveien for pløiingen, eller lar barna leke med dem. Den intrengende bølge av ny europeisk kultur vil snart ha slettet ut de siste spor efter de lengst svunn'ne tiders liv.

Den uten sammenligning viktigste by i hele det russiske østen er den med det stolte navn Vladi Vostök, d. e. Behersk østen. Efter at Port Arthur fait, er den støttepunktet for den russiske maktstilling ved Stille-havet, og et sted som kanske i en ikke fjern fremtid kan bli et brenpunkt for store og viktige verdens-begivenheter. Den russiske flåte-station ved Stille-havet var oprindelig i Petropavlovsk på Kamtsjatka, hvor havnen en større del av året er is-stengt. Så ble den efter 1860 flyttet til Nikolåjevsk ved Amürs munning, men i 1872 ble den forlagt til Vladivostok, og efter de få år i Port Arthur er den igjen kommet tilbake hit. Vladivostok har en sjelden vakker beliggenhet ut over en halvø, hvis høide senker sig ned mot den vel beskyttede bukt „Det Gyldne Horn" (Solotoj Rog), en arm av Peter den Stores Bukt. Der er en ypperlig, og vel beskyttet havn, som vistnok er islagt noen måneter om vinteren, fra ennen av december og til ennen av mars, men hvor en råk holles åpen av isbrytere, ialfall for større skibe, over 800 ton. I 1910 hadde byen 89,600 mennesker, garnisonen ikke medregnet, og av disse var det 23,000 kvinner. Det var omkring 53,000 Russere, men 29,000 Kinesere, 3200 Koreanere, og 2300 Japanere. Med sin gode havn danner Vladivostok

selvsagt et viktig punkt for handels-omsetningen; men ved bygningen av den sydlige øst-kinesiske bane, til Kvan-tung og ved grunleggelsen av sjøbyen Dalnij har Ruslann selv skaffet Vladivostok en farlig konkurrent, ialfall for handelen i Mand-sjuriet. Men dette har igjen bedret sig efter krigen for all handel innenfor den russiske grense. — Av stor viktighet for byen, som for Ussüri-lannet i det hele, var selvsagt bygningen av jernbanen til Khabarövsk og Amür; den ble ferdig i 1896 og 1897.

Sammen med baron von Hoiningen Huene dro jeg straks om morgenen ut for å se byen. Den store trelast-handler Skidalski, hadde med utsøkt elskverdighet sent sine vakre hester og sin vogn for å kjøre os runt. Vi så de kinesiske basarer, hvor byens husmødre får alle sine grønsaker; alt gartneri besørges av Kinesere til trods for guvernørens ut-ryddelses-krig mot dem. De er dyktige til dette som til det meste annet arbeide. Vi så også de japanske basarer, og gjorde noen inkjøp der. Men det er mest billige godtkjøps-saker som kommer in her over den russiske grense, da tollen er for høi for de verdifullere ting. Derimot skal det av dem være meget å få i Kharbin, hvor det ingen toll er. På gaten var det et broget liv av de forskjellige østens folkeslag. Foruten de mange Kinesere og Japanere, var Koreanerne iøinefallende i sine hvite drakter. De er for en del russiske undersåtter og bor i en egen bydel på vestsiden av halvøen, men den ble det ikke tid til å se.

Den nuværende general-guvernør Gondattis politikk går ut på å drive de gule, særlig Kineserne, ut av hele guvernementet her øst, da han i en oversvømmelse av dem ser en fare for fremtiden. Kinesere som treffes på gaten uten å ha sine papirer i orden, blir ofte tatt i store skarer av politiet, og satt ombord på de første de beste dampbåter, og sennt tilbake til Kina. Det ble påstått at de ikke engang får lov til å gå hjem å hente med sig sine saker. Men dette sker ikke bare til giede for de russiske inbyggere. Når husmødrene dagen efter at en sådan

Lørdag 5. okt.

utskibning har funnet sted, går i byen for å gjøre sine inkjøp finner de til sin fortrydelse at grønsakene er blit et par kopek dyrere. De kinesiske gartnere beklager med et skuldertrekk at de jo nu er blit berøvet sine arbeidere, og følgelig kan de ikke levere grønsakene til samme pris som før. Det er et påskudd, men det er nu deres måte å ta hevn på, og en kan jo ikke vente at de skal være tilfreds med denne politikk. Mot Japanerne kan politiet ikke fare frem på samme vis, så gjerne de kanske vilde. Efter overenskomsten med Japan efter krigen har Japanerne samme rett som de mest begunstigede nationer, og kan reise og bo hvor de vil, enda den almindelige tro blant Russerne er at hver eneste Japaner er en spion.

Vi tok en kjøretur op på høidene, og fikk en herlig utsikt over byen, og havnen, og halvøen, og øene utenfor. Overalt ligger festninger og forter. Vi så også de mange befestninger inover høidene mot lann-siden, rekke efter rekke. Det hele gjør et imponerende intrykk av üintagelighet — men lengst derute, bak altsammen, mot sydøst, var det en blå stripe. Det var Stille-havet, som jeg så for første gang.

Alle disse høider var engang bevokset med frodig urskog, mest ek, som vi enda så rester av på den andre siden av det Gyldne Horn. Men den er nu helt forsvunnet på disse høider, dels ved uvorren ødeleggelse, dels hugget ned for befestningenes skyll. Men enda har lanskapet sin store skjønhet.

Da vi igjen kom ned fra høidene, besøkte vi byens museum, hvor det blant annet finnes en verdifuld etnografisk samling, med saker fra Golder, Giljaker, Orotsjer, Kamtsja-daler, Tsjuktsjer, og andre folke-stammer. Her kunde jeg også gjøre studier over de forskjellige typer av ski og hunne-sleder hos disse folk i de østlige dele av Asien. Men det er merkelig hvor stor likhet det er i formene av disse redskaper gjennem hele Sibirien. Dette kan vel bl. a. ha sin grunn i Tungusernes store utbredelse; med sine mange forskjellige stammer er de sprett helt fra jenisei og til Stille-havet.

Med en dampbåt, som havnevesenet velvillig stillet til vor rådighet, tok vi en tur ut fra det Gyldne Horn mot inløpet. En så befestninger, og forter, og kanoner på alle øer og lan-tunger, hvor en vente sig hen, hvilket jo på en almindelig reisendes ukrigerske sinn gjør et visst disharmonisk intrykk av uhygge og uro mitt i en så skjøn, fredelig natur. Langs strannene sto på flere steder frodig ekeskog, som enda hadde løvet om det enn var gulnet noe. — Men så åpnet inløpet sig, og vi så like ut tilhavs, ut i Stille-havet — skjønt det er det jo egentlig ikke, bare en arm av det, det Japanske Hav. — Langt ute i synsrannen, mitt i inløpet, ligger en bergø, og på den en festning, — og på bergoddene som stikker frem langt derute på to sider, er det også festninger.

Så vente vi inover igjen. Sett fra sjøen tar byen sig vakkert ut, i terrasser opefter de mange høider. Stort skjønnere kan vel ikke en by ligge; den minner meget om Neapel; riktignok har den ikke noe Vesuv bakenom, men så har den til gjengjell denne vakre havnen, og så alle disse øene utenfor.

Klokken 4 om eftermiddagen gikk toget til Khabarövsk, og jeg måtte ta avsked med min elskverdige og unnerhollende ledsager, baron von Hoiningen Huene. Ingeniør Wourtzel hadde brukt tiden i Vladivostok til arbeide, og hadde enda meget å drøfte med general-guvernøren, som i sin vogn gikk med samme tog så langt som til Nikölsk.

Det sydlige Ussüri-lann som vi først kom gjennem, er meget fruktbart, og som før nevnt er dette den del av lannet som er tettest befolket; særlig er det i strøkene ved Nikölsk, og opover mot Khånka-sjøen meget akerbruk. Videre nordover mot Khabarövsk går banen gjennem et verdifullt lann, som sikkert har store fremtids-muligheter, når det blir tilstrekkelig dyrket. Det er vide, dyrkbare sletter langs jernbanen mellem to fjell-kjeder. Hele veien langt i øst har vi Sikhota-Ah'n som med sine utløpere skråner langsomt nedover mot slettene ved Ussüri og dens mange bi-elver. I vest for os, ikke langt borte, på den ånnen side Ussüri, i Kina, kan vi se

Søndag 5. okt.

en fjell-rygg, Khekhtsir, strekke sig nordover langs elven helt til Amür, og kan vel nå op til mellem 600 og 1000 meters høide her i denne sydligere del. Ussüri snor sig gjennem sletten vest for os, og møter bi-elven Biki'n. Det er et vakkert lann, med skogkledde åser — dels nåleskog opefter i de sydlige høie dele av Khekhtsir, dels er det løvskog, bjerk og ek og asp, her nærmere ved. Det er en frodig vegetation; også korke-ek, og andre verdifulle tre-sorter, og vill vin finnes i skogene, men de ville druer skal være små og sure. Lannet skal jo være opdyrket på en vis her, og vi ser da også akere her og der; men de dyrkete stykkene ligger enda sprett, og det er meget langt fra hvad det kan være. Men det skylles vel dette primitive akerbruks-system som gjør at mesteparten av lannet ligger brakt. Det er umådelige strekninger ubrukt lann, gress-lann mest, med sprett løvskog. For en stor del eies lannet av Kosakkene som bor i lansbyene, og de er visst ikke som regel, efter hvad jeg kan forstå, særlig vinskibelige jordbrukere. Helst forpakter de jorden bort til Koreanerne, som er driftige og betaler sin avgift, og så

tilbringer de selv gjerne tiden på vertshusene.

Ofte så vi små lerhytter på markene. De lå enkeltvis, og måtte være Koreanernes tilhols-steder. De bygger sine hytter mitt på de marker de dyrker. De er nøisomme, og flittige jorddyrkere, og driver også gartneri. De bli derfor rikere, mens Kosakkene, som ingenting bestiller, blir stadig fattigere. Det er store strekninger med gress-lann mellem hver lansby, eller hvert sted hvor vi ser en sprett bebyggelse av huser. Dette gress-lann har stivt og tørt gress som ser verdiløst ut. Det brennes også derfor av, som før sagt, om høsten eller våren. På alle kanter ser vi nu røk; det brennes gress og skog om hverandre. Luften er helt fylt, det er ganske tåket, og åsene ligger i en tett, grå dis. Solen er blodrød, med utviskede kanter av røk-tåken, enda den står høit på himlen. All denne brenningen tar sig fantastisk ut i den hurtig tiltagende røde skumring, og den røde, røkfylte luften.

Dette tog kryper frem med lange opholl på stationene. Det er mest som en lokalbane, og det arbeides med et tempo som er forskjellig fra det en er vant til, hvor livet pulserer hurtigere. Banen er leid av den øst-kinesiske bane, og står unner samme styre, og den har enda ikke sammenheng med det øvrige jernbane-neft i det Russiske Rike. Men såsnart Amür-banen kommer istann, og det blir sammenheng, blir det vel noe annet.

Om kveilen kl. 10 kom vi endelig til Khabarövsk, og fikk en hjertelig mottagelse i mørke på stationen av borgermesteren, presidenten for geografisk selskap, den øst-sibiriske reisende Arseniev, medlemmer av det geografiske selskap, og andre. Wourtzel og jeg tok en drosje for å kjøre den lange vei fra stationen in til byen. Dette så lederen av det store tyske firma Kunst & Albers som har avdeling også her i byen, og han og hans frue steg straks ut av sin elegante ekvipage, og vi ble nødet til å ta den, mens de tok drosjen, — sandelig det er gjestfrihet i dette lann. Vi kjørte til en restaurant for å få noe å spise. Der sat mest officerer og ingeniører med deres damer. Khabarövsk er likesom Vladivostok en viktig garnisons-by, og det selskabelige liv får derfor for en stor del sit preg av officerene, og nu, unner jernbanens bygning, selvsagt også av ingeniører. Der var god musikk av en tysk klaverspiller, og en italiensk fiolinist. De spilte flere russiske melodier, så en russisk sigøiner-melodi, også den melankolsk som de endeløse, triste sletter. Men så med ett kom det kjente toner, det var Solveigs sang, og Norges fjelle steg tindrende blå høit over slette-Iannet. Underlig, også her, så langt borte i østen, og så uventet å treffe på Grieg og Ibsen, spilt av en Tysker og en Italiener. Jorden er sandelig ikke stor lenger.

Om natten lå vi ombord i Amür-banens dampbåt, hvor det var store og gode bekvemmeligheter. Båten er opkalt efter ingeniør Wourtzel. Tidlig neste morgen dampet vi nedover Amür, mens Khabarövsk lå innenfor os i morgensolen.

Mandag 6. okt.

Byen har en vakker beliggenhet på flere høiderygger, ved sammenløpet av de to store elver, Amür og Ussüri. Byen er middelsstor, den hadde i 1908 34,452 inbyggere, uten garnisonen, og av disse var 15482 russiske menn, og 9431 russiske kvinner. I 1910 skal den ha hat 51,500 inbyggere Som overalt her i østen, er kvinnene i stort mindretall.

Da vi dampet nedover langs elvebreddene med byens park innenfor os, og statuen av byens grunlegger, grev Mura-vjov Amurskij, ute på den høie pynt rett over os, var det mig påfallende, hvordan også denne brede, mektige elv hadde høie bratte bredder på høire side, mens det på den venstre var utbrette flate øer, og låve sletter. Disse er nærmest en delta-dannelse, som skylles sammenløpet av de store elver, Ussüri på den ene side, og Tungüska på den ånnen.

Vort mål var å se på bygningen av den store bro som skal føre over Amür litt nedenfor Khabarövsk. Den blir, så-vitt jeg vet, den nest lengste bro som er bygget i verden, bare Forth-broen nær Edinburgh, er litt lenger. Den blir 2417 meter lang, og får 19 bro-karr. Fem av disse bygges foreløbig av tre, mens 14 bygges med engang av jern-beton. Ute på øene, hvor flere av disse bro-karr nu bygges, var det en hel by av arbeider-boliger, gode, lune tømmer-huser. Byen er vokset op på et år, der hvor det før var en eneste vaslent vilmark, ubeboelig for

mennesker. Og så om et år eller to, når broen er ferdig, forsvinner hele byen igjen.

Det er store vanskeligheter å kjempe med her ved arbeidet i dette vaslente, bløte myr-lann, hvor alle karr må graves ned til fjell-grunnen unner; og den ligger dypt. Og arbeidet må drives både sommer og vinter, for at broen kan bli ferdig noenlunde snart. Om sommeren er det nesten verst, det er en ulidelig plage med mygg og stikke-fluer, og så varmen. Om vinteren er det vistnok kalt, men kullen har sine fordele ved arbeide i så myrlent lann som her. På mange måter kan den brukes til å fryse det våte leret og mudderet, så det blir lettere å arbeide med. — Sunhets-tilstannen blant

de mange arbeidere som her var samlet sammen, var forhols-vis god, men legen fortalte at det var mange tilfeller av skjørbuk, mest, merkelig nok, blant de tilflyttede arbeidere, derimot ikke blant Koreanerne, som bor her fast, og som har en egen liten lansby på den ånnen side, utenfor Khabarövsk.

Vi reiste også tilbake til den siden for å se på arbeidet med tunnellen, som skal gå gjennem høideryggen på syd-siden av elven, og hvor også stationen skal ligge, 7 verst fra selve byen Khabarövsk. Fra høiden over tunnellen så vi masser av røk, som kom veltende over slettene på nordsiden av Amür. Det var som hele slette-lannet sto i brann. Det var avsvi-ningen av det tørre gresset som nu foregikk, men det så ut til at også adskillig skog hadde tatt fyr. Det tiltok efter hvert, så hele luften var fylt av røk-skyer, som kom trekkende over Khabarövsk, og solen ble ganske mørk gulrød mitt på dagen.

Kommet tilbake til byen, besøkte jeg den store lans-utstilling, som var holt her i sommer, og som netop var slutt i disse dage. En så her samlet de forskjellige produkter som dette nybygger-lann kan frembringe, og det ga et godt intrykk av lannets rigdommer og muligheter. En så fremstillet dets mange mineral-rigdommer, ikke minst gullet og gull-vaskeriene. Så var det lanbruks-produkter av alle sorter, og likeså lanbruks-maskiner og redskap, som synes å tyde på at lanbruket her er i sterk utvikling, kanske mer enn i mange andre dele av Sibirien. Der var også mange prøver på husflid, som jeg ikke hadde ventet i disse strøk, og der var utstillinger fra husflids-skoler og mere. Lannets historie og etnografi, og annet, var også fremstillet på forskjellig vis, og det var meget å lære derom unner kyndig veiledning av den dyktige kjenner og reisende i disse strøk, kaptein V. Arseniev. En tungusisk never-kanos vakre former viste hvor dette gamle og vidt utbrette folk har sans for elegante former, også i båter, til forskjel fra andre sibiriske folk som f. eks. Jenisei-Ostjakene. En finner det samme i deres ånnen redskap, som f. eks. deres ski; det tyder i hvert fall på en gammel kultur som er høit utviklet på sit område.

Ikke minst interessant var en liten zoologisk have som var knyttet til utstillingen. Blant annet så jeg der den verdifulle hjort (Cervus Debovskii, Swinhoe), som på kinesisk heter khoalo (på koreansk sasjif), som bare fins i strøket omkring Vladivostok, og hvis horn brukes av Kineserne til livs-eliksir og betales med høie summer. En lignende hjort, den såkalte moral-hjort, fins i det sydlige Sibirien, og holles der i fangenskap for hornenes skyll som, ble det sagt, selges til Kineserne for priser op til otti kroner for kilogrammet, og et dyr er verd 900 kr.; men hornet av denne her påstås å være enda mer verdifullt.

Byens museum ble også besøkt, og der viste kaptein Ar-seniev mig mange interessante saker fra de forskjellige in-fødte i disse strøk, som han unner sine reiser har særlig studert. Jeg så der lange, skinkledde ski, som ble benyttet av Orotsjerne, og de syntes å være temmelig lik Samojedenes; men det bruktes ogsaa kortere og bredere ski, lik de almindelige Tungus-ski, hvor sneen var løs. De var alle kledd med benskinn av hjort eller elg. Der var ogsaa de forskjellige former av sleder, hunne-sleder og ren-sleder, fra Orotsjer, Golder, Giljaker, Tsjuksjer, og Kamtsjadaler. Jeg fant til min store forbauselse at i mange enkeltheter, — som f. eks. at meiene er bøiet op bak og er surret sammen med kjelkens lengde-remmer, hvilket selvsagt gir kjelken øket styrke, — hadde mange av de østligste former, men derimot ikke de vestlige, en merkelig likhet med den ski-kjelke som jeg konstruerte for ferden over Grønlanns Inlanns-is i 1888, og som siden er blit den siede-form som er anvent på alle polarekspeditioner. Jeg kan ikke, såvitt jeg skjønner, ha hat noen kjenskap til disse former dengang; men det er visse ting som gir sig selv.

I byens havn, nede ved strannen av Amür, fikk jeg anledning til å gjøre et kort bekjentskap med disse strøks infødte, Golderne; de lå der med sine lange tre-båter, som de var kommet fra Ussüri med. Ansiktene så ganske tungusiske ut,amür, nær jernranf.-broen. set fra sydsiden (6. OKT.) Røk av skog-brann i bakgrunnen.

FL YTE-BRYGGE I KHABARÖVSK, MED EN KANON-BÅT

(6. OKT.)

GILJAKER MED SINE BÅTER PÅ STRANNEN AV AMIlR, I KHABARÖVSKS HAVN (6. OKT.)

EN MIDLERTIDIG BRO (6. OKT.)kinesiske gull-mine-arbeidere og kjøbmenn på stationen mogotsja

i transbaikalien (17. okt.)GILJAKER. FOREDRAG

men i klede-drakt var de helt russiske, og da dertil en av dem hadde fåt så meget russisk vodka i livet, at han kastet sig nesegrus for os, og kysset bakken for vore føtter, så var det liten glede å få ut av dem.

Kl. 6 om eftermiddagen ble det gitt stor middag for os av byens borgermester, geografisk selskap, osv. Også her ble det ønsket at jeg skulde holle foredrag. Jeg fortalte da om vor reise til Jenisei, og om mulighetene for en fremtidig regelmessig skibs-forbinnelse med Jeniseis munning, og jeg møtte den samme hjertelige mottagelse, og den samme store interesse for utviklingen av Sibiriens muligheter, selv om jo det jeg kunde tale om, ikke direkte hadde noen betydning for disse strøk.

xvi. ru slan n i østen. det gule

spørsmål.

Ruslanns store opgave i øst. — Forandret stilling i senere år. — Stillingens alvor og betydning. — Russiske herredømmes stilling i østen. — For-binnelsen med østen er lang. — Kolonisation. — Invandring og folkemengde. — Vanskeligheter. — Invandring av gule, Koreaner, Kinesere (Manser), Japaner. — Den gule fare. — De gules uunværlighet. — Fiendtlig stemning blant Kineserne. — Fremtidens alvor.

En kan ikke godt reise gjennem de store strekninger som enda ligger der udyrket, eller ialfall lite dyrket, i disse østlige russiske provinser, ut mot Stille-havet, uten å bli slått av hvilken kjempe-opgave Ruslann her har for sig i utviklingen av disse lanne, for å styrke sin makt-stilling i østen, og derved skape et sikkert bolverk for sig og den europeiske kultur mot den fremtrengende gule race. Det er en opgave hvis løsning er av viktighet for hele Europa. Hvor viktig den i virkeligheten er, var det vel ingen som hadde noen klar forestilling om før 1904. Den almindelige mening var jo, at Ruslanns ubestridte makt-stilling i østen var på ingen kant truet, og det kunde der ordne sig som det selv vilde. Hele Mand-sjuriet var jo alt halvt russisk, og Korea var unner russisk inflydelse.

Men så kom krigen med den store og uhyggelige overraskelse, da Ruslann opdaget at det hadde helt undervurdert sin nabo over sjøen i øst. Japan hadde vokset frem til en stormakt, ikke alene en jevnbyrdig motstander, men ved sin mål-DEN FORANDREDE STILLING I ØST

bevisste fremtrengen en truende fare, større kan henne enn noen Ruslann enda har møtt. Allerede dette har helt forandret stillingen, — og likevel er det foregått andre ting som for en opmerksom iakttager tør fortone sig som enda viktigere i sine følger for fremtiden: — det er de seneste omveltninger i Kina. Moderniseringen av dette veldige rike — som er blit fremskynnet nu sist ved revolutionen, og ved rikets overgang til en nominell republik eller ialfall til en mer moderne statsform — dets anskaffelse av en moderne hær og flåte efter europeisk mønster — alt synes å måtte innebære vidtrekkende muligheter i verdenspolitikken; Kina er gåt over fra sin tidligere nesten indifferente passivitet til en mere aktiv statsmakt, som sikkert i fremtiden vil komme til å føre en mere målbevisst politik mot Europeerne. Skulde det bli tilfelle, og skulle Kina for alvor legge sig efter europeisk krigsførsel for å kunne støtte denne sin politikk, i likhet med Japan, og kanske i forståelse med det, — da vil det Himmelske Rike, med dets hundreder av millioner av dyktige indbyggere, ikke bli lett å stå imot for noen

europeisk makt, selv ikke et Ruslann.

Det er således store forandringer i Øst-Asien siden det lykkedes Ruslann for vel 50 år siden å erhverve sine østlige provinser: hele Amür-lannet, og Ussüri-provinsen ned til Koreas grenser, uten sverdslag, bare ved diplomatiske forhandlinger. Da noen få sjøfolk hadde heist det russiske flag ved Amürs munning, kunde tsar Nikolaj opretholle in-lemmelsen av dette lann i sit rike med de ord at: „hvor det russiske flag engang har vaiet, der skal det heller aldrig bli strøket igjen". Og den nye flåte-station, og støttepunktet for den russiske makt i øst, kunde ved anlegget gis befaling til å „beherske Østen" („Vladi Vostok"). — Men efter 1905 har Rus-lanns politikk ved Stille-havet måttet gå over fra offensiven til defensiven. Det måtte trekke sig tilbake fra det sydlige Mand-sjuriet, og istedenfor sin ustanselige utvidelse, har det måttet legge kraften over på å styrke sin maktstilling innefor det område det nu har.

Hvordan dette store spørsmål må fortone sig for en russisk statsmann, har fått et pregnant uttrykk i den russiske utenriks-minister Isvolskijs tale i Dumaen den 11. mars 1908, hvori han fremholt at Ruslann ved freden i Portsmouth „ikke hadde mistet noe som var dets historiske arv, men bare hadde gitt tilbake hvad som forlengst i virkeligheten tilhørte Japan, som Syd-Sakhalin, eller hvad som hadde vært frukten av foretagender som ikke svarte til Ruslanns virkelige krefter, således som tsarrikets utvidelse til den sydlige del av Mandsjuriet, og Kvan-tung-halvøen. Fremdeles forble den russiske soldats heltemot uberørt, og Ruslanns enhet forble urokket." Og videre het det, at Ruslann vilde fra nu av med særlig klarhet være sig bevisst, at grensene for dets besiddelser i Asien var en urokkelig, historisk arv, at enhver fare som truet dem, var en fare for hele det Russiske Rike, og at det derfor var dets høieste plikt at sette alt in paa bevarelsen og utviklingen av disse besiddelser.

Det er lett å forstå om den almindelige opinion i Ruslann krever at stillingen her må holles, det koste hvad det koste vil. Skulde Ruslann ligge unner i en styrke-prøve med den gule race — og en slik styrke-prøve kan synes å måtte komme sent eller tidlig — og skulde det miste sine østlige lanne, kan henne like til Baikål, da vilde Ruslanns prestige som verdensmakt lide så meget, at en slik mulighet for enhver pris må ungås, — ja vi kan vel tillegge at det må ungås, ikke alene for Ruslanns egen skyll, men også for Europas, — et slikt nederlag kan få vidtrekkende følger for hele det europeiske kultur-samfunn. — Derfor er det en så stor opgave Ruslann her har, kanske den viktigste på hele dets lange grense. Men løsningen av den vil gi store vanskeheter selv for dette veldige rike, og vil gjennem lange tider fremover kreve anspennelse av verdifulle krefter.

Innen vi fordyper os mere i dette spørsmål, vil det kan henne ha sin interesse å kaste et kort tilbakeblikk over det russiske herredømmes historie i denne del av Asien. Liksom

Sibiriens erobring ble begynt ved en ren tilfeldighet — idet røverhøvdingen Jermak, da han unner Ivan den Grusommes regjering var blit fredløs i Ruslann, vente sig mot øst hinsides Urål vant der et nytt rike for den russiske tsar, og fikk til gjengjell benådning, — således er denne erobring blit fortsatt mer og mindre ved en rekke tilfeldige eventyrere. Det har også vært tilfelle i disse østligste strøk. — Efterat det i 1640 var blit grunnet et nytt vojevodstvo i Jakutsk ved Lena, som støttepunkt for videre opdagelser og erobringer mot øst, dro i juli 1643 en kosakk-høvding Vasilij Pojarkov, med en avdeling kosakker opefter Lenas bi-elv Aldån, til Stanovoi-fjellene. Med 90 kosakker gikk han på ski over fjellene og trakk våben og utrustning med sig på kjelker; de kom ned i Amür-lannet ved elven Séja, og de ble nødt til å overvintre der. Seksti kosakker døde om vinteren, men Pojarkov dro videre nedover Séja til Amür, og ble således denne mektige elvs første europeiske opdager. Her tømret de sig primitive båter, og det lykkedes denne dristige eventyrer å fare ned denne elv like til dens munning. I sommeren 1646 våget han sig ut på selve det Okhotske Hav, og dro nordefter langs kysten. Men efter tre måneters reise forliste han med sine skrøpelige båter ved munningen av elven Ulja. Efter der å ha overvintret hos Giljakene, og tiltvunget sig hjelp fra dem, nådde han overlann til elven Maja, som faller i Aldan, og ned disse elvene nådde han så igjen Lena og kom tilbake til Jakutsk efter flere års fravær.

Denne merkelige reise ga støtet til erobringen av Amür-lannet, først og fremst ved den dristige kosakk-høvding Jeroféi Påvlovitsj Khabaröv. Med en liten skare kosakker nådde Khabaröv Amür i dens øvre del (ved Urka) i 1650; men møtte her motstann fra de infødte Daurer, unner deres høvdinger. Efter mange kampe, og efter å ha hentet hjelp i Jakutsk, overvant han dem; og hjulpet av sine kanoner og skytevåben trengte han i de følgende år seirrik frem, og grunla det russiske herredømme der. I april 1653 traff den lille flokk Kosakker

for første gang sammen med en hær av lannets overherrer Mandsju-Kineserne, og overvant dem. Men Kineserne kom senere mer mansterke tilbake, og kampene ble nu i mange år ført med vekslende hell av de i antall langt unnerlegne Kosakker. Den av Russerne befestede station Albasin, ble flere ganger beleiret av overlegne hærstyrker, engang i 1686 av 5000 mann fotfolk, 3000 ryttere og 40 stykker skyts, mens byen ble forsvart av noen få hundrede Kosakker.

Det ente med at ved freden i Nértsjinsk, den 9. september 1689, måtte Russerne gi alle sine erobringer ved Amür tilbake til Kineserne. Denne freds-slutning er blit kalt for det mørkeste punkt i det Russiske Rikes historie. Grensen mellem Ruslann og Kina skulde efter den være „den sig til havet strekkende fjelkjede" Stanovoi; østgrensen for det kinesiske rike ble ikke fastslått, men den nuværende russiske Ussüri-provins ble nærmest opfattet som kinesisk område. Dermed var Ruslanns fremtrengen i øst lammet for lange tider; og så viktig det enn måtte være for det østlige Sibirien å skaffe sig en vei ut til havet, ned ad den mektige Amür, så var det likevel stengt den vei. De store avstanner med de dårlige lann-forbinnelser gjorde det umulig å senne strids-krefter sterke nok til å ta det op med Kineserne. Og noen tilstrekkelig transport-flåte for å senne tropper sjøveien, hadde Russerne ikke. Det eneste støttepunkt ved Stille-havet, krigshavnen Pe-tropavlovsk på Kamtsjatka, var en større del av året stengt av is, og hadde ingen forbinnelse lanveien.

Det er først i årene omkring 1850 at vi igjen finner Russerne ved Amür, også denne gang tilfeldig, mest ved en enkelt manns tiltak, og som det synes tilmed mot de ledende kredses vilje i St. Petersburg. Det var den 13. august 1850 at den unge russiske sjø-officer Nevelskij med noen få robåter og en hånfull sjøfolk nådde Amürs munning og heiste det russiske flag på stran-nen, omtrent på det sted hvor Nikolåjevsk nu ligger. Ved den dyktige guvernør Muravijevs kraftige støtte lykkedes det å få tsaren til å bifalle den unge manns dristige skritt, og

dette ga støtet til at Amür-lannene ble besatt i de følgende år. Unner selve Krim-krigen fikk Ruslann således en stor og viktig utvidelse i øst, og ved traktaten med Kina i Aigün, i 1858, lykkedes det guvernør Muravjöv, som tsaren senere ga titelen grev Muravjöv Amurskij, å få erhvervelsen av disse lanne statsretslig fastslått. Og ved den nye traktat, som det lykkedes den russiske gesandt grev Ignatiev å få sluttet i Peking, i november 1860, ble det Russiske Rike ved Stille-havet utstrakt mot syd helt til grensen av Korea; og grensen mot Kina ble elvene Ussüri og Amür. Dermed var disse store og viktige strekninger erhvervet, uten at der var løsnet et eneste skudd. På lignende fredelig vis var det også senere at Ruslann, ved overenskomsten med Kina i 1896, fikk rett til å bygge den øst-kinesiske bane gjennem Mandsjuriet, Russerne satte sig fast der, tvang desuten Japan til å gi fra sig igjen det sydlige Mandsjuriet, som det hadde tatt fra Kina ved krigen i 1894; og ved traktaten med Kina av 1898, erhvervet Ruslann Kvan-tunghalvøen med Port Arthur og Dalnij. Men derfra ble det så igjen fordrevet på mindre fredelig vis ved den japanske krig.

Kaster en blikket på et verdens-kart, og ser den tynne tråd av en jernbane som er Ruslanns eneste forbinnelse med dets østligste provinser ved Stille-havet, og tenker på, at efterat krigs-flåten i østen er ødelagt, må i tilfelle av vanskeligheter, all hjelp føres frem langs denne tynne tråden mot de frem-trengende skarer fra øst og fra syd, — så vil en lett forstå, hvilken tvingende nødvendighet det er blit å få disse østlige provinser snarest mulig opdyrket, og befolket med et kraftig national-russisk samfunn, som selv har makt til, ialfall for en stunn, å motstå en intrengen over de russiske grenser, og har betingelser for unnerholl av de dertil nødvendige strids-krefter. Det er derfor naturlig at anstrengelsene i Ruslann for — på den ene side å bedre forbinnelsene med disse østlige provinser, og På den ånnen — for å øke kolonisationen i dem, er blit mangedoblet, og vokser for hvert år.

Men vanskelighetene er store. For det første er det de umådelige avstanner. Mellem St. Petersburg, centralstedet for all russisk administration, og Vladivostok, det fremtidige bren-punkt for Russernes makt i østen, er det 10,000 km. jernbanefart, som selv med de hurtigste ekspress-tog tar 9 døgn Dernest er selve kolonisationen av disse fjerntliggende provinser i øst forbunnet med store hindringer av forskjellig art.

Ruslanns kolonisation av Amür-lannene begynte med at et regiment på tre sotnier av Transbaikål-Kosakkene, tatt ut ved lodkastning, fikk våren 1857 ordre til med familjer å bosette sig langs Amür. Det var med sorg at de dro avsted til dette nye, ukjente, og ville lann. På flåter ble de ført nedefter Amür-elven. De ble fordelt på små boplasser eller stanitsaer (Kosakk-stationer), gjerne med en 20 til 30 kilometers avstann mellem hver, langs elven, hvor de skulde dyrke op lannet og skaffe sig levelige kår. Deres opgave var å beskytte grensen mot Kina, og besørge post-forbinnelsen mellem Amür-lannet og Transbaikalien. Det lann de således med ett efter ordre skulde rydde og dyrke op var for det meste en fulstendig øde-mark: for en stor del myrlent urskog, og det var bare på slettene hvor Séja faller ut i Amür, at det var en tettere bebyggelse av kinesiske Mandsjuer. Med beundringsverdig mot tok Kosakkene fatt på sit vanskelige nybygger-arbeide, fikk ryddet skogen, fikk grøftet ut myrene, og fikk skapt aker- og eng-lann. På den vis blev Amür-kosakk-hæren dannet. Siden fulgte så litt efter litt i årenes løp en invandring av russiske bønner.

Efter at lannene ved freden i Aigün, i 1858, var lovformelig avstått til Ruslann, fikk også noen bataljoner Kosakker fra Transbaikalien ordre til å bosette sig i Ussüri-dalen, langs den kinesike grense, fra Amür og nedover mot insjøen Khånka. Dette var en enda hårdere opgave; det er selvsagt at disse Kosakk-familjene, med koner og barn, var utsatt for alskens savn og lidelser unner den lange ferd på tømmerflåter nedover Amür og så opefter Ussüri, og buskapen led nød, og gikk ofte

til grunne. Noen ånnen fremkomst enn langs elvene fantes ikke om sommeren i det uveisomme lann. Når de så endelig nådde frem i en mer eller mindre forkommen tilstann, fikk dc tildelt lann av myndighetene, uten at det var unnersøkt om det egnet sig for akerbruk; det gjalt bare først og fremst å få dem sprett langs grensen i passende avstann, for at de kunde befordre post og skyss, og danne et slags bevebnet værn for lannet.

Det var ikke greit unner slike forholl å skulle bygge nye hjem, bryte op nytt lann, og skaffe noe å leve av. Det ble et slitsomt liv og megen nød. Så, året efter, gikk Ussüri over sine bredder og satte alt unner vann; det kom helt uventet på nybyggerne, som jo ikke kjente elvens vaner, aker og eiendom ble ødelagt, og livsmotet ble knekket. — Det skulde ikke gjøre forhollene bedre at en hel hær av straffede soldater også fikk ordre til å bosette sig sammen med Kosakkene langs Ussüri.

Følgen av alt dette ble den rene elendighet, og Kosakkene kom både materielt og moralsk i forfall. De var alt annet enn motstansdyktige i tilfelle av en kinesisk opstann, som i året 1868. I tilfelle av uår hadde de ingen forråd å falle tilbake på, og det ble hungersnød. Det førte til at de for en del måtte søke hjelp hos de mere velstående Kinesere, de senere omtalte Manser, og fikk låne penger til ågerrenter, og ble mer eller mindre avhengig av dem. Litt efter litt måtte Kosakkene, som i grunnen var dårlige akerbrukere, ty til de infødtes levevis, og drive fiske og fangst for å livnære sig; mens forutsetningen var jo at de skulde være fast bosatt langs riksgrensen. — Slik var det Ussüri-kosakkenes hær ble dannet.

Men efterhånnen kom det også til Ussüri-lannet en invandring av russiske bønner, dels fra andre dele av Sibirien, dels fra Ruslann. Noen bosatte sig i det fruktbare sydlige Ussüri-lann, sønnenfor Kosakkenes område, mens andre slo sig ned mellem Kosakkenes stanitsaer lenger nord; men det beste lann her var alt gitt til Kosakkene, enda de bare kunde

bruke en liten del av det. Bønnene måtte da nøie sig med det mindre gode lann, eller de måtte ut i taigaen for å rydde nytt. Ordningen av dette forholl mellem Kosakkenes jord og bønnenes kolonisation, har gitt myndighetene mange vanskeligheter, og det er vinglet meget frem og tilbake. Selv om Kosakkene hadde fått for meget lann, var

det jo så sin sak å ta det fra dem igjen; men i 1911 har tsaren bestemt at Kosakkenes jord langs Amür og Ussüri skal i rimelig utstrekning gis til kolonistene.

Disse invandrede bønner var vistnok bedre akerbrukere, for en stor del ialfall, enn Kosakkene; men heller ikke de var altid på høide med de vanskeligheter som uungålig er for-bunnet med nybygge i et vilt, uveisomt lann som dette. Når uhell og uår intraff, lå derfor også bønnene ofte nok unner, og kom i nød, og mange av dem måtte da liksom Kosakkene søke hjelp hos Kineserne (Manserne), og også de ble derved avhengig av dem.

Med de store avstanner fra Ruslann måtte selvsagt kolonisationen gå langsomt her øst, særlig før jernbanen kom istann. Til Amür-lannet kom nybyggerne bare lanveien gjennem Sibirien, mens til Ussüri-provinsen kom også en del sjøveien. Til denne er det fra 1859 og til nu in vandret bortimot 250,000 russiske bønner, når Kosakk-befolkningen ikke regnes med. Efter den officielle statistikk var den samlede folkemengde i 1911 523,840 inbyggere, hvorav 360,437 Russere. I folketallet er ikke medregnet Kinesere og Koreanere som var på arbeide om sommeren og ikke var fast bosatt i lannet. I den første tid, fra 1859 til 1882, var det bare 5705 bonne-kolonister, eller 238 om året. Fra 1883 til 1899 kom det 45,196 russiske invandrere, altså 2659 om året. Men efter den tid, særlig efter 1906, har det vært en meget sterk stigning.

Antallet av invandrere til Amür-lannet har vært mindre; det hadde i 1911 et folketall av 286,263, hvorav 242,304 Russere; heri er heller ikke medregnet arbeidere av den gule race, eller Europeere som ikke var fast bosatt. I 1911 drovanskeligheter ved kolonisationen 299

det til Amür-lannet og Ussüri-provinsen tilsammen 19,503 russiske utvandrere, og i 1912 25,115. Men på den annen side vente det i 1911 3507 utvandrere tilbake til Ruslann (d. e. 18%), og i 1912 2151 (d. e. 9 %).

Det var selvsagt meget som utvandrerne fra Ruslann før i tiden hadde å slite sig gjennem unner det år eller halvannet de tilbragte på den sibiriske lanvei, før de endelig nådde sine bestemmelses-steder i disse øslige lanne. Selv i de senere år med jernbanen er det ikke så lett. Det tar mellem en månet og halvannen med de lange kolonist-togene som ofte er sterkt overfylte, og hvor sunhets-forhollene i de tetpakkede godsvogner, de reiser i, ikke er de beste. På enne-stationene hvorfra de skal spres utover til sine bestemmelses-steder, har det ofte vært sterk mangel på hus-rum til de mange nybyggere, og sykehusene har stundom vært til den grad overfylte at hvor det var beregnet rum for 12 senger måtte det legges in 100, ja 150 syke, og det skal ha stått tre senger over hverandre.

Når så endelig nybyggerne med sine familjer har nådd velberget gjennem alle vanskeligheter frem til sine jord-stykker, så må de, enda slitne og utarmete efter den lange reise, straks til med det hårde arbeide som er forbunnet med al nyrydning: bygge sig hus, forvandle den nye jord til brukbart akerlann, skape livskår. Det tar tid, og imens kan det være vanskelig nok å skaffe sig det en skal leve av. De fleste av dem som kommer, er vel heller ikke netop de dyktigste aker-brukere fra hjemlannet; ofte er det folk som der hadde vanskelig for å skaffe sig utkomme, og deres arbeids-dyktighet skal ikke bli forbedret ved den slitsomme reise. Det er således lett forstålig at disse nybyggere får alt fra begynnelsen av en ugunstig stilling i konkurrencen med den gule race, med Koreanerne og Kineserne, som er dem overlegne i dyktighet som akerbrukere, og vel også i flid og arbeidsomhet.

Vanskelighetene ved denne kolonisation er som sagt mange °g store; men de russiske myndigheter har hat sin opmerk-somhet rettet på det, og det er i de senere år gjort store

forbedringer for å lette og regulere kolonisationen, regjerings anvenner som før nevnt (se s. 235) større og større midler på det for hvert år.

Enda en slags invandring fikk disse lanne ved den årlige tilførsel av forviste forbrydere, eller av forbrydere som efter utstått straff slo sig ned der som fri bønner. Men det var ikke en tilførsel av arbeids-kraft som syntes ønskelig for disse viktige lanns-dele, og også i det er det kommet en forandring i de seneste år, og forbrydere skal ikke mer sennes dit.

Men side om side med kolonisationen med Russere, er det foregått en jevnt økende invandring av gule folk, særlig Koreaner og Kinesere, mindre Japanere. Koreanernes invandring begynte efter at lannet var blit russisk; de er kommet over grensen efter 1860. Grunnen var periodisk optredende uår i de koreanske grense-provinser, hvorved folkene kom i den frykteligste nød. Desuten var det også ved rovdrift blit mangel på aker-lann i hjemlannet; men ikke minst var det kanske den koreanske embeds-stans skamløse utpressninger. Særlig var det i 1869 en masse-invandring av Koreanere til Ussüri-lannet; på grunn av sterk regn hadde det nordlige Korea fått et slikt uår at det ble fulstendig hungersnød, og 7000 Koreanere gikk over grensen i en elendig forfatning. I begynnelsen stillet ikke de russiske myndigheter sig uvenlig over for denne invandring. Da Koreanerne er dyktige akerbrukere, bidro de til å gjøre livs-betingelsene i Ussüri-lannet lettere, og folke-ernæringen billigere. En del av Koreanerne ble tilmed flyttet over til Amür-lannet.

Men da så invandringen tok enda mer til, begynte man å bli engstelig, og så en mulig national fare i denne sterke økning av den ikke-russiske befolkning. I 1882 ble det git en forordning hvorefter alene russiske unnersåtter kunde få jord i Sibirien; bare i untagelses-tilfeller kunde general-guvernøren gi også utlenninger rett til det. Det ble desuten truffet en overenskomst med den koreanske regjering om at de før 18^ invandrede Koreanere skulde få bli russiske unnersåtter, men^DEN KOREANSKE INVANDRING

de senere tilkomne skulde få lov til enda for en tid å opholle sig i lannet, men så skulde de være nødt til å seige sin ubevegelige eiendom, og igjen venne tilbake til Korea. Først i 1891 ble denne bestemmelse gjennemført, og en hel del Koreanere måtte derfor seige sine eiendomme, og gå dels tilbake til Korea, dels over til Mandsjuriet, hvor de fikk anvist ny jord av den kinesiske regjering. Men invandringen av Koreanere til Usüri-lannet stanset ikke med det; det kom mange som fikk anvist jord på kort tid, og desuten var det mange som ble forpaktere, ikke minst hos Kosakkene. Dette hadde en demoraliserende inflydelse på den russiske befolkning ved å friste dem til dovenskap. Mens Koreanerne dyrket og utnyttet jorden, fikk Kosakkene mer og mer smak for å bruke den avgift de ga, på vertshusene til drikk og kort-spill. Desuten var det en årlig invandring av gule arbeidere, som kom om våren og reiste tilbake til Korea om høsten, med sine opsparte penger.

Det er aldrig blit noen blanning mellem de koreanske og de russiske kolonister. Koreanerne bor som regel ikke i lansbyer som Russerne, men de bygger sine hytter gjerne mitt på de jordstykker de skal dyrke, hvilket selvsagt er en stor fordel derved at det gir lettere tilsyn med markene, og sparer megen tid, som ellers daglig går med bare for å komme til og fra jordene hvor det skal arbeides. Deres akerbruk er også helt forskjellig fra Russernes; de bearbeider jorden ulike omhyggeligere, får bedre avling, selger meget korn og høi, og får i tidens løp en viss velstann. De må derfor anses som en dyktig befolkning, som kan være ønskelig for lannets snare opdyrkning.

Da Russerne tok lannet i besiddelse traff de, som før nevnt, i det sydlige Ussüri-lann på en bosetning av Kinesere, lannets tidligere herrer. Disse såkalte Manser var gjerne ugifte menn som dannet små samfunn, og de var ikke altid folk av den beste sort. Invandringen av Kinesere tok snarest til efter at lannet kom unner Ruslann; de kinesiske myndigheter i Mand-302

sjuriet hadde da ikke lenger noen inflydelse der, og de rus siske myndigheter hadde knapt mer i dette uveisomme lann Manserne følte sig derfor mere og mere som lannets virkelige herrer, og hadde fritt spill. Dertil kom at det ble opdaget rike gull-leier på den russiske side av grensen. I slutten av sekstiårene skal den kinesiske befolkning ha vært omtrent 40,000 mann. Av dem var omtrent halvparten fastboende, som drev lanbruk sammen med jagt og fiske,mens de andre forstørstedelen streifet om, og dannet delvis Khunkhus-bander, som med sine røverier satte befolkningen i skrekk, eller også var de gull-gravere og søkere efter sop, horn, og den av Kineserne så høit skattede rot, sjinseng.1 Manserne utsuget desuten hensynsløst de indfødte, og gjorde dem ofte helt til sine slaver. Når det gjeller å utsuge indfødte kan ingen Europeer måle sig med Kineserne. Med sit fordervelige kinesiske brennevin, khansjin, forgir de dem, de gir dem også opium, og lokker fra dem deres verdifulle sobel-skinn og annet pelsverk til spotpris, og gir dem sine egne varer til høi pris isteden; de sørger for å få dem i så håbløs gjell

til sig at de aldri kan komme løs, men må altid fange pelsverk for dem. Med sin makt over de infødte får de dem til å frykte Russerne som fiender, og i Kineserne å se sine venner og rednings-menn.

1 Sjinseng-roten, på engelsk skrevet ginseng, er det kinesiske univer-sal-middel som ofte opveies med sin tredobbelte vekt i guld. I 1869 sies det at en rot betaltes med 5,000 mark; omkr. 1900 betaltes det mindre, 350—400 mark for kilo. Den ekte, mandsjuiske og koreanske sjinseng stammer fra roten av Panax ginseng, C. A. Meyer (= P. quinquefoleum, Lin. var. Ginseng, Regel et Maak), som hører hjemme i Korea og det nordlige Kina, og dyrkes i Japan. Efter den almindelige tro i Kina skal roten ha mest mulig skikkelse som et menneske for å virke kraftig som legemiddel, det er noe i likhet med alrunen i middelalderens Europa. Roten hjelper mot alle sygdommer, mot onde ånder, forlenger livet, ja gjør den som bærer den udødelig. Hjortehorn og elghorn, bruker Kineserne meget til å lage medicin og piller av for mange slags sygdommer. Sop („tre ører," »iord ører") brukes av Kineserne dels tii å spise, dels som medikament. Disse oplysninger skyller jeg med takk universitets-stipendiat A. Fonahn.

Manserne blir gjerne velstående, og, som før nevnt, ble unner hungersnød Kosakkene og bønnene oftere nødt til å henvenne sig til dem om hjelp, og kom derved i avhengighet til dem. Av betydning i denne retning var også det at de fleste kolonister, ialfall i Syd-Ussüri-lannet, var Lille-russer, som vistnok er dyktige akerbrukere, men som ikke er vant til skoglann, og som ikke har hus-industri lik Stor-russerne. De måtte derfor anvenne Kinesere som smeder og til annet hånnverk, hvorfor de også ble avhengig av dem i så måte. Til alt dette kom enda at efter traktaten i Peking av 1860, skulde ikke kinesiske unnersåtter kunne straffes av de russiske myndigheter, selv ikke for mindre forgåeiser, men måtte sennes over til de kinesiske myndigheter. Derved fikk Manserne en sær-rett som de vell visste å nytte ut til sin fordel overfor den russiske befolkning, og Kineserne var derfor fremdeles mer eller mindre lannets herrer.

Også til Amür-lannet var det en stor invandring av gule, mest Kinesere. Fra tiden før det russiske herredømme, var det som nevnt en stor bebyggelse av kinesiske Mandsjuer på slettene ved Séja. Foruten disse fastboende akerbrukere kom efterhånnen flere og flere kinesiske arbeidere i minene, forretningsfolk i byene, særlig Blagovésjtsjensk, o. a. Efter boxer-urolighetene i 1900, og de ulykkelige begivenheter ved Blagovésjtsjensk, da såmange Kinesere ble drevet over elven, er antallet av dem i Amür-lannet blit mindre.

Invandring av Japanere til de østlige provinser var i tidligere år liten, i forholl til den store masse av Kinesere og Koreanere.

Med den stadige tilstrømning av gule arbeidere var det før krigens utbrudd i 1904 blit flere, og til dels mange flere av dem enn av russiske arbeidere i Amür-lannet og Ussüri-pro-vinsen. Av 487 industri-bedrifter i Ussüri-provinsen, tilhørte 192 folk av den gule race, og i dem var det ingen Russere i arbeide. De andre 295 tilhørte vistnok Russere, men der var det også gule arbeidere. Under selve krigen hadde en det

særsyn at det kom en ny invandring av Kinesere, det var nemlig stor mangel på lann-arbeidere, fordi Kosakk-hærene baade fra Amür og Ussüri, foruten en del av bønnene, sto unner våben. Efter krigen ble invandringen av Kinesere og Koreanere enn mere øket; men til dem kom nu også en mengde Japanere.

I 1904, før krigen, blev det regnet at i Amür- og Ussüri-lannet skulde det være en russisk befolkning på omtrent 380,000, mens det skulde være 60,000 invandrede Kinesere og Koreaner, medregnet dem som var russiske unnersåtter. Den gule race skulde altså dengang i antall srare til omtrent 16 % av den russiske befolkning. I 1908 anslos den russiske befolkning til å være omtrent 500,000, mens Kineserne og Koreanerne nådde 120,000, procent-tallet er altså på de fire år steget fra 16 % til 24 % i forholl til den russiske befolkning, eller de gules tall er blit omtrent XU av Russernes. Tar en i betraktning at i de russiske tall er også regnet kvinner, barn og oldinger, stiller forhollet sig enda uheldigere. De invandrede Kinesere og Koreanere er for det meste arbeidere i sin kraftigste alder, og blant de 120,000 kan en bare regne 10,000 kvinner, oldinger og barn. Det blir av

arbeidsføre menn en hær på 110,000, mens det av Russerne ikke kan regnes å komme mer enn noe over 130,000 på den nevnte befolkning. Det vil altså si at det nesten kommer en gul arbeider for hver arbeidsfør Russer.

I Transbaikalien, som ligger den sibiriske bane og Ruslann nærmere, var forhollet mellem gule og Russere kanske enda ugunstigere. Men i begynnelsen av 1909 øket tilstrømningen av arbeids-søkende Kinesere og Koreanere enda mer, og nådde en tidligere ukjent høide. Såvitt jernbane-statistikken gir oplysninger, må det da ha vært i det minste tre ganger såmange gule invandrere til Ussüri- og Amür-lannet, og til Transbaikalien som året før. Ja ved stationen Mandsjuria, pa grensen mellem Mandsjuriet og Transbaikalien, var det fem ganger såmange arbeids-søkende Kinesere som i de foregående år.de gule arbeideres fortrinn

__ Intet under at man i Ruslann fant stillingen betenkelig, og som en Russer har uttrykt det, kunde det nok være grunn til å minnes Li-hung-tsjangs ord i 1900, da Russerne besatte Mand-sjuriet: „Ruslann vil nok komme til å angre at det har nærmet sig Kina så meget, og blannet sig in i dets innere forholl, når det får se, at de sibiriske lanne blir kinesiske".

Hvorav kommer denne store tilstrømning av gule? Først og fremst av den enkle grunn at det er en følelig mangel på arbeids-kraft i østen; utnyttelsen av de store natur-rigdomme, akerbruk og bergverksdrift, krever meget arbeids-kraft, som for tiden umulig kan skaffes, uten hjelp fra de gule. Men dertil kommer også at den gule arbeider, Kineser eller Koreaner, er Europeerne jevnt overlegne i konkurrencen, og man hører ofte Russere påstå at uten dem er det ikke mulig å leve der.

Kineserens nøisomhet er vel kjent, og den gjør at han kan arbeide for så meget mindre lønn end en europeisk arbeider. Dertil kommer at han i det hele er dyktigere. Vistnok hørte jeg ofte påstå, at en russisk jernbane-arbeider kunde yde mere om dagen enn en Koreaner, og man mente også enn en Kineser; men han trengte høiere lønn, fordi hans levemåte var så meget kostbarere. Men en slik sammenligning er ikke helt retferdig, en tar ikke hensyn til at Kineseren og Koreaneren blir meget slettere ernæret enn Russeren. Ble de alle satt på samme kost er det lite sansynlig at den russiske arbeider vilde levere mere og bedre arbeide enn de gule. — Dertil kommer at Kineserne og Koreanerne er flittige og arbeidsomme, hvilket ikke altid er tilfelle med Russerne der borte.

Så er det også det at de gule er som før nevnt dyktige hånnverkere, som utfører det meste hånnverks-arbeide, og er derfor på mange steder blit så omtrent uunværlige. At en kinesisk handelsmann er en russisk eller europeisk så overlegen at han overalt står sig i konkurrencen, er en velkjent sak. Og disse egenskaper er, som den russiske forfatter Bol-

khovitinov uttrykker det, farligere enn både Kinesernes hajr og flåte.

Det er forstålig at de russiske myndigheter er blit skremt ved den fare som her synes å true; og det er nu blit forbutt å bruke kinesiske arbeidere i Ussüri- og Amür-lannene. Ja de må heller ikke brukes ved bygningen av Amur-banen hvilket mange mente vilde gi for store vanskeligheter. _ Hovedmannen for denne anti-kinesiske politikk er den nuværende general-guvernør i de østlige provinser, Nikolai Lvovitsj Gondatti, som gjennemfører den med stor strenghet. Det er før nevnt hvorledes Kinesere som ikke har sine papirer i orden, blir uten videre tatt og sennt tilbake til Kina.

Det vil forstås, at vektige grunne kan tale for denne politikk. Men på den ånnen side er det mange, og det fremragende Russere, som ser spørsmålet på en helt ånnen måte, og jeg fikk det intrykk at også blant en stor del av selve den russiske befolkning her i østen var det en sterk stemning som gikk mer og mer i motsatt retning. Det ble sagt: „Hvor vil man hen? Uten Kineserne kan vi likevel ikke klare os. Tilstrekkelig russisk arbeidskraft kan ikke skaffes, og drives Kineserne ut, blir livs-betingelsene umulige, og livs-fornøden-hetene så dyre at det ikke blir til å leve her." En mann fortalte mig som eksempel, at han hadde en kinesisk kokk, ulo-velig; når folk kom,

måtte han gjemme ham bort; men hvis han ble nødt til å skille sig med ham, så kunde han ikke få noen ånnen. Og slik var det jo med alt. Var det enda Japanerne, sa man, så var det bra nok, de er ikke uunværlige, og av dem blir det fler og fler; men dem kan myndighetene ikke røre.

En russisk forfatter skriver om dette samme „gule" spørsmål: „Se til hvordan en by-boer lever. En mann, f. eks. i Khabarövsk, bor i et hus som kinesiske arbeidere har bygget av mandsjuisk tre, ovnen er gjort av kinesiske mursten. Om morgenen bringer den mandsjuiske vanjka vann fra brønnen. I kjøkkenet fgjør den kinesiske boy Tulaer-samovarende gule arbeideres fortrinn 307

ferdig. Husherren drikker sin kinesiske te, med brød bakt av mandsjuisk mel, som stammer fra et bakeri drevet av Kinesere. Så kommer Kinesere og Koreanere og byr frem sine lanbruks-produkter, egg, grønsaker, frukt fra Shanghai, osv. Boyen løper til basaren for å hente mongolsk kjøtt, og lage måltidet istann. Fruen i huset bærer en drakt sydd av en kinesisk skredder, men husherren hyller sig i sin tsjettsjuntsja, når de varme dager kommer. På hans gårdsplass arbeider en Koreaner og hugger ved." Selv senator Ivanitski sier i sin inbe-retning om forhollene her i østen, at forbudet mot å trekke arbeidere av den gule race in i lannet, kan muligens være ønskelig fra et politisk synspunkt, men ikke fra et statsøkonomisk og lanbruks-synspunkt. „Brutale forholsregler i den retning kan alene bli gjennemført med skade for grense-lannenes økonomiske liv," er hans ord.

Det er anført som en av de store økonomiske ulemper ved de gule arbeidere, at disse sparsomme folk — som kommer om våren, og om høsten drar tilbake til sine familjer i Korea, Mandsjuriet, og Kina — har i sommerens løp lagt sig op penger som de tar med sig, og det blir en ikke ubetydelig kapital som på den vis går ut av lannet hver høst. Men folk av den motsatte anskuelse invenner, at de penger de gule arbeidere tar med sig ut av lannet har lite å si mot den økning av verdier som de efterlater sig i form av utført arbeide. Ved hjelp av disse dyktige akerbrukere er store strekninger nytt lann blit dyrket op, og gammelt akerlann er blit godt bearbeidet, og lannets avling er øket; livs-kårene blir på den vis bedret, livs-fornødenhetene blir billigere, og ikke minst: lannets kapital blir øket i form av nydyrket jord, som i renter gir avkastning i hvert kommende år. Skal det være håb om i en noenlunde overskuelig fremtid å få disse grense-lanne så utviklet og så tett befolket at de kan bli av virkelig verdi for Ruslanns maktstilling i østen, da kan det bare ske ved å ta de gule arbeidere til hjelp. Skal en vente på den utvikling som kan fremmes ved russiske invandrere, og russisk arbeidskraft alene,308 ruslann i østen

da vil det ta for lang tid, og imens kan de enda svakt besatte provinser falle i de fremmedes henner, og alle folk, alt arbeide og alle penger, er ofret til fordel for en fremmed makt.

Jeg har også hørt kyndige, og fremragende Russere hevde at den er uklok den fientlige politikk mot Kineserne, og den hensynsløse behandling som de ofte blir utsatt for: det er, uten nødvendighet, å gjøre sig dem til fiender, og drive dem over til Japanernes side. Tidligere så Kineserne på Japanerne som sine naturlige fiender, mens de i det store og hele ikke var uvenlig stemt mot Russerne; ja det påstås at disse vet langt bedre å omgås dem enn Japanerne; en Russer, selv i høi stilling, har aldrig det sårende og foraktelige i sin optreden overfor Kineserne som en høitstillet Japaner.

Men i de senere tider er det vistnok hent ting som har forandret dette forholl noe, mest kan henne de ulykkelige begivenheter i 1900. Unner boxer-oprøret i Kina det år, angrep pludselig Kineserne noen russiske dampbåter som gikk på Amür, og stanset dem. Det samlet sig også fientlige flokker av Kinesere ved Amür, like overfor Blagovésjtsjensk. I denne by og tilgrensende strøk bodde dengang ti til femten tusen Kinesere. Av frykt for at disse skulde stå i ledtog med sine lansmenn på den ånnen side av Amür, drev nu Russerne dem ut i og over elven, uten at det fantes båter: det skal ha druknet flere tusen, så det efterpå var mengder av lik som fløt nedover med strømmen. Kineserne på den ånnen side svarte med å beskyte byen med kanoner, tvers over elven, og 40 Russere i Blagovésjtsjensk ble drept. Amür-Kosakkene tok igjen en grusom hevn ved å angripe og ødelegge byen Aigün, og andre kinesiske boplasser på den sydlige bredd.

Efter at urolighetene igjen var ophørt forlangte de bortdrevne Kinesere av sine myndigheter i Mandsjuriet, at de skulde hjelpe dem til å få sine eiendomme tilbake. Men, som Bolkho-vitinov uttrykker det, „disse var som bekjent av den russiske regjering efter Kinesernes flukt blit overdradd til Amür-Kosakk-hæren, i anerkjennelse

ste unner de kinesiske uroligheter i året 1900." Den russiske forfatter er bange for at dette spørsmål kan lett komme til å gi ubehageligheter i fremtiden.

Uheldig for forhollet til Kineserne var også de alliertes marsj til Peking, og Europeernes vanhelligelse av keisernes graver. Da Russerne er de Europeere som den kinesiske menigmann har hørt mest om, var det naturlig at han gjorde Russerne ansvarlig også for det. Ruslanns besettelse av Mand-sjuriet var heller ikke skikket til å vekke venlige følelser hos Kineserne. Og så kom Ruslanns nederlag overfor Japan, hvorved dets anseelse i østen fikk et følelig knekk. Alt dette tilsammen har ført til at Kineserne ser på Russerne med andre øine enn før, og efter hvad det påstås av folk som er inne i forhollene, skal det hos Kineserne ulme et had til den fremmede nation, som ble tent ved de blodige begivenheter i 1900, og som er blit næret ved senere begivenheter. Det kunde derfor, mener man, være all grunn til å føre en venlig politikk overfor dem; istedenfor har den måte hvorpå de i den senere tid er blit behandlet, ikke vært skikket til å mildne deres følelser.

Det er også blit fremholt som betegnende for stillingen, at Kinas fornyelse begynte med anskaffelse av en moderne hær, og det har nu en ganske betydelig styrke stående i Mand-sjuriet; det er ikke lenger det svake lann det var i 1900. En-videre har den kinesiske regjering i sterk grad opmuntret kolonisationen av det nordlige Mandsjuriet langs den russiske grense. Russerne har også selv ved sit anlegg av jernbanen bidradd til kolonisationen av dette strøk. Kineserne anlegger en Decoville-jernbane nordover gjennem Mandsjuriet fra den øst-kinesiske bane til Tsitsikar og videre til Mergen, og denne jernbane vil sikkerlig bli ført helt frem til Amür.

Det vil forstås at Ruslanns stilling i østen er blit vesentlig vanskeligere enn den før var; det er store opgaver av den alvorligste art som de russiske statsmenn her har å løse, og spørsmålet har flere sider. Russerne er sig derfor vel bevisst,310

at fremtiden kan bringe floker som kan legge beslag på selv det veldige Ruslanns krefter, hvad enten det fortsettes med den anti-kinesiske politikk, eller ikke. Ja, så alvorlig er stillingen, at det for noen år siden — unner debatten om den nye jernbane gjennem Amür-lannet — ikke manglet på advarende røster i Dumaen og i pressen, som skildret fremtiden i meget mørke farver; og det var ikke langt fra, at den russiske politikk i østen ble betegnet som eventyrlig. Det ble pekt på at den bane som ble bygget gjennem det sydlige Mandsjuriet med så store ofre, er nu i fiendens henner, og vil danne et våben mot Ruslann; på lignende vis kunde det gå med den bane som blir bygget gjennem Amür-lannet, mente man. Det ble nevnt at hvis Kina går frem som det har begynt, vil det om få år ha en europeisk utdannet hær på 4 millioner mann, og selv om denne hær var mindre, hvis Kina opererer sammen med Japan, hvad vilde så Ruslann kunne stille op imot dem? Man mente vel at håbet om å kunne holle de østlige provinser mot en slik makt, var liten, og går de tapt, vil alt det arbeide, alle de ofre som er nedlagt på utviklingen av dem, gå over på fiendens henner på samme vis som den sydlige Mandsju-bane. Selv om dette er et overdrevent pessimistisk syn på fremtiden, så er likevel de her fremholte farer av den art at ingen kan være blinn for dem. Får Ruslann både et Japan og et moderne Kina mot sig på engang, kan stillingen bli meget alvorlig, selv om det ingen vanskeligheter har på ånnen kant. Men skulde den mulighet kunne tenkes, at Ruslann får en større del av sine strids-krefter bunnet i Europa, blir det verre; og det kan vel ikke være så usansynlig, at hvis de østlige makter målbevisst forbereder sig på en alvorlig styrke-prøve med Europeerne, at de da vil vite å dra nytte av et slikt øieblikk.KINESISKE GULL-MINE-ARBEID ERE PÅ STATIONEN KARIMSKAJA I TRANSBAIKALIEN (l8. OKT.)myr i amur-l.annetxvii. amür-lannet og amür-banen.

Utstrekning og natur. — Klima. — Gull. — Infødte. — Folke-mengde. — Adkomst og jernbane-planer. — Den nye jernbane. — Arbeidere. — Banens lengde og omkostning. — Sektioner og ingeniører. — Sunhetspleie og skoler. — Den Mitre Amur-slette. — Drenering og aker-lann. — Arbeidets vanskeligheter. — Fruktbarhet. — Godt mat-lann. — Med tralle og automobil. — Lille Khingån. — Eke-park. — Birå. — Skoglann og Vilt. — Tunneller og frossen jordbunn. — Fruktbart lann. — Lengste tunnel. — To automobiler ukampdygtige. — Brennevins-smuglere og røveri. — Avleiringer

i gammel insjø.

Amür-provinsen er et inlann, som stenges ute fra havet i vest ved Kyst-provinsen; i syd og sydvest grenser det til Mandsjuriet, hvor Amür danner skillet; i vest grenser det til Transbaikalien, og i nord til Jakutsk-provinsen. Det har et flate-inholl av omtrent 400,000 kvadrat-kilometer, altså 11/* så stort som Norge, Det har en utstrekning fra vest mot øst av mere enn 1000 km. og fra sydvest mot nordøst fra 300 til 550 km. Det er et berglann dannet av flere forholsvis lite kjente fjelkjeder. Høidene skal ikke nå over 2100 m. Langs grensen i nord strekker Stanovoi-(eller Jåblonovi)-fjellene sig, og danner vannskillet mellem Amür og Lena. Mellem elvene Séja og Buréja er Turån-fjellene, og lenger øst er Buréja-fjellene som nærmest er en fortsettelse av Lille Khingån fra Mandsjuriet. Fjell-lannet er på alle kanter gjennemfuret av en mengde elver, som strømmer til Amür, og ofte har gravet dype daler.312

Den brede, mektige Amür-elv, som er hele dette Ians store pulsåre, viser delvis den samme tilbøilighet som vi fant så utpreget hos Jenisei, at dens høire bredd er brattere og høiere enn venstre som på mange steder danner lavt, myrlent slette-lann. En får det intrykk at elven har flyttet mot høire, til den er blit stanset av de Mandsjuiske fjelle, mens den på venstre side har efterlatt sig meget lavt lann. Det er særlig to store sletter som er iøinefallende: Bureja-Seja Sletten, som har en vid utstrekning fra et godt stykke vest for bi-elven Séja og sydøstover langs Amür til langt forbi bi-elven Buréja. Og så er det den Mitre Amür-slette, som strekker sig fra Lille Khingan, forbi munningen av Sungari, Ussüri og Tungüska til øst for Khabarövsk. Mens den siste slette er temmelig myrlent, og derfor har vært lite skikket for bebyggelse, så har derimot Buréja-Séja Sletten tildels ypperlig lann, gress-steppe, og skog-steppe, som sikkerlig kan bli et stort, rikt korn-lann. Ellers er hele Amür-lannet dekket av skog: i fjellene endeløse nåleskoge, og på slette-lannet nær Amür for en stor del løvskog, mest ek, og så bjerk, den hvite bjerk og for en del også svart bjerk; i disse lav-lanne kan vegetationen være ganske frodig, det fins også sydligere tresorter, som plomme-trer, eple-trer, korke-ek, og tilmed vill vin.

Amür-lannets klima er forholsvis kolt. Årets middel-temperatur er for en større del av lannet, omtrent på Bureja-Seja Slettens breddegrad, omkring 0°C., mens den i lannet sydligere, nær Khabarövsk, kan være noe høiere. Men sommeren er meget varm, hvilket jo er viktig for akerbruket. Julis middel-temperatur går over 20° C. for den største del av lannet. Termometret skal på sine steder kunne vise op til 47° C. Men vinteren er kall. Januars middel-temperatur kan på Bureja-Seja Sletten synke til omkring —25° C., og temperaturer på — 30° og — 40° C. er ikke uvanlige.

På grunn av de rådende sydøstlige vinne om sommeren, og de nordlige og nordvestlige vinne om vinteren, er det meget nedbør om sommeren, men lite sne om vinteren, ja det er til-r

med så lite at det knapt er siede-føre. Dette er ugunstig for vegetationen, da det blir så dyp tele, og den tiner sent op om sommeren.

Lannet har verdifulle mineral-rigdomme. Særlig er det rikt på gull, som er funnet på mange steder, mest i sannet langs mange av elvene, og det drives gull-vasking over store dele av lannet. Unner arbeidet med den nye jernbane er det også funnet kull-leier på flere steder.

Amür-lannets oprindelige infødte befolkning var omstreifende stammer, som alle tilhørte de tungusiske folk, for en stor del Mandsjuer, Manegrer, Daurer, Golder, Orotsjer eller Orotsjener, og de egentlige Tunguser. De var for en stor del fiskere og jægere som streifet omkring langs elvene, og i den utbredte taiga, mens de egentlige Tunguser, og også en del av Orotsjenerne var ren-nomader som streifet omkring i skogene med sine ren, men også drev fiske og jagt. De infødtes antall tør neppe anslås høiere enn 4 eller 5000. De hører til de mest begavede, og livskraftigste av de tungusiske stammer. Mange av dem er sjelden dyktige og uthollende jegere, og et folk som Golderne har ry for den overlegne dyktighet hvormed de hånterer sine båter op og ned elvene. Men også disse naturfolk er i stadig nedgang, på grunn av berøringen med den fremtrengende europeiske civilisation,

og de er nok des-verre også dømt til før eller senere å forsvinne, efterhvert som lannet blir kolonisert.

En ånnen folke-race som trenger in i lannet samtidig med Europeerne, er den gule, dels Koreanere, dels Kinesere, som vi før har nevnt.

Amür-lannets samlede befolkning skal i 1897 ha vært 120,306 mennesker, hvorav 16,783 ikke-Russere, men i 1911 var den 286,263 inbyggere, hvorav 43,959 ikke-russiske, d. v. s. mest gule.

Reisen til Amür-lannet fra Ruslann var før i tiden meget lang. Først var det de endeløse lanveier gjennem Sibirien til Irkutsk og Baikål, med båt over denne sjø, så lanveien gjennem Transbaikalien frem til Sji'lka, og så med tømmer-flåte314

eller båt nedover denne elv og Amür frem til bestemmelsesstedet. Hele reisen kunde for utvandreren ta et år eller halvannet. Efter bygningen av jernbanen gjennem Øst-Sibirien og Transbaikalien reiser en med denne frem til byen Srjétensk ved Sji'lka, og kan så derfra reise med dampbåt nedover Sji'lka og Amür. Men selv denne reise er besværlig. Og det var selvsagt en stor ulempe at det ikke var sammenheng mellem den transbaikalske jernbane og Ussüri-banen.

Det var ikke under derfor at det tidlig begynte å tenkes på anlegg av en jernbane gjennem Amür-lannet, for å forbinne den transbaikalske bane, som ente i Srjétensk, med byen Bla-govésjtsjensk, den største by i Amür-lannet, og med Khabarövsk, hvor banen vilde få forbinnelse med Ussüri-banen. Ja en slik Amür-bane var alt unnersøkt og stukket ut i årene 1893 til 1896, da man med ett opdaget at det vilde være både kortere og lettere, og desuten billigere, å legge en jernbane fra Transbaikalien direkte gjennem Mandsjuriet til Ussüri-banen og Vladivostök. Vistnok kom den her over kinesisk grunn; men man gikk med rette ut fra at det ikke vilde gi uoverkommelige vanskeligheter å avfinne sig med Kina. På den vis ble den østkinesiske bane bygget for russiske penger. Snart ble da også en russisk orlogs-havn anlagt i Port Arthur, som på flere måter hadde en enda gunstigere beliggenhet enn Vladivostök. Amür-banen ble nu helt opgitt; og i Ruslann ble opmerksomheten mer og mer rettet mot Mandsjuriet, som var fruktbarere, og hadde enda større fremtids-muligheter enn Amür-lannet.

Men så kom krigen i 1904—1905. Den sydlige del av Russernes bane kom efter freden i Japanernes henner, og stillingen også i Nord-Mandsjuriet ble slik at Russerne ikke lenger kunde regne sin jernbane-forbinnelse med Vladivostök gjennem Mandsjuriet som sikker nok. Det var derfor rimelig at planen om en bane gjennem Amür-lannet igjen ble tatt op. Man fant det, bl. a. av strategiske grunne, nødvendig å få en forbinnelse med de østligste provinser ved en sammenhengende jernbane som helt lå på russisk grunn, og slik anlagt at den ikke lettjernbane-bygning unner vanskeligheter 315

kunde avskjæres ved fiendtlige styrker. — Det kunde synes ønskelig å legge den gjennem de tettest befolkede strøk, som ligger nær Amür; men det vilde bli langs den kinesiske grense hele veien, og da den der vilde bli for utsatt i tilfelle av en krig, ble det bestemt å legge den lenger inne i lannet, hvor den var bedre beskyttet, men hvor den kom til å gå for det meste gjennem helt ubebodde strøk.

Det er greit at på den vis blir vanskelighetene ved bygningen av banen på flere måter øket. Det var ingen fremkomst; de måtte begynne med å anlegge veier gjennem ødemarkene, for å skaffe frem arbeidere og alt som trengtes; det var omtrent ingen arbeidere å få, så de måtte fraktes. Heller ikke var det noe å få til deres unnerholl, det måtte også føres; men til dette kom at lannet selv ga store vanskeligheter. — Klimatet er om vinteren så hårdt at det for det meste ikke kan arbeides, untagen i tunellene og ved broene. Men om sommeren er for-hollene heller ikke bra; det er varmt, og så er det et utall av mygg og stikke-fluer og bremser og annen styggedom, som anfaller folk og dyr i svermer, og en må ofte søke å berge sig ved å gjøre op rykende bål. — Å finne drikke-vann på disse flate, myrlente slettene er heller ikke lett, og for det meste må det drikkes stillestående myr-vann. Før en får lagt veiene, er fremkomsten ofte temmelig vanskelig. Over de vide strekninger med myr var den ofte så umulig om sommeren, at en måtte vente til vinteren da alt ble frosset. I urskogen, taigaen, er den heller ikke lett; på mange steder er det myrlent, og dertil fullt av vinn-fall; ofte har stormene lagt ned skogen på vide strekninger, og det er

helt uråd å komme frem både for folk og fe, før en får ryddet sig vei. Å bygge jernbanen gjennem de lange myrstrekninger, som ofte kan synes nesten bunløse, er selvsagt også forbunnet med store vanskeligheter. — Det er rimelig at det ikke kan være sunne forholl å arbeide unner i slike ødemarker, før de blir bedre ryddet, og det verste av myr-vannet skaffet bort; det påstås da også at unner for-arbeidet til banen ble 75 % av folkene syke. Men eftersom arbeidet er gått frem er316

forhollene blit bedre, og nu syntes de på de fleste steder å være merkelig gode; det var ikke så mange patientene å se på sykehusene, andre enn dem som var skadet ved ulykker.

Å skaffe arbeidere til banen, hadde sine meget store vanskeligheter; det ble nemlig bestemt at Kinesere ikke måtte an-vennes, og da det var få russiske arbeidere å opdrive derute, måtte de sennes helt fra Ruslann. Men da det meste arbeide ikke kan fortsettes om vinteren, måtte mengden av folkene reise bort til Amür-lannet om våren, og venne tilbake til Ruslann om høsten. Reisen frem og tilbake med toget tar dem alt i alt omkring tre måneter. Arbeidet begynner gjerne i juni, og de fleste arbeidere slutter igjen i begynnelsen eller mitten av oktober, det vil si, de kan arbeide bortimot fire måneter; men derfra må trekkes de mange dager, da regnværet hindrer det. Regner en så lønn for arbeiderne i alle de syv måneter som går fra de reiser fra Ruslann til de kommer tilbake, og desuten reise-omkostningene, så blir det selvsagt dyrt arbeide som blir utført på den vis. I de siste tre år skal det være sennt 130,000 russiske arbeidere til østen, og i det ene år 1912 skal det ha reist omtrent 80,000 arbeidere til Amür-lannet, som arbeidet for en sum av 30 millioner rubel. Den fordel har jo dette, at alle disse pengene går ikke ut av lannet som de ellers vilde gjøre hvis det var kinesiske arbeidere som ble brukt. En ånnen fordel, mener man, ligger deri, at mange av disse arbeidere venner ikke tilbake, men får sig tildelt jord, og slår sig ned der øst som nybyggere. I den officielle beretning heter det at 20 % av arbeiderne kommer med sin familje, og de danner avant-garden for den efterfølgende kolonisation i disse ubebodde ødemarker.

En ånnen slags russiske arbeidere, som også er anvent i stor utstrekning på denne bane, er straff-fanger, som holles i små fængsels-kolonier på flere steder langs banen. Det skal være tre soldater for hver ti arbeidere, og bevoktet av dem drives de ut om morgenen, og føres igjen tilbake til fængslet om kveilen. De får alle sin dag-lønn, som legges op og betalesGÅRDSRUM I ET FENGSEL FOR STRAFF-FANGER SOM ARBEIDER PÅ AMUR-BANENbarn av russiske arbeidere vei) amür-banenarbeidet ved amtjr-banen

dem, når de har tjent ut sin straff. Derfor vil de også gjerne ha slikt arbeide.

De eneste gule arbeidere som det er tillatt å bruke ved bygningen av banen, er Koreanere, som forutsettes å skulle være russiske unnersåtter, altså av dem som er fast bosatt i Amür-lannet og Ussüri-lannet. Det skulde være vell et parr tusen av dem ved banen og de ble sagt å være meget værdifulle i de myrlente strøk, da de tålte fuktigheten langt bedre enn Russerne, som nødig vil arbeide i myrene, mens det har Koreanerne ingenting imot.

Amür-banens samlede lengde, fra Kuengå til Khabarövsk, er 1830 verst eller 1950 km. Dens kostende er kommet på vel 300 millioner rubel, det vil altså si 154,000 rubel, eller vel 300,000 kroner, for hver kilometer. .

Banen er bygget i fire sektioner. Den vestligste sektion, 183 verst, fra stationen Kuengå på Transbaikål-banen, og til stationen Urjüm, står unner ingeniør Boris Vassilijevitsj Seest. Arbeidet på den ble begynt i mars 1908, og banen er nu ferdig, og har vært i bruk i lengere tid. Annen sektion er 597 verst, mellem stationene Urjüm og Keråk. Bygningen av denne del står unner ingeniør Jevgénij Ulianovitsj Podrutsky, også denne del er så omtrent ferdig. Tredje sektion er 600 verst, mellem Keråk og Malinövka, og står unner ledelsen av ingeniør Vladimir Vladimirovitsj Tregubov. Den fjerde og østligste sektion er 450 verst, mellem Malinövka og Khabarövsk. Den står unner ledelse av ingeniør Alexander Vasilievitsj Liverovskij. Arbeidet på denne del av banen ble først begynt for to år siden, og skal være helt ferdig i 1914, så da skulde banen i sin helhet kunne brukes; men det arbeide som enda vil ta lengst tid er broen over Amür til Khabarövsk. En ansvarsfull stilling ved arbeidet med denne bane har overlegen, Sergéj Pavlovitsj Serebrennikov hat, som har forestått ledelsen av hele lege-arbeidet,

og hat det øverste tilsyn med sunhets-forhollene innen disse mange tusener av arbeidere i dette vanskelige lann.

Som før nevnt, synes sunhets-forhollene blant arbeiderne318

på Amür-banen å være gode, og det var ikke mange syke å se. Det er oprettet hospitaler på de større stationer. Vi gikk gjennem flere av dem, og så operations-stuer, syke-stuer, bad osv; det var alt så lyst, og rent, og vel ordnet, at det var en glede å se det. Men det var ikke mange patienter, i forholl til hvad det var rum til, og mange av dem var kommet tilskade ved ulykkes-tilfeller. — Jernbanen bygger gjerne skoler ved stationene, for arbeidernes barn. Vi så også flere av dem, og de gjorde et godt og tiltalende intrykk; rummene var store og luftige, og på veggene hang det alislags plancher av botanikk, geografi, geologi, zoologi, demonstrations-plancher av industri osv. På noen av disse skoler var det lærerinner, på andre lærere. Det hente at det var så mange barn at de måtte deles, så noen kom om formiddagen, og noen om eftermiddagen. Barnene så alle glade ut; en kunde ikke se at de hadde noe vondt av det klimatet.

Det lann vi nu skal reise gjennem, kan deles i 4 dele efter naturbeskaffenheten. Først kommer den Mitre Amür-slette, så fjell-lannet, som må regnes til Lille Khingåns fjell-kjede, så den vide, flate Buréja-Séja-slette, og så fra dens vestlige grense er det fjell-lann hele veien til in i Transbaikalien.

Over den Mitre Amür-slette.

Før vi tørnet ut om morgenen den 7. oktober, gikk dampbåten med os over Amür, til begynnelsen av en liten midlertidig sidelinje av jernbanen, som er bygget for arbeidets skyll. Da vi kom ut i solrenningen sto det vesle toget der ferdig ved strannen, og med det dro vi så inoverslette-lannet, den store Mitre Amür-slette; over den reiste vi til neste eftermiddag, omtrent 150 kilometer. Den er her nærmest et lavt, vaslent delta, dannet hvor de store elver Ussüri og Tungüska møtes med Amür, og ved stor flom kan dele av den stå unner vann. Den består mest av sann og ler, og så for en stor del vide myrer med torv. I den vestlige delen, bortimot bakke-lannet, nær Lille Khingån-fjellene, så jeg også grus med småsten,

delvis op til neve-størrelse. Denne grus var god som ballast på linjen, men de fleste steder var det ikke noe å finne av den. Overalt var det øverst et tykt lag av mørk mull-jord og torv-jord, som så fruktbar ut, når den bare ble godt stelt.

Sletten er gresvokset over store strekninger; for en del er det også tynn skog, mest bjerketrer; gjennemgående er den svært vaslent, men det er merkelig hvad dreneringen for jernbanen har gjort her på kort tid. Der hvor det før var fulstendig myr, er det nu over store strekninger blit godt akerlann, som alt for en del er tatt i bruk, og dette er siden vinteren 1911 til 1912. Bare ved det nye lann som derved vinnes in for opdyrkning, mente ingeniør Wourtzel at jernbanen snart kunde bli betalt i dette strøk. Til drene-rings-arbeidet brukes for en del store grave-maskiner som vi så i arbeide. De går på en bred skinne-gang som legges midlertidig bortefter marken; de drives med damp, og ligner mest store mudder-maskiner. De graver brede kanaler på kort tid, og det sann og grus og mudder de graver op legger de pent over på andre siden av sig for å danne det nye bane-legeme, eller de laster av i jernbane-vogner, som da kan føre det bort dit hvor linjen bygges. I de nygravde kanaler blir vannet ført bort, og vann-stannen, eller grunn-vannets høide i jorden, senkes, og derved blir bane-legemet tørlagt, men samtidig blir også hele sletten tørrere. Det er et svært arbeide; vi så en hel åsrygg av sann, som nu holt på å forsvinne, bare for å gi materiale til opfylling unner linjen gjennem de dype myrene. For å føre dette materiale er det midlertidig bygget en sidelinje, langs hvilken det lå mange hytter for arbeiderne; men det hele vil igjen forsvinne, når jernbanen blir ferdig til neste år. Alt her får en et intrykk av de store vanskeligheter anlegget av denne banen har hat å kjempe med; strekning efter strekning gjennem vått lann, som mest er myr å kalle.

Det er så deilig varmt vær at en helt glemmer det er oktober. Pilene har enda grønt løv med noe gult iblant, men bjerkene har for en del mistet sit, skjønt det enda her og der sitter320

grønne blader igjen sammen med gule. — I lansbyen Po-krovka besøkte vi jernbanens skole for arbeider-barna, og da ingeniør Wourtzel forestilte mig for læreren, var denne vistnok meget kry av å kunne vise sin lærdom, og fortelle guttene og pikene hvem jeg var, og hvor jeg hadde reist tidligere; han kunde trygt gjøre det, for jeg skjønte ikke et ord av hvad han sa. Det så ut til å være en bra og tekkelig lærer, og sunne, muntre, og freidige barn.

Vi spiste lunch hos sektions-ingeniøren, Franz Kholcvo, som hadde et koselig lite hus, og en vakker liten have med blomster og grønsaker, der hvor det for et år siden var en myr og vill-mark. Vi spiste hans egen blomkål, og hans egne svin. Han hadde også tre kuer. — Litt lenger frem kom vi forbi en lansby som var ett år gammel. Der sto det alt en vinn-mølle; for vel et år siden hadde det vært myrlann uten mulighet for kornavl. Et annet sted kjørte vi nu frem med toget over den nesten ferdige linje, hvor ingeniøren som stakk den ut for to år siden, ikke kunde komme frem om sommeren da myren var for bløt; han måtte vente til den ble frosset om vinteren. Nu ligger lannet der færdig til dyrkning.

Efter å ha fått et dypt inblikk i jernbane-bygningens forskjellige facer og besværligheter i et slikt myrlann som dette, kom vi i mørke om kveilen til vor natt-station In, en hel liten by bare bygget for jernbane-folkene. Den ligger ved elven In, en bi-elv til Urmi, som igjen er en bi-elv til Tungüska. Her fikk vi et rikelig aftensmåltid, eller rettere det var jo middag, hos stedets spisevert, en smukk Georgier, som tok sig staselig ut i sin nationaldrakt, sid kaftan med påsydde rader for patroner tvers over brystet opefter, men patronene er nok forlengst avløst av trepropper. Altså også her treffer vi Kau-kasiere.

Det er nok et godt mat-lann vi er kommet til, for det var svært til opdekning; det begynte med alle sorter kaviar, sort og rød, presset og frisk. Her er stør-fiske opefter Amür, og så er det svære mengder av Amür-laks, khetå, som syntesG R AVE-MASKIN I ARBEIDE MED Å GRAVE KANAL FOR DRENERINGEN

(7. OKT.)

KOREANSKE OG RUSSISKE ARBEIDERE (7. OKT.)BJØRN FRA AMüR-LANNET (Ursus torquatus) (6. OKT.)

MED TRALLE OVER DEN VASLENTE SLETTE (8. OKT.)ET GODT MAT-LANN

321

mig å være like god som vor, til trods for at skjønnere jo påstår at den ikke skal være helt så god. Og så gir den denne røde kaviaren som har en så herlig farve — som bleke rubiner. Foruten mange slags fisk er det fullt op av vilt her i skogene, og av alt dette kom det opdekning, først kolle retter, det var jo som det skulde være til en sakuska, men så også varme, og nu mente jeg middagen var begynt, og spiste derefter. Så ble alt dekket av bordet, og nu var vi vel færdig. Men så kom suppen in, den gode russiske suppe, som betegner at nu begynner middagen. Det vi hadde fått før var bare sakuska, eller smørgås, og så kom det deilig fisk, og så den ene varme kjøtt-ret med grønsaker efter den ånnen. Dette gjentok sig hver eneste dag, med denne sakuskaen som jeg aldrig kunde lære, så lenge jeg reiste i Amür-lannet. Altid mente jeg middagen var færdig, da den vel skulde til å begynne. — Så fikk vi vin fra Kaukasien, herlig kakhetisk vin, med denne vidunderlige dype gyldne lød, så en kan jo bli beruset bare ved synet. Så var det frukt fra Tasjkend, store pærer, og fyldige saftige vindruer, som vi fant overalt i Sibirien, og også her i Amür-lannet. Det må være et vidunderlig frukt-lann dette Turkestan.

Videre herfra var banen enda ikke såvitt færdig at vi kunde kjøre med tog, men måtte bruke traller. Fremdeles er det den samme flate sletten, som overalt er fuktig og myrlent. Vannet er stillestående, og det er vanskelig å finne drikke-vann; i brønnene er det vel klart nok, men det lukter av svovl-vanstoff, selv om en graver fem meter dypt. — Det var mest åpent gress-lann, men her og der var det også store bjerke-lunner, med blennende hvite stammer. Det er den „ hvite bjerk" som vokser, og den bærer sit navn med rette. Til forskjell fra bjerkene hjemme er den hvit like fra roten og ut til de ytterste grenene, og den gjør et merkelig lyst intrykk, særlig nu da løvet er borte. Det virker helt unaturlig, som noen kunde ha malt dem over med hvit kalk, på samme vis

21 — Nansen.

som en gjør med frukt-trerne, bare at her er også grenene malt like ut i de fineste kvistene. Trerne står altid glissent også her. Efterhvert som vi kommer vestover, begynner det å bli noe ek mellem bjerkene, og her og der er et enkelt lerketre Gress vokser det overalt, også mellem trerne i skog-holtene.

Som vi ut på dagen trillet stadig vestover med vore traller, fikk vi langt forut se blå fjell stige over sletten. Det var Lille Khingåns fjell-rygger.

Ut på eftermiddagen var det også slutt på vor fremkomst med tralle; det var ikke lagt noen linje lenger, og fra nu av måtte vi bruke automobil langs den ujevne lanvei, som overalt følger jernbanen, og som er det første som blir anlagt gjennem lannet, hvor jernbanen skal bygges. Den skal ved-likeholles også senere, mest av strategiske grunne; for hvis en fiendtlig styrke får kastet av jernbanen på et stykke, kan allikevel soldater og artilleri komme frem på denne veien. Desuten skulde den jo også ha sin betydning for at folk fra nybyggene kan komme frem til stationene.

Det var to automobiler til vor rådighet. Den ene var en god, kraftig lanveis-automobil til os selv, av almindelig type, den ånnen en pansret automobil til å ta tøiet. Den brukes ellers til å føre jernbanens post i dette usikre lann. Den er helt pansret, med skytehuller, og når den fører post, som også har pengene til arbeiderne, følger det altid gendarmer eller soldater med ladte våben med. Den har hele gummi-ringer, og ikke luftringer som kan punkteres; men så rister den en god del over disse veiene.

Vi kom fort nok frem på denne måten med automobil også, vi hoppet høit over huller og ujevnheter, og det syntes et under at både fjærer og ringer holt; men hestene skremte vi, de for i grøftene på to sider med vogner og less, og hvordan de kom op igjen, stanset ikke vi for å se. Eller ogsa vente hestene tvert om med lassene, og for avsted efter veien foran os i vilt galopp. Over myrene var veien lagt på klopper som ofte var flere kilometer lange. Når automobilen for frem

over kloppene, hoppet og danset plankene unner os, og holt forferdelig leven.

Over Lille Khingän.

Så begynte vi å komme mot vestgrensen av sletten. Vi nærmet os mer og mer mot bakke-lannet og fjellene; lanskapet ble forandret, bjerkene forsvant helt eller delvis, det kom mest ek isteden, og gjennem vakker ekeskog buktet veien sig over åsene, op og ned bakke. Det syntes underlig at „urskog" kunde se slik ut, med så ren en skog-bunn; det kunde mer ligne en velstelt engelsk vilt-park enn et ubebodd lann nær Amür. Men grunnen må vel være at de infødte fra langt tilbake har hat for vane å brenne av det høie tørre gresset, for å skaffe bedre beite for viltet, og kanske de omstreifende Kinesere, som søker hjortehorn, også har gjort det. Så er ofte også skogene blit brent. — Efterhvert som vi kom høiere op i åsene blannet lerketrer sig også mellem ekene, intil det begynte å komme meget gran, ja til og med enkelte furuer. — Så med ett ser vi gjennem nåleskogen unner os en stor elv sno sig frem gjennem bunnen av en skog-dal, og bakom den lå blå skogkledde åser og fjell. Det kunde like godt være i Norge. — Elven er Birå, og efter at vi er kommet lenger frem gjennem skogen, med elven stadig gående unner os, stanser automobilen ved et stort nybygge i skog-lien. Det er stationen Birå, hvor vi skal overnatte.

Det er blit kvell. Demringen efter dagen svinner dyp-rød bak fjellene i vest, og en halvmåne begynner å lyse over skog-lannet. Det mørkner fort. Liene derover er helt svarte; men den bølgende ås-linje tegner sig mot den blå himmel, og tretoppene her nærmest står i skarp siluett. Borte i skogen der til venstre låter det en kubjelle. Er det ikke som det var på en seter der hjemme?

Jeg var ute en tur om morgenen i grålysningen for å se på dette skoglannet. Friskt, klart, med rim på bakken. —

Torsdag 9. okt.324

amür-lannet og amür-banen

Hvor jeg lenges efter å dra tilskogs efter haren over i åsen der. Tenk å kunne slippe hunnene nu; snart er det skytelyst, og så få høre en klingende los langs disse liene. Det kan jo ikke feile, det må være hare i disse skogene.

For et lann for en jeger! Disse store skogene — og så mengder av bjørn, og elg, og vill-svin, og store flokker av rådyr som holler mest til dernede på slettene på gress-lannet. Det er mengder av tiur og årfugl, foruten enner. Hvad kan en mer forlange? Og så av og til slenger det en tiger. Den er stor, vel så stor som den bengalske, å dømme efter de skinnene jeg så, men hårlaget er tettere og lengere, og skinnet er vakrere. Sist vinter lå det noen arbeidere i en hytte her i nærheten. En av arbeiderne hørte om natten noe røre sig utenfor døren. Han gikk ut med en øks, så et dyr foran sig, og la til det med øksen i skolten. Det var så mørkt at han så ikke hvor det blev av det; men gikk in igjen til de andre arbeiderne og sa at han visst hadde slåt ihjel et dyr derute, han syntes det så mest ut som et rådyr. Da de kom ut for å se efter om morgenen, fandt de en ett års gammel tiger, som lå der død. Men da mannen, som hadde slått med øksen, så det, tok han på å gråte av forskrekkelse.

For noen tid siden dro to søndags-jegere tiiskogs her. De hadde gått hele dagen, og det led mot kvell, da de med ett fikk se to tigere mellem trerne. De var på kort holl, og hadde rifler, men skyte torte de ikke, og lot tigerne gå; men hjem torte de heller ikke våge sig, for det var begynt å mørkne. Så lå de ute ved en varme om natten, men sove fikk de ikke av redsel for disse bestene som jo kunde luske runt dem der i mørket, og det skulde ikke ha vært noen hyggelig natt. Ialfall den ene av dem var for alle tider kurert for å dra tilskogs.

Men trots alt dette storviltet, lenges jeg nu likevel efter en hare-los. Foten står godt på denne bakken, og her måtte det være utrolig fint å jage. — En ønsker uvilkårlig å kunne gi sig tid, og fordype sig i disse skogene, og opsøke de infødte,

SKOG AV EK OG BJERK NÆR BIRÅ STATION (9. OKT.)

BRO OVER EN LITEN ELV, PÅ KJØREVEIEN LANGS JERNBANEN (9. OKT.)

iutsikt ut over elven kamenusjka og skoolannet (9. okt.)over lille khingån 325

•

og leve deres liv med dem, og følge dem på deres jagt-ferder. De er jegere fra fødslen, og vet hvor viltet ferdes. — Men vi må videre, stadig videre, for å se på bygningen av denne banen, som snor sin linje gjennem skogen, og skal åpne veien for den såkalte kultur, den som efterhvert vil rydde ut skoger, og infødte, og vilt.

Det gikk med fykende fart over den hardfrosne, knudrete vei, og vi kan ikke klage at vi ikke kommer fort nok frem, de første 40 minuttene la vi 26 kilometer bak os, trots to opholl på veien.

Vi er nu på den østlige skråning av det fjell-lann eller ås-lann, som må regnes for å være en nordlig fortsettelse av Lille Khingån i Mandsjuriet. Gjennem dette lannet går jernbanen vestover i en strekning av 150 til 200 km., til den igjen nærmer sig den store slette på den ånnen side. Det er nærmest to låve fjell-rygger, en østlig og en vestlig, med et flatere slette-lann imellem. Det var et vakkert skoglann i denne østre delen. Blå åser og blå fjell bakom hverandre, rygg efter rygg, med mørke skog-daler imellem. Det kunde ha megen likhet med Norge. Nåleskog var det overalt, men på mange steder var det ceder som dannet skogen, istedenfor gran. Det var ellers merkelig her, som overalt i Sibirien, hvor sjelden det er å se en riktig stor skog; det er ofte som det kunde være ungskog alt sammen; men det er ikke fordi den er hugget, heller er den vel brent av uvettige mennesker, og det er ikke enne på alle disse brannene, en ser merker efter dem overalt. Ellers vokser nu på mange steder her skogen sent også, vinteren er så hard og snebar. Nu og da var det svære sletter med myrer, på noen av dem står det lerketrer sprett enkeltvis bortefter, på andre de hvite bjerkene — de umådelige myrviddene strekker sig langt nordover bortimot blå åser, og de hvite bjerkestammene er som et hvitt tåkeslør over myren, unner den fjerne blåne.

Det går i langsom stigning opefter langs elven Birå, mot vann-skillet mellem den og den lille elv Khingån, som faller i326

Amür. Gjennem den høieste kammen her går det en tunnel som er 1300 m. lang. Før vi når dit, stanser vi for å spise lunch på stationen Kimkån, ved den lille elv av samme navn (d. e. den gyldne elv), som faller i Birå. Stationen ligger omtrent 260 m. over havet. Hvor jordbunnen er i sin oprindelige tilstann er den her gjerne stadig frosset til 8 meters dybde, og bare omkring en meter eller så øverst blir den tint om sommeren; men hvor det er dyrket mark, tiner den nu vel to meter dypt, og efterhvert vil den tine helt ned, håber de. På flaten unner stationen ble det funnet øverst 1 m. med mos, derunner 3 m. torv, og så 2 m. blank is, og derunner igjen torv som var frosset til en dybde av 8 m. unner overflaten. I skråningen over denne myren er det tørrere og mindre frosset, og der dyrkes det nu poteter og havre, og alleslags grønsaker, ja vakre blomster, og tilmed mais vokser det her i haven. Det er bare på et år alt dette er skapt.

Ås -ryggen som tunnellen går gjennem, er dannet av por-fyritt, men som er så sterkt kaolin-holdig (porcellæn-holdig), at den blir ganske hvit såsnart den kommer ut og ligger i luften. På avstann ser det ut som skinnende marmor. Tunnellen er ikke frosset i det indre. Telen om vinteren rekker ikke dypere enn 2 m. unner overflaten, og i denne dybde holler temperaturen sig på omtrent 00 C hele året, efter hvad den tyske ingeniøren fortalte mig. Men lenger inne i tunnellen omkring 70 m. unner overflaten, var temperaturen meget høiere. Ingeniøren påsto at den tilmed var 7° C. Det er porfyritt overalt i dette strøk, mens lengere øst, bortenfor elven Ka-menusjka (den stenførende), hvor vi kom fra, var bergarten løs gneis-granitt, som hurtig forvitrer i dagen. Vestenfor tunnellen faller jernbanen igjen noe, men her er dype dal-senk-ninger, hvor linjen føres over på svære fyllinger, på op til 25 m. høide og mer. Fyllingene er bygget av sten og grus fra skjæringene. Det er et imponerende ingeniørarbeide.

Et stykke lenger vest er der en mindre tunnel, den såkalte • „lille tunnel", bare 300 m. lang, gjennem en ny ås-rygg, nær

stationen Oblutsje. Den går også gjennem porfyritt, men av en noe hårdere, mer kvartsholdig art enn den tidligere. Denne tunnel er merkelig ved at fjellet overalt er frosset til mer enn 70 eller 80 m. unner overflaten. Temperaturen inne i fjellet er steget efter åpningen av tunnellen. Den første vinter ble det funnet—8° C. noen meter unner overflaten; den har stadig steget siden. Vi fant nu — 0.3 ° C. i en side-gang, omtrent 40 meter unner overflaten, og i 60 meters dybde var det så omtrent — 0.1 ° C. Slike temperaturforholl er ikke funnet noe annet sted her; som regel er jordbunnen ikke evig frosset i dette strøk, og telen når om vinteren bare ned til to meters dybde. Den låve temperatur i denne tunnel må være fremkalt ved at fjellet er fillete; det er sprukket op, med tildels store, åpne sprekker, langt ned gjennem, til dybder større enn tunnellens dybde unner overflaten. Avkjølingen må foregå på den vis at i disse sprekker synker den kalle, tunge luft ned om vinteren, og kjøler fjellet av til låve temperaturer, og vannet som er trengt ned gjennem sprekkene, fryser; mens derimot opvarmningen av fjellet på overflaten, ved solstrålingen om sommeren, trenger meget langsomt ned, og den varme luft som da dannes i øverste del av sprekkene kan ikke synke, for den er så lett, og hvor det ikke er gjennemtrekk holler derfor den tunge, kalle vinterluft sig sommeren over nede i dybden, ialfall for en stor del. På den vis blir det som et slags is-kjeller dernede, og temperaturen holler sig jevnt lav både sommer og vinter. Det fillete fjell er også en dårlig varmeleder for den indre jordvarme, som kommer nedenfra. Lignende forholl er i Norge vel kjent fra gamle grube-ganger, som er blit lagt igjen så det ikke lenger er gjennemtrekk. Der kan en finne is hele året runt. Det er samme fenomen, som bl. a. bønnene borte i Hardanger drar fordel av, når de bygger sine såkalte „kallhøl", som er huler som de graver in i uren. Derinne holler det sig frosset hele sommeren, så det kan opbevares mat der. Det må skylles den kalle luften som synker ned imellem stenene i uren om vinteren, og som fryser vannet dernede, mens1

den varme luften om sommeren ingen evne har til å trenge ned.

I denne tunnel vi her gikk gjennem var det praktfult frosset overalt. Veggene i side-gangene, og i sprekkene, var helt rimlagt, så de lyste som det hviteste marmor ved skinnet av vore løkter. Det vil bli store vanskeligheter ved å få denne tunnellen ferdig;- betonen kan ikke støpes ved den temperatur som veggene har; tunnellen må derfor varmes op, men hvordan vil det så gå, vil ikke store stykker av fjellet komme ramlende ned, såsnart isen i sprekkene tiner? Ja det er vanskeligheter nok ved et slikt arbeide, og de må veies på forhånn, før ulykkene sker.

Videre vestover tok åsene av i høide, og senket sig mot det bølgende, gress-kledde slette-lann, omkranset av låve høider med skog. På en slik vid slette lå en Kosakk-by, Esaulovka. Der var det visselig godt akerlann, hvis de bare pløide det; men Kosakkene er nu engang ikke så foretagsomme; de nøier sig med å slå det nødtørftige høi til sine mange hester, og til noen kuer; vi så høi-stakker bortefter sletten; forresten lever de av jagt. Ut på dagen kom vi til stationen Kundür, hvor ingeniør Skugarevsky bor i et lunt hjem, med en vakker have, og tilmed lekeplass og huske for barna; og her var det forrige år en myr; den tyske ingeniøren fortalte at han hadde sittet fast med hesten sin for 18 måneter siden på dette sted, og kunde ikke komme videre. Nu ble det dyrket gulle-røtter, og rødbeter, poteter, tomater, ja tilmed vann-meloner på frimark. Rigtignok var bare to blit bortimot modne, vi fikk den ene til lunch; men de var blit satt ut for sent, blev det sagt.

Efter en overdådig lunch bar det igjen videre, og vi steg efterhvert opover mot den lengste tunnel på banen: gjennem den vestlige fjell-rygg av Lille Khingån, eller kanske rettere er det en egen fjell-kjede noe lenger vest. Tunnellen er 1500 m. lang, og går gjennem glimmer-skifer. — Efter å ha vært en kilometer in gjennem tunnellen, som ikke er slått gjennem enda,r

brent skog nær elven kamenusjka (9. okt.)

bevebnet russisk bonne på leting efter sin stjålne hest (10. okt.)

Ibasalt-rygg PÅ buréja-sletten, øst FOR elven arkhara (11. okt-

SVARTE OG HVITE BJERKER (li. OKT.)ukampdyktige automobiler

gikk det op over åsryggen med automobil, og så utover igjen, og nu villere enn noensinne; hjulsporene var frosset, men på noen steder litt tint, så automobilen slingret fra den ene siden av veien til den andre, og rett som det var skvatt vi høit i været. Jeg ventet hvert øieblikk å bli slengt fanden-ivoll bort imellem tre-stubbene, og bare tenkte på hvor på kroppen jeg helst vilde ha den stubben jeg skulde ankre op på. Men det gikk likevel. Da vi var kommet ned og over slett vei et stykke, skulde vi igjen stige op en bakke, og ny utveksling ble slått på; men så vilde ikke automobilen mer; maskinen fløi bare susende runt, og der sat vi. Et tann-hjul i utvekslingen hadde slått alle tennene sine av. Det vilde ta fire timer å reparere det, og det var ikke annet for enn å vente på panser-automobilen som kom efter. Vi ventet og ventet, men den kom ikke. Den hadde vært like bak os oppe på kammen av åsen. Det varte og det rakk. Så kom en rytter, han ble bett om å ri tilbake for å se efter automobilen, og så hente hestene med vognene — som følger efter os for sikkerhets skyll, om noe galt skulde henne.

Endelig kom det en troika; panseren hadde brukket en fjær. Altså var begge automobilene ukampdyktige på engang; men det var jo ikke å undres over på denne veien. Så kom det en troika til, og det bar videre med hest. Heller ikke det gikk så smått; hestene travet eller galloperte uavla-delig; men vi er jo vant til mere fart nu, og synes hester er en langsom befordring, selv om de galloperer. Jeg kjørte sammen med den tyske ingeniøren, Ratijen, som har arbeidet ved alle disse tunneller, og har megen erfaring i tunnel-bygning fra før, da han har vært med ved de store tunneller i Schweiz og annensteds. Vi kom nu igjen forbi samme rytteren som hadde hentet vognene for os; det var en Russer med rifle over ryggen, og sekker hengende over sadlen. Han skjelte og fortalte at han var på leting efter hesten sin, som noen smuglere hadde stjålet. Det syntes å være et temmelig håbløst arbeide å lete efter hest i dette vidstrakte lannet, med disse endeløse skogene.330

Den tyske ingeniør fortalte mangt om sikkerheten på lan-veiene her, og om disse smuglerne, som driver ulovlig brenne-vins-handel med arbeiderne, og forresten alskens rov som kan by sig. For halvannen månet siden ble en entreprenør ved en av tunnellene skutt mitt på lyse dagen. Han hadde vært så uheldig å si, da han reiste bort for noen dager, at når han kom tilbake skulde han betale arbeiderne. Det var altså greit at han vilde komme med penger på sig, og så passet de ham op, og skjøt ham ned i vognen. Kusken gjorde ingenting, hvad enten han nu var i ledtog med kjeltringene, eller de hadde truet ham på livet, han kom sig bare unna. Entreprenøren hadde 3000 rubel i bryst-lommen på insiden av vesten, og 1000 rubel i en side-lomme. De siste pengene hadde røverne funnet og tatt, men de hadde ikke gitt sig tid til å lete mere, før de rømte avsted in i skogen.

Det var kanske de samme kjeltringene som dagen efter anfalt to arbeidere mitt på lanveien nær husene. De visste at den ene av dem hadde fått sin lønn utbetalt. Denne mann slo de med en sten i hodet, for at få ham til at si hvor han hadde pengene; men tilfeldigvis hadde han gitt dem til en ånnen en stunn før. Så ble de forstyrret ved at noen kom, og med en unskylning for at de hadde tatt feil, sprang kjeltringene i vognen og kjørte bort.

For vell et år siden skulde en liten kjøbmann, som hadde drevet handel her, dra hjem til Ruslann med kone og barn, og sine opsparte penger. Ved avskeds-laget kveilen før han dro, hadde han kanske skrytt litt meget av disse pengene sine. Noen dager senere ble han funnet på lanveien, han og hele familien drept, og pengene borte.

Det henner omtrent aldrig at disse kjeltringene blir tatt, for det er ingen som våger sig på dem, den som det gjør vil temmelig sikkert bli gjort enne på. Det har hent at de mitt på lyse dagen har skutt ned en av accise-politimennene, som særlig har med brennevins-smuglingen å gjøre og derfor er mest forhatt, det var på veien til stationen, med folk på alle kanter.røvere. tunnellen ved ganukån

331

Neste morgen kunde vi igjen fortsette med automobil. Vi hadde nu begynt å legge fjellene bak os. Skog-vegetationen på sletten er mest hvit og svart bjerk. Den hvite bjerken er slank og fin, med tynne grener, den svarte er kraftigere, med mere sprikende, knudrete armer, ofte lik ek, og danner bredere kroner. Så er det her og der noen eker inimellem, og på høidene er det oftest ren eke-skog.

Den siste tunnel i dette strøk er ved Ganukån, og den går gjennem en ås av grus øverst, så sann med ler, og ler med sann i vekslende lag, som på noen centimeter kan skifte fra grov sann til fin, eller til ler, og så til sann igjen; lagene kan være meget tynne, og også ujevne i tykkelse bortefter. Det må være elve-avleiringer; og åsene av samme slag, på begge sider av den flate, brede dalsenkningen vestenfor tunnellen, synes å ha omtrent samme jevne høide. — Disse mektige lag kan tenkes engang å være avsatt i en stor insjø som dekket hele Buréja-Séja-sletten vestover, på en tid da Amür enda ikke hadde gravet sit leie så dypt gjennem fjellene (Lille Khingån?) i øst. De må være avsat nær strannen av sjøen, ved elver som rente ut i den; den hyppige veksling i dem kan da forklares ved vekslinger i disse elvers vann-føring, som igjen er avhengig av nedbøren. Efter at sjøens vann sank, da Amür grov sig dypere ned i øst, og her ble tørt lann, er disse avleiringer blit gravet ut av mindre elver som har dannet de flate, brede dalene vi nu ser, og slike åser som den, tunnellen går gjennem, er opstått. Det er også funnet skjell av ferskvans-muslinger i lagene.

Lørdag 11. okt.xviii. buréja til transbaikalien.

Buréja-Séja-sletten. — Ved Buréja. — Volsomme vekslinger i vann-stann.

— Opkalling av station. — Fruktbarhet, men tungvint drift. — Merkelig virkning av frost. — På Séja. — Ny by, Alekséjevsk. — Fjell-lannet fra Séja til Transbaikalien. — Langsom stigning. — Skogen. — Ingen tegn på en is-tid. — Kjører over en mann. — Stationen Gondåtti. — Folks skiftende skjebner. — Trist lann. — Storm og skogbrann. — Taldån. — Et opkomme og den frosne jordbunn. — Oprinnelsen av jordbunnens is-lag. — Fengsler i skogen, trist lann, men gull. — Nuksja. — Avling og dyreholl. —Storm og skogbrann. — Tog styrtet utfor broen. — Over grensen til Transbaikalien.

— Amasår. — Straffanger og fengsler. — Høieste punkt av Amür-banen. —

Rike gull-miner. — Kinesere tillatt her. — Sorte og hvite Urjüm.

Buréja-Séja-sletten.

Enda et stykke var det bølgende høider, men de ble lavere og lavere. Og så med ett kom vi op på den siste ås-ryggen, og Amür-sletten lå foran os ganske flat og overveldende, så langt vi kunde se mot himmelbrynet nordvest efter, og vest mot de blå åser langt, langt borte på den ånnen side Amür, i Kina. Det er den svære Buréja-Séja-sletten vi her kommer in på, og jernbanen går nu over den en 240 kilometer nordvestover til forbi elven Séja. Som vi kjørte frem time efter time, så vi dyrkete marker med hvete på mange kanter, det er godt aker-lann her. — Så hevet det sig en stor knaus, eller runn kolle forut; det var en basalt-knaus som ligger ensomt mitt på den flate sletten. Basalten er kommet op gjennem en sprekk i jord-skorpen; og i dette lille fjellet brytes det nuved buréja

sten til tunnel-arbeidet ved Ganukån. Stenen er sterk og god, sies det.

Så ut på eftermiddagen nådde vi frem til Buréja, den store bi-elv til Amür. Her måtte vi skilles fra automobilen, og gikk i båt over elven. Broen, 550 m. lang, skal stå færdig til neste år, men enda så vi bare noen huller i sannet for det første brokarret. Det var en stor by her, med folk og virksomhet på alle kanter. Kjøbmennene bygget sine butikker og oplags-steder, og for halvannet år siden var det knapt nok et hus.

Ved sol-nedgangen om kveilen var vi en tur opefter langs elven med en side-bane som fører til et sten-brudd. Der var vakkert med åser på begge sider, og en frodig vegetation. Så kom også en glødende sol-nedgang til, og efter den månen, og det var ganske natt før vi kom tilbake. — Det er funnet meget gull opefter langs denne elven; men den går ofte gjennem kløfter med bratte berg-vegger i et vilt fjell-lann. Et stykke herfra er det en høi berg-topp som stiger bratt op fra elve-kanten. Det fortelles at ved foten av den, forliste det for en tid tilbake noen gull-gravere som kom i båt nedefter elven. Av den rivende strømmen ble båten satt in mot fjell-veggen, og knust, de fikk såvitt berget sig ilann; men mat og andre greier mistet de, og det var ingen råd til å komme videre; fremkomsten gjennem den myrlente urskogen er umulig. De sultet ihjel, men før de døde hadde de krabbet helt op til toppen av fjellet, for å se sig om efter mulig hjelp, og så hadde de risset in i berg-veggen unner toppen noe om de rike gull-funn de netop hadde gjort lengere in i fjellene hvor de kom fra. Men ingen har siden funnet det gullet.

Jeg var den natt gjest hos ingeniør Barkovski og hans elskverdige frue. Barkovski, som forestår bygningen av broen over Buréja, viste mig merkelige kurver for denne elvs vann-stann. Den kan efter sterke regnfall i fjellene ovenfor, stige et parr meter på få timer, og stigningen kommer så pludselig at den kan være farlig. I april iår steg elven bortimot 7 meter på få dager, men så fait den igjen enda fortere. Det er

klart at unner slike forholl er ikke bro-bygning lett, og den må derfor helst foregå om vinteren, da vann-stannen er jevn, og da desuten frosten tas tilhjelp. En elv med slike store oversvømmelser og sterk strøm vil selvsagt grave ut meget, og derfor går den da også ofte gjennem så trange kløfter høiere op i lannet.

Vi hadde nu nådd så langt at jernbane-linjen vestover var for

en stor del færdig, eller ialfall kunde brukes, og fra Buréja dro vi med tog et stykke; men så var skinnene enda ikke lagt på, for det var mangel på dem, og vi måtte igjen med automobil videre over slettene, til en ny station hvorfra det var tog. Her skulde vi da si farvel til vore elskverdige verter fra Buréja, men avskeden i kupeen tegnet til å bli helt høitidelig; alle ingeniørene var tilstede, og sections-ingeniøren i Buréja, hr. Alfred Augustovitsj Klare, holt så en tale til mig på tysk, hvori han sa: at efter å ha reist gjennem Amür-lannet, og sett bygningen av den nye bane, og sett dette store lann, var jeg nu kommet til skinne-veien, som uten avbrydelse, med unta-gelse av et parr broer, vilde føre mig like til Petersburg, og i den anledning, til minne om min reise, vilde de gjerne

opkalle denne stationen efter mig. Det var en fulstendig overrumpling, og jeg kunde bare takke dem på det hjerteligste for denne store og uventede heder. Det var en pen liten station, som ligger på sletten, mitt i fruktbart og tildels dyrket lann.

Så gikk det igjen videre med toget. Ofte så vi her hvete-akre så langt øiet rakk. Efter mengden av det skårne korn å dømme, måtte det være god og fet jord, og dette er da altså et billede av hvad disse store slettene kan bli til i fremtiden. Det er efterhvert blit mange lansbyer å se langs veien her; men det er lange avstanner mellem hver; og ofte må det da være en seks syv kilometer eller mer fra lansbyene ut til akrene, og så langt har folkene altså å gå eller kjøre til sit arbeide om morgenen, og tilbake igjen om kveilen, det synes jo for en fremmet et meningsløst kraftspille. Men de finner vel kan henne at det er tryggere i dette lannet å bo sammen enn å bo

Søndag 12 okt.BERG-TOPP VED BURÉJ A-EL VEN, HVOR GULL-GRAVERNE DØDENANSEN STATION PÅ AMUR-BANEN (12. OKT.) En rekke telegaer med arbeidere på hjemveien kjører forbi stationen.

TELEGAER SOM VENNER TILBAKE EFTER Å HA FRAGTET ARBEIDERE PÅ

HJEMVEIEN (12. OKT.) Hestene blir redd for vor automobil.merkelig virkning av frost

enkeltvis ute på slettene; bare en sjelden gang kunde jeg se en enslig hytte langs efter veien*

Ingeniørene fortalte her et ganske merkelig eksempel på hvad frosten kan utrette om vinteren. En ny bro var bygget på tre-peler som var rammet ned i mudderet, men da det var dypt, måtte pelene skjøtes. Da ingeniørene kom igjen nu sist vår, var broen aldeles skakk og forvridd. Pelene var løftet optil 31 cm. Da de ble gravd ut, viste det sig, at i skjøtene hadde det lagt sig is, som hadde sprengt bjelkene fra hverandre, og dannet en is-søile av samme tversnit som pelen, og 31 cm. høi. Det må vel være gått til på den vis, at vannet har funnet vei in i skjøtene, hvor det så har frosset, og unner frysingen vider det sig ut og sprenger bjelkene fra hverandre. Men så avkjøles isen videre, og trekker sig igjen sammen. Det blir et litet mellemrum, her kan ny fugtighet trenge in, fryse, eller krystalisere sig ut, vide sig, sprenge bjelkene enda mere fra hverandre, så ved videre avkjøling trekke sig sammen og gi nytt rum for mer vann, osv. På sidene, runt denne isen, kan det også fryse på lignende vis; men da den frosne jordbunn runt hullet yder for sterk motstann, kan ikke isen vide sig ut den vei, men må presse op hvor det gir svikt. Det lå jern-skinner over skjøtene på bjelkene, og de var festet med nagler som selvsagt var blit sprengt unner utvidelsen av isen; men disse skinnene kan likevel ha hindret bjelkene fra å synke ned igjen, når isen efter frysingen har trukket sig sammen; og på den vis er det stadig blit nye mellemrum.

Så tok vi av fra hoved-linjen, for å reise med det side-spor som går ned til Blagovésjtsjensk. Denne Amür-lannets største by ligger ved Séjas utløp i Amür. Vi reiste ikke helt ned til byen, vi skulde bare se på broen som blir bygget over Séja, et stykke ovenfor. — På veien dit tok det fyr i vor vogn, ved gnistene fra lokomotivet som fyres med bjerkeved og senner en hel regn av gnister atterover. Vi måtte bryte veggene op, og slukke med vann, da illen var kommet in mellem den dobbelte kledningen. Så nådde vi den brede, vakre Séja. — Solen

gikk netop ned da vi gikk ombord i hjul-båten, som er bygget her på elven i Blagovésjtsjensk. Det glødet av dagen i dyp. rødt over bredden i vest, men skumringen tok til, og månen i øst vant i makt, og speilte sig blek, og de elektriske lys på bro-karrene blinket mot den mørknende himmel, og sente sine lys-striper hitover i vannet. En deilig varm kvell, — mill, bløt luft som det var sommer.

Med dampbåten skulde vi nu gå opefter Séja til vi igjen nådde hoved-linjen av banen, men måtte ta in bjerke-ved før vi gikk avsted. Det må være en stor trafikk på denne elven; den korte stunnen vi lå her, gikk det ikke mindre enn tre store damp-båter forbi, to utefter og en opefter som slepte en stor lekter. De dampet forbi disse båtene med en mangfoldighet av blanke lys og lanterner og skylighter som speilte sig i vannet, og det så fantastisk ut i disse omgivelser hvor vi fra de store, ubebodde strekninger med ett syntes å være kommet mitt op i det pulserende liv. Kapteinen sa det skal gå 300 dampbåter på Amür og bi-elvene.

Det er en utrolig koselig doktor vi har med os her på denne del av reisen, — Gusakovski, doktor ved jernbanen. Han forteller mig mangt og meget om livet her, men jeg forstår som sagt ikke et ord russisk, og han ikke mange ord annet enn russisk, så vor unnerholning går jo på en underlig vis. Da han forestilte mig for den gamle kapteinen, sa han: „Altus mare lupus"; han hadde rett, det var sandelig en „gammel sjø-ulk" aven Finne, som hadde fart op og ned her på Amür i 17 år, helt siden han bragte de første båtene fra Finiann ut hit. Men han var lei denne ferskvans-farten nu, sa han, mellem „sann-dynene", og lengtes efter salte sjøen igjen, og han vilde slutte snart, og reise hjem til Finiann.

Elven var godt merket op, med røde løkter opefter vestre bredden og blanke på den østre, om natten, og der skulde være gode dag-merker også. Men det var nok nødvendig; for det var sandelig et krunglete løp, i krok og i bukt med sann-banker overalt; det gikk i buktninger som S'er uavladelig mel-grunt farvann

lem disse bankene, og vi så dem rett som det var ligge tørre i måneskinnet på siden av os. Til det kom at det var nesten uråd å styre skikkelig. Skuten tok skjær i den skiftende strømmen, så det bar ofte flere streker ut av kursen på to sider, og enda verre var nesten „dødvanns-bølgene" som sopte efter os tvers ut fra atter-ennen over alle grunne steder, ofte så det brøt tett ved os, så snart dybden ble unner 5 fot. Dampbåten selv stikker bare 2yU fot. Disse „dødvanns-bøl-gene" her er på en vis samme fenomen som dødvanns-bølgene på sjøen; men her soper båten med sig en svær bølge oven på vannet, over grunnen, mens i sjøen soper den med sig en bølge i saltvannet unner det øverste ferskvanns-laget; farten blir da heller ikke så minket her. Mulig kan det også være at de undre lag av ferskvannet blir tungere av alt sannet som rotes op og at derved dannes det en virkelig dødvanns-bølge unner de øvre lagene; men ellers går vi som regel med for meget fart til at slike bølger kan hindre stort.

Det var en vidunderlig måneskinns-natt; men et grunnt og vanskelig farvann var det. Mens vi sat ved aftensbordet, krenget skuten med ett over til den ene siden, og vi merket en støt. Vi hadde rørt bunnen, men det gle over.

Om natten ved to-tiden gikk vi igjen på grunn, men nu ble vi sittende i et parr timer. Det er ellers nokså lett å løfte disse båtene av igjen med en bokk som settes over forut ned i bunnen på begge sider, og så løftes forennen op med taljer, mens båten hales atterover. — Det var en herlig solopgang om morgenen over Séja, som bukter sig frem gjennem sletten; men også her ser vi at elven har høiere lann med brattere skrenter på høire, vestre bred, mens lannet på østsiden, på venstre bredd, er ganske lavt, med flate stranner. Åsene på vestsiden er skogkledde, mest furu blannet med bjerk. Kapteinen sier at denne sibiriske furuen er sterk ved, men ikke god til bygnings-tømmer, for den er så slem til å sprekke. Det er temmelig liten og tynn skog her også, med

bare strekninger iblant, det skylles dels uvorren hugst dels skog-brann.

Det er en rik elv vi går opefter; det er gull overalt i sannet her, så meget at ved å vaske kan en tjene sig op til en 3 eller 4 rubel om dagen, på noen steder, fortalte doktor Gusakovski; men som regel er det ikke nok til å gi en tilstrekkelig dagløn; høiere op i elven, ved Alekséjevsk, så vi folk sitte og vaske inne på strannen. — Det lå flere lansbyer opefter, som så godt ut; det har jo bodd folk lenge i disse strøkene langs elven, det var vel her Kineserne holt til.

Så nærmet vi os den ny-anlagte byen, Alekséjevsk, hvor broen går over Séja, og vi så karrene heve sig over det flate lannet i solen på lang avstann. Vi kom forbi, først en damper med lekter på slep, så en damper til, så lå det en mudder-maskin, det var igjen liv og rørelse. Ellers så vi også på samme elven en stor tømmerflåte drive nedover, med folk som styrte, og hester og alt husgeråd de trengte var på flåten, hvor de lever mens de går ned med strømmen. Det er den gamle måten å reise på i disse strøkene. Dampbåtene, og jernbanen, og mudder-

maskinen, det er den nye tid. — Bro-karrene syntes å være bortimot færdige. Forbi broen så vi en underlig ferge sette over, full av folk; den ble drevet med en hestevandring, to hester som gikk runt, og drev et hjul.

Det er anlagt en stor, ny by her, kalt Alekséjevsk efter tronfølgeren. Her skal central-styrelsen for hele Amür-banen få sit sete; vi var oppe og så på den sletten hvor alle bygningene skal ligge; men det er bare ett hus bygget enda, og det var merkelig nok et vaisenhus, for barn efter arbeidere som er død. Vi var inne og så på huset; det var store rum med umådelige vinduer, så barna skal da få sollys nok. Det var bare kommet tre enda. De første var to små-piker, som kom ved påske iår. Deres far var en arbeider som hadde drept moren, sansynligvis i drukkenskap. Den elste datteren, på 7 år, var kommet in og hadde sett det, mens moren enda var døende, og faren holt på å hugge hodet av

Jernbane-broen over séja, ved alexéjevsk (is. okt.)

ferge over séja, drevet av en heste-vandring 31. okt.)

VINN-FELT SKOG I AMUR-LANNET

SKOG-BRANN I AMüR-LANNETalekséjevsk

henne. Datteren hadde fortalt hvordan det alt gikk til. — For en jammer, og for et intrykk på det bløte barne-sinnet for hele livet. Faren sat fast, og får vel hårdt straff-arbeide. Det tredje barn var en vanskapt gut på 3 år, med engelsk syke, så han nesten ikke kunde gå; moren døde, og faren drikker. For et år siden var det myr på denne sletten hvor dette huset ligger. Om et år vil her være en hel by av bygninger for jernbane-styrelsen.

Vi gikk videre til den nye byen som er anlagt for et år siden. Da fantes det ikke en hytte der, nu var det brede gater, med kvartaler stukket ut, og boulevarder og promenader, og en stor park. Men enda var det få hus. Vi besøkte skolen, hvor det alt var 250 arbeider-barn, så mange at de må gå i to skift, ett om formiddagen, og ett om eftermiddagen. Det var tre klasser. Sunne og sterke så barna ut. — Byen syntes å ligge godt til, på en flat sann-høide; det var et drøit stykke ned til elven, og det er vel ikke heldig for trafikken; den beste havnen er også et stykke derfra lenger ned; men der er lannet lavere, og vilde knapt gitt så sunn beliggenhet for byen.

Fjell-lannet mellem Bureja-Sej a-sletten og Transbaikalien.

Fra Alekséjevsk går jernbanen videre mot nordvest, omtrent mitt mellem elvene Amür på den ene side, og på den ånnen Séja, som i hele sit øvre løp følger så omtrent parallelt med Amür, til den et stykke i nordøst fra Alekséjevsk gjør en tversving, og går mot sydvest. Banen følger det høieste flate lann, som danner vann-skillet mellem de to elver, og den stiger ganske langsomt, først over en vid bølgende slette, som er forholsvis fruktbar, og er hvad de amerikanske geografer vilde kalle for et typisk „peniplain". Stationen Gondatti, som ligger på denne sletten, omtrent 100 km. fra Aleksejevsk, er 282 m. over havet. Sletten fortsetter videre, men litt efter litt bærer det op i høiere fjell-lann, intil banen, forbi stationen Keråk, i en høide av 680 m. over havet, når vanskillet mellem Séjas kilder og den lille

elv Never som faller i Amür. Videre går banen gjennem fjell-lann i noe vekslende høide, til den når grensen av Trans-baikalien, hvor den stiger enda høiere op.

Skogen er på hele denne strekningen temmelig tynn, og blir tynnere jo høiere en kommer op. Den består mest av lerke blannet med meget bjerk, og så her og der en del furu og noe gran. Skogen er ikke stor, for vinteren er streng, og det er lite sne, så telen går dypt, og tiner sent, og i de høiere strøk er jordbunnen evig frosset. I lannet forbi stationen Gondatti, i vell 300 m.s høide, var ikke skogen større enn at nåletrerne knapt nok vilde gi telegraf-stolper, og de sto glissent som vanlig. Høiere op, i 6 og 700 m. høide over havet ble skogen enda mindre. Den vokser sent, trer med et tvermål av 20 cm. nær roten kunde være sine 120 år gamle. — Fjellene var mest låve, bølgende åsrygger, med store flate strekninger imellem, og vide myrer, ofte uten trer, eller med lerke eller bjerk

som sto sprett enkeltvis bortefter. Her og der kunde åsene en sjelden gang vise små tilsprang til noen topper, som stakk litt dristigere op over de lange, rolige, bølgende linjer. Men mest var det ås bak ås, skogkledde, utover.

Det var merkelig at heller ikke her var det noensteds tegn å finne til at det hadde vært en is-tid. Fjellene og dal-sidene hadde ikke de typiske avrunnete, is-skurte former. Rygger og daler viste omtrent overalt et vann-erodert lanns profiler. Heller ingensteds var det en skuret, glatt berg-flate å se. Og så det mest avgjørende: disse høie, skarpe kammene av sterkt forvitret, hardere fjell (ganger) som stakk høit over det flate lannet, — de kunde umulig ha holt sig der hvis det hadde vært en is-tid med breer, som skurte over grunnen, i noen nær geologisk fortid. Disse fjell-kammene var ofte forvitret på de merkeligste måter, som tydet på høi alder.

Om eftermiddagen på veien videre fra Alekséjevsk stoppet toget med ett mitt på linjen. Hvad var hent? Det var en ulykke; vi hadde kjørt over en mann. Noen sa at han varen ulykke

kommet mot toget, andre at han hadde forsøkt på å hoppe over linjen foran lokomotivet. Hadde han vært full? Ingen visste det. De andre arbeidere, som hadde vært et stykke unna, hadde ikke sett ham komme. Stakkars mann, der lå han, pen, stor, kraftig kar, det ene ben avslitt ved kneet, og to brudd på hjerneskallen. Han var bevisstløs. Legen satte kompress-binn om benet for å stanse blodet, og forbant hodet, men det var ikke håb. Armen som hang slapp over den stokken han lå på, var ganske blå og koll, ingen puls å merke; men han pustet enda. Mange arbeidere sto omkring, og noen av dem hjalp også legen. Der sto også kvinner; men ingen gråt eller jammer, det var som det var en nokså dagligdags ting det hele. Hadde han da ingen venner, denne staute karen? Oppe på skinne-gangen så jeg en støvle som ingen enset; det var det avslitte benet som lå igjen, og kjøtt-filler lå det også bortefter skinne-gangen. Så ble han lagt på en presenning, og båret op i vognen; en arbeider kom med det avslitte benet, og det ble langet op efter. Så pep det, og vi gikk videre. Snart var praten og latteren i kupeen i like god gjenge som før. Men om kveilen døde mannen. -Ute var det dyp, stille natt over skogen, med måneskinn.

På stationen Gondatti, hvor vi overnattet, så vi alskens grønsaker, store kålhoder, blomkål, gullerøtter, rødbeter, kålrabi, tomater osv., alt stort og frodig, og drevet frem der om sommeren, til trods for den lange, kalle, og snebare vinter. Jorden er fet, og sommeren er varm, og da kan det nok gå, selv om bunnen på mange steder her er evig frosset, så snart en kommer et stykke ned i den. Men sommeren synes å være vell kort for kornet. Ved en station lengere frem og noe høiere, hadde de nu iår forsøkt med havre, men den ble ikke moden; riktignok var den sådd for sent, sa de. Men ellers er det værhardt, uten ly, over disse slettene, vinteren kommer tidlig og går sent, så det gir liten tid for kornet.

Et underlig lann! Her kommer det in en meget dannet

og sympatisk ingeniør, som sitter her og taler interessert om alt muligt. Han er en ganske ung mann, men med helt grått hår. Doktoren forteller at i 1905, unner revolutionen, hadde han så godt som strikken om halsen, for å bli hengt i Tarsjkend. Han bodde i en liten by der, som hadde erklært sig for å være republikk, og han ble beskylt for å være en av lederne. Han ble dømt ved krigsrett til døden. Ved bekjentes hjelp slapp han fra det; men alt han da gjennemlevet, grånet ham før tiden. Han er nu ingeniør ved banen her, og er en meget dyktig mann.

Det holler ved en stor station. Derute spankulerer op og ned en stram fengsels-inspektør, i velpusset uniform, og blanke skaftestøvler, riktig en sprade, hele tiden i ivrig samtale. For tre dager siden unkom han som ved et under fra et jernbane-uhell som hente på en bro her et stykke lenger frem, hvor toget styrtet ut over.

Det er et ensformig, trist lann vi farer frem gjennem, med den endeløse glisne skogen av bjerk og lerke bortefter slettene, og skogen blir mindre efterhvert. — Den store tristhet! — Og nu siger den in i den lange, kalle, snebare vinteren. Men også denne tristhet har vel sin skjønhet, — når våren kommer engang, bjerkene spretter, lerke-trerne kler sig i lyst grønt, å ja da — men hvor i verden er ikke våren skjøn, med det lyse, spirende grønne, og de store løfter, om hvad? — Det synes mig likevel som her mellem disse tusenvis av ranke, hvite bjerker må våren

være enda skjønnere enn annensteds, og gi enda større løfter, — men som jo aldrig blir holt.

Lange strekninger bortefter står det høie bjerke-stammer, som er brutt av, alle netop i samme høide, og uten grener. Er det varmen, da gresset ble svidd av, som har drept dem ? eller kanske heller den frosne jorbunnen unner dem? Og så har stormen feid bort de tørre toppene, alle i samme høide. Så kommer en strekning, hvor alle bjerkene ligger helt over enne, sopt ned av stormen. Det er om mulig enda mer øde og trist. — Doktoren forteller at for et parr år siden kjørte han medstorm og skog-brann.

hester over denne strekningen i en forrykende storm. Trerne ble veltet over enne, og røttene brutt op lange stykker bortefter. Den kan legge skogen helt ned i kilometervis. — Han forteller også om skog-brannen, hvor den kan være slem. Han og frøken Wourtzel, vor ingeniørs datter, som var doktor i Bla-govéstsjenks, kjørte den siste mars for to år siden med troika mellem denne by og Alekséjevsk, og kom ut for en skog-brann. Det var i eke-skog hvor bare det tørre løvet brenner, mens trerne selv blir stående, og illen farer frem fra tre til tre med en hastighet av 10 km. i timen. De reddet sig ved å kjøre ut i en vann-dam, hvor de holdt med hestene, mens brannen for forbi dem. Det hvislet og hylte som skrik; men det varte bare noen minutter, så var det forbi, og for videre; men av røken blev de mest kvalt.

Om kveilen kom vi til stationen Taldån, hvor vi skulde overnatte. Vi er kommet op i høiden nu, og har nådd 446 m. over havet, mens stationen Gondatti som vi gikk fra idagtidlig lå 282 m. over havet. Kalt og surt er det, og et øde, trøstesløst lanskap, trods måneskinnet. — Jeg tok en spasertur med doktoren i den sure vinnen, mens månen viste os vei. Her er en hel by med omkring 1000 mennesker, bare jernbanens arbeidere og funktionærer, med gater, og nye tre-hus på rad, vokset op på et år eller to, for så igjen for en stor del å forsvinne. Vi besøkte klubben, som det er i alle disse jern-bane-byene. Der var mange store rum, der var billard, og tilmed teater, hvor det ble gitt skuespil, concerter, kinematograf, foredrag, og dans. — Vi gikk også på besøk til en av ingeniørene. Ingen av dem kunde annet sprog enn russisk, og unnerholnin-gen gikk på et merkelig kaudervelsk. Doktoren er utrettelig i sine forsøk på å gjøre sig forstålig for mig. Han vilde spørre om jeg vilde ha en dram, og- så sa han: „Wollen Sie Schwanz trinken?" hvilket jo vakte en del munterhet. Da han skulde forklare mig om den russiske dame som red her forbi hele veien fra Vladivostok til Petersburg, gjorde han det på den vis at han sa: „Vladivostok, Petersburg, hop-hop-hop," og det var344

jo ganske forstålig. Hun red forresten først fra Tsjitå gjennem Mandsjuriet til Vladivostok, og så derfra gjennem Ussüri-lannet og Amür-lannet, og hele veien gjennem Sibirien og Ruslann til Petersburg med samme hest. Hun er 36 år, mistet mann og 4 barn på et år, er forresten halvt Tatar av avstamning.

Wourtzel er ikke ferdig med sit arbeide, og har enda meget å avhandle med ingeniør Tregubov, overingeniøren for tredje sektion, som vi nu snart har lagt bak os. Vi må derfor vente her utover dagen. Imens tok vi andre en tur til et opkomme et parr kilometer fra stationen, hvor vannet skal hentes. Spørsmålet om vann er selvsagt av stor viktighet for en jernbane; det er jo ikke bare til drikke, men aller mest til lokomotivene, som jo må skaffes vann med bestemte mellemrum. Men å finne det her, hvor grunnen er evig frosset, er ikke så lett. Det var boret flere steder uten å finne noe; men så kom de over dette opkomme i skogen, som var et stort funn. Om vinteren fryser det et helt berg av is over slikt et opkomme; men her ble det nu bygget et tømmerhus over stedet, som opvarmes for å hindre vannet fra å fryse, og det samles i en beholler. Opkommets temperatur er omkring -f- 1° C. sommer og vinter, og det gir 300 kubikmeter vann i døgnet. Fra dette sted i skogen skal det nu legges en rørledning til stationen, som beskyttes med torv og jord mot å fryse, trods den omgivende, evig frosne jordbunr. Når vannet er i stadig bevegelse skulde det ikke rekke å bli avkjølet så det fryser, mener ingeniøren, selv om det ikke blir opvarmet. Men det synes jeg nu må være litt vovelig. Fra hvad dybde dette vannet kommer, er mig enda en gåte. Ingeniøren sier det kommer fra et sted omtrent 5 kilometer borte. Det må jo vel komme fra høiere liggende steder i nærheten, og være sommer-vann som med sin opsugede varme samler sig nede i jorden, hvor det ikke rekker å bli kjølet av til frysepunktet i vinterens løp; men merkelig er det, for ellers bunn-fryser jo

Onsdag 15. okt.is dannet om vinteren over et opkomme nær taldånFØRING AV LIK GJENNEM TAIGAEN I AMUR-LANNET Mitt på tunet ses den store kjeller, dekket av jord, hvor matvarer opbevares om sommeren.

det meste her, både elver og myrer. Det er gjort tre boringer omkring opkommet, for å finne dets utstrekning og styrke. Det er boret i gneis-granitten til adskillig dybde, og jordbuns-temperaturen var ikke der unner 0° C. Folkene holt netop nu på med et bor-hull, og i det fikk de vann alt to meter dybt, mens borhullet rakk nu ned til 9 m.

Ellers synes temperatur-forhollene i jordbunnen her å veksle meget. I nærheten av stationen er det gjort tre boringen for å lete efter vann. En i den flate myren nedenfor stationen, til 106 meters dybde. Øverst ble det funnet en meter torv, derefter et lag med 1.5 m. blank is, derunner sann, så fjell, gneis-granitt, og den var frosset like til bunnen av bor-hullet. På et sted i den flate skråningen som stationen ligger på, ble det boret til 110 m., men her var det lag, skiftevis med frosset og med ikke frosset fjell, like til bunnen av bor-hullet. På et tredje sted, også i samme skråningen, ble det boret til 55 m.; men der var det ikke frosset lenger enn til 20 m.s dybde, og bor-hullet ga vann; men det var ikke nok for stationen. Om sommeren tiner det til en dybde av 3.5 m. ved den meteorologiske station oppe på skråningen, ble det sagt, mens nede på myren tiner det knapt nok til 1 m., på grunn av torv-laget som er en dårlig varme-leder.

Jeg har grublet en del over disse is-lagene i jordbunnen i Sibirien, og kommer til den slutning, at de er ikke mulige de fleste av de forklaringer som er gitt; disse lagene kan ikke være gamle breer, som er blit liggende igjen som fossile, og er på en eller ånnen vis blit dekket med lag av sann og ler — heller ikke kan det være vann som har flytt utover ved oversvømmelser, har frosset, og er blit dekket av sann og ler ved nye oversvømmelser (?) osv. — Is-lagene må være dannet på stedet i jordbunnen, der hvor de nu finnes, og de kan ikke være eldre enn de lag som ligger over dem. Dette synes jo også å måtte sluttes av det, at i de siste lag er på noen steder funnet rester fra en varmere tid enn den nuværende,346

da is vanskelig kan tenkes å ha holt sig i jordbunnen like unner de lag som ble avsatt.

Is kan sikkerlig dannes i jorden på flere måter. Det er f. eks. klart at vann som trenger ned i den evig frosne jordbunn gjennem sprekker eller åpninger, må fryse der, likesom vi jo også bl. a. så var tilfelle i den lille tunnel i Lille Khingån (side 327); og at is som trenger ned i jordbunnen og fryser, har en evne til å vokse og utvide sig, så vi et eksempel på ved pelene unner jernbane-broen på Bureja-Séja-sletten1 (side 335). Men på den vis kan det jo ikke dannes lag med større utbredelse. Den regelmessige måte hvorpå disse opstår i jordbunnen, mener jeg må være hvad en nærmest kunde kalle en kondensations-process.

Hvis et steds middel-temperatur er så meget unner 0° C. at jordbunnens konstante temperatur noen meter under overflaten er unner 0° året runt, så vil altså jordbunnen være evig frosset nedover til en viss dybde. Nu er jordbunnen, hvad enten den består av fast fjell eller av løse lag, og hvad enten den er frosset eller tint, altid noe porøs, og den inneholler fuktighet og vann-damp. Men da temperaturen stiger med dybden, så må altså damp-spenningen være høiere i de dypere lag enn nærmere overflaten. Hvis det nu i en bestemt dybde i den evig frosne jordbunn krystalliserer sig ut et tynt is-lag, — som ofte synes å dannes i jorden unner slike forholl, — så vil dette stadig kunne vokse ved kondensation av vann-damp fra

1 Dr. Alexander von Bunge (i Verhandlungen der russisch Kaiserlichen mineralogischen Gesellschaft zu St. Petersburg, Zweite Serie, Bd. 40, 1903, S. 203) vil forklare en almindelig forekomst av jordbuns-isen i Sibirien på denne vis; han mener at den er dannet ved vann som om våren trenger ned gjennem frost-sprekkene i jorden, og fryser når det kommer ned i de evig frosne lag. Ved utvidningen og derefter følgende sammentrekning skaffer det plass for nyt vann osv., og isen kan således vokse. At is kan dannes i jorden på denne vis, har vi sett ved de nevnte bro-peler, men ikke horisontale lag. 'Og disse sprekkene kan vel heller ikke tenkes å gå dypt, ialfall ikke dypere ned enn til de lag hvor jordbunnen har en konstant temperatur sommer og vinter.dannelse av is-lag i

de unnerliggende jord-lag, hvor damp-spenningen er høiere. På den vis kan is-laget stadig vokse i årenes løp, snart sagt til en hvilkensomhelst tykkelse. Med vannets volsomme krystallisations-kraft vil isen med lethet løfte de jord-lag som ligger over det. Det er også tenkelig at om sommeren, når jord-lagene tiner over is-laget, dels vann-dampe, dels flytende vann, som trenger ned til oversiden av is-laget, vil kondenseres og fryse på dette, og at det derved kommer til å vokse også på oversiden, hvis det da ikke blir så varmt at jordbunnen tiner helt ned til isen.

At is-lag, tildels meget tykke, må dannes i jorden på denne vis overalt hvor det er betingelser for det, synes mig ganske naturlig, og derved får vi, mener jeg, en enkel forklaring på dette fenomens store utbredelse i Sibirien som annensteds. — At det kan være så stor forskjell i temperatur-forhollene i jordbunnen på korte avstanne, som vi finner her ved Taldån, og flere steder, må forklares ved jordbunnens forskjellige ledningsevne for varmen. Den almindelige erfaring her er jo, at det lag som dekker jorden øverst, har særlig stor betydning. Hvor den på de flate strekninger er dekket av et tykt torv-lag med gress, som er en dårlig varme-leder, der kan ikke sol-varmen trenge dypt ned, og jordbunnen blir evig frosset. Men hvis torv-laget tas vek, tiner jorden dypere om sommeren, og det henner ofte at den frosne jordbunn helt forsvinner. Den forskjellige evne til å lede varmen nedenfra har selvsagt også betydning. Er jordbunnen gjennemsatt av sprekker og åpninger hvor den kolle luft synker ned om vinteren, kan det også skape lav temperatur, som vi har sett.

Her ved Taldån var den midlere års-temperatur ikke særlig lav. Det ble sagt at den skulde være — 1 ° C. Som regel venter en jo ikke evig frosset jordbunn ved høiere temperatur enn —3° eller —4° C, hvor det er et nogenlunde snedekke om vinteren, men her faller det lite sne. Da den midlere lufttemperatur er så lite unner 0°, er det lett forstålig at frossen

og ikke frossen jordbunn kan finnes med så kort avstann imellem.

Ute i skogen i nærheten av opkommet var det en hel samling hus; det var fengsler med 200 fanger som arbeider på jernbanen, og som står unner bevoktning av de nødvendige soldater.

Sandelig er det et øde, trist lann, som det ligger der i høsten, med glisne småskogen, og de nakne lerketrer og bjerker, og myrer som alt nu er frosset. Ikke engang vilt er det stort av; den ene ingeniøren her har to fugle-hunner, som fulgte os. Han hadde skutt 5 årfugl paa 3 år. Litt elg er det vel, og noen bjørner. — Nær stationen var det en bergkam, som så ut til å være dannet av en porfyr-gang. Fra toppen av den så en det bølgende skog-lann bre sig utover til alle sider, med ås-rygg bak ås-rygg, og låve blå fjell langt borte, og mitt i det øde skog-lann lå disse fengslene, mens et stykke derfra skjærer jernbanen med sin gule sann-linje gjennem den øde taiga vestover mot verden og livet. — Men gull er det overalt. Her ved stationen er det for jite til å drive; det er knapt nok et halvt gram på kubik-meteren. Men 30 til 40 km. mot nord er der rike gull-vaskerier, hvor de finner omtrent 10 til 12 gr. på kubik-meteren. Det er ved elven Urkan, en bi-elv til Séja. På de beste dagene kan det vaskes optil for 15 rubel om dagen av en mann, og siste år skulde det — såvitt jeg forsto — være utvunnet halvannet ton gull.

På den store gress-sletten nær stationen gikk det bortimot et hundre mongolske okser og beitet. Det er kjøtt til arbeiderne; men det var ingen høi-stakker å se, og dyrene slaktes vel når det blir for skralt med beitet utover mot vinteren. Det er ikke så vanskelig med å få kjøttet til å holle sig her i denne kullen. Ellers var det ikke noe tegn til lanbruk eller fedrift her omkring. Men lengere frem så jeg ensteds noe høi i stakker på sletten, som vel kanske kunde tyde på at det ble holt noen kuer, hvis det da ikke var til hester.

Stadig steg vi langsomt opefter, til vi forbi stationen Keråken frossen tunnel på amur-banenTOGET SOM STYRTET

NED FRA BROEN OVER

kom til en 960 m. lang tunnel som går gjennem kammen av fjell-kjeden Nuksja, som danner vann-skillet mellem kildene til Séja på den ene siden, og den lille elv Never som faller i Amür, på den ånnen. Ryggen Nuksja er en gren som kommer fra Jåblonovi-fjellene i nordvest, og der danner vann-skillet mellem elven Nuksja som faller mot Lena, og Oldoi som faller i Amür. Tunellen ligger i en høide av 680 m. over havet, og kammen av fjellet er 43 m. over tunnellen. Her er alt frosset like fra overflaten, og det er bare et tynt lag som tiner om sommeren.

Det er et vakrere lann med mere avveksling vi nu kommer in i, mere daler og åser enn vi har hat før, og uavladelig for vi frem gjennem skogen, over høider med stigninger og skjæringer, og over høie fyllinger på mere enn 20 m. høide, i det herligste måneskinn utover kveilen, til vi nådde stationen Oldöi, hvor vi overnattet. — Jeg gikk lenge og spaserte op og ned foran toget i måneskinnet, sammen med maskin-ingeniøren, som har bodd i tre år i dette strøket, ved stationen Taptugåri, som ligger lengere frem. Han fortalte meget om livet her. Jordbunnen er fast frosset overalt, og kan tine om sommeren til bortimot to meter i slutten av juli. Men på dette tinte lag kan en drive frem gode grønsaker på den korte sommer-tiden. Potetene kom op omkring 10. juni, og i første del av august kunde alt fryse; men på denne tiden av mindre enn to måneter, vokser det fort. Han hadde sat 3 pud poteter i mitten av mai, og høstet 30 pud (491 kg.) i august. På samme vis med rødbetene; han sådde ut rødbeter på omkring 6 kvadratmeter i mai, og fikk omkring 5 pud (82 kg.). — Hestene her går ute hele året runt, og må fø sig selv; men det er omtrent ingen sne om vinteren, så de kan lett finne gress, om det enn er tørt og stivt. Kalt er det, og magre blir de, som en lett kan skjønne, når de skal ligge ute i den kullen, kanske —40° til —50° C.; men de fetner til om sommeren igjen. Kuene er det det merkelige med, at kalvene tas ikke fra dem. De gir ikke melk uten at kalven får suge dem samtidig. Den får da den ene halvdelen, mens den ånnen halvdel melkes til folkene. Det350 buréja til transbaikalien

er mongolske kuer. Ingeniøren, som ikke visste dette, kjøpte en ku, og slaktet kalven for selv å få melken; men fikk så ingenting, og måtte slakte kua med. Det er så lite sne her om vinteren, at det ikke er siede-føre på lann-jorden, men de må kjøre efter elvene. Det er sandelig et uhyggelig lann, når en ikke engang har det igjen for den kalle vinteren, at en har godt føre, for siede og for ski.

Videre er det samme fjell-lann, med låve åser, men skogen blir mest enda mindre og tynnere, det blir snart bare gar-staur; her og der et tre så stort at det kunde bli en telegraf-stolpe kan henne; og stormen farer stygt frem med denne glisne skogen, som har så flate røtter, og legger den ned over store strekninger, så rotveltene spriker tilværs bortefter. Så gjør også skog-brannen sit, og på mange steder forteller de forkullete stubber, og de nakne avbrutte stammene om dens herjinger. Det er bare lerke-skog på denne strekningen. —

Så kom vi til broen over Tsjitkån, hvor den jernbaneulykken hente for noen dage siden, som jeg nevnte. Lokomotivet med 8 vogner styrtet utfor broen. Det så uhyggelig ut. Fallet var 16 eller 17 meter. Lokomotivet var slått in som en chapeau-claque, og vredet og tvunnet som det hadde vært papp. Vognene hadde fait oppå hverandre, og de unnerste var blit helt knust, og likevel var det netop fra den unnerste vognen, som var slått sammen så det knapt nok fantes et helt bord i den, trukket frem tre mennesker, det ene drept, det var konduktøren, men de to andre levende, de hadde bare fått noen lette sår. Ulykken var gått til på den vis, at arbeiderne holt på å legge nye, bredere sviller over broen, og hadde for det arbeide tatt to skinner løs. De hadde satt op rødt stoppe-signal ved ennen av broen, men samtidig sto det også der en tralle ved linjen, og på traller er det også som fast regel et rødt signal; lokomotiv-føreren trodde så at det røde flagg han så, sto på trallen. Likevel gikk han for sikkerhets skyll med liten fart; men da arbeiderne som var på broen og på linjen, fikk se at han ikke stoppet, begynte de å skrike, og vifte. Så for-

Torsdag 16 okt.en by av fengsler med kirke ved rasdolni (17. okt.lvann-skillet mellem amasår og den sorte urjum, 850 m. o. h. (17.okt

ksénjevski-fjellene på sydsiden av den sorte urjum (17. okt.)tog styrtet utfor ved tsjitkån

søkte han å bremse det han orket, men det var for sent, toget gie alt ut på broen til det skjebnesvangre sted med ganske sagte fart, og sto helt stille da de kom ut der hvor skinnene var vekk. Men så tapte lokomotivet i det øieblikk likevekten, og styrtet utfor, og trakk 8 vogner med sig. Heldigvis var disse vognene for det meste tomme, bare to mann ble drept, den ene konduktøren, som ble nevnt, og så en fyrbøter som kom unner lokomotivet da det fait. Både lokomotiv-føreren og medhjelperen ble reddet, de fikk bare forbrent hennene og ansiktet av dampen. Da lokomotiv-føreren kom til sig selv, lå han halvt i vannet i elven. Han reiste sig op, begynte å vri vannet av frakke-skjøtene sine, og løp sin vei, og det samme gjorde medhjelperen; så fortumlet var de. Den siste vogn ble stående igjen på linjen; heldigvis ble koblingen revet over, da de andre vognene fait, og de ti menneskene som sat ini, visste ikke engang at noe var hent; de kjente bare et lite rykk; men da de så ut, var hele toget foran dem borte.

Det er stadig samme slags flate fjell-lann, med samme tynne skogen, mest lerke og med svære myrer inimellem, og så flate daler, og elver. Det er overalt gneis, eller en slags gneis-granitt i dette lannet; jeg så ikke tegn til lagdeling. Gull er det overalt langs disse små og store elvene, og det drives gull-vasking på mange steder.

Fra grensen av Transbaikalien til Kuenga.

Om kveilen forbi elven Urka gikk vi over grensen for Amür-lannet, og kom på ny in i Transbaikalien. Vi har grei linje for os nu, og kan holle det gående med toget utover kveilen i måneskinnet gjennem det ville og øde berg-lann, som er mindre flatt og mere vekslende enn før. Først helte det svakt nedover mot elven Amasår, og vi stanset ved stationen av samme navn for natten. Det er kalt nu, —12° C. —Videre går banen med langsom stigning opefter dalen langs Amasår. — Det arbeider mange straffanger på denne del av banen, vi så flokker av dem med deres soldater, og ved Rasdolni var det en hel

Fredag 17. okt.352

buréja til transbaikalien

liten by av fengsler, og med en stor kirke i mitten. — Forbi stationen Penkovaja slynger banen sig med den sterkeste tillatte stigning, 8 på 1000, opover mot vann-skillet mellem Amasår og den Sorte Urjüm. Vi kommer her op i 850 m. over havet, som er det høieste sted på hele Amür-banen. Pa den ånnen side bærer det igjen i en stor slynge nedover forbi stationen Arteüsjka; videre heller det langsomt nedover gjennem dalen langs den Sorte Urjüm. Øverst oppe i denne dalen, nær vannskillet, kunde vi langt borte se det sted hvor de bekjente gull-miner ligger som tilhører det keiserlige kabinett, og hvor det i årene mellem 1868 og 1897 skal være utvasket omkring 1500 pud (24,600 kg.) gull, men nu gir disse minene ikke så meget. Ellers er det gull-vaskerier på mange steder her, og vi så dem vaske gullet nede ved bredden av elven. Alle arbeidere er Kinesere i disse minene, så snart vi er kommet over grensen av Transbaikalien, og minene er keiserlige. Her er ikke noe forbud mot bruk av kinesiske arbeidere.

Banen snor sig nedover gjennem den Sorte Urjüms dal. Til venstre av os har vi en fjell-rygg som kalles Ksén-jevski-fjellene, opkalt efter keiserens datter. Den går op til høider av omkring 1400 og 1500 m. over havet, og den danner vann-skillet mellem den Sorte Urjüm og Sji'lka. Den er kledd med nåleskog nesten like til tops, bare øverst oppe er det lav dverg-ceder. — Vi stanset ved den vakre station Ksénjevski, som ligger på skråningen av Urjüms dal, og har bortimot en 1500 mennesker. En vakker liten kirke lå på høiden over stationen, hvor det var utsikt over den brede dalen til åsene omkring. Herfra går banen videre nedover langs elven, til stationen Sbega (d. e. Åmot), hvor den Sorte og den Hvite Urjüm møtes, for å danne Tsjernåja (d. e. den sorte elv), som faller i Sji'lka. Efter å ha gått på 4 broer efter hverandre over slyngningene av disse to elvene, stiger banen igjen langsomt opefter langs den Hvite Urjüm, mot vann-skillet mellem den og Aleür, som faller i Kuengå, en bi-elv til Sji'lka. Dette vann-g ull-vaskeri ved den sorte urjum (17. okt.)

kirken ved ksénjevski station (17. okt.)

INGENIØR WOURTZEL OG HANS SEKTIONS-INGENIØRER BORIS SEEST OG EUGENE PODRUTSKI

I VOR SALON-VOGN (18. OKT.) (fra venstre ti! høire).

GATE I LANSBYEN KARIMSKAJA (l8. OKT.)urjüm, hvor banen er ferdig

skille er ikke så høit som det forrige, det ligger omtrent 600 m. over havet.

Vi når stationen Urjüm, og fra den vestover har jernbanen allerede vært i regelmæssig drift i to år, og da vi på neste station, Silova, spiste middag, ga det en underlig følelse å høre stations-betjenten komme in i restauranten og synge ut: „tog til N. N." I måneskins-natten farer vi videre gjennem fjell-lannet med en fart av 60 km. i timen, uten å stanse mer. Vor reise gjennem det ukjente Amür-lann med den enda ikke færdige bane, er forbi. Imorgen formiddag er vi i Tsjitå, og det bærer hjem over Petersburg. Så er også denne lange reise til enne. Vistnok mangler det enda en 7—8000 km., men det er jo ikke meget efter de mål en nu er blit vant til å regne med.

xix. hjemover gjennem sibirien.

Langs Sjilka. — Klimatiske forskjelligheter. — Tsjitå. — Langs Selengå. — Baikål. — Tulün. — Krasnojarsk. — Lannet østover fra Krasnojarsk. — Röditsjev, en politikkers syn på Sibirien. — Novo Nikolåjevsk. — Den flate steppe. — Urål og vinter. — Jekaterinenburg. — Tilbake til Europa.

— Perm og Vjatka. — Farvel til Sibirien.

Da jeg ser ut av kupe-vinduet idag tidlig, er lannet helt forandret. Vi går opefter dalen langs Sji'lka, og åsene på begge sider er dekket av bjerke-skog med noe furu iblant. Mange steder er skråningene helt gress-vokste uten skog; litt asp og andre løvtrer ses nede på sletten. Enda høiden over havet ikke er så meget lavere enn igår, må klimatet være bedre for skogen; for trerne er meget større og frodigere. — Sji'lka-dalen er nokså trang her vi nu farer frem, og fjellene skråner ned til elven på begge sider; men så med ett vider den sig ut til brede gress-sletter med låve høider omkring. Lansbyer, mindre og større, ligger langs elven. Det er nok Kosakker som bor der, for en del ialfall. Hvad de lever av, er mig litt av en gåte. Kornavl er det her omtrent ingenting av; litt havre dyrker de, men den blir sjelden moden, og sås mest til grøn-for, men poteter og forskjellige grønsaker trives, og så er det god høi-slått; men fisket i elven er nok ikke stort. — På stationen ser vi overalt mange Kinesere nu, det er en stor forskjell fra Amür-lannet, hvor vi ikke så noen. — Og så kom vi da igjen til den øst-kinesiske bane, hvor den går over Ingodå, der vi for noen

uker siden reiste syd-østover mot Mandsjuriet. Vi nådde den store station Karimskaja, som vel også kommer til å danne enne-stationen for Amür-banen. Fra nu av skulde vi følge de regelmessige tog. Uheldigvis var netop express-toget til Ruslann gått, og det neste gikk først om- to dager, det lønte sig ikke å vente på det, og vor vogn ble derfor koblet til person-toget, som var det hurtigste vi nu kunde få.

Videre frem slo det mig hvor stor furu-skogen var, som vokste op efter ås-sidene her, og på sletten ved elven; den lignet mest en norsk skog, og var det ikke for husene her og der, kunde det godt være i Norge. På sletten ut imot elven så vi også den ene høi-stakken efter den andre, sprett utover. Det er helt forskjellig fra der vi reiste igår; og det synes merkelig: det høieste punkt på Amür-banen, vann-skillet mellem Amasår og Urjüm, var 840 m. over havet, Tsjitå som vi nu kommer til, ligger i 655 m. Det blir jo ikke så stor forskjellen i høide; men likevel er det ikke liten forskjell i temperaturen. Den midlere års-temperatur i Tsjitå er omtrent —2° C. I Njértsjinsk er den omkring —4° C. Og i Ksénjevski, den høieste station på Amür-banen, er den også omkring —4° C. Middel-temperaturen der var for december 1911 — 39° C. Middelet av det daglige minimum var —49,7° C. og den laveste temperatur var — 56° C.

I Tsjitå skiltes vi fra overingeniørene Seest og Podrutskij, som bor der, og så dro vi videre med toget på hjemveien til Ruslann, over de samme vide gress-slettene med låve åser, kledd med tynn skog, som vi var

kommet over på veien mot øst. Og vi stiger igjen langsomt op mot ryggen av Jåblonovi-fjellene, og vann-skillet mellem Stille-havet og Ishavet, mellem Amür og Jeniséi.

Den neste morgen var det igjen blit fullstendig fjell-lann. Det gikk gjennem dalen langs den brede Selengå, med høie furukledde åser på begge sider. Furu-skogen er frodig, og for en del ganske stor. På sletten i dal-bunnen er det gress-mar-ker med høi-stakker og gjærer, og så her og der strekninger

med pile-kjerr, ser det ut til. Det er enda rumt mellem folk, men det blir flere og flere lansbyer efter hvert som en kommer nedover. Disse skog-liene, og dyrkete jordene, og skigarer, og korn-akre, og kuer som går ute, og hester, og imellem små skog-holt, med frodig furu, og vakre bjerker, det ser altsammen så utrolig koselig ut, jeg føier mig helt som jeg var kommet hjem til Norge. Disse skiga-rene, og disse jordene, ja somme tider husene med, er jo aldeles som det kunde være i Numedal eller Valdres. Hestene er det heller ikke stor forskjell på, men kuene er riktignok mere mongolske, brune for en del. — Efter hvert begynner dalen og bre sig, og åsene viger tilbake. Det blir mer og mer dyrket, med den ene store lansbyen efter den andre, som med sine hvite kirker lyser over dalen, og på et sted ser vi tilmed et stort kloster på sletten ved Selangås delta ut imot Baikål, og vi ser blå åser langt i nordvest, på den andre siden av Baikål-sjøen. — Så med ett ligger denne mektige, blå flate foran os. Den er mørk nu i den sterke vinn, og bølgene bryter langt ute fra strannen i det lang-grunne vann her nær deltaet. Nordover forsvinner alt lannet unner horisonten, men på den andre siden, tvers over sjøen, ligger fjellene fjerne og blå. Sydvestover blir de også på et stykke helt borte unner horisonten. Og så gikk vi da igjen sønnenom Baikål.

Om natten kom vi til Irkutsk, men det bærer videre med vort tog, natt og dag uten stans, i solskinn om dagen og i måneskinn om natten. Mest er det skog, men også gress-lann, og noen akre med lansbyer her og der imellem. Ved stationen Tulün må vi stanse i to timer, for å slippe ekspress-toget fra Ruslann forbi os. Det er ikke noe hurtigtog dette persontoget vi nu går med. Vi får trøste os med, at post-togene som fører den russiske post, er enda langsommere. Dette er ellers en viktig station, for det tenkes på å bygge jernbane herfra og nordover til Lena, for å forbinne dampskibs-trafikken på den med den sibiriske bane.

Lengere frem er lannet mest et bølgende teppe av furu-skog,

selengå fra jernbane broen (19. okt.)

BAIKÅL-SJØEN VED STATIONEN TANKHOI (19 OKT.)

GATE I TULUN (20. OKT.

GATE I LANSBYEN TANKHOI (19. OKT.)

de takkete åser i sydvest for os står i skarp siluett mot den gule aften-himmel. Mitt i det svarte der unner os går en bekk, den speiler den gulgrønne himmel som et øie i den store skogen. Så svinner demringen bratt, stjernene tindrer fra det blå hvelv, og natten rår over Sibiriens skog. Snart stiger månen over skog-brynet, lys-stripene lister sig tyst langt in mellem tre-stammene, så stille — ganske stille. Og hele denne skog-verden blir et drømmenes lann.

Morgenen efter gikk vi tilbake over den mektige Jenisei, som strekker sin brede vann-vei sydover in mellem fjellene, og nordover ut mot de endeløse sletter. Ved elve-tiden kom vi til Krasnojarsk, og ble møtt på stationen av direktør Lied og hr. Gunnar Christensen, og den unge hr. Gadålov. Her kom også Vostrotin på toget, og reiste videre med os til Petersburg.

Lannet vestover fra Krasnojarsk er den samme bakkete slette som vi reiste gjennem østenfor Jenisei. For en del er det dyrket, men for en langt større del er det skog. —• I Krasnojarsk var også den kjente politiker, og medlem av Dumaen, Röditsjev, kommet med toget. Han er en av de beste talere i Dumaen, og er en av de mest

fremstående menn i den moderne frihets-bevegelse i Ruslann, han er bl. a. kjent derved at han var den første som, ved deputationen til tsaren ved dennes tronbestigelse, fremsatte ønsket om en konstitutionen forfatning. Det ble dengang erklært for dårskap, og han ble forvist, og har også vært det flere ganger siden. Han hadde nu for første gang reist gjennem Sibirien, og hadde vært helt til Vladivostok og Khabarövsk, men var skuffet over lann og folk. Et øde, folketomt lann, syntes han, som det var lett å erobre, og et folk uten fremferd og foretagsomhet, var hans intrykk. En kunde kjøre med plog hele lannet gjennem, fra Ural til Stille-havet, mente han; men like fullt var det mest udyrket lann og skog å se. Forresten uttalte han som sit intrykk netop det samme som har slått mig unner hele denne reisen, at bønnene i Sibirien skulde legge sig mer efter fedrift, som

vilde være det mest lønnende for dem, og ikke så meget kornavl.

Efter hvert som vi kommer vestover, begynner lannet å bli flatere og flatere, og ved Arsjinsk begynner vi alt å nerme os steppe-Iannet, men helt flatt blir det ikke før vi kommer bortimot Obj. Der hvor jernbanen går over denne elv ligger byen Novo-Nikolåjevsk. Det er en merkelig by. For vell 15 år siden, før jernbanen, lå der noen få hytter ved elven; nu er det en by på 85,000 mennesker.

Herfra er lannet et fulstendig plan på en strekning av omtrent 1400 km.; like til Tsjeljåbinsk, nær Urål-fjellene. Det er steppe-Iannet som strekker sig mot syd, og går der over i den egentlige Kirgiser-steppe; men her er det mer det som kalles „den Hvite Bjerks Steppe". Det er et utrolig ensformig lann, det overgår alt jeg hittil har sett. Flatt som havet, men uten dets bølger, gress-mark, gress-mark uavladelig, så noen låve kjerr, og noen små, hvit-stammete bjerker her og der, nu og da en høi-stakk, så en enkelt gang noen pløide marker, men omtrent ingen hus å øine her fra jernbanen, — milevis bortefter. På mange steder er det vaslent, så det stillestående vann med stivt gress og siv kan strekke sig kilometervis på begge sider av linjen. Her er ikke drenert med kanaler og grøfter langs banen som på Amür-sletten. På andre steder er det tørrere, og godt fruktbart lann med svart jord, men på sine steder er vannet og jorden sterkt saltholdig. På lange strekninger er det påfallende hvor lite dyrket mark det er å se; men Wourtzel trøster med at det er ganske anderledes et stykke fra jernbanen på begge sider, og der skal det være mange lansbyer. Lenger vest ble det noe mer folksomt, og vi så mer dyrket mark. Men her var det blit hel vinter. Markene var snedekte, og det gjorde et underlig intrykk ved stationen i Petropåvlosk å se kamelene stå flegmatisk, tålmodig i rekke og rad med sine kjerrer, og la sig sne hvite uten å røre sig.

Ja dette er sandelig steppen og ensformigheten. For et

\

Onsdag 22. okt.

Torsdag 23. okt.brønn ved khudojelanskaja station (20. okt.)

DAMPBÅTER VED NOVO NIKOLÅJEVSK 22. OKT.) Tatt fra broen over Obj.JERNBANE-PASSAGERER HENTER VARMT TE-VANN PÅ EN SIBIRISK STATION

(23. OKT.)

DEN FLATE STEPPE I VINTER-DRAKT (23. OKT. Lansby med vinn-møller langt borte.den flate steppe.

hjem for nomaden, som flakket fritt omkring her med sit fe og sine hester. Men nu er han fortrengt av den fremrykkende bonne, som lager smørr og senner til Englann; og nomaden finnes bare i de magrere salt-stepper lenger sydpå, hvor den fastboende enda ikke har funnet det umaken verd å slå sig ned; men turen kommer nok også til dem.

Nu og da ser vi store flokker av kuer, mest brune, lik det mongolske fe, med en del hester og sauer, og gjetere tilhest, med sine hunner. En sjelden gang noen vinn-møller mot horisonten langt unna; eller en hvit kirkes kupler og spir stiger høit over sletten, med en flokk av låve trehuser omkring. Det er som denne høit kneisende kirken

har suget all sin næring og marg ut av disse små husene, og med det samme

forkrøblet dem og stanset dem i veksten.--Det blir mer

og mer vinter jo lenger vi kommer frem. Det kjøres allerede med siede over steppen her, og i Kurgån om eftermiddagen var det bare sleder å se i gatene. Men flatt, flatt fremdeles.

Om natten kom vi til Tsjeljåbinsk og neste morgen var vi inne mellem åser på Uråls østlige skråning, og på veien nordover til Jekaterinenburg. Det var frisk, deilig, hvit vinter, med stor frodig skog, mest av furu, og noe gran, som var tynget unner sneen, og åser, og dyp sne på bakken, og fullt skiføre. Det er som det var juletider, og føles så utrolig hjemlig. Her er altså vinteren alt begynt nu.

Til Jekaterinenburg kom vi om formiddagen, og ble mottatt på stationen av byens borgermester og ordfører, og geografisk selskaps president, og sekretær, og medlemmer, osv., og det ble vist os gjestfrihet på alle måter. Jeg var i museet, og så geologi og mineralogi fra dette utrolig rike lann, som har omtrent alt hvad berget kan gi av rigdomme. Vi så også verdifulle samlinger av arkæologi, og etnografi, og ornitologi, og det var meget av interesse. Så så vi alt hvad dette lann kan frembringe av slepne stener, og smykkesaker av forskjellig slag. Vi fikk også se litt av denne vakre bergby. En av de merkeligste bygninger syntes mig å være et palass,

som en rik gull-mine-eier hadde bygget for sig selv, vel fordi han ikke visste hvad han skulde gjøre med sine penger. Men det er så stort at da han døde var det ingen som kunde bo i det, og nu er hele palasset med all dets prakt gått over til å bli et boktrykkeri. Efter at vi hadde fått en hyggelig middag hos overingeniør Beer, og hans elskværdige familie, var det møte i det geografiske selskap om kveilen, hvor jeg holt foredrag om reisen til Jenisei. Også her var det stor interesse for utviklingen av denne sjøvei, som jo vanskelig kan få noe betydning netop for denne by. Der var megen elskværdighet, og jeg fikk diplom og en praktfull gave til minne om dette besøk i byen, og om dens sten-industri. Ophollet ente med at vi ble ført til den vakre opera, og fikk høre første akt av Tsjaikovskis „Spar-dam". Men så gikk toget kl. 8.49 om aftenen, og vi måtte desværre bryte av, og fikk ikke høre mer av den deilige musikk.

Så er vi da over Urål, og er kommet tilbake til Europa. Om morgenen kom vi til Perm, og gikk over Kama, hvor det var sterk is-dannelse. „Drivisen" på Kama minnet ikke lite om den nydannete isen, den såkalte pannekake-isen, oppe i Is-havet. Det ser vinterlig ut. Et bakket lann med meget gran-skog, mellem jorder og skigarer; er temmelig likt Norge, bare sledene har ånnen form, med sine høit ophøide meier foran. Husene er det også en litt ånnen sving på som ikke er helt norsk, og så naturligvis disse høi-stakkene som står ute her overalt, og ikke en høi-låve å øine, enda det er tømmer nok å bygge av. Vinteren er alt begynt, men enda er jo ikke snedekket så tykt, bare noen tommer, men likevel nok til siedeføre.

Bortimot midnatt kom vi til Vjatka, som er et kjent mitt-punkt for bønnenes husflid med tre-saker. Det er lerkelig hvad de kan gjøre ut av bjerke-ved, og bjerke-never, og så for slike rene spott-priser. Det var et stort utvalg av det i en bod på stationen. Det er i det hele et driftig, og frisinnet folkeslag i Vjatka guvernementet, likesom også i Perm. Det er

Lørdag 25. okt.PALASS BYGGET AV GULL-MINE-E1ER I JEKATERINENBURG, NU ET BOKTRYKKERI (24. OKT.)

LANSBY I GUVERNEMENTET VJATKA (25. OKT.)

ingen store gods-eiere, men de har likefullt semstvo, og kommunalt selvstyre, og det påstås at disse guvernemen-tene skal være bedre styrt, enn de mer konservative, nationalistiske nabo-guvernementer, som f. eks. Völugda,

hvor folkene ikke skal være så driftige, ialfall ikke som jordbrukere. Det er vel forresten mest finsk-ugrisk befolkning oprindelig her i Vjatka og i Perm guvernementene, og Slaverne er kommet in noe senere; men nu taler bønnene russisk.

Nu nærmer vi os sterkt. Bare en dag igjen, så er vi i Petersburg, og reisen i denne vognen er forbi, her hvor jeg nu har bodd i en månet, siden 29. september, da jeg kom ombord i den i Krasnojarsk. Riktignok med den avbrytelse da vi reiste gjennem Ussüri-lannet og Amür-lannet. — Det er like vinterlig enda. Men lanskapet er blit noe flatere; skog, mest gran, med bjerk og asp og andre løvtrer imellem, og dyrkete marker. Og så er det snart slutt.

Det er vemodig å skilles fra disse store, tungsindige skogene, og denne alvorets natur, med de enkle store linjer uten småtteri. En har fått det kjært, dette endeløse lann, veldig

som havet selv, med uendelige sletter, og med fjell,--med den

stivnete Ishavs-kyst — den øde, frie tundra — den dype, hemmelighetsfulle taiga, fra Urål til Stille-havet—den gress-kledde, bølgende steppe — de blå, skog-kledde fjell — og så de små flekker for mennesker inimellem.

Søndag 26. okt.tillegg.

seilasen gjennem kara-havet.

„Correct"s hjem-reise. — „Sapad" og „Nikolaij II" gjennem Kara-havet august og september 1913. — Reiser til Kara-havet i 16. årh. — Mangaséja. — Reiser i 17., 18., og 19. årh. — Farten på Kara-havet efterat Nordmennene begynte 1868. — Mulighet for fremkomst. — Vekslinger i is-mengden. — Isdannelsen avhengig av havets avkjøling. — Forholl mellem is-mengde og luft-temperatur foregående vinter og vår. — Vinn, strøm, og dybde virker på isens utbredelse. — Systematisk unnersøkelse av Kara-havet. — Rekognosering av isen med aeroplaner.

Den 10. september, en uke efter at vi hadde reist sydefter med „Omul", var „Correct" lastet ferdig, og om eftermiddagen lettet den anker og dro hjemover. Syd for Dickson-øen møtte de den 12. september en del driv-is, og denne strakte sig vestover mot Vilkitskij-øen, men var der for det meste slakk. Lengere vest gjennem Kara-havet møtte de ingen is. I noen dager fikk de sterk motvinn, og tildels storm, med svær sjø, så skibet gjorde liten fremgang. Den 16. september gikk „Correct" gjennem Kara-porten, og ved midnatt mellem den 19. og 20. september kom den in til Søndre Honnings-våg, uten å være hindret av is på hele reisen.

Ikke mange dager efter os gikk også to russiske skibe østover gjennem Kara-havet. Kaptein Chas. J. Spahde med trawleren „Sapad" traff den 12. august (1913) is vestenfor Jugor-Sjar, og nådde mot kveilen samme dag gjennem dettereiser høsten 1913.

363

strede in i Kara-havet. Det var altså to dage efter at „Cor-rect" gikk gjennem Kara-porten. Sjøen var åpen, og kurs ble satt nordvestover. Men omtrent 70 kvartmil fra Jugor-stredet traff Spahde igjen på is om morgenen den 14. august, fulgte is-kanten et langt stykke nordvestefter, men da isen ikke syntes å gi noen gjennemgang på denne kanten, vente han om og gikk sydøstover, til han kom i nærheten av lannet på sydsiden av Kara-havet. Her slapp han gjennem isen over mot Jamal, som det synes i den samme lange, åpne bukten som vi så strekke sig in i isen nordøstover natten mellem 11. og 12. august, 3 dager før Spahde.

Han gikk nu gjennem isen nordefter langs Jamal i de følgende dager, men lenger ute tilhavs enn „Correct", og har der funnet åpnere is. Den 18. august var han kommet helt nord på 73 ° 56' n. br. og omtrent 67 ° ø. 1., men hadde stadig svær og vanskelig is østenfor sig. Han gikk igjen sydover for å søke gjennemgang gjennem isen. Endelig den 20. august lykkedes det ham å komme gjennem, og ut i åpent farvann på nordsiden av Hvite-øen, og så seilte han forbi denne sydover in i Obj-bukten. „Sapad" var blit meget lekk unner farten gjennem isen ved å dunke mot is-stykkene.

Den 22., 23., og 24. august ble det trawlet i Obj-bukten, men uten resultat, da støren, som de søkte, alt var gått op i Obj. Den 26. august var Spahde igjen ved nordennen av Hvite-øen på hjemveien. Han traff her is, og måtte gå sakte i noen timer til om kveilen, da han igjen kunde sette full fart mellem svære is-flak. Dagen efter gikk han sydefter langs Jamal gjennem is til Kap Kharosovai paa 71° 7' n. br., videre var sjøen isfri, og dagen efter, 28. august, gikk Spahde gjennem Jugor-stredet vestover.

General N. Morosov med regjeringens skib „Nikolaij II" gikk fra Arkhangelsk i mitten av juli, og søkte å gå gjennem Jugor-stredet eller Kara-porten, men blev stanset av ugjen-nemtrengelig is vest for Vaigatsj, og krysset i noen dager i denne isen, uten å kunne komme frem, og det samme gjorde364 tillegg. seilasen gjennem kara-havet

dampskibene „Dan* og „Vassian", som skulde bringe materiale til de trådløse stationer. Morosov prøvde da Matotsjkin-Sjar, og kom gjennem det uten vanskelighet den 16. august. Han satte i åpen sjø kursen rett østover, til han 70 kvartmil fra stredet traff på sprett is. Denne blev snart tettere, og efter å ha gått nye 70 kvartmil gjennem den ble han stanset. Han forsøkte da å gå nordenom, og kom langs den tette is-kanten til omtrent 74 ° 45' n. br; men så ikke enne på isen. Han gikk derfor sydover igjen, forsøkte på å tvinge sig frem gjennem isen mot Hvite-øen, og efter å ha gått mellem 30 og 40 kvartmil gjennem svær is, lykkedes det ham å komme frem, og han nådde Hvite-øen den 26. august. Han opholt sig der i 11 dager for å sette op et merke av beton, 60 fot høit. Den 6. september kom han til Vilkitskij-øen, hvor det også ble satt op et sjø-merke, og den 10. september gikk han videre mot Dickson-øen, hvor det ble satt op et merke på øen Verns. Det var først den 25. september at Morosov gikk derfra vestover igjen, i svær storm. Det var sprett is, men dagen efter traff han tettere is nordøst for Vilkitskij-øen. Det falt så meget sne at den fylte ut rummene mellem flakene, og da det også var frost, kom skuten i en vanskelig stilling; den 27. september var den helt innesluttet, og den drev med isen; men to dager efter åpnet isen sig noe, så det lykkedes å komme ut i åpen sjø på den annen side. Gjennem helt isfritt farvann gikk de nu nordenom Hvite-øen og sydefter langs Jamals vestkyst, og den 1. oktober nådde Morosov Jugor-stredet.

Disse tre ekspeditioner gjennem Kara-havet i 1913 viser at det enda i august var adskillig is i den østlige del av dette hav, vest og nordvest for Jamal. Isen minket sterkt mot slutten av måneten, og ut i september traff hverken „Correct" eller „Nikolaj II" is på hele reisen gjennem Kara-havet fra Hvite-øen til Vaigatsj.

For å danne sig en mening om de fremtidige utsikter for en regelmessig skibsfart gjennem Kara-havet, vil det være av viktighet å kjenne de erfaringer som hittil er gjort der.reiser intil 1594

365

Vi vet ikke hvor tidlig sjø-veien fra Europa til Sibirien ble kjent, og når handels-forbinnelsen ad denne vei ble utviklet. I 1620 ble seilas til Vest-Sibirien forbutt av den russiske tsar, og det lille vi vet om reisene dit før den tid stammer mest fra enkelte Vest-europeere, som i det 16. årh. søkte sjøveien til Kina langs Sibiriens kyst. Noen optegnelser finner vi også i Novgorods krøniker, og i inberetninger fra vojevodene i Tobölsk, som iherdig søkte å få forbud mot reisene mellem Hvite-havet og de sibiriske elver.

Av disse kilder fremgår det klart nok, at i siste halvdel av det 16. årh. var det en velkjent handels-forbinnelse langs kysten fra Petsjora og Hvite-havet til Obj-bukten. Veien gikk vel for det meste gjennem Jugor-stredet — men, når her var is-hindringer, kanske også gjennem Kara-porten — og så videre langs Kara-havets sydkyst til Jamal. I almindelighet bar det ikke nordenom denne halvø, men langs to elver tvers over den til Obj-bukten.

I 1556 ble Stephen Burrough sennt fra Englann for å søke Obj, som kjentes av omtale. Han kom den 10. august til Kara-porten og Vaigatsj. For is kunde han ikke komme gjennem in i Kara-havet, men av en russisk hvalross-fanger fikk han mange oplysninger som viste at veien videre til Obj-munningen var vell kjent av Russerne på den tid.

I 1580 dro Arthur Pet og Charles Jackman med to skibe fra Englann for å søke Nordost-passagen. Den 2. august kom Pet gjennem Kara-porten in i Kara-havet. Jackman kom også in i dette hav med sit skib, men det var meget is mens de seilte østover langs sydkysten. Det er mulig at de nådde så langt at de fikk Jamal i sikte; men den 7.

august måtte de venne om. Den 27. august slapp de ut igjen gjennem Kara-porten vestover.

Forskjellige rykter tyder på at et vesteuropeisk skib, kan henne engelsk, forliste ved munningen av Obj i 1581, og folkene ble slått ihjel av Samojedene, som trodde at de kom for å røve og unnertrykke dem.

I 1594 sentes det fra Hollann en ekspedition på 4 skibe

1556.

1580.

1581. 1594.366 tillegg. seilasen gjennem kara-havet

for å finne Nordost-passagen. Mens Willem Barentsz med to skibe seilte nordover langs vestkysten av Novaja Semlja, og nådde dettes nordligste enne, seilte Cornelis Nai, som var flåtens admiral, med de to andre skibe in i Jugor-Sjar den 25. juli, og nådde den 1. august in i Kara-havet, hvor det til å begynne med var en god del is. Men den 9. august var isen minket, og de fant snart Kara-havet omtrent isfritt, og mente nu å ha funnet sjøveien åpen like til Kina. De nådde Jamals vestkyst, og mente der å være kommet forbi munningen av Obj. De seilte lenger nord langs vestkysten, og nådde kanske 717a0 n. br. Da havet stadig var åpent og uten tegn til is, kunde de ikke være i tvil om at de hadde opdaget den åpne sjøvei til Kina, og de vente derfor om, og gikk den 14. august tilbake gjennem Jugor-stredet.

1595. Det neste år, 1595, kom Cornelis Nai tilbake, nu som admiral for en flåte på 7 skibe, og Willem Barentsz var med som overlos. Den 19. august fant de Jugor Sjar tett-pakket av is. De traff her noen russiske fangst-menn, som fortalte at fra Kholmogori ved Hvite-havet og „fra deres lann dro det årlig noen lodjer gjennem det Tartariske Hav helt forbi elven Obj til en annen elv Gillissy, hvor de drev handel med klede og andre tøier, og at det snart vilde komme 10 små lodjer fra Kholmogori, for å seile til den nevnte elv, og ligge der vinteren over til neste år, som de vanlig gjorde". „Gillissy" er selvsagt Jenisei, og det er, såvitt jeg har kunnet finne, første gang denne elv nevnes i litteraturen. De sa også at „det hadde vært en lang og hard vinter, og at det ene år var ikke likt det annet. Sommetider var det tidligere, sommetider senere; men at all isen snart vilde forsvinne, som den gjorde hvert år, og at det vilde vare 10 uker før den rette vinter igjen begynte". Den 25. august seilte flåten gjennem Jugor-stredet uten å møte is før de kom 8 kvartmil in i Kara-havet. Det ble gjort mange forsøk på å komme frem langs sydkysten, men is-forhollene var meget vanskelige, og de kom ikke langt. Selv den utrettelige Barentsz måtte til slutt gi tapt, og den 15. sep-sjø-forbinnelse intil 1620

367

tember seilte flåten tilbake gjennem Jugor-stredet på hjemveien.

I 1596 forsøkte Willem Barentsz å trenge frem mot øst nordenom Novaja Semlja, men ble innesluttet av isen ved Ijs-Haven på nordøst-kysten, på 76° 7' n. br., i slutten av august. De måtte overvintre der, og forlate skibet neste sommer, og dra hjemover i båter. Barentsz døde på veien av skjørbuk.

Handelen sjøveien mellem Nord-Ruslann og lannet ved munningene av Obj og Jenisei fikk mere fart efter at den befestede by Mangaséja ble grunlagt i 1601 ved Tas's nedre løp, et stykke overfor bunnen av Tas-bukten som er en gren av Obj-bukten. Sjø-reisene mellem Hvite-havet og Obj og Mangaséja ble gjerne foretatt i gruntgående båter langs kysten til Mutnaja-bukten på vestsiden av Jamal, omtrent på 70° 20' n. br. Der dro de opefter Mutnaja-elven (d. e. den grumsete elv) til de tre inbyrdes forbunn'ne sjøer Nei-te. Derefter ble båtene trukket over det smale, låve eide til Jambu-to-sjøen, og så gikk det nedefter elven Seljonaja (d. e. den grønne), også kalt Sjo-jaga (på samojedisk) til Obj-bukten, og derfra videre gjennem Tas-bukten op elven Tas til Mangaséja. Det må til sine tider ha vært en ganske livlig handel denne vei. Den 10. august 1611 møtte noen engelskmenn i munningen av Petsjora ikke mindre enn 26 russiske lodjer som hadde vært på vei til Mangaséja, men som måtte venne om det år for is.

Det ser ut som det ikke bare var den nevnte vei, langs elvene tvers over Jamal, som var kjent, men veien nordenom, forbi Hvite-øen, hadde man også god greie på, om den kanske ikke ble så ofte benyttet. Selv om det

ikke lykkedes hvert år å trenge frem gjennem Kara-havet til Obj og Mangaséja, og selv om reisen tok to år, da de måtte overvintre, så må denne handel ha blomstret, og var visselig meget inbringende. Særlig var skinn av sobel, ekorn, rev, og annet pelsverk verdifullt, og på den tid var det god fangst i det nordlige Sibirien. Det nevnes at sobel-skinnene fra enkelte steder på denne vei til Mangaséja var særlig efterspurte. Det ble også inført

1596. 1601.368

mange varer til Mangaséja, og de stammet ikke minst fra Engelskmennene. Klagene over denne handel i nord ble derfor mer og mer høilydt fra vojevodene i Tobolsk, hvor kjøb-mennene selvsagt tapte på det. De vilde ha veien forbutt for Russerne, sa de, for at de ikke skulde trekke utlenninger efter sig in i Sibirien.

I 1620 ble derfor benyttelsen av denne handels-vei forbutt ved en ukas av tsar Mikhael Fedörovitsj; og de som over-tråtte forbudet skulde pryles tildøde. På Vaigatsj ble det satt 50 mann som vakt. På den vis skulde de som vilde drive handel med Mangaséja tvinges til å gå lann-veien, for at de ikke skulde slippe tollen; men den vei var for tungvint, og efter 1620 forfalt derfor Mangaséja, som i sin glans-tid var et viktig sted for disse strøk, og hvor det møttes 2000 kjøbmenn om sommeren.

Efter dette forbud av 1620 synes det som at Russerne har helt sluttet med sjøferdene til Obj. Derimot har de visselig lang tid siden-efter fortsatt med å drive fangst i Kara-havet, og har vel også drevet handel med Samojedene på Jamal; men det fins ingen optegnelser om det. Det er bare tilfeldig at Hollenderen Witsen i sit store verk (fra 1705) har en optegnelse om noen slike reiser til Jamal 1690 og 1691 fra en styrmann som forliste og overvintret der. Den russiske fangst synes litt efter litt å ha ophørt efter denne tid.

Det vilde føre for langt å omtale alle de forsøk som i årenes løp er gjort på å seile østover gjennem Kara-havet, de fleste fra tidligere tider uheldige, men noen med mere hell. Således seilte, i 1664, den hollanske hval-fanger Willem de Vlamingh nordenom Novaja Semlja til Barentsz's vinter-havn, og derfra videre mot sydøst i helt åpen sjø til omtrent 74° n. br., og ensteds nord for munningen av Obj eller Jenisei.

Unner den store nordiske ekspedition gjenoptok Russerne, .i årene 1734—39, alvorlige forsøk på å utforske Kara-havet og Sibiriens kyst østover, og efter flere års anstrengelser lyk-

1620.

1690.

1691.

1664. 1734—39.reiser intil 1871

kedes det Malygin og Skuratov i 1737 å trenge frem forbi Jamal og Hvite-øen til Obj-bukten.

Av Russere som senere har inlagt sig særlige fortjenester av utforskningen av Kara-havets kyster kan nevnes Savva Fofanov Losjkin, som omseilte Novaja Semlja 1741—42 (?), Rosmuislov, som gikk gjennem Måtotsjkin Sjar (1768—69), Pakhtusov og Tsivolka (1833—1835), som seilte langs Novaja Semljas østkyst, von Baer (1837), og Paul von Krusenstern, som i 1860 gikk gjennem Kara-porten, og fant Kara-havet helt isfritt, men måtte venne om den 13. september på grunn av mangelfull utrustning. I 1862, den 15. august, trengte han østover gjennem Jugor-stredet, fant meget is, ble innesluttet, og drev videre østover, til han den 26. august fikk Jamal isikte, og drev så nordover med isen, til han og manskapet forlot skuten den 17. september, og kom ved Samojedenes hjelp over lann til Obdorsk.

Efter denne tid begynte de norske fangst-menn i sine små skuter å utstrekke sine ferder østover for å søke nye fangst-felter, og dermed inledet de et helt nytt avsnitt i seilasen over Kara havet.

I 1868 seilte fangst-skipper Elling Carlsen med en fangst-slupp fra Hammerfest in gjennem Kara-porten, og

vente tilbake gjennem Jugor Sjar.

I 1869 trengte Carlsen frem til bortimot Hvite-øen, og la hjemveien til Norge gjennem Måtotsjkin Sjar. Samme år seilte den norske fangst-skipper Edvard Johansen den 29. juni gjennem Kara-porten, og i helt isfritt farvann tvers over til kysten av Jamal, langs denne nordover til Hvite-øen, som han nådde 7. august, derfra over havet mot vest igjen, og sydover langs Novaja Semljas østkyst til Kara-porten, og gjennem den hjem til Norge. Samme sommer seilte også den engelske sportsmann major John Palliser gjennem Måtotsjkin Sjar til bortimot Hvite-øen, og tilbake gjennem Jugor-stredet.

I de følgende år seilte norske fangst-skippere gjennem Kara-havet på kryss og tvers.

24 — Nansen.

1860. 1862.

1868. 1869.370 tillegg. seilasen gjennem kara-havet

1870. 1870 var et særlig gunstig år, og Kara-havet syntes så omtrent isfritt alt fra den første del av august.

1871. 1871 var også et noenlunde gunstig is-år, særlig i den nordlige del. Fangst-skipper Mack nådde den 12. september 75° 25' n. br. og 82° 30/ ø. 1. i åpent farvann. Det var altså lenger øst enn munningen av Jenisei.

1872.1873. 1872 og 1873 var ugunstige år, det var meget is.

1874. Men i 1874 var forhollene igjen bedre, og mange norske fangst-skippere seilte gjennem Kara-havet på kryss og tvers. Det år nådde også Engelskmannen Joseph Wiggins gjennem Kara-porten og nordenom Hvite-øen til et punkt nord for munningen av Obj, hvorfra han igjen vente tilbake, og gikk gjennem Kara-porten den 28. august.

1875. I 1875 seilte baron Nordenskiöld med den norske fangst-jakt „Prøven" (skipper Isaksen) gjennem Jugor-stredet den 2. august, og gjennem det nesten isfri hav nådde han Dickson-havnen nord for Jeniseis munning den 15. august.

1876. I 1876 var også is-forhollene gunstige. Nordenskiöld gikk med dampbåten Ymer og ladning gjennem Måtotsjkin Sjar den 5. august, og nådde munningen av Jenisei den 15. august. Kaptein Wiggins gikk også med en dampbåt gjennem Kara-porten 3. august, og nådde ut for munningen av Jenisei den 9. september.

1877. I 1877 var is-forhollene gunstige, og et parr dampskibe nådde munningene av Jenisei og Obj.

1878. I 1878, da Nordenskiöld gikk ut på sin ekspedition med „Vega", var Kara-havet så omtrent helt isfritt i de første dager av august, og flere dampskibe gikk frem og tilbake gjennem det den sommer, blant andre kaptein Wiggins, som gikk til Obj-bukten. Havet lenger nord var også sjelden isfritt, så fangstskipper Edvard Johansen gikk nordenom Novaja Semlja og nådde så langt øst at han så lannet ved Taimyr-halvøen. Han opdaget også øen Ensomheten.

1879. I 1879 var is-forhollene mindre gunstige for fart gjennem stredene, og det var ikke mindre enn 6 handels-dampere og"i

reiser intil 1888 371

ett seilskib som forgjeves søkte å komme frem den vei til Obj. Det lykkedes ett skib, „Neptun", å nå in gjennem Måtotsjkin Sjar den 3. september, men det måtte venne tilbake for is. Kaptein Dallman med dampbåten „Louise" greide derimot å komme gjennem Jugor-stredet den 8. eller 9. september, og fant nu Kara-havet nesten isfritt. Den 13. september nådde han Goltsjikha i munningen avjeni-sei, hvorfra han igjen vente tilbake gjennem Jugor-stredet den 11. oktober. Flere norske fangst-skippere seilte gjennem Kara-havet den sommer.

I 1880 var heller ikke is-forhollene i Kara-havet synderlig gunstige. Et parr dampbåter måtte venne tilbake uten å komme in dit, mens dampskibet „Neptun" nådde frem til Obj-bukten, og var den 19. september tilbake i Jugor-stredet. Sibiriakov med dampskibet „Oscar Dickson", og skonnerten „Nordland" delvis på slep, nådde gjennem

og bortimot Vilkitskij-øen den 24. september, da skibene støtte på grunn og ble omringet av isen. Tilsist kom de in i „Gyda-bukten", men forliste siden i isen.

Året 1881 var et gunstigere is-år, da to damskibe og noen lektere nådde frem til munningen av Jenisei.

1882 var et særlig ugunstig is-år i Kara-havet. Dampbåtene „Louise" og „Nordenskiöld" søkte forgjeves å komme igjennem, og den hollanske ekspedition med „Varna" og den danske ekspedition med „Dijmphna" (kaptein Hovgård) ble sittende fast i isen, og drev med den vinteren igjennem.

1883 var heller ikke noe gunstig is-år, og ingen skibe kom igjennem Kara-havet det år, skjønt dette skyltes kanske helst andre uhell.

1884 synes heller ikke å ha vært et gunstig år. Dampskibet „Nordenskiöld" måtte venne tilbake; men det skyltes riktignok maskinskade, og vi vet ikke at andre skibe forsøkte.

1885 og 86 kjennes det ikke til noen skibsfart på dette hav.

1887 var et gunstig år. Kaptein Wiggins fant Kara-havet

nesten isfritt den 29. august, og nådde Jeniseis munning og tilbake.

I 1888 var det meget is der. Kaptein Wiggins så enda så sent som 25. september store ismasser, men også noe åpent

1880.

1881. 1882.

1883.

1884.

1887.

1888.372 tillegg. seilasen gjennem kara-havet

vann. Han gikk så langt som til Hvite-øen, og derfra tilbake igjen den 1. oktober.

1889. I 1889 var Kara-havet åpent. Kaptein Wiggins nådde uten vanskeligheter Jeniseis munning den 4. september.

1890. 1890 var et gunstig år. Tre dampskibe kom til Jeniseis munning.

Fra 1891 og 92 kjennes ingen skibsfart gjennem Kara-havet, og heller ikke at noen fangst-mann trengte in der.

1893. I 1893 møtte „Fram" en god del is i første halvdel av august mellem Jugor-stredet og Jamal, mens kaptein Wiggins med 6 damskibe fant lite is de siste dager av august, og kom uten vanskelighet til Jeniseis munning.

1894. 1894 var et gunstig år. Wiggins kom i åpent farvann til Jeniseis munning i slutten av august.

1895. I 1895 møtte Wiggins en god del is i Kara-havet i slutten av august og begynnelsen av september, men nådde likevel frem til Jeniseis munning.

1896. 1896 var et gunstig is-år. To dampskibe nådde Jeniseis munning, og to kom også derfra.

1897. 1897 var et meget gunstig år. Det gik 11 dampbåter til munningene av Obj og Jenisei.

1898. 1898 synes også å ha vært et gunstig is-år. 6 dampbåter gikk til munningene av Obj og Jenisei. Det russiske unner-søkelses-skib „Pakhtusov" fant også lite is i Kara-havet.

1899. I 1899 var det en del is i det sydlige Kara-hav. 4 store engelske dampere kunde ikke komme gjennem stredene, og efter at den ene sank i isen, vente de andre hjem igjen; men flere norske fangst-jakter hadde heldig seilas gjennem Karahavet, og likeså „Pakhtusov".

1900. 1900 var et gunstig år. Baron von Toll med „Sarja" (morgenrøden) møtte lite og sprett is i Kara-havet i

første halvdel av august. „Pakhtusov" traff også på lite is, og i siste halvdel av august var den nok forsvunnet for det meste. Flere norske fangst-jakter seilte att og fram gjennem dette hav, og en av dem seilte tilmed helt op til Franz Josefs Lann.reiser intil 1912

373

1901 var et sjelden gunstig år. En norsk fangst-mann fant Kara-havet isfritt alt i begynnelsen av august. „Pakhtusov" likeså i de første dager av september.

I 1902 var det meget is der, enda i slutten av august og begynnelsen av september, da „Pakhtusov" seilte et stykke østover langs sydkysten, og vente om den 10. september. Samojedene fortalte at Kara-porten hadde vært helt frosset den vinter, og det henner meget sjelden, sa de.

I 1903 var det meget is i stredene, og det lykkedes ikke „Pakhtusov", eller andre, å trenge in gjennem dem.

1904 var et meget gunstig år. „Pakhtusov" fant Kara-havet helt isfritt, da den kom in der i siste halvdel av august.

I 1905 gikk 22 dampere for den russiske regjering til Jeni-seis munning, og to tyske dampere til munningen av Obj. Enda så sent som de siste dager av august fant de Jugor-stredet stengt av is, men de første dager av september kom de gjennem, og fant Kara-havet omtrent helt isfritt, med untagelse av noe sprett is i den sydvestlige del.

I 1906 synes is-forhollene der å ha vært gunstige, men det fins ingen sikre oplysninger.

I 1907 synes is-forhollene å ha vært noenlunde gunstige i Kara-havet. Det russiske fangst-skib „Sviatoi Foka" (den hellige sel) gikk gjennem det i isfritt farvann i slutten av august, og efter heldig hvalross-fangst vente den tilbake i september. Den russiske dampbåt „Bakan" gikk 31. august gjennem Jugor-stredet, og nådde Jenisei 27. september.

I 1908 synes forhollene å ha vært gunstige; flere russiske og norske fangst-skuter drev det år fangst i Kara-havet.

Fra 1909 og 1910 har det ikke vært mulig å få oplysninger om is-forhollene der.

I 1911 var det en del is, men Engelskmannen Webster med „Nimrod" nådde Jeniseis munning, og skibet vente tilbake igjen.

I 1912 var det uvanlig meget is i Kara-havet. Flere skibe som skulde bringe materiale til den trådløse station ved Mora

1901.

1902.

1903.

1904.

1905.

1906.

1907.

1908.

1911.

1912.374 tillegg. seilasen gjennem kara-havet

Salé på Jamal, søkte forgjeves å nå dit helt til efter mitten av september. Det var også et parr andre russiske skibe som uten hell forsøkte å komme frem gjennem isen østover, og den 28. og 29. september vente skibene hjemover fra Jugor Sjar.

Det ble før nevnt at det sibiriske selskap det år sente ut det norske dampskib „Tulla" for å gå til Jenisei. Skibet

kom 12. august til Jugor-stredet, men kunde ikke komme gjennem for is. Kara-porten var også stengt. Den 27. august kom „Tulla" gjennem Jugor-stredet; men det var meget is innenfor, og det var bare mulig å komme et stykke frem langs sydvestkysten. Efter å ha ligget til ankers og ventet i 4 dager, vente skibet tilbake til Jogor-stredet den 4. september, og reiste hjem til Norge.

Denne oversikt over seilasen til og gjennem Kara-havet er vel i all sin korthet tilstrekkelig til å vise, at is-forhollene i dette hav kan skifte meget fra år til annet. Men på den annen side viser også beretningene om de forskjellige reiser klart nok hvor lite forhollene i det hele har endret sig i de 333 år siden den første engelske ekspedition trengte in dit, i 1580. Leser vi skildringen av denne ferd, eller av de hollanske ekspeditioner i 1594 og 1595, så er det jo aldeles som det kunde gjelle ekspeditioner fra de siste tider, med de samme åpne farvann det ene året, og de samme vanskeligheter med isen det annet. Men dengang hadde de jo bare seil, mens nu har vi damp.

Vor oversikt viser også hvor merkelig sjelden det er i nyere tid at skibe ikke er kommet gjennem dette hav, når de har gjort alvorlige forsøk på det. I de 45 år siden norske fangst-menn, i slutten av 60-årene, igjen åpnet det for skibsfart, synes det bare å ha vært noen få sommere at det ikke var mulig å finne gjennemgang. I de 40 år siden 1874, da dampskibe har forsøkt å nå frem til munningen av Obj og Jenisei fra Europa, kan vi si at det bare var i de 4 år 1882,

1902, 1903, og 1912 at is-forhollene hindret alle skibe fra å nå frem. I 1883 nådde heller ikke noe skib frem, men det ene av dem som forsøkte fikk propellen ødelagt i isen, og det annet vente om for å slepe dette skib hjem til Norge. I 1902 og 1903 var det bare ett skib, .Pakhtusov", som forsøkte. At det var vanskelige is-år er klart nok, men hvordan forhollene dengang var i andre dele av Kara-havet vet vi ikke. I 1912 ble det bare forsøkt å trenge frem langs sydkysten; vi vet ikke hvordan is-forhollene var i de nordligere strøk.

De mange tidligere ekspeditioner viser altså med sikkerhet at i de aller fleste år er det mulig å komme frem sjø-veien til de sibiriske elver, og disse ekspeditioner beviser ikke at det ikke skulde være mulig i alle år. Min tro er, at med vor tids mange hjelpe-midler burde det bare være i rene undtagelses-år — som sjelden intreffer, om noensinne — at det ikke skulde være mulig å overvinne is-vanskelighetene og finne en vei gjennem, frem til munningene av Obj og Jenisei.

Men den oversikt som her er gitt, viser likevel at det må være store skiftninger fra år til annet i mengden av den is som finnes i Kara-havet om sommeren. I enkelte år, som f. eks. 1878, synes det å ha vært mest isfritt, fra den sydlige del og nordefter helt til øen Ensomheten og bortimot Franz Josefs Lann, mens i andre år var det meget is både i den nordlige og sydlige del av havet, som gjorde fremkomsten besværlig, selv om den ikke har vært helt umulig. I 1882 f. eks. var det meget is der, både i syd og i nord, og i 1883 var det også fullt av is, så langt det ble unnersøkt. I 1888 og og 1895 ble det sett meget is der enda i slutten av september, og i 1902 og 1903 var det fullt av is, ialfall i den sydvestlige del. Men på den ånnen side ble Kara-havet funnet mere eller mindre fritt for is i slutten av august i år som 1887, 1890, 1894, 1897, og 1898, 1900 især, 1901, og 1904.

Det er derfor ikke riktig å tro at det skulde være så omtrent like store mengder av is som driver i dette hav hver sommer og høst, og at en derfor skulde kunne regne på, at

hvis fremkomsten er vanskelig i den sydlige del, så må den være lett i den nordlige, og omvent. Vistnok er vel vinnene, og den drift som de skaper, av stor viktighet for hvor tyngden av isen blir ført hen; men enda viktigere for muligheten av skibsfart i de forskjellige år, er selve isens mengde. — Det må derfor være ønskelig om mulig å bringe på det rene hvad de store vekslinger i is-mengden der kan skylles?

Det kan tenkes to muligheter: Enten kan det være skiftninger i de rådende vinne og hav-strømmer, som gjør at mens i det ene år store mengder av is blir drevet in i dette hav nordfra, og fyller det, så blir i andre år is-massene drevet nordpå, og ut av havet. Eller også må vi tro, at meste parten av isen som treffes i Kara-havet hører hjemme der, og ikke kommer annensteds fra, og da må det være vekslinger i mengden av den is som dannes og

smelter hvert år i dette hav selv.

Den først-nevnte mulighet er ikke sansynlig. Kara-havet i strøket mellem Jamal og Novaja Semlja er å regne for et såpass innelukket og grunt farvann, at store mengder av is ikke kan ventes vanlig å drive in i det nordfra. Stordelen av den is som treffes der, i hvert fall i det sydlige strøk, mellem Jamal og Novaja Semlja, gjør intrykk av å være dannet i dette hav selv. Det er ikke den svære isen som treffes lenger nordpå.

Vi må altså tro at det fra år til annet kan være store vekslinger i de mengder av is som dannes og smelter i dette hav selv. — At dette skulde skylles vekslinger i selve hav-vannets temperatur, fremkalt ved skiftninger i strømmene fra år til annet, er ikke sansynlig. Det er så lite vann som med havstrømmene kan nå in i dette innesluttede hav-område vestfra, at det liten eller ingen rolle kan spille. Men til det kommer at Kara-havet er dekket med et lag av vann med lav salt-gehalt, som er dannet ved blanning med elve-vann, og smelte-vann av sne og is, og dette overflate-lag er derfor så meget lettere enn det unnerliggende, mere saltholdige vann, at det selv ikke ved den sterkeste avkjøling kan bringes til å synke ned i dette, og det kommer derfor til å bli uavhengig av de mulige veks-dannelsen av is

linger i temperaturen i de unnerliggende lag, som skulde kunne skylles det vann som blir tilført disse ved strømmer nordenom Novaja Semlja1.

Mengden av den is som hvert år dannes i Kara-havet, må bestemmes ved avkjølingen av dets overflate i vinterens løp, og også ved det sne-lag som dekker isen; for det dannes selvsagt mindre is unner et tykt sne-lag enn unner et tynt. Efter en kall vinter, med lite sne-fall, vil mengden av is den neste vår være meget større enn efter en mill vinter med meget sne-fall. Kommer det så efter den strenge vinter en forholsvis kall og rå vår og sommer, så vil det smelte lite is, og vi vil få et særlig ugunstig is-år i Kara-havet. Hvis det derimot efter den mille vinter, med meget sne-fall, kommer en varm vår og sommer med meget solskinn, da vil is-smeltningen gå raskt for sig, og vi kan vente et noenlunde isfritt Kara-hav.

Enda kommer det til, at is-dannelsen om vinteren for en stor del er avhengig av forhollene i havet om høsten, om det er meget eller lite is, om vannet er kalt eller varmt i de øvre lag. Er det ved slutten av sommeren så tålig isfritt, som det ofte kan være, så vil vannet i overflate-lagene være forholsvis varmt, og kreve tid for å kjøles av til fryse-punktet, og desuten vil is-dannelsen ha vanskelig for å gå for sig, da vinnene holler sjøen urolig; og når ny isAhar dannet sig, blir den straks igjen brutt op og ødelagt av sjøen, som maler den til sørpe. Det kan ta tid før dannelsen av is blir så mektig at den vinner bukt med vinnen og sjøen.

I andre år derimot, når det om høsten er meget is i sjøen, som har holt sig sommeren over fra den foregående vinter, da vil vannet i overflate-lagene være kallere, ny is vil snart kunne legge sig mellem de drivende flak, som helt demper sjøen, og hindrer vinnen fra å få makt. Dannelsen av is kan da foregå mere eller mindre uforstyrret like fra begynnelsen

1 De vann-masser som kan føres in gjennem de sydlige streder, blir for små til å kunne få noen nevneverdig betydning i så måte.

av vinteren. Et år med meget is kan derfor få følger også for forhollene neste år, og kommer det f. eks. to strenge vintere efter hinannen, er det utsikt til at den derpå følgende sommer kan bli særlig vanskelig. Mens på den annen side en mill vinter ikke altid kan forutsettes å være istann til å utslette virkningene av et foregående vanskelig is-år.

Alt langt tilbake i tiden synes man å ha forestilt sig, at vinterens strenghet hadde inflydelse på is-mengden i Kara-havet neste sommer. I 1595 hørte vi at de russiske fangst-menn fortalte Hollenderne, som traff dem i Jugor-stredet, at det ene år var ikke likt det annet, at det hadde vært en hard og lang vinter, som de mente forklarte at is-forhollene det år var ugunstige.

Ved å sammenligne luftens gjennemsnits-temperaturer for vinterene og sommerene i strøket nær Kara-havet med

is-forhollene der, måtte det være mulig å prøve om den er riktig den tanke, som her er fremsatt. Men desverre fins det ingen meteorologisk station nær Kara-havet, hvor det er gjort regelmessige iakttagelser gjennem en lang rekke av år. Den nermeste station er Malije Karmakuli på Novaja Semljas vestkyst, men fra den fins det bare en noenlunde sammenhengende rekke observationer mellem årene 1896 og 1910, og desuten for noen sprette vintere før den tid, 1876—77, 78—79, 1882—83, og 1891—92. — Vi må da søke stationer sønnenfor på fastlannet, og den nærmeste blir Obdorsk, hvorfra det er en fortreffelig rekke observationer like fra høsten 1882 til 1913. Den nærmeste station i Ruslann er Pustosersk ved Petsjora. Fra den foreligger det observationer fra nytår 1901 til våren 1906, da stationen ble nedlagt; men samtidig ble det begynt regelmessige observationer ved Oksino, som ligger et kort stykke derfra.

Ved elskverdig imøtekommenhet fra direktøren for det fysiske central-observatorium Nicolas i St. Petersburg, og fra unnerdirektøren hr. Ed. Stelling har jeg fått sennt en utskrift av alle midlere månets-temperaturer som fins fra disse stationer.is-dannelse og luft-temperaturer 379

Middel-værdiene fra Obdorsk er beregnet fra observationer som er tatt kl. 7 morgen, kl. 1 og 9 em., og er blit korrigert til det sanne middel for døgnene. Det samme er også til-felde med middel-verdierne for Karmakuli. Derimot er månets-midlene for Pustosersk og Oksino beregnet direkte fra de daglige observationer tatt kl. 7 morgen, kl. 1 og 9 em. uten noen korrektion.

Fra disse forskjellige månets-midler har jeg da sammen-regnet verdiene i de følgende tabeller. I tabel I er sammenstillet middel-temperaturen for hver vinter for månetene fra 1. november til siste april, for hver station. Tabel II gir middel-temperaturene for hvert år for vår- og sommer-månetene fra 1. mai til 31. august. Tabel III gir middel-temperaturene av alle de 10 måneter fra november forrige år og til utgangen av august; temperaturene for hele denne tid kan tenkes å ha inflydelse på is-forhollene i Kara-havet, slik som en treffer dem i august og september.

Tabel 1. Midlere vinter-temperatur for månetene 1. november til 30. april.

Obdorsk . 1876—77 1878—79 1882—83 1883—84 1884—85 1885—86 1886 -87 1887-88 1888-89 - 18.8 — 19.5 — 19.2 — 20.1 — 17.4 — 22.6 — 18.4 Karmakuli -18.1? — 12.3 — 13.3 Obdorsk . 1889—90 1890—91 1891—92 1892—93 1893—94 1894—95 1895—96 1896-97 1897—98 — 16.0 — 19.0 — 20.6 — 19.0 — 18.2 — 22.5 — 19.2 — 19.1 — 20.8 Karmakuli — 15.3 — 12.7 — 13.6 Obdorsk . 1898—99 1899 —1900 1900-01 1901—02 1902-03 1903—0 i 1904—05 1905—06 — 20.3 — 16.3 — 17.3 — 23.9 — 19.8 - 16.4 — 16.9 — 19.1 Karmakuli — 16.1 — 11.8 — 20.2 — 16.4 — 10.7 — 12.7 — 13.9 Pustosersk (- 12.8) — 19.2 — 15.1 - 10.95 — 11.1 — 12.3 Obdorsk . 1906—07 1907—08 1908—09 1909—10 1910—11 1911 — 12 1912—13 — 14.5 — 19.3 — 20.0 — 17.1 — 20.6 (— 19.3) — 18.6 Karmakuli — 8.1 — 12.2 — 14.7 — 13.6 Oksino . . — 10.8 — 14.9 — 14.0 — 10.1 — 16.0 — 16.6 — 11.7380 tillegg. seilasen gjennem kara-havet

Tabel 2. Middel-temperaturer for vår- og sommer-månetene 1. mai til 31. august.

Obdorsk . 1879 1883 1884 1885 1886 1887 1888 1889 1890 5.8 4.3 4.4 5.4 8.8 7.9 6.5 5.8 Karmakuli (1.9) 1.8 Obdorsk . 1891 1892 1893 1894 1895 1896 1897 1898 4.2 8.6 7.5 8.5 6.2 9.0 9.9 7.8 Karmakuli 4.1 (2.8) Obdorsk . 1899 1900 1901 1902 1903 1904 1905 1906 5.9 8.1 6.7 6.6 6.6 10.0 9.1 Karmakuli (0.5) 2.2 1.6 (1.5) 3.7 (2.9) 2.4 Pustosersk 6.4 6.4 6.9 8.8 8.0 8.2 Obdorsk . 1907 1908 1909 1910 1911 1912 1913 7.8 8.6 8.2 9.0 8.5 5.8 8.0 Karmakuli 2.8 3.0 2.6 (2.8) Oksino . . 8.3 7.4 6.4 7.0 6.6 5.6 7.1

Tabel 3. Middel-temperaturer for de ti måneter fra 1. november til 31. august.

Obdorsk . 1879 1883 1884 1885 1886 1887 1888 1889 1890 — 8.9 — 10.0 — 9.7 — 9.9 — 6.9 — 10.4 — 8.4 — 7.2 Karmakuli — 6.6 Obdorsk . 1891 1892 1893 1894 1895 1896 1897 1898 — 9.7 — 8.9 — 8.4 — 7.6 — 11.0 — 7.9 — 7.4 — 9.4 Karmakuli — 6.0 (-7.1: Obdorsk . 1899 1900 1901 1902 1903 1904 1905 1906 — 9.8 — 6.5 — 7.7 — 11.7 — 9.3 — 5.8 — 7.8 Karmakuli (- 9.5) — 6.2 — 11.5 (- 9.2) — 4.9 (-6.5) — 7.4 Pustosersk (-5.1) — 9.0 — 6.3 — 3.1 — 3.5 — 4.1 Obdorsk . 1907 1908 1909 1910 1911 1912 1913 — 5.6 — 8.1 — 8.7 — 6.7 — 8.9 — 9.4 — 8.0 Karmakuli — 3.8 — 6.1 — 7.8 (-7.1) Oksino . . — 2.6 — 5.4 — 5.3 —

2.7 — 6.4 — 7.2 — 3.6is-dannelse og luft-temperaturer 381

Fig. I. Kurvene fremstiller skiftningene i den midlere vinter-temperatur (fra foregående års !. november til 30. april), O i Obdorsk, K i Karmakuli, P i

Pustosersk (og Oksino).

1885 1890 1895 1900 1905 1910

Fig. II. Kurvene fremstiller skiftningene i middel-temperaturen i de ti måneter 1. november til 31. august, O i Obdorsk, K i Karmakuli, P

Pustosersk (og Oksino).

I fig. I og II er de funn'ne middel-verdier for vinterene og for de 10 måneter sammenstillet i kurver for hver av de tre stationer. Årene er angitt bortefter i horisontal retning, og temperaturens verdier angitt i skalaen til venstre. Disse kurver viser, at for de år hvor vi har samtidige iakttagelser ved de tre stationer, faller svingningene i de tre kurver så temme-382 tillegg. seilasen gjennem kara-havet

lig nær sammen, særlig i de kurver som fremstiller midlene i alle 10 måneter, november til august. Ved kurvene for vinter-temperaturen er det noen få mindre untagelser i 1897 og 1898, da forandringene i temperaturen ved Karmakuli ikke faller helt sammen med dem ved Obdorsk, og i 1905 da temperaturen er forholsvis litt lavere ved Pustosersk enn den er ved Obdorsk og Karmakuli. Men de store svingninger i kurvene intreffer samtidig for alle tre stationer.

For vår- og sommer-månetene er det vanskelig å ha noen mening, da observationene ved Karmakuli er mangelfulle; i sommeren 1901 var det ikke noen observationer i 3 måneter, i 1898, 1899, 1903, og 1905 var det ingen observationer for august; ved å inføre en midlere sansynlig temperatur for august for disse 4 år har det vært mulig å regne ut en omtrentlig verdi for middel-temperaturen for de 4 sommer-måneter, som er inført med parentes i tabel II. De funn'ne verdier viser at svingningene i middel-temperaturen for disse vår- og sommer-måneter faller så omtrent sammen ved alle tre stationer.

Vi må efter dette ha rett til å gå ut fra at middel-verdiene for temperaturene ved Obdorsk kan gi et noenlunde riktig billede av hvorledes svingningene har vært i middel-temperaturene for det tilsvarende år i strøket omkring Kara-havet, om vi enn selvsagt må være fullt opmerksom på at det kan være mindre avvikelser, da Obdorsk ligger så vitt langt syd. Sam-menholler vi nu kurvene for middel-temperaturene i Obdorsk — særlig den for de 10 måneter — med det intrykk av is-forhollene i Kara-havet som vi får fra beretningene om tidligere reiser, så finner vi en merkelig overensstemmelse. Unner figuren er det forsøkt å antyde is-forhollene, slik som de kan synes å ha vært efter den oversikt over reisene i de forskjellige år som ovenfor er gitt. En svart skive betyr at det har vært is i Kara-havet på slutten av sommeren, to svarte skiver at det har vært meget is, og tre at det har vært særlig meget is. En ring betyr at havet har vært tålig åpent, to ringer at det har vært meget åpent, tre at det har vært så omtrent isfritt.isens utbredelse

383

Vi finner at is-årene har vært gruppert om de år hvor kurven viser de laveste gjennemsnits-temperaturer, som f. eks. i 1888, 1895, 1902, og 1903, 1912; eller også er det i år da det har vært forholsvis lav temperatur flere år i trekk, som i 1883 og 1884; 1903 måtte ventes å være særlig ugunstig, fordi det selv var et forholsvis kolt år, og det kom efter det sjelden kolle 1902. På den ånnen side intreffer de åpne år i utpreget grad i de tider da kurven viser de høieste temperaturer, som i 1887, 1890, 1894, 1896 og 1897, men især i 1900 og 1901, og i 1904. En untagelse synes det å ha vært i 1907, da det var noe is, uaktet det var et meget varmt år. Men meget is kan det ikke ha vært, ialfall ikke i slutten av august, for både en norsk selfanger, og det russiske fangst-skib „Foka" seilte da gjennem Kara-havet og fant isfritt farvann.

Stort bedre overensstemmelse enn dette kunde en vel ikke vente, og det synes som vi må ha rett til å tro at det er en sammenheng mellem vekslingene i is-mengden i Kara-havet om høsten, og vekslingene i disse strøks midlere

luft-temperatur den foregående vinter og vår. Men er dette riktig, så må en altså på forhånn kunne danne sig en tålig sikker mening om hvordan is-forhollene og betingelsene for skibsfarten den vei vil bli til høsten, når en om våren eller på forsommeren kan få vite hvordan vinteren og våren har vært i det strøk, eller f. eks. ved Obdorsk. — Vistnok har også temperaturen om sommeren, som vi har sett, betydning for isens smeltning, men alt om våren måtte en likevel i de fleste år kunne danne sig en omtrentlig mening om hvordan forhollene vil bli. Dette kan få stort verd for denne skibsfart i fremtiden.

Men muligheten for fremkomst i et farvann som dette er selvsagt ikke bare avhengig av isens mengde, men også av dens utbredelse og fordeling i havet, og i så måte er vinnenes retning og styrke, og vannets bevegelser av stor viktighet. Selv om det en sommer ikke er særlig meget is, kan ugunstig vinn føre den, f. eks. ned mot stredene — Kara-porten og Jugor-384 tillegg. seilasen gjennem kara-havet

stredet — så fremkomsten der, ialfall i en del av sommeren, kan bli meget vanskelig; men i slike år burde det da kunne ventes å være noenlunde lett fremkomst i andre dele av havet.

Havets dybde-forholl har også betydning for vannets bevegelser og for isens utbredelse. Unner ferden med „Correct", liksom også tidligere, mener jeg å ha gjort den erfaring at isen i Kara-havet, liksom i Is-havet i det hele, har ofte en sterk tilbøilighet til å holle sig over de grunne deler av havet. Det er der mindre bevegelse i vannet, fordi den ujevne bunn gjør motstann, og vinnen har mindre lett for å flytte vannet og isen. Vinter-isen vil derfor gjerne ligge lengere der hvor havet er grunt, enn over dypere strøk.

Som det vil fremgå av alt som ovenfor er sagt, ligger vanskelighetene for skibsfarten fra Europa til munningene av Jennisei og Obj, omtrent utelukkende i is-forhollene i Karahavet, mellem Novaja Semlja og Jamal, og en må være forberedt på at i enkelte år er fremkomsten der vanskelig, et sjeldent år meget vanskelig, og tiden for mulig skibsfart er altid kort. Hvis en ønsker å nå frem og tilbake på kortest mulig tid, gjeller det, som en almindelig regel, at skibene ikke må gå for tidlig fra Europa, og i de vanskelige år senere enn i de gunstige. Som en gjennemsnitlig tid for begynnelse av farten gjennem Kara-havet kan en muligens regne siste halvdel av august, og enkelte år så sent som begynnelsen av september. Som ovenfor nevnt skulde en, kan henne, noen tid i forveien kunne danne sig en mening om hvordan forhollene vil stille sig i de forskjellige år såsnart en vet hvordan vinteren har vært.

Men for å gi en regelmessig skibsfart gjennem Kara-havet et enda sikrere grunlag i fremtiden, vilde det efter mit skjøn være av største viktighet å skaffe sig et mere fulstendig og systematisk kjenskap til is-forhollene der om sommeren og høsten, enn det vi nu har. Det gjeller å skaffe sig nøie greie på hvor store is-mengder det virkelig fins i dette hav-område i den tid skibsfarten kan foregå, hvor hurtig isen minker i sommerens og høstens løp, hvor store vekslingene i mengdenaeroplaner over isen.

av is er fra år til år. Det vil også være av viktighet å iære å kjenne, hvordan og hvor meget isen forskyves av vinn og strøm. En måtte også unnersøke strømmene og deres vekslinger, temperatur og salt-gehalt i havets forskjellige dybder, og i de forskjellige strøk av det, til alle tider av sommeren og høsten.

En slik systematisk unnersøkelse vilde mest fordelaktig kunne foretas med en 3 eller 4 forholsvis små seil-kuttere med motor-kraft, som såsnart isen tillater det, trenger gjennem de forskjellige inløp in i Kara-havet, både i den nordlige del og i den sydlige, og kan henne også fra Jeniseis munning vestover. Disse båter skulde seile i de forskjellige dele av dette hav så lenge som mulig utover høsten, og gjøre nøiaktige unner-søkelser av isens utbredelse og vekslinger, osv.

Hvad vi hittil kjenner om is-forhollene i Kara-havet, skylles bare sprette og tilfeldige iakttagelser fra de forskjellige reiser. Det kan ikke være tvilsomt, at slike fortsatte og systematiske unnersøkelser vil bringe en forståelse av disse forholl, bygget på sikre iakttagelser, som vil være av den største viktighet for fremtidig å sikre skibsfarten til de store sibiriske elver.

Hvis slike motor-kuttere ble forsynt med trådløs telegraf, kan de også gjøre øieblikkelig nytte ved å senne

unnerretning om is-forhollene ute fra sjøen til de trådløse stationer, hvorfra det igjen kan sennes meddelelse til Europa eller til de skibe som er på veien til Kara-havet. Naar disse skibe kommer in dit, kan de også få direkte telegrafiske meddelelser fra kutterne, som ligger i isen på de forskjellige kanter, og det kan være av stor viktighet for navigationen.

Men for å skaffe oversikt over isens utbredelse, og gi øieblikkelig melling derom, vil selvsagt aeroplaner eller hydroaeroplaner være enda langt bedre enn slike motor-kuttere. Avstannen fra den trådløse station ved Mora Salé på Jamal og til den trådløse station ved Jugor-stredet er ikke mere enn 120 kvartmil, eller omtrent 220 km., og avstannen fra Jamal og over til den trådløse station på Vaigatsj er så omtrent 160 kvartmil, eller omkring 300 km. Disse avstanner er ikke større

enn at de med lethet tilbakelegges av vor tids aeroplaner, og det er greit, at hvis en i klart vær fløi over disse strekninger, f. eks. fra stationen ved Mora Salé til stationen ved Jugor-stredet eller Vaigatsj, eller i omvent retning, engang hver uke, vilde disse stationer settes istann til telegrafisk å gi de sikreste mellinger om isens utbredelse. Om det skulde vise sig ønskelig, var det jo også lite bryderi forbunnet med å legge et depot eller to med bensin et stykke nord på Jamals kyst, f. eks. omkring 71°, og et annet enda lenger nord. En flyver kunde da med lethet fly fra Mora Salé, langs Jamals kyst nordover til disse depoter, og iaktta is-forhollene på veien. Efter der å ha forsynt sig med ny bensin, kunde han så fly tvers over Karahavet til Vaigatsj eller Jugor Sjar, og tilbakeveien neste gang kunde han legge i omvent retning. På den vis kunde en stadig få nøiaktige oplysninger om is-forhollene i det sydlige Kara-hav.

Vilde en desuten oprette en trådløs station ved Måtotsjkin Sjar, og forbinne den med et aeroplan, så kunde en også få oplysninger om is-forhollene og mulighetene for fremkomst i den del av havet.

Det er rimelig at aeroplaner eller hydro-aeroplaner anvent på denne vis, vil i fremtiden bli viktige for seilasen gjennem farvann som disse. På det flate Jamal, og ved Jugor-stredet, og på Vaigatsj kan det ikke være vanskelig å finne sletter tilstrekkelig jevne for å sikre op- og nedstigningen. På de store, flate isflak som fins langs strannene vil en også ofte kunne gå op og ned med et aeroplan.

Utgiftene ved en slik ordning for å sikre skibsfarten gjennem Kara-havet, må vel anses for små i forholl til den betydning som en årviss sjøforbindelse med Obj og Jenisei vilde kunne få for utviklingen av det indre Sibiriens store muligheter._____ Nansens Utreise

•••••• Nansens Hjemreise

„C orre ets" Hjemreise

— — — . Jernbaner i arifb

.......Jernbaner unner Tjijgrüng

Höider -L meter

110 Le:igdß östibr Greenwich 120

Hagen & Kornmann.kart

visende Reiser gjennem KARA-HAVET 1913.

_ i ! + ^rl q oo

Hagen & Kornmann.Hagen & Kornmann.

ØST-SIBIRIEN. =Fridtjof Nansen. GJENNEM: SIBIRIEN,